Jacobus Flori

Motetten en Nederlandse polyfone liederen

Motets and Dutch Polyphonic Songs

Monumenta Flandriae Musica

11

JACOBUS FLORI

MOTETTEN EN NEDERLANDSE POLYFONE LIEDEREN

MOTETS AND DUTCH POLYPHONIC SONGS

MONUMENTA FLANDRIAE MUSICA

WETENSCHAPPELIJK LEESCOMITÉ / EDITORIAL BOARD: IGNACE BOSSUYT (KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN),
BRUNO BOUCKAERT (ALAMIRE FOUNDATION, KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN), ERIC JAS (UNIVERSITEIT UTRECHT),
KAREL MOENS (VLEESHUISMUSEUM, ANTWERPEN), MARGARET MURATA (UNIVERSITY OF CALIFORNIA, IRVINE),
RUDOLF RASCH (UNIVERSITEIT UTRECHT), EUGEEN SCHREURS (RESONANT, CENTRUM VOOR VLAAMS MUZIKAAL ERFGOED, LEUVEN),
PHILIPPE VENDRIX (CENTRE D'ÉTUDES SUPÉRIEURES DE LA RENAISSANCE, TOURS),
MARC VANSCHEEUWIJCK (UNIVERSITY OF OREGON)
HOOFDREDACTIE / EDITORS-IN-CHIEF: BRUNO BOUCKAERT, EUGEEN SCHREURS
EINDREDACTIE / FINAL EDITOR: IVAN ASSELMAN, NELE GABRIËLS
PRODUCTIE / PRODUCTION EDITOR: ANNELIES VAN BOXEL

DEEL 11 / PART 11

JACOBUS FLORI

MOTETTEN EN NEDERLANDSE POLYFONE LIEDEREN

MOTETS AND DUTCH POLYPHONIC SONGS

LEUVEN, 1573

Met de reeks *Monumenta Flandriae Musica* wil de Alamire Foundation, Internationaal Centrum voor de studie van de muziek in de Lage Landen, een selectie van Vlaamse muziek in een moderne kritische uitgave beschikbaar stellen voor musici en musicologen.

The Alamire Foundation, International Centre for the Study of Music in the Low Countries, offers both scholars and musicians a selection of Flemish music in a modern critical edition: *Monumenta Flandriae Musica*.

JACOBUS FLORI

MOTETTEN EN NEDERLANDSE POLYFONE LIEDEREN

MOTETS AND DUTCH POLYPHONIC SONGS

LEUVEN, 1573

EDIDERUNT

NELE GABRIËLS, EUGEEN SCHREURS
MAARTJE DE WILDE, HUBERT MEEUS, PIET STRYCKERS, DEMMY VERBEKE

LEUVEN - NEERPELT

2006

Publicatie in het kader van het muzikaal erfgoedfestival *Townscape – Soundscape: Leuvense stadsklanken uit de 16de eeuw*, een organisatie van Resonant vzw – Centrum voor Vlaams Muzikaal Erfgoed en Erfgoedcel Leuven. /
Publication forming part of the music-heritage festival *Townscape – Soundscape: City Sounds of Leuven in the 16th Century*, organised by Resonant vzw – Centre for Flemish Musical Heritage and Erfgoedcel Leuven.

In samenwerking met / In collaboration with:
Alamire Foundation, Alamire Muziekuitgeverij / Alamire Music Publishers, 30CC, Davidsfonds & Universiteit Vrije Tijd, Etcetera, Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant, Katholieke Universiteit Leuven (Cultuurcoördinatie, Kunstpatrimonium, Afdeling Musicologie, Universiteitsbibliotheek, Universiteitsarchief).

Met de steun van / With the support of:
Stad Leuven, Vlaamse Gemeenschap, Klara, Spitz, Passe-Partout, Dexia, Provincie Vlaams-Brabant.

Engelse vertaling / English translation: Stratton Bull
Muziekzetwerk / Musical typesetting: Vincent Besson
Layout by Vaes Grafische Producties, Overpelt (Belgium)
Printed by Print-it, Herentals (Belgium)

© 2006 Copyright by
Alamire Music Publishers, Domein Dommelhof, Toekomstlaan 5B, B-3910 Neerpelt – www.alamire.com
Alamire Foundation, International Centre for the Study of Music in the Low Countries, Parijsstraat 72B, B-3000 Leuven – www.arts.kuleuven.be/alamire

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie, opname of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the written permission of the publisher.

ISBN 90 6853 166 2
D/2006/4169/3

Inhoud / Contents

Index van motetten en liederen / Index of Motets and Songs VII
Woord vooraf IX
Inleiding XI
De muzikantendynastie Flori XI
De bundel: *Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus* XIII
Noten XV
Tekstidentificatie en muzikale verwantschappen XVI
Kritisch bericht bij de transcripties XXI

Foreword XXIII
Introduction XXV
The Flori Dynasty of Musicians XXV
The Collection: *Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus* XXVII
Notes XXIX
Text Identification and Musical Relationships XXX
Critical Apparatus for the Transcriptions XXXV

TRANSCRIPTIE EN VERTALING VAN DE TEKSTEN /
TRANSCRIPTION AND TRANSLATION OF THE TEXTS 1
Liminaria / Preliminaire teksten / Preliminary Texts 3
(Motetten en liederen 1-24) / (Motets and songs 1-24) 10

TRANSCRIPTIE VAN DE MUZIEK / TRANSCRIPTION OF THE MUSIC 29
(Motetten en liederen 1-24) / (Motets and songs 1-24) 31

Index van motetten en liederen / Index of Motets and Songs

		tekst text	muziek music
1.	Omnia quae fecisti nobis, Domine	10	31
2.	Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum	10	35
3.	Aspice, Domine, quia facta est	10	41
4.	Scaevola, tu cenas apud omnes	10	46
5.	Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus	12	49
6.	Absentem qui rodit amicum	12	56
7.	Fratres sobrii estote	12	59
8.	Staet ons bij, Heer	14	63
9.	Hoe salich syn die landen – Ghij regeerders opder eerden	14	67
10.	O amoureusich mondeken root	14	72
11.	Susanna schoon – Die Heere goet	16	75
12.	Vreucht en deucht – Als ickx aensien	16	83
13.	Sonder die vroukens	18	90
14.	Int groen, int groene	18	94
15.	Godt es mijn licht	20	97
16.	Alle mijn ghepeys	20	101
17.	Ick ben den rechten wijngaert – Die onder Godts beschermsel	20	104
18.	Overvloedighen rijckdom – Maer Heere	22	110
19.	Laet ons nu al verblijden	22	115
20.	Ryckdom en haven	22	118
21.	Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen	24	122
22.	Schoon lief wat macht u baten	24	127
23.	Wij hem met jalosie quelt	24	131
24.	Godt sach dat den mensche – Daerom sal een man laeten	26	134

Woord vooraf

De editie van dit volume van *Monumenta Flandriae Musica* kadert binnen een bredere context: Resonant vzw – Centrum voor Vlaams Muzikaal Erfgoed zette een totaalproject op onder de noemer *Townscape – Soundscape.* De opzet hiervan bestaat erin om op regelmatige basis het muziekleven van een stad in Vlaanderen in de kijker te plaatsen. Voor de eerste editie, *Leuvense stadsklanken uit de 16de eeuw*, werkte Resonant samen met de Erfgoedcel Leuven. Hierbij werd de figuur van de Leuvense muziekdrukker Petrus Phalesius centraal gesteld, tegen de achtergrond van het rijke architecturale en kunsthistorische erfgoed van deze universiteitsstad. Phalesius ontplooide zijn activiteiten vooral in Leuven tijdens de periode 1545-1578.

Twee componisten zijn in de drukken van Phalesius opvallend sterk vertegenwoordigd: Jacobus Clemens non Papa, zanger in dienst van hertog Philippe II de Croÿ – die met zijn muziekensemble waarschijnlijk onder meer verbleef in diens kasteel te Heverlee nabij Leuven, nu bekend als het Kasteel van Arenberg – en Thomas Crecquillon, student aan de universiteit van Leuven en later bovendien kanunnik van de Sint-Pieterskerk aldaar.

Behalve aan deze twee centrale componisten wilden we van bij het begin ook aandacht besteden aan nog onuitgegeven Vlaams muzikaal erfgoed, zoals hier met de bundel *Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus, et tum musicis instrumentis, tum vocibus concinnentium accommodatorum, liber unus* (Leuven, Petrus Phalesius, 1573), die liederen op Nederlandse tekst van Jacobus Flori bevat, alsook enkele motetten van zijn hand. Deze bundel leek ons uitermate geschikt voor moderne publicatie, te meer daar twee Leuvense hoogleraren, de musicoloog René Bernard Lenaerts en de filosoof Jos Mertens, zich er enkele decennia geleden reeds voor interesseerden. Tot een integrale publicatie van de bundel kwam het echter niet, een leemte die wij met de voorliggende editie wensen in te vullen.

Voor de realisatie van deze gecommentarieerde editie werd vertrokken van stemboekjes uit de bibliotheek van het Madrileense *Conservatorio Superior de Música* (unica, signatuur S/3862-3864). We konden een beroep doen op een team van experten die we hier van harte wensen te danken: Demmy Verbeke (doctorandus binnen het onderzoeksproject 'De Latijnse dedicaties van de motettenuitgaven van de Nederlandse polyfonisten uit de tweede helft van de 16de eeuw als muzikale en literaire bron' van de afdeling Musicologie en Latijnse Filologie, Katholieke Universiteit Leuven, o.l.v. Ignace Bossuyt en Dirk Sacré), die zorgde voor de transcriptie en vertaling met commentaar van de Latijnse motetteksten, de dedicatie en het epigram; de neerlandici Hubert Meeus en Maartje De Wilde (Universiteit Antwerpen), die tekenden voor de transcriptie van en commentaar bij de Nederlandse liederen; en Piet Stryckers (docent analyse aan de Hogeschool Antwerpen, Departement dramatische kunst, muziek en dans – Koninklijk Vlaams Conservatorium), die bereid was om de muziek kritisch te reviseren en de ontbrekende passages van het beschadigde tenorstemboekje te reconstrueren. Demmy Verbeke, Hubert Meeus en Maartje De Wilde hielpen tevens bij de identificatie van de motet- en liedteksten. Daarnaast wensen we ook Peter Strauven (musicoloog) te bedanken, voor zijn medewerking aan de transcriptie van een deel van de werken. Onze bijzondere erkentelijkheid gaat ten slotte naar de Erfgoedcel Leuven, die de transcripties mede mogelijk maakte en met wie we bijzonder graag hebben samengewerkt.

Met deze editie van zeventien Nederlandse polyfone liederen (of 24, afhankelijk van de interpretatie van de tweedeligheid van de werken) en zeven motetten mogen we stellen dat nu, dankzij de Alamire Foundation, andermaal een belangrijk gedeelte van ons rijke muziekpatrimonium in een moderne kritische editie voor musici, musicologen en andere geïnteresseerden ter beschikking staat.

Nele Gabriëls & Eugeen Schreurs
Resonant vzw,
Centrum voor Vlaams Muzikaal Erfgoed

Inleiding

De muzikantendynastie Flori

Jacobus Flori (fl. 1570-1599) behoorde tot een dynastie van musici uit de Nederlanden, die vooral in de Duitstalige gebieden en in Noord-Italië actief was. De onderlinge banden tussen alle leden van deze muzikantenfamilie (in het bijzonder met betrekking tot Fransciscus junior) zijn evenwel nog niet volledig aangetoond. Een systematisch archiefonderzoek naar de herkomst en levensloop van de leden van de Florifamilie dient nog te gebeuren, maar dat valt buiten het bestek van deze editie. We beschikken niettemin reeds over voldoende gegevens om een globale schets te bieden, grotendeels op basis van secundaire literatuur (1).

Of de muzikale vader, Fransciscus Flori (? – München, 1588) in Maastricht geboren werd, zoals in het verleden vaak gesuggereerd, is nog niet bewezen. Hij zong in 1549 als bas in de collegiale kerk van Sint-Servaas, de grootste kerk van deze stad aan de oevers van de Maas. Flori was wellicht al vóór 1549 aan Sint-Servaas verbonden, maar rekeningen van de kerk uit deze periode ontbreken grotendeels. Hij zong er onder het zangmeesterschap (1545-1566) van Ludovicus Episcopius (Mechelen?, ca. 1520 – Straubing, 1595), een bekwame componist die aan de Leuvense universiteit studeerde. Net als Franciscus senior en Jacobus Flori componeerde Episcopius Nederlandse liederen en was hij een tijdlang aan de Münchense hofkapel verbonden (2). Franciscus Flori verbleef wellicht een tijdje in Maastricht, gezien minstens één van zijn kinderen, Johannes, daar geboren werd (3). Bovendien verscheen eveneens in Maastricht het driestemmige Nederlandse polyfone lied *Waer machse sijn die alderliefste mijn* in *Dat ierste boeck vanden nieuwe duytsche liedekens* (Jacob Baethen, 1554). De datum en plaats van verschijnen, alsook de dedicatie van de bundel, wijzen erop dat dit werk wellicht niet aan Franciscus Flori junior, maar aan Franciscus Flori senior moet worden toegeschreven. Jacob Baethen, die kort voordien in Leuven nog samenwerkte met Petrus Phalesius, droeg de bundel immers op aan Inghelbert Hemptstede, proost van Wassenborch en kanunnik van Sint-Servaas, waar Franciscus als bas zong (4). Franciscus senior (of junior: de vader-zoon relatie is nog niet echt bewezen, maar wel waarschijnlijk; cf. infra) componeerde een vierstemmige *Missa semibrevis* [aangeduid in de titel met een semibrevis in notenvorm] *quatuor vocum super carmen Belgicum Waer machse sijn,* opgetekend in een Beiers koorboek (München, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. 78, ca. 1570) (5). In 1556 werd Franciscus senior lid van de Münchense hofkapel onder leiding van Ludwig Daser, die in diezelfde periode (wellicht in september) ook werd versterkt door Lassus en een aantal andere zangers uit de Nederlanden. Reeds op 23 april 1557 kreeg hij er een levenslange aanstelling. Hij wist er ook naam te verwerven als kopiist van diverse koorboeken, zowel voor de Beierse hofkapel (met tal van werken van Lassus) als voor het jezuïetencollege (6). In 1570 reisde hij naar het keizerlijk hof te Wenen, in 1571 naar Innsbruck en in 1575 naar de Nederlanden. Een uit de verzameling van aartshertog Ferdinand II afkomstig portret, nu bewaard in het *Kunsthistorisches Museum* te Wenen, stelt mogelijk Franciscus senior voor (7).

Franciscus Flori had wellicht niet minder dan vier muzikale zonen, allen met compositorische kwaliteiten. De reeds vermelde Franciscus junior (?, ca. 1550-1554 – Innsbruck, 1583, tenminste voorzover het hier zijn zoon betreft), was actief als baszanger in de hofkapel van aartshertog Karl van Stiermarken te Graz (1567-1572) en in die van aartshertog Ferdinand II in Innsbruck (1573-1578 en vervolgens 1581-1583). Tussentijds solliciteerde hij in Stuttgart, Heidelberg en München (8). Zoals gezegd bestaat er nog enige onduidelijkheid inzake de toeschrijving van het Nederlandse lied *Waer machse sijn die alderliefste mijn* en van de gelijknamige mis aan Franciscus senior (meest waarschijnlijk auteur van het lied) of junior (wellicht componist van de mis).

Johannes Flori (Maastricht, ca. 1544; fl. 1555-1598) was mogelijk reeds vanaf 1555 en ten laatste vanaf 1559 koorknaap in de hofkapel – de zogenaamde 'Capilla Flamenca' – van Filips II. Hij diende er onder meer onder kapelmeester Pierre de Manchicourt

(Béthune, ca. 1510 – Madrid, 1564). Uit een document van 1562 blijkt dat hij naar aanleiding van zijn stemwisseling naar de universiteit van Douai gezonden werd. Hetzelfde document vertelt tevens dat hij geboren was in Maastricht, wat het vermoeden versterkt dat hij de zoon was van de baszanger Franciscus senior (9). Johannes reisde zijn vader naar München achterna. Dat blijkt uit een Münchense betaling uit 1564 aan een zekere *Hannsen Flori Niderlennder*. Vroeger werd aangenomen, wellicht op basis van de aanwezigheid van enkele van zijn composities in Venetiaanse anthologieën, dat hij in Venetië en Aquileia zou hebben verbleven, maar die veronderstelling is recentelijk in twijfel getrokken (10). In 1565 was Johannes in Tübingen: hij bezorgde er een vocale compositie aan hertog Christoph von Württenberg. In 1573 werd hij, net als zijn broer Georgius (die vanaf 1577 in dienst was), als altzanger lid van de hofkapel in Innsbruck. Daar stond hij onder meer in voor de muzikale opvoeding van de prinsessen (*fürstliche Frauenzimmer*). In 1578 vluchtten hij en zijn broer Georgius uit Innsbruck, nadat ze valselijk beschuldigd waren van smaad aan de aartshertog omdat ze een schimplied zouden hebben vervaardigd. Gelukkig konden ze kort daarop reeds terugkeren. In 1580 trok Johannes naar Italië, waar hij zangmeester werd van de kathedraal van Treviso. Van 1586 tot 1598 bekleedde hij dezelfde functie aan de Santa Maria Maggiore te Bergamo. Johannes Flori was gehuwd met Virginia Santi. Naar aanleiding van haar overlijden componeerde Giovanni Cavaccio, *maestro di cappella* van de kathedraal te Bergamo, een zevenstemmige dialoog. Dit werk is opgenomen in het *Primo libro de madrigali a quatro voci* van Claudio Merulo (Milaan, 1588). Johannes liet vier missen na, twee motetten, *falsobordoni*, een madrigaalboek en diverse madrigalen en canzonetta's in anthologieën (11). Zijn verblijf in Treviso verklaart wellicht waarom een drietal werken daar in de *Biblioteca Capitolare del Duomo* bewaard gebleven zijn (12). Het is nog onduidelijk of hij kan worden geïdentificeerd met ene Jan Flori, een kapelaan in Sint-Goedele te Brussel, die in 1602 betaald werd om mee te zingen *inden choor* (13).

Blijkens de dedicatie in zijn eerste madrigaalboek voor zes stemmen (Venetië, 1589) genoot Georgius Flori (?, ca. 1558 – ?, na 1594) een opleiding als koorknaap in de hofkapel van Maximiliaan II, onder meer onder Philippus de Monte. Hij diende daar elf jaar en gaf er onderricht aan de prinsen Matthias en Maximilaan. In 1577 werd hij baszanger in de kapel van aartshertog Ferdinand II te Innsbruck. Tijdens zijn vlucht uit de stad samen met Johannes (cf. supra) week hij gedurende korte tijd uit naar Venetië. Beide broers kregen echter al gauw dispensatie. In 1580 trad Georgius in dienst van de Fuggerfamilie te Augsburg, en van 1584 tot 1587 keerde hij terug naar het hof te Innsbruck. In 1588/89 werd hij – net als zijn broer Johannes enkele jaren voordien – *maestro di cappella* in de dom van Treviso, om van 1592 tot zijn overlijden (na 1594) weer aan het hof te Innsbruck te verblijven, ditmaal als vice-kapelmeester. Naast het bovenvermelde madrigaalboek componeerde hij minstens vijf missen, waarvan er één in Augsburg wordt bewaard (Staats- und Stadtbibliothek, MS Tonkunst Schletterer 19), net als enkele van zijn motetten (14).

Volgens een brief van Lassus uit 1575 was ook Jacobus Flori een zoon van [Franciscus] Flori, een 'oude' dienaar van de hertog van Beieren. Dankzij de dedicatie van de hier uitgegeven bundel uit 1573 weten we dat Jacobus te München een opleiding kreeg als koorknaap (15). Hij keerde terug naar de Lage Landen, waar hij in 1569/70 als tenor zong in Sint-Goedele te Brussel (16). De familie Flori was er niet geheel onbekend: ene Franciscus Flori – wellicht zijn broer, of eventueel zijn vader, die tijdens zijn levenslange aanstelling aan het Beierse hof mogelijk voor een korte tijd naar de Nederlanden reisde, waarschijnlijk om zangers te recruteren – zong er in het rekeningjaar 1564/65 gedurende drie weken mogelijk als 'passerend' zanger (17). Jacobus zou in 1571 tevergeefs hebben gesolliciteerd naar een aanstelling in Stuttgart (18). In 1572/73 (1574 is niet waarschijnlijk) was hij als *Bascontre* verbonden aan de *Illustere Lieve Vrouwebroederschap*, die gevestigd was in de kathedrale kerk van Sint-Jan te 's-Hertogenbosch (19). Dat verklaart ongetwijfeld ook de dedicatie van de bundel *Modulorum aliquot...* aan kanunnik Balthazar de Bont, bisschoppelijk gerechtsdienaar. De Bont was blijkbaar een muziekliefhebber, want in 1613 schonk hij muziek aan de Illustere Lieve Vrouwebroederschap, waarvoor hij vereerd werd met een voor hem geschreven en in druk uitgegeven *carmen* (20). Gelet op zijn activiteiten in 's-Hertogenbosch is het onwaarschijnlijk dat Jacobus in 1572/73 in Aquileia en Venetië verbleef. Ook lijkt het onmogelijk dat hij in 1574 nog in Den Bosch zong. In 1573 werd hij immers lid van de hofkapel te Innsbruck, zoals blijkt uit een

bewering (van 21 september 1573) dat hij van dit hof geen reisgeld als voorschot had ontvangen. Ook zijn broers Johannes en Georgius waren actief in Innsbruck, respectievelijk vanaf 1573 als altist en in 1577 als bassist. In 1574 reeds solliciteerde Jacobus opnieuw naar een functie in Stuttgart, alsook naar een functie in de hofkapel van keizer Maximiliaan II in Wenen, evenwel in beide gevallen zonder succes. Ter ondersteuning van zijn sollicitatie had hij nochtans een mis aan de keizer opgedragen, waarvoor hij twintig gulden ontving (21). In 1575 verzocht Orlandus Lassus zijn toekomstige broodheer Wilhelm van Beieren eigenhandig om een aanbevelingsbrief te schrijven aan ene Monsieur de Havré voor Jacobus Flori, zoon van een oudgediende van hem (ongetwijfeld Franciscus Flori), aangezien deze zich wou terugtrekken in de Nederlanden (22). Lang bleef Jacobus echter niet in Vlaanderen: in het voorjaar van 1581 bereikte hij het hof te Hechingen, in het gezelschap van de zangers Peter Jetel en Frans Joly, met wie hij uit Vlaanderen was vertrokken. Daar werd hij aangesteld als zanger en vice-kapelmeester van graaf Eitelfriedrich IV; hij bleef er tot 1583. Ondertussen was hij gedurende korte tijd op bezoek in Stuttgart en Innsbruck. Na 1583 is er opnieuw een lacune in Jacobus' biografie. In 1590 werd hij kapelmeester van aartshertog Matthias, en in 1594 droeg hij een mis op aan keizer Rudolf II, die toen in Wenen verbleef, in de hoop zanger te worden aan het keizerlijk hof. Opnieuw bleek hij geen succes te hebben. In 1596 werd hij vervolgens hofkapelmeester van prins-bisschop Wolf Dietrich von Raitenau in Salzburg. Aan hem is de vijfstemmige motetbundel *Cantiones sacrae* uit 1599 opgedragen, die naast dertien motetten ook acht magnificats bevat. Deze dedicatie werd echter niet aanvaard en de kennelijk in ongenade gevallen musicus keerde in 1599 terug naar de Nederlanden (23). In datzelfde jaar ontving hij nog een vergoeding van twaalf florijnen voor een mis die hij naar de hertog van Beieren had gestuurd. Mogelijk betreft het hier zijn *Missa Deus in nomine tuo*, opgetekend in een 16de-eeuws Beiers koorboek.

Van Jacobus Flori zijn de volgende werken bewaard: eerst en vooral twee *Einzeldrucke*, namelijk de onderhavige driestemmige bundel (Leuven, Petrus Phalesius, 1573) en zijn zoëven vermelde vijfstemmige *Cantiones sacrae* (München, Adam Berg, 1599); vervolgens een zesstemmig magnificat (München, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. 71, 1600-1602), en het zevenstemmige motet *In illo tempore* in de anthologie *Corollarium cantionum sacrarum* (Nürnberg, Katherina Gerlach, 1590); en ten slotte drie handschriftelijk overgeleverde missen: de vierstemmige *Missa Lyram, lyram pulsent* (nu in Budapest, Nationale Széchényi-bibliotheek, Ms. 24, 1584-1616), de eveneens vierstemmige *Missa Deus in nomine tuo* (München, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. 77, ca. 1565-1580) en de zesstemmige *Missa Su, su, su non piu dormir* (gedateerd 1592; bewaard te Graz in de bibliotheek van de Karl-Franzens-Universität, Ms. 15, einde 16de eeuw). Deze laatste mis, gebaseerd op een model van Giovanni Ferretti, is in een Beiers koorboek (München, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. 2750, 1580) ook aan Georgius Flori toegeschreven en werd genoteerd door Franciscus senior.

De bundel: Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus, et tum musicis instrumentis, tum vocibus concinnentium accommodatorum

De hier uitgegeven muziekbundel bevat zeven motetten, waarvan twee in twee *partes*, en zeventien liederen op Nederlandse tekst, waarvan zeven met een zogenaamd *antwoorde*, de Nederlandse pendant van het *respons* binnen de Franse chansoncultuur. Volgens de titel van de publicatie kunnen de liederen gezongen en/of op muziekinstrumenten gespeeld worden – dit geheel in de traditie van Susato – en zijn ze zowel geestelijk als wereldlijk van aard. Na de titelpagina en de inhoudsopgave volgt eerst de humanistisch getinte dedicatie aan Balthazar de Bont, kanunnik van de Sint-Janskathedraal te 's-Hertogenbosch, en daarna een epigram op muziek van de hand van Johannes Vladeraccus. De dedicatie is interessant omwille van de expliciete verwijzing naar de opleiding die Jacobus Flori genoot onder Lassus, kapelmeester van de hertog van Beieren. We leren hieruit ook dat dit Flori's eerste druk was en dat hij zich aansloot bij Susato's stelling uit diens *Ierste musyck boexken*, namelijk dat muziek bedoeld is tot lering van de jeugd (cf. infra). Flori signeerde de brief te 's-Hertogenbosch op 26 maart 1573. Het epigram van Vladeraccus benadrukt dan weer de stelling dat muziek een weldoende, verheven kracht bezit. De dichter studeerde aan de Latijnse school te

's-Hertogenbosch, waar zijn vader Christophorus – eerder co-rector in Amersfoort (1551-1559) – sinds omstreeks 1561 leraar oude talen was (Latijn, Grieks en Hebreeuws). Johannes legde zich later toe op de muziek en werd onder meer *phonascus* in Oirschot, waar hij omstreeks 1611 overleed (24).

Met zijn editie van zeventien werken op Nederlandse tekst (of 24, afhankelijk van de interpretatie of de *antwoorden* zelfstandige composities zijn) schreef Flori zich mooi in binnen het genre van het Nederlandse polyfone lied: deze publicatie getuigt van zijn productiviteit als componist van dit genre en plaatst hem naast meesters als Jacob Obrecht, Noë Faignient en (Petit) Jean de Latre (25). Flori ontleende niet minder dan acht liederen aan Faignient, van wie hij vooral de melodische beginthematiek overnam. Over het algemeen is zijn schriftuur iets levendiger dan die van zijn voorgangers, terwijl de tekst uitgebeeld wordt met behulp van harmonische modernismen (26). Flori is verder ook nog aan andere componisten schatplichtig, waaronder Jacobus Clemens non Papa (*Godt es mijn licht*), Jan Belle (*Int groen, int groene*) en de reeds genoemde Maastrichtse componist Ludovicus Episcopius (*Vreucht en deucht*).

Het is duidelijk dat dergelijke bundels met gemengd repertoire fungeerden als huismuziek. Blijkbaar had Flori de oproep van Susato uit 1551 goed begrepen (*scouwende* [= schuwend] *alle oneerlycke ende ombetamelycke woorden... daardoor ionge geesten bevlecht ende verargert mochten worden*) en vermeed hij, zoals reeds gezegd, schunnige teksten. Overigens had hij bij het componeren vaak geestelijke 'tafelgebeden' in gedachten. Dat verklaart ook waarom hij vooral schriftuurlijke liederen op muziek heeft gezet. In tegenstelling tot wat geldt voor het oeuvre van tal van vroegere componisten, is het aantal zotte of amoureuze liederen bij Flori duidelijk in de minderheid.

De vocale werken die Petrus Phalesius in zijn profane of gemengd profaan-geestelijke bundels uitbracht, zorgden voor een gevarieerd aanbod aan muziek die door de burgerjeugd kon worden uitgevoerd, als een vorm van 'tafelmuziek'. Daarbij kon voor of na de maaltijd gemusiceerd worden, zowel vocaal als instrumentaal, vanuit stemboekjes die op tafel werden gelegd (*tam sacrorum quam prophanorum... tum musicis instrumentis tum vocibus concinnentium accomodatorum*). Deze gemengde uitvoeringspraktijk – ongetwijfeld ook een verkoopsargument – werd voorheen door Susato reeds herhaaldelijk bepleit (*zeer lustich om singen en spelen op alle musicale instrumenten*). Het is ook interessant om te vermelden dat deze huismuziek multifunctioneel werd ingezet. Zo weten we dat een aantal liederen (zoals *Hoe salich syn die landen* en *Ghy regeerders opder eerden*) als toneelmuziek gebruikt werden bij spelen van de hand van Willem van Haecht, factor van de rederijkersgilde van de Violieren te Antwerpen. Het spel *Dwerck der apostelen*, waarin ook enkele van Flori's werken voorkomen, werd in 1563/64 uitgevoerd (27).

Het heeft vrij lang geduurd vooraleer Jacobus Flori in de moderne musicologische literatuur enige aandacht kreeg. René Bernard Lenaerts nam de bundel niet op in zijn standaardwerk over het Nederlandse polyfone lied uit 1933 (28). In zijn editie van vijftien Nederlandse liederen in de Duitse reeks *Das Chorwerk* (met een voorwoord gedateerd in 1962) publiceerde hij echter wel twee werken, waardoor de naam Flori binnen de koorwereld min of meer verspreid raakte (29). Pas in de jaren 1970 werd er een quasi volledige transcriptie van de Nederlandse liederen handschriftelijk vervaardigd door de Leuvense filosoof Jos Mertens, die een studie over het Nederlandse polyfone lied voorbereidde. Henri Vanhulst gaf in zijn catalogus van 1990 een volledige inhoudsopgave van de bundel, alsook een transcriptie van de dedicatie en het epigram (30). Jan Willem Bonda besprak de bundel in zijn standaardwerk over het Nederlanse polyfone lied, uitgegeven in 1996 (31). Dankzij de voorliggende editie van de volledige bundel is de publicatie uit 1573 nu uiteindelijk ontsloten en beschikbaar voor verder onderzoek en uitvoering.

Noten

1. F. KÖRNDLE, art. *Flori*, in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, ed. L. FINSCHER, *Personenteil*, 6, Kassel – Weimar, 2001, kol. 1348-1352. R.B. LENAERTS en E. HARRISON POWLEY, art. *Flori*, in *Grove Music Online,* ed. L. MACY (geconsulteerd 5 juli 2006), *http://www.grovemusic.com*.
2. J. QUITIN, *Untersuchungen über die Musikpflege Maastrichts im XVI. Jahrhundert*, in *Beiträge zur Musikgeschichte der Stadt und des Kreises Erkelenz*, 1, ed. G. GÖLLER et al., (*Beiträge zur rheinischen Musikgeschichte*, 73), Keulen, 1968, p. 39-50. Voor Episcopius, zie E. SCHREURS, art. *Episcopius, Ludovicus*, in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, ed. L. FINSCHER, *Personenteil*, 6, Kassel – Weimar, 2001, kol. 386-388.
3. A. AUDA, *La Musique et les Musiciens de l'Ancien Pays de Liège*, Brussel – Luik, 1930, p. 105: *Jehan de Flory, natif de la ville de Maestricht.*
4. Voor een facsimile van de Nederlandstalige dedicatie, zie E. SCHREURS, *Het Nederlandse polyfone lied*, Peer, 1986, p. 70; zie ook: G. QUAEDVLIEG, *Maastrichts muziekleven,* Maastricht, 1965, p. 64-68; J.W. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, Hilversum, 1996, p. 603.
5. R.B. LENAERTS, *Polyphonische missen op Nederlandse liederen,* in *Organicae voces. Festschrift Joseph Smits van Waesberghe,* Amsterdam, 1963, p. 101-105.
6. *Census-Catalogue of Manuscript Sources of Polyphonic Music. 1400-1550*, 2, ed. C. HAMM en H. KELLMAN, Neuhausen – Stuttgart, 1982, p. 204.
7. KÖRNDLE, art. *Flori*, kol. 1348.
8. KÖRNDLE, art. *Flori*, kol. 1348-1349; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori*.
9. AUDA, *La Musique et les Musiciens de l'Ancien Pays de Liège*, p. 105.
10. KÖRNDLE, art. *Flori*, kol. 1348-1349; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori*.
11. Ibidem.
12. *Census-Catalogue of Manuscript Sources of Polyphonic Music. 1400-1550*, 3, ed. C. HAMM en H. KELLMAN, Neuhausen – Stuttgart, 1984, p. 239-248 (MSS 9, 13, 25).
13. Brussel, Algemeen Rijksarchief: Brussel, Sint-Goedele, nr. 1439 (1600-1606).
14. KÖRNDLE, art. *Flori*, kol. 1351-1352; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori*.
15. H. LEUCHTMANN, *Orlando di Lasso. Briefe*, 2, Wiesbaden, 1977, p. 108-109 (brief 17, regel 2-3); voor de dedicatie, zie de transcriptie en vertaling door Demmy Verbeke (cf. infra), alsook H. VANHULST, *Catalogue des Éditions de musique publiées à Louvain par Pierre Phalèse et ses fils. 1545-1578,* Brussel, 1990, p. 365-367.
16. Brussel, Algemeen Rijksarchief: Brussel, Sint-Goedele, nr. 1420 (1566-1579).
17. E. SCHREURS en K. VAN WONTERGHEM, *Music in the Accounts of the Church Fabric of St Goedele in Brussels in the 16th Century*, in *Revue Belge de Musicologie / Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, 57 (2003), p. 59-85; Brussel, Algemeen Rijksarchief: Brussel, Sint-Goedele, nr. 1410 (1552-1565), fol. 491v.
18. W. SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, Innsbruck, 1954, p. 118.
19. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, p. 147.
20. G.C.M. VAN DIJCK, *De Bossche Optimaten. Geschiedenis van de Illustere Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch. 1318-1973*, Tilburg, 1973, p. 270.
21. KÖRNDLE, art. *Flori*, kol. 1351-1352; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori*; zie ook SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, p. 118.
22. LEUCHTMANN, *Orlando di Lasso. Briefe*, 2, p. 108-109; in verband met Franciscus en Jacobus Flori in de Nederlanden (ca. 1580/81), zie E. VANDER STRAETEN, *La musique aux Pays-Bas avant le XIXe siècle*, 3, Brussel, 1875, p. 252-253.
23. SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, p. 118.
24. D. VERBEKE en M. VERWEIJ, *Notes on Christophorus and Iohannes Vladeraccus*, in *Humanistica Lovaniensia*, 54 (2005), p. 365-367 (met een kritische editie en Engelse vertaling van het epigram).
25. Voor een situering van deze liederen binnen het genre van het Nederlandse polyfone lied, zie E. SCHREURS, *Het Nederlandse polyfone lied bij Petrus Phalesius en Jacobus Flori*, in *Petrus Phalesius en het stedelijk muziekleven in de Vlaamse renaissancestad Leuven*, ed. N. GABRIËLS en E. SCHREURS, Leuven – Neerpelt, 2005, p. 65-68.
26. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, p. 148.
27. M. DE BRUIN, J. OOSTERMAN, C. STRIJBOSCH, *Repertorium van het Nederlandse lied tot 1600*, (*Studies op het gebied van de cultuur in de Nederlanden*, 4), 1-2 (incl. cd-rom), Gent – Amsterdam, 2001.
28. R.B. LENAERTS, *Het Nederlands Polifonies lied in de zestiende eeuw*, Mechelen – Amsterdam, 1933.
29. R.B. LENAERTS, *Fünfzehn flämische Lieder der Renaissance*, (*Das Chorwerk*, 92), Wolfenbüttel, 1962, p. 12, 15.
30. VANHULST, *Catalogue des Éditions de musique publiées à Louvain par Pierre Phalèse et ses fils. 1545-1578*, p. 197-198, 365-367.
31. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, p. 147-148.

Tekstidentificatie en muzikale verwantschappen

De muzikale verwantschappen werden uitgezocht aan de hand van de *Motet Database Catalogue Online* (*www.arts.ufl.edu/motet*, geraadpleegd op 30 juli 2006; verdere ontwikkeling door het internationale Motettenproject o.l.v. Jennifer Thomas (University of Florida) en m.m.v. de Alamire Foundation e.a.), en van J.W. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw* (Hilversum, 1996), tenzij anders vermeld. Ook voor de identificatie van de Nederlands liedteksten werd Bonda's studie geconsulteerd, evenals de *Nederlandse Liederenbank* (Meertens Instituut, Amsterdam).

1. Omnia quae fecisti nobis, Domine

Bevat delen van Daniel 3:31, 42-43.
Tekst tevens op muziek gezet door Francesco Bianciardi, Maistre Ihan, Orlandus Lassus, Johan Grandsyre, Giovanni Giacomo Lucario, Francesco Viola.

2. Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum

Prov. 31, 4-7.
Melodisch verwante versie à 5: Orlandus Lassus, *Noli regibus, o Lamuel*, in *Moduli quinis vocibus nunquam hactenus editi*, Parijs, Adrian Le Roy en Robert Ballard, 1571 (RISM L843).

3. Aspice, Domine, quia facta est

Tekst uit Gregorius Magnus, *Liber Responsalis* (cf. *Patrologia Latina*, 78, 837C-837D).
Tekst tevens op muziek gezet door Benedictus Appenzeller, Ippolito Baccusi, Josquin Baston, Petrus Biaumont, William Byrd, Derick Gerarde, Nicolas Gombert, Jaquet van Mantua, Dominique Phinot, Constanzo Porta, Stephan Rosetti, Claudin de Sermisy, Jacobus Vaet, Philip van Wilder.

4. Scaevola, tu cenas apud omnes

Middeleeuws gedicht in elegische disticha.
Het gedicht verschijnt met minimale varianten onder meer in manuscripten bewaard in de *Universitätsbibliothek München* (2° Cod. ms. 731, f. 211vb) en de *Bibliothèque Municipale* in Reims (ms. BM 51, f. 115v); cf. H. WALTHER, *Initia carminum ac versuum medii aevi posterioris latinorum – Alphabetisches Verzeichnis der Versanfänge mittellateinischer Dichtungen*, (*Carmina medii aevi posterioris latina*, 2/1), 2de uitg., Göttingen, 1969, nrs. 2677, 17311, 17324, 17473a.
Tekst tevens op muziek gezet door Caspar Othmayr.

5. Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus

Sap. 5:1-5.
Melodisch verwante versie à 5: Orlandus Lassus, *Stabunt iusti*, in *Moduli quinis vocibus nunquam hactenus editi*,

Parijs, Adrian Le Roy en Robert Ballard, 1571 (RISM L843).

6. Absentem qui rodit amicum

Horatius, *Satiren*, 1, 4, 81-85.

7. Fratres sobrii estote

I Pet. 5:8-9.
Melodisch verwante versie à 4: Orlandus Lassus, *Fratres sobrii estote*, in *Liber secundus sacrarum cantionum quatuor vocum*, Leuven, Petrus Phalesius, 1569 (RISM 1569[8]).
Tekst tevens op muziek gezet door Ludwig Daser en Georg Schweiger.

8. Staet ons bij, Heer

Religieus geïnspireerde tekst.
Melodisch verwante versie à 3: Noë Faignient, *Staet ons bij, Heer*, in het handschrift *Chansons madrigales et motetz à 3 parties*, 1568 (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

9. Hoe salich syn die landen – Ghij regeerders opder eerden

Betoog over het landsbestuur met verwijzingen naar Prov. 3:13-15; 8:15-16.
De oudste overgeleverde bron waarin deze tekst voorkomt, is een verzameling toneelstukken van de dichter Willem van Haecht (Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Hs. 21664), aan wie ook dit lied kan worden toegeschreven. Dit in 1564 of kort daarna vervaardigde handschrift bevat vier spelen, met telkens een lied aan het slot. *Hoe salich syn die landen* volgt na het tweede spel, in dit geval een apostelspel, en bestaat uit vijf strofen. De populariteit van de melodie blijkt uit de talrijke overgeleverde contrafacten uit de 16de en 17de eeuw. Behalve de eerste strofe zette Flori ook de derde strofe (*Ghij regeerders opder eerden*) op muziek.

10. O amoureusich mondeken root

Minnelied.
Tekst tevens op muziek gezet door Jan Belle.

11. Susanna schoon – Die Heere goet

Schriftuurlijk lied, geïnspireerd op de geschiedenis van Susanna, beschreven in het apocriefe dertiende hoofdstuk van Daniël.
Dit bijbels thema werd meermaals berijmd, onder meer in het Nederlands door de dichters Robbert Robbertsz. le Canu (1563 – ca. 1630) en Jacob Revius (1586-1658).
Melodisch verwante versie à 3: Noë Faignient, *Susanna schoon*, in het handschrift *Chansons madrigales et motetz à 3 parties,* 1568 (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

12. Vreucht en deucht – Als ickx aensien

Minnelied.
Uit een parallel overgeleverde versie van dit lied in het *Aemstelredams Amoreus lietboeck* (Amsterdam, 1589) blijkt dat Flori's 'antwoorde', *Als ickx aensien,* de aanhef is van de derde strofe van *Vreucht en deucht.* De neerslag uit 1589 vertoont wel een aantal varianten ten opzichte van de door Flori op muziek gezette tekst.
Melodisch verwante versie à 4: Ludovicus Episcopius, *Vreucht en deucht*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).

13. Sonder die vroukens

Komisch spotlied dat op ironische wijze de vrouwen prijst.

14. Int groen, int groene

Meilied.
Melodisch verwante versie à 4: Jan Belle, *Int groen, int groene*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).

15. Godt es mijn licht

Schriftuurlijke tekst gebaseerd op Ps. 26:1; Isa. 55:1 en Job 13:15.
Melodisch verwante versies:
Jacobus Clemens non Papa, *Godt es mijn licht* (à 3), in een handschrift ontstaan in Duitsland ca. 1539-1550 (Halle an der Saale, Universitätsbibliothek, Ms. Ed. 1147), in *Septiesme livre des chansons a quatre parties*, Leuven, Petrus Phalesius, 1567 (New York, Public Library, Mus. Res. *MN P 534) en in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).
Jan Verdonck, *Godt es mijn licht* (à 2), in *Liber musicus, duarum vocum cantiones, tum latinas tum gallicas atque teutonicas*..., Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1571 (RISM 1571[15]).

16. Alle mijn ghepeys

Liefdesklacht.
Melodisch verwante versies:
Anonymus, *Alle mijn ghepeys* (à 3), in *Tricinia. Tum veterum tum recentiorum in arte musica symphonistarum, latina, germanica, brabantica & gallica ante hac typis excusa, observato in disponendo tonorum ordine, quo utentibus sint accomodatiora*, Wittenberg, Georg Rhaw, 1542 (RISM 1542[8]).
Jacobus Clemens non Papa, *Alle mijn ghepeys* (à 4), in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).
Jan Verdonck, *Alle mijn ghepeys* (à 2), in *Liber musicus, duarum vocum cantiones, tum latinas tum gallicas atque teutonicas*..., Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1571 (RISM 1571[15])
Tekst tevens op muziek gezet door (Petit) Jean de Latre.

17. Ick ben den rechten wijngaert – Die onder Godts beschermsel

Schriftuurlijke tekst; eerste deel: bijbelparafrase op Joh. 15:5, 7.
Melodisch verwante versie à 3: Noë Faignient, *Ick ben den rechten wijngaert*, in het handschrift *Chansons madrigales et motetz à 3 parties,* 1568 (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

18. Overvloedighen rijckdom – Maer Heere

Schriftuurlijke tekst; citaat uit Prov. 30:8b-9a, gevolgd door commentaar hierop.
Melodisch verwante versie à 4: Gerardus van Turnhout, *Overvloedighen rijckdom*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerpen, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).
Tekst tevens op muziek gezet door Noë Faignient, maar melodisch niet verwant.

19. Laet ons nu al verblijden

Meilied.
Tekst tevens op muziek gezet door Jan Belle.

20. Ryckdom en haven

Schriftuurlijke tekst over het huwelijk; referentie naar Prov. 19:14.
Melodisch verwante versie à 5: Noë Faignient, *Ryckdom en haven*, in *Chansons, madrigales et motetz à quatre, cinq & six parties. Le premier livre,* Antwerpen, weduwe Jan de Laet, 1568 (RISM F61).

21. Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen

Schriftuurlijke tekst over het huwelijk; bijbelse parafrase van passages uit 3 Ezra, Eph. 5:22-33 (eerste deel), Prov. 31, Matt. 19:6 en Eph. 5:25, 28 en 30 ('antwoorde').
Tekst van de calvinistische predikant Joris Wijbo (ook bekend als Sylvanus; ca. 1530-1576), verschenen in *Gheestelijcke liedekens* (Antwerpen, 1582). Uit het manuscript *Album amicorum van Aefgen Claesdochter van Giblant* (Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, hs. 135 K 36) blijkt dat Flori's 'antwoorde' de vierde strofe van de liedtekst is.
Melodisch verwante versie à 3: Noë Faignient, *Wij lesen in Esdras* (zonder 'antwoorde'), in *Chansons madrigales et motetz à 3 parties,* 1568 (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

22. Schoon lief wat macht u baten

Liefdesklacht.
Eerste strofe (met diverse varianten) van een zes strofen tellend lied waarvan de oudste versie voorkomt in de zogenaamde *Liedbundel van Kateline Winkelmans* (1540-1550, Koolkerke; Brugge, Stadsarchief, hs. 29). Een monofone versie verscheen ook in het *Antwerps Liedboek* (Antwerpen, 1544).
Melodisch verwante versie à 3: Noë Faignient, *Schoon lief wat macht u baten*, in *Chansons madrigales et motetz à 3 parties,* 1568 (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).
Tekst tevens tweestemmig en melodisch verwant op muziek gezet door Gregorius Hompe en Jan Verdonck.

23. Wij hem met jalosie quelt

Moraliserende tekst.

24. Godt sach dat den mensche – Daerom sal een man laeten

Schriftuurlijke tekst over het huwelijk; bijbelse parafrase van passages uit Gen. 2:18, 22 (eerste deel), Matth. 19:5 en Eph. 5:22 ('antwoorde').

Kritisch bericht bij de transcripties

De transcripties werden gemaakt op basis van het enige bewaarde exemplaar van deze druk, nu in het Conservatorio Superior de Música in Madrid (signatuur S/3862-3864). Het origineel omvat een superius-, een tenor- en een basstemboek. De pagina's 30 tot en met 39 van de tenor zijn zwaar beschadigd. In deze editie zijn de ontbrekende passages aangevuld in kleine noten en met cursief gedrukte tekst.

De spelling van de Latijnse en Nederlandse teksten volgt de gegeven teksttranscripties, respectievelijk door Demmy Verbeke en door Hubert Meeus en Maartje De Wilde. Teksther halingen die in het origineel met een *iterum*-teken aangeduid staan, zijn hier tussen ronde haken uitgeschreven. In de bron afgekorte woorden zijn stilzwijgend aangevuld.

Voor de editie van de preliminaire teksten en de Latijnse motetteksten werden de drie stemboekjes gecollationeerd. De spelling en interpunctie werden aan de moderne maatstaven aangepast. De afkortingen werden tussen rechte haakjes opgelost.

Bij het transcriberen van de Nederlandse liedteksten werd geprobeerd de zo volledig mogelijke liedstrofe te reconstrueren op basis van de drie stemboeken, zonder echter rekening te houden met de muzikale herhalingen. De verzen zijn tot strofen samengevoegd op basis van de rijmwoorden. Afkortingen zijn aangevuld en duidelijke drukfouten stilzwijgend gecorrigeerd. Om de zinsstructuur te verduidelijken is zo bescheiden mogelijk moderne interpunctie aangebracht. Het gebruik van kleine letters en kapitalen is naar het moderne gebruik genormaliseerd, afgezien van de hoofdletter aan het begin van elk vers. De spelling van *i/j* en *u/v* is aangepast aan het moderne gebruik. De lange ſ werd vervangen door *s*. Het verschil tussen *y* en *ij* werd behouden omdat dit invloed op de uitspraak kan hebben.

De incipits geven de oorspronkelijke sleutels, voortekeningen en mensuurtekens, alsook de beginnoten van het werk. De stemmen zijn afgekort tot S (superius), T (tenor) en B (bassus). Waar in het origineel de g-sleutel (op de tweede lijn) en de c-sleutels op de eerste en tweede lijn gebruikt werden, hanteert deze editie overal de g-sleutel. De c-sleutels op de derde en vierde lijn werden omgezet naar g-sleutel met *octava bassa*. De f-sleutel komt niet voor in de bron.

De originele mensuurtekens en de oorspronkelijke notenwaarden werden behouden. Maatstrepen zijn als stippellijnen toegevoegd. Waar in de bron een mensuurwissel door middel van een mensuurteken weergegeven is, maakt ook de transcriptie gebruik van een maatwisseling; de duur van één binaire maat komt dan overeen met die van één ternaire maat. Mensuurwissels als gevolg van color-passages werden als triolen omgezet. Colores zijn aangeduid met onderbroken vierkante haakjes boven de eerste en de laatste noot van de passage, ligaturen met een doorlopende vierkante haak boven de overeenkomstige noten.

In de bron vermelde alteratietekens zijn voor de noot afgebeeld. Wanneer in de moderne notatie verdere gelijke alteraties binnen een en dezelfde maat voorkomen, worden ze stilzwijgend weggelaten. Toegevoegde alteraties staan boven de noot en gelden enkel voor die noot. Een toegevoegde alteratie tussen ronde haken wijst op diverse mogelijke interpretaties op het vlak van *musica ficta* of op een (toegevoegde) 'waarschuwings'-alteratie.

Overzicht van de varianten tussen de moderne editie en het origineel

(achtereenvolgens worden gegeven: stem, maat, volgnummer van de noot: variant in de bron)

2. Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum
T, 12, 4: cis'

5. Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus
T, 34, 4: minima
T, 35, 1: dis'
S, 62, rust: minima

6. Absentem qui rodit amicum
S, 8, 4 t.e.m. 9, 2: minima – tweemaal semi-minima

10. O amoureusich mondeken root
S, 4, 3: cis''

11. Susanna schoon – Die Heere goet
T, 55, 2: fis'
B, 94, 2 & 3: c'-bes

12. Vreucht en deucht – Als ickx aensien
B, 81, 2 t.e.m. 82, 3 (tekst): *iterum*-teken

13. Sonder die vroukens
S, 30, 5: a'

14. Int groen, int groene
T, 19, 5: semi-minima

15. Godt es mijn licht
S, 12, 2: g'
S, 36, 2: g'
T, 42, 1-2: cis'

21. Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen
B, 58, 1-2: gepunteerde minima – semi-minima

22. Schoon lief wat macht u baten
T & B, 22-24 (tekst): gherefugeert

Foreword

The edition of this volume of the *Monumenta Flandriae Musica* is situated within a broader context: Resonant vzw – Centre for Flemish Musical Heritage has undertaken a multifaceted project under the title of *Townscape – Soundscape*. The aim is to turn the spotlight, at regular intervals, on the musical life of a particular Flemish city. For the first edition, entitled *City Sounds of Leuven in the 16th Century*, Resonant was collaborating with *Erfgoedcel Leuven* (Leuven Heritage Unit) and the figure of the Leuven music publisher Petrus Phalesius took a central place, against the background of the rich architectural and art-historical heritage of this university town. Phalesius was active mainly in Leuven from 1545 until 1578.

Two composers are particularly well represented in the Phalesius editions: Jacobus Clemens non Papa, singer in the service of Duke Philippe II de Croÿ – at whose castle in Heverlee near Leuven, now known as the Arenberg Castle, he and his music ensemble no doubt regularly resided – and Thomas Crecquillon, a student at the Leuven university and also a canon at St Peter's church in the city.

Besides highlighting these two central composers, another initial aim was to shed light on hitherto unpublished Flemish musical heritage, such as the collection *Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus, et tum musicis instrumentis, tum vocibus concinnentium accommodatorum, liber unus* (Leuven, Petrus Phalesius, 1573), comprising songs by Jacobus Flori on Dutch texts, as well as several motets by the same composer. This collection seemed to us ideal for a modern edition, especially as two Leuven professors, the musicologist René Bernard Lenaerts and the philosopher Jos Mertens turned their attention to the collection several decades ago now – an interest which did not, however, result in a complete edition of the collection. The present edition aims to rectify this situation.

For the realisation of this edition with critical commentary, use has been made of the partbooks from the library of the *Conservatorio Superior de Música* in Madrid (unica, signature S/3862-3864). We were fortunate to be able to draw on the talents of a team of experts, whom we would like to thank here: Demmy Verbeke (doctoral student within the research project 'The Latin dedications of the motet editions of the Netherlandish polyphonists from the second half of the 16th century as musical and literary source', in the Departments of Musicology and Latin Philology, Katholieke Universiteit Leuven, led by Ignace Bossuyt and Dirk Sacré), who provided the transcription and translation with commentary of the Latin motet texts, the dedication and the epigram; the experts in Dutch Hubert Meeus and Maartje De Wilde (Universiteit Antwerpen), who made the transcription and commentary of the Dutch songs; and Piet Stryckers (teacher at the Hogeschool Antwerpen, Department of Dramatic Arts, Music and Dance – Royal Flemish Conservatory), who provided a critical revision of the music, also reconstructing the missing passages of the damaged tenor partbook. Demmy Verbeke, Hubert Meeus and Maartje De Wilde helped with the identification of motet and song texts as well. We would also like to thank Peter Strauven (musicologist) for his assistance in transcribing a portion of the works. A special word of thanks goes to the Erfgoedcel Leuven, which was instrumental in making the transcriptions possible, and with which it was a pleasure to work.

With the present publication of seventeen Dutch-language polyphonic songs (or twenty-four, depending on the interpretation of the bipartite nature of the works) and seven motets, the Alamire Foundation has once again made it possible for an important part of our rich musical heritage to be made available in a new, modern and critical edition for musicians, musicologists and other interested persons.

Nele Gabriëls & Eugeen Schreurs
Resonant vzw, Centre for Flemish Musical Heritage

Introduction

The Flori Dynasty of Musicians

Jacobus Flori (fl. 1570 – 1599) came from a dynasty of musicians from the Low Countries, active chiefly in the German-speaking countries and in Northern Italy. The links between all the members of this musicians' family (in particular concerning Franciscus junior) have not been completely established. Systematic archival research into the origins and lives of the members of the Flori family must still be carried out, but falls outside the scope of this edition. Nonetheless, there is sufficient information available at present to provide a general overview, mainly based on secondary literature (1).

Whether the musical father, Franciscus Flori (? – Munich, 1588) was born in Maastricht, as has often been asserted in the past, has not been proven. In 1549 he sang bass in the collegiate church of St Servatus in Maastricht, the largest church in this city on the banks of the Meuse. Flori was probably connected to St Servatus's before 1549, but most of the accounts of the church before this period are not extant. He sang at the church under the musical direction (1545-1566) of Ludovicus Episcopius (Mechelen?, ca. 1520 – Straubing, 1595), a proficient composer who had studied at the university in Leuven. Like Franciscus senior and Jacobus Flori, Episcopius wrote Dutch songs and was for a time linked to the Munich court chapel (2). That Franciscus Flori remained in Maastricht for a time is suggested by the fact that at least one of his children, Johannes, was born there (3). Moreover, the three-voice Dutch song *Waer machse sijn die alderliefste mijn* also appeared in Maastricht, in *Dat ierste boeck vanden nieuwe duytsche liedekens* (Jacob Baethen, 1554). The date and the place of publication, as well as the dedication of the collection, suggest that this work is not to be attributed to Franciscus Flori junior but to Franciscus Flori senior. Jacob Baethen, who shortly before this had worked together with Petrus Phalesius in Leuven, dedicated the collection to Inghelbert Hemptstede, provost of Wassenborch and canon at St Servatus's, where Franciscus held his position as bass (4). Franciscus senior (or junior: the father-son relation has not been proven positively, but is likely; see below) composed the four-voice *Missa semibrevis* [indicated in the title by a semibrevis in note-form] *quatuor vocum super carmen Belgicum Waer machse sijn,* included in a Bavarian choirbook (Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. 78, ca. 1570) (5). In 1556, Franciscus senior became a member of the Munich court chapel under the direction of Ludwig Daser, a choir which in the same period (probably in September) was also reinforced by Lassus and a number of other singers from the Low Countries. As early as 23 April 1557, he received a life-long appointment there. He also gained a reputation as a copyist of various choirbooks, both for the Bavarian court chapel (with many works by Lassus) and for the Jesuit College (6). In 1570 he travelled to the imperial court in Vienna, in 1571 to Innsbruck and in 1575 to the Low Countries. A portrait which came originally from the collection of Archduke Ferdinand II, currently held in the *Kunsthistorisches Museum* in Vienna, possibly depicts Franciscus senior (7).

Franciscus Flori seems to have had no fewer than four musical sons, all with qualities as composers. The above-mentioned Franciscus junior (?, ca. 1550-1554 – Innsbruck, 1583, if indeed this was his son), was active as a bass in the court chapel of Archduke Karl of Styria in Graz (1567-1572) and that of Ferdinand II in Innsbruck (1573-1578 and again in 1581-1583). In the meantime he applied for positions in Stuttgart, Heidelberg en Munich (8). As mentioned, it is not completely clear whether the Dutch song *Waer machse sijn die alderliefste mijn* and the mass of the same name are to be attributed to Franciscus senior (most likely the author of the song) or junior (probably the composer of the mass).

Johannes Flori (Maastricht, ca. 1544; fl. 1555-1598) was possibly from 1555 and at the latest from 1559 a choirboy at the court chapel – the so-called 'Capilla Flamenca' – of Philip II. He served there under a number of choirmasters, including Pierre de Manchicourt (Béthune, ca. 1510 – Madrid, 1564). A 1562 document

indicates that he was sent to the university in Douai after his voice broke. The same document also shows that he was born in Maastricht, strengthening the supposition that he was the son of the bass singer Franciscus senior (9). Johannes followed his father to Munich. This is evident in the record of a Munich payment made in 1564 to a certain *Hannsen Flori Niderlennder*. From the inclusion of several of his compositions in Venetian anthologies it has been inferred that he may have resided in Venice and Aquileia, but this has recently been called into question (10). In 1565, Johannes was in Tübingen, where he wrote a vocal composition for Duke Christoph von Württenberg. In 1573 he became an alto at the court chapel in Innsbruck, preceding his brother Georgius (who served there from 1577); his responsibilities included the musical education of the princesses (*fürstliche Frauenzimmer*). In 1578 he and his brother Georgius fled from Innsbruck, after being falsely accused of libelling the archduke by writing a disrespectful song about him. Fortunately, the two brothers were able to return to the city shortly thereafter. In 1580, Johannes travelled to Italy, where he became the choirmaster of the cathedral of Treviso. From 1586 to 1598, he held the same position at the church of Santa Maria Maggiore in Bergamo. Johannes Flori was married to Virginia Santi. At her death, Giovanni Cavaccio, the *maestro di cappella* at the cathedral in Bergamo, wrote a seven-voice dialogue in her honour. The work is included in the *Primo libro de madrigali a quatro voci* by Claudio Merulo (Milan, 1588). The extant oeuvre of Johannes Flori comprises four masses, two motets, *falsobordoni*, a madrigal book and various madrigals and canzonettas in anthologies (11). His sojourn in Treviso would seem to explain why three of his works are now preserved there in the *Biblioteca Capitolare del Duomo* (12). It is still unclear whether he may be identified with a certain Jan Flori, a chaplain at St Gudula's in Brussels who was paid to sing *inden choor* (in the choir) in 1602 (13).

According to the dedication in his first book of madrigals for six voices (Venice, 1589), Georgius Flori (?, ca. 1558 – ?, after 1594) was trained as a chorister at the court chapel of Maximilian II under, among others, Philippus de Monte. He served there for eleven years and taught music to Princes Matthias and Maximilian. In 1577, he sang bass in the chapel of Archduke Ferdinand II in Innsbruck. After his flight from the city with Johannes (see above), he spent a short period in Venice. The two brothers were soon granted dispensation. In 1580, Georgius entered the service of the Fugger family in Augsburg and from 1584 to 1587 he returned to the court in Innsbruck. In 1588/89 – like his brother several years before – he became *maestro di cappella* at the cathedral in Treviso. Finally, he returned to Innsbruck, this time serving as vice-*Kapellmeister*, from 1592 until his death in 1594. Besides the madrigal book mentioned above, he composed at least five masses, one of which is preserved in Augsburg (Staats- und Stadtbibliothek, MS Tonkunst Schletterer 19), as well as several of his motets (14).

According to a 1575 letter from Lassus, Jacobus Flori was also a son of [Franciscus] Flori, an 'old' employee of the duke of Bavaria. The dedication to the 1573 collection here published indicates that Jacobus received training as a chorister in Munich (15). In 1569/70 he returned to the Low Countries, where he sang tenor at St Gudula's in Brussels (16). The Flori family was by no means unknown there: a Franciscus Flori – probably his brother or perhaps his father, who during his life-long appointment at the Bavarian court may have travelled briefly to the Low Countries, perhaps to recruit singers – sang there in the financial year of 1564/65 for three weeks, possibly as a singer 'passing through' (17). In 1571, Jacobus apparently applied unsuccessfully for a position in Stuttgart (18). In 1572/73 (1574 is not likely), he worked as a *Bascontre* for the *Illustere Lieve Vrouwebroederschap* (Confraternity of the Illustrious Virgin), which was based in St John's Cathedral in 's-Hertogenbosch (19). This almost certainly explains the dedication to the collection *Modulorum aliquot...* to Canon Balthazar de Bont, episcopal jurist at the cathedral in 's-Hertogenbosch. De Bont was apparently a music-lover, for in 1613 he donated some music to the Confraternity, for which he was honoured with a *carmen*, written and published in printed form for him (20).

Considering his activities in 's-Hertogenbosch, it is unlikely that Jacobus remained in Aquileia and Venice in 1572/73. It also seems impossible that he was still a singer in 's-Hertogenbosch in 1574. In 1573 he became a member of the court chapel in Innsbruck,

evident from a 21 September 1573 claim that this court had not remunerated him for travel costs as an advance payment. His brothers Johannes and Georgius were also active in Innsbruck, respectively from 1573 as an alto and in 1577 as a bass. As early as 1574, Jacobus applied again for a position in Stuttgart, as well as for a position at the court chapel of Emperor Maximilian II in Vienna, but once again without success in both cases. To strengthen his application, he had even dedicated a mass to the emperor, for which he received twenty guilders (21). In 1575 Orlandus Lassus personally asked his future patron, Wilhelm of Bavaria, to write a letter of recommendation to a certain Monsieur de Havré for Jacobus Flori, son of one of his former singers (without question Franciscus Flori), who wished to retire to the Low Countries (22).

Jacobus did not remain in Flanders for long, however: in the spring of 1581 he arrived at the court in Hechingen together with the singers Peter Jetel and Frans Joly, with whom he had set out from Flanders. There he gained a position as singer and vice-*Kapellmeister* to Count Eitelfriedrich IV, remaining there until 1583. During this time he made short visits to Stuttgart and Innsbruck. After 1583 there is another lacuna in Jacobus's biography. In 1590 he became *Kapellmeister* to Archduke Matthias, and in 1594 he dedicated a mass to Emperor Rudolf II, then resident in Vienna, in the hope of becoming a singer at the imperial court. Once again he seems to have been unsuccessful. In 1596 he went on to become court *Kapellmeister* to Prince-Bishop Wolf Dietrich von Raitenau in Salzburg. To the prince-bishop he dedicated the 1599 collection of five-voice motets, *Cantiones sacrae*, which also includes thirteen motets and eight magnificats. This dedication was, however, not accepted, and the musician, apparently now in disfavour, returned to the Low Countries in 1599 (23). In that same year he received a remuneration of twelve guilders for a mass he had sent to the duke of Bavaria. This may have been his *Missa Deus in nomine tuo*, included in a 16th-century Bavarian choirbook.

The following works by Jacobus Flori have been preserved: first and foremost, two *Einzeldrucke*, the present three-voice collection (Leuven, Petrus Phalesius, 1573) and the above-mentioned five-voice collection *Cantiones sacrae* (Munich, Adam Berg, 1599); a six-voice Magnificat (Munich, Bayerische Staatsbibliothek, MS 71, 1600-1602) and the seven-voice motet *In illo tempore* in the anthology *Corollarium cantionum sacrarum* (Nuremberg, Katherina Gerlach, 1590); and finally three masses preserved in manuscript: the four-voice *Missa Lyram, lyram pulsent* (now in Budapest, National Széchényi Library, MS 24, 1584-1616), the four-voice *Missa Deus in nomine tuo* (Munich, Bayerische Staatsbibliothek, MS 77, ca. 1565-1580) and the six-voice *Missa Su, su, su non piu dormir* (preserved in Graz, Library of the Karl-Franzens-Universität, MS 15, late 16th century). This last mass, based on a model by Giovanni Ferretti, is also attributed to Georgius Flori in a Bavarian choirbook (Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Mus. MS 2750), and was notated by Franciscus senior.

The Collection: Modulorum aliquot tam sacrorum quam prophanorum cum tribus vocibus, et tum musicis instrumentis, tum vocibus concinnentium accommodatorum

The collection published here includes seven motets, two of which have two partes, and seventeen songs in Dutch, seven with a so-called *antwoorde*, the Dutch equivalent of the *respons* common in the French chanson culture. According to the title of the publication, the songs can be sung and/or played on instruments – completely in the tradition of Susato – and have both sacred and secular texts. The title page and the contents are followed by the humanistically-shaded dedication to Balthazar de Bont, canon of St John's Cathedral in 's-Hertogenbosch, and an epigram on music by Johannes Vladeraccus. The dedication is significant, with its explicit reference to the musical training undergone by Jacobus Flori with Lassus, *Kapellmeister* to the duke of Bavaria. We also learn that this is Flori's first printed edition and that, following the admonition of Susato in his *Ierste musyck boexken*, music is intended for the education of youth (see below). Flori signed the letter in 's-Hertogenbosch on 26 March 1573. The epigram by Vladeraccus stresses the proposition that music possesses a beneficent, exalted power. The poet studied at the Latin school in 's-Hertogenbosch, where his father Christophorus – formerly co-rector in Amersfoort

(1551-1559) – had been a teacher of ancient languages (Latin, Greek and Hebrew) since about 1561. Johannes later turned to music and was, among other things, *phonascus* in Oirschot, where he died around 1611 (24).

With his edition of seventeen works on Dutch texts (or twenty-four, as the first total implies that the *antwoorden* are not seen as independent compositions) Flori may be centrally situated in the genre of the Dutch polyphonic song: the publication bears witness to his productivity as a composer of this genre and puts him in the company of such masters as Jacob Obrecht, Noë Faignient and (Petit) Jean de Latre (25). Flori based compositions on no fewer than eight songs by Faignient, from whom he chiefly borrowed the opening thematic material. In general, his style is somewhat more lively than that of his predecessors, while the text is brought to life through modern harmonic techniques (26). Flori also drew on the works of other composers, including Jacobus Clemens non Papa (*Godt es mijn licht*), Jan Belle (*Int groen, int groene*) and the above-mentioned Maastricht composer Ludovicus Episcopius (*Vreucht en deucht*).

It is clear that such collections of mixed repertoire functioned as music for a domestic setting. Flori seems to have understood well Susato's appeal made in 1551 (*scouwende alle oneerlycke ende ombetamelycke woorden... daardoor ionge geesten bevlecht ende verargert mochten worden*: eschewing all dishonest and indecorous words... through which young souls could be tainted and corrupted) and avoided racy texts, as noted above. Clearly, he often had sacred 'table prayers' (*tafelgebeden*) in mind as he composed, as indicated by the mainly biblical texts which he set to music. In contrast to what applies to the oeuvre of many earlier composers in this genre, the number of frivolous or amorous songs is clearly in the minority here.

The vocal works that Petrus Phalesius published in his secular or mixed secular-sacred collections provided a varied offering of music that could be performed by the young bourgeoisie as a form of *tafelmuziek*, whereby partbooks were placed on the table before or after a meal, for either vocal or instrumental performance (*tam sacrorum quam prophanorum... tum musicis instrumentis tum vocibus concinnentium accomodatorum*). This mixed performance practice – no doubt also a smart sales strategy – had also been adopted repeatedly by Susato (*zeer lustich om singen en spelen op alle musicale instrumenten*, i.e. very enjoyable to be sung and played on all musical instruments). It is also interesting to note that this domestic music was performed in other contexts as well. For instance, we know that a number of songs (e.g., *Hoe salich syn die landen* and *Ghy regeerders opder eerden*) were used as theatre music for plays by Willem van Haecht, a deputy of the rhetoricians' guild (*rederijkersgilde*) of the Violieren in Antwerp. Several of Flori's works formed part of the play *Dwerck der apostelen*, which was performed in 1563/64 (27).

It was some time before Jacobus Flori earned a place in the modern musicological literature. René Bernard Lenaerts did not include the collection in his 1933 standard work on the Dutch polyphonic song (28). In his edition of fifteen Dutch songs in the German series *Das Chorwerk* (with a foreword dated 1962), he did publish two works by Flori, thus ensuring that the composer's name became more or less known throughout the choral world (29). During the 1970s a quasi-complete, handwritten transcription of the Dutch songs was made by the Leuven philosopher Jos Mertens, in his preparations for a study of the Dutch polyphonic song. In his 1990 catalogue Henri Vanhulst made a complete table of contents for the collection, as well as a transcription of the dedication and the epigram (30). Jan Willem Bonda discussed the collection in general terms in his standard work on the Dutch polyphonic song, published in 1996 (31). With the present edition of the complete collection, the 1573 publication is now finally being made available for further research and performance.

Notes

1. F. KÖRNDLE, art. *Flori*, in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, ed. L. FINSCHER, *Personenteil*, 6, Kassel – Weimar, 2001, cols. 1348-1352; R.B. LENAERTS and E. HARRISON POWLEY, art. *Flori*, in *Grove Music Online*, ed. L. MACY (consulted 5 July 2006), *http://www.grovemusic.com.*
2. J. QUITIN, *Untersuchungen über die Musikpflege Maastrichts im XVI. Jahrhundert*, in *Beiträge zur Musikgeschichte der Stadt und des Kreises Erkelenz*, 1, ed. G. GÖLLER et al., (*Beiträge zur rheinischen Musikgeschichte*, 73), Cologne, 1968, pp. 39-50. For Episcopius, see E. SCHREURS, art. *Episcopius, Ludovicus*, in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, ed. L. FINSCHER, *Personenteil*, 6, Kassel – Weimar, 2001, cols. 386-388.
3. A. AUDA, *La Musique et les Musiciens de l'Ancien Pays de Liège*, Brussels – Liège, 1930, p. 105: *Jehan de Flory, natif de la ville de Maestricht.*
4. For a facsimile of the dedication in Dutch, see E. SCHREURS, *Het Nederlandse polyfone lied*, Peer, 1986, p. 70; see also: G. QUAEDVLIEG, *Maastrichts muziekleven,* Maastricht, 1965, pp. 64-68; J.W. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, Hilversum, 1996, p. 603.
5. R.B. LENAERTS, *Polyphonische missen op Nederlandse liederen,* in *Organicae voces. Festschrift Joseph Smits van Waesberghe,* Amsterdam, 1963, pp. 101-105.
6. *Census-Catalogue of Manuscript Sources of Polyphonic Music. 1400-1550*, 2, ed. C. HAMM and H. KELLMAN, Neuhausen – Stuttgart, 1982, p. 204.
7. KÖRNDLE, art. *Flori*, col. 1348.
8. KÖRNDLE, art. *Flori*, cols. 1348-1349; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori.*
9. AUDA, *La Musique et les Musiciens de l'Ancien Pays de Liège*, p. 105.
10. KÖRNDLE, art. *Flori*, cols. 1348-1349; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori.*
11. Ibidem.
12. *Census-Catalogue of Manuscript Sources of Polyphonic Music. 1400-1550*, 3, ed. C. HAMM and H. KELLMAN, Neuhausen – Stuttgart, 1984, pp. 239-248 (MSS 9, 13, 25).
13. Brussels, Algemeen Rijksarchief: Brussels, St Gudula, no. 1439 (1600-1606).
14. KÖRNDLE, art. *Flori*, cols. 1351-1352; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori.*
15. H. LEUCHTMANN, *Orlando di Lasso. Briefe*, 2, Wiesbaden, 1977, pp. 108-109 (letter 17, lines 2-3); for the dedication, see the transcription and translation by Demmy Verbeke (see below) as well as H. VANHULST, *Catalogue des Éditions de musique publiées à Louvain par Pierre Phalèse et ses fils. 1545-1578,* Brussels, 1990, pp. 365-367.
16. Brussels, Algemeen Rijksarchief: Brussels, St Gudula, no. 1420 (1566-1579).
17. E. SCHREURS and K. VAN WONTERGHEM, *Music in the Accounts of the Church Fabric of St Goedele in Brussels in the 16th Century*, in *Revue Belge de Musicologie / Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, 57 (2003), pp. 59-85; Brussels, Algemeen Rijksarchief: Brussels, St Gudula, no. 1410 (1552-1565), fol. 491v.
18. W. SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, Innsbruck, 1954, p. 118.
19. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, p. 147.
20. G.C.M. VAN DIJCK, *De Bossche Optimaten. Geschiedenis van de Illustere Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch. 1318-1973*, Tilburg, 1973, p. 270.
21. KÖRNDLE, art. *Flori*, cols. 1351-1352; LENAERTS – HARRISON POWLEY, art. *Flori*; see also SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, p. 118.
22. LEUCHTMANN, *Orlando di Lasso. Briefe*, 2, pp. 108-109; in connection with Franciscus and Jacobus Flori in the Low Countries (ca. 1580/81), see E. VANDER STRAETEN, *La musique aux Pays-Bas avant le XIXe siècle*, 3, Brussels, 1875, pp. 252-253.
23. SENN, *Musik und Theater am Hof zu Innsbruck*, p. 118.
24. D. VERBEKE and M. VERWEIJ, *Notes on Christophorus and Iohannes Vladeraccus*, in *Humanistica Lovaniensia*, 54 (2005), pp. 365-367 (with a critical edition and English translation of the epigram).
25. For the situation of these songs within the genre of the Dutch polyphonic song, see E. SCHREURS, *Het Nederlandse polyfone lied bij Petrus Phalesius en Jacobus Flori*, in *Petrus Phalesius en het stedelijk muziekleven in de Vlaamse renaissancestad Leuven*, ed. N. GABRIËLS and E. SCHREURS, Leuven – Neerpelt, 2005, pp. 65-68.
26. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, p. 148.
27. M. DE BRUIN, J. OOSTERMAN, C. STRIJBOSCH, *Repertorium van het Nederlandse lied tot 1600*, (*Studies op het gebied van de cultuur in de Nederlanden*, 4), 1-2 (incl. CD-ROM), Ghent – Amsterdam, 2001.
28. R.B. LENAERTS, *Het Nederlands Polifonies lied in de zestiende eeuw*, Mechelen – Amsterdam, 1933.
29. R.B. LENAERTS, *Fünfzehn flämische Lieder der Renaissance*, (*Das Chorwerk*, 92), Wolfenbüttel, 1962, pp. 12, 15.
30. VANHULST, *Catalogue des Éditions de musique publiées à Louvain par Pierre Phalèse et ses fils. 1545-1578*, pp. 197-198, 365-367.
31. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw*, pp. 147-148.

Text Identification and Musical Relationships

The musical relationships listed are based on the *Motet Database Catalogue Online* (*www.arts.ufl.edu/motet*, consulted on 30 July 2006; further development by the international Motet Project directed by Jennifer Thomas (University of Florida) and with cooperation of a.o. the Alamire Foundation), and J.W. BONDA, *De meerstemmige Nederlandse liederen van de vijftiende en zestiende eeuw* (Hilversum, 1996), unless stated differently. For the identification of the Dutch song texts, the latter study was consulted as well, as was the *Nederlandse Liederenbank* (Meertens Instituut, Amsterdam).

1. Omnia quae fecisti nobis, Domine

Includes sections from Daniel 3:31, 42-43.
Text also set to music by Francesco Bianciardi, Maistre Ihan, Orlandus Lassus, Johan Grandsyre, Giovanni Giacomo Lucario, Francesco Viola.

2. Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum
Prov. 31:4-7.
Melodically related version à 5: Orlandus Lassus, *Noli regibus, o Lamuel*, in *Moduli quinis vocibus nunquam hactenus editi*, Paris, Adrian Le Roy and Robert Ballard, 1571 (RISM L843).

3. Aspice, Domine, quia facta est

Text from Gregorius Magnus, *Liber Responsalis* (cf. *Patrologia Latina* 78, 837C-837D).
Text also set to music by Benedictus Appenzeller, Ippolito Baccusi, Josquin Baston, Petrus Biaumont, William Byrd, Derick Gerarde, Nicolas Gombert, Jaquet of Mantua, Dominique Phinot, Constanzo Porta, Stephan Rosetti, Claudin de Sermisy, Jacobus Vaet, Philip van Wilder.

4. Scaevola, tu cenas apud omnes

Medieval poem in elegiac distichs.
The poem appears with limited variants in manuscripts preserved in the *Universitätsbibliothek München* (2° Cod. ms. 731, f. 211vb) and the *Bibliothèque Municipale* in Reims (ms. BM 51, f. 115v) (among others); cf. H. WALTHER, *Initia carminum ac versuum medii aevi posterioris latinorum – Alphabetisches Verzeichnis der Versanfänge mittellateinischer Dichtungen*, (*Carmina medii aevi posterioris latina*, 2/1), 2nd ed., Göttingen, 1969, nos. 2677, 17311, 17324, 17473a.
Text also set to music by Caspar Othmayr.

5. Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus

Sap. 5:1-5.
Melodically related version à 5: Orlandus Lassus, *Stabunt iusti*, in *Moduli quinis vocibus nunquam hactenus editi*, Paris, Adrian Le Roy and Robert Ballard, 1571 (RISM L843).

6. Absentem qui rodit amicum

Horatius, *Satires*, 1, 4, 81-85.

7. Fratres sobrii estote

I Pet. 5:8-9.
Melodically related version à 4: Orlandus Lassus, *Fratres sobrii estote*, in *Liber secundus sacrarum cantionum quatuor vocum*, Leuven, Petrus Phalesius, 1569 (RISM 1569[8]).
Text also set to music by Ludwig Daser and Georg Schweiger.

8. Staet ons bij, Heer

Sacred text.
Melodically related version à 3: Noë Faignient, *Staet ons bij, Heer*, in the manuscript *Chansons madrigales et motetz à 3 parties, 1568* (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

9. Hoe salich syn die landen – Ghij regeerders opder eerden

Argument on the manner of ruling a land, with references to Prov. 3:13-15; 8:15-16.
The oldest extant source for this text is a collection of plays by the poet Willem van Haecht (Brussels, Koninklijke Bibliotheek, MS 21664), to whom the authorship of this song can be attributed. This manuscript, made in 1564 or shortly thereafter, includes four plays, each followed by a song at the end. *Hoe salich syn die landen* follows the second play, an apostle play, and consists of five stanzas. The popularity of the melody is evident from the numerous contrafacts in the 16th and 17th centuries. Besides the first stanza, Flori also set the third stanza (*Ghij regeerders opder eerden*) to music.

10. O amoureusich mondeken root

Amorous text.
Text also set to music by Jan Belle.

11. Susanna schoon – Die Heere goet

Biblical text inspired by the story of Susanna, from the apocryphal thirteenth chapter of Daniel.
This biblical material was set in rhymed form a number of times, including Dutch versions by the poets Robbert Robbertsz. le Canu (1563 – ca. 1630) and Jacob Revius (1586-1658).
Melodically related version à 3: Noë Faignient, *Susanna schoon*, in the manuscript *Chansons madrigales et motetz à 3 parties, 1568* (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

12. Vreucht en deucht – Als ickx aensien

Amorous text.
A parallel extant version of this song in the *Aemstelredams Amoreus lietboeck* (Amsterdam, 1589) shows that Flori's *antwoorde* (*Als ickx aensien*) is the third stanza of *Vreucht en deucht*. The 1589 version does include a number of variants compared to the text set to music by Flori.
Melodically related version à 4: Ludovicus Episcopius, *Vreucht en deucht*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).

13. Sonder die vroukens

Comical, satirical text, paying tribute to women ironically.

14. Int groen, int groene

May song.
Melodically related version à 4: Jan Belle, *Int groen, int groene*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).

15. Godt es mijn licht

Biblical text based on Ps. 26,1, Isa. 55:1 and Job 13:15.
Melodically related versions:
Jacobus Clemens non Papa, *Godt es mijn licht* (à 3), in a manuscript originating from Germany ca. 1539-1550 (Halle an der Saale, Universitätsbibliothek, Ms. Ed. 1147), in *Septiesme livre des chansons a quatre parties*, Leuven, Petrus Phalesius, 1567 (New York, Public Library, Mus. Res. *MN P 534) and in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).
Jan Verdonck, *Godt es mijn licht* (à 2), in *Liber musicus, duarum vocum cantiones, tum latinas tum gallicas atque teutonicas*..., Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1571 (RISM 1571[15]).

16. Alle mijn ghepeys

Love complaint.
Melodically related versions:
Anonymus, *Alle mijn ghepeys* (à 3), in *Tricinia. Tum veterum tum recentiorum in arte musica symphonistarum, latina, germanica, brabantica & gallica ante hac typis excusa, observato in disponendo tonorum ordine, quo utentibus sint accomodatiora*, Wittenberg, Georg Rhaw, 1542 (RISM 1542[8]).
Jacobus Clemens non Papa, *Alle mijn ghepeys* (à 4), in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11]).
Jan Verdonck, *Alle mijn ghepeys*, in *Liber musicus, duarum vocum cantiones, tum latinas tum gallicas atque teutonicas*..., Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1571 (RISM 1571[15]).
Text also set to music by, among others, (Petit) Jean de Latre.

17. Ick ben den rechten wijngaert – Die onder Godts beschermsel

Biblical text; first part: paraphrase of Joh. 15:5, 7.
Melodically related version à 3: Noë Faignient, *Ick ben den rechten wijngaert*, in the manuscript *Chansons madrigales et motetz à 3 parties, 1568* (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

18. Overvloedighen rijckdom – Maer Heere

Biblical text; quotation from Prov. 30:8b-9a followed by commentary on this text.
Melodically related version à 4: Gerardus van Turnhout, *Overvloedighen rijckdom*, in *Een Duijtsch musijck boeck*, Leuven, Petrus Phalesius – Antwerp, Jan Bellerus, 1572 (RISM 1572[11])
Text also set to music by Noë Faignient, but not melodically related.

19. Laet ons nu al verblijden

May song.
Text also set to music by Jan Belle.

20. Ryckdom en haven

Biblical text on marriage; reference to Prov. 19:14.
Melodically related version à 5: Noë Faignient, *Ryckdom en haven*, in *Chansons, madrigales et motetz à quatre, cinq & six parties. Le premier livre*, Antwerp, widow of Jan de Laet, 1568 (RISM F61).

21. Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen

Biblical text on marriage; paraphrase of passages from 3 Ezra, Eph. 5:22-33 (first part), Prov. 31, Matt. 19:6 and Eph. 5:25, 28 and 30 (*antwoorde*).
Text by the Calvinist preacher Joris Wijbo (also known as Sylvanus; ca. 1530-1576), which appeared in *Gheestelijcke liedekens* (Antwerp, 1582). The manuscript *Album amicorum van Aefgen Claesdochter van Giblant* (The Hague, Koninklijke Bibliotheek, MS 135 K 36) shows that Flori's *antwoorde* is the fourth stanza of the song text.
Melodically related version à 3: Noë Faignient, *Wij lesen in Esdras* (without *antwoorde*), in the manuscript *Chansons madrigales et motetz à 3 parties, 1568* (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).

22. Schoon lief wat macht u baten

Love complaint.
First stanza (with a number of variants) of a six-stanza song, the oldest version of which appears in the so-called *Liedbundel van Kateline Winkelmans* (1540-1550, Koolkerke; Bruges, Stadsarchief, MS 29). A monophonic version also appeared in the *Antwerps Liedboek* (Antwerp, 1544).
Melodically related version à 3: Noë Faignient, *Schoon lief wat macht u baten*, in the manuscript *Chansons madrigales et motetz à 3 parties, 1568* (Linköping, Stifts- och Landsbiblioteket, MS s.s.).
Text also set to music in a two-voice and melodically related version by Gregorius Hompe and Jan Verdonck.

23. Wij hem met jalosie quelt

Moralising text.

24. Godt sach dat den mensche – Daerom sal een man laeten

Biblical text on marriage; paraphrase of passages from Gen. 2:18, 22 (first part) and Matt. 19:5 and Eph. 5:22 (*antwoorde*).

Critical Apparatus for the Transcriptions

The transcriptions were made on the basis of the only preserved copy of this print, now in the Conservatorio Superior de Música in Madrid (signature S/3862-3864). The original is comprised of a superius, a tenor and a bass part book. Pages 30 to 39 of the tenor are badly damaged. In this edition, the reconstruction of the missing passages is printed in small notes with the text in italics.

The spelling of the Latin and Dutch texts follows the transcriptions by Demmy Verbeke and by Hubert Meeus and Maartje De Wilde respectively. Text repetitions indicated in the source with an *iterum* sign are here written out in parentheses. Words abbreviated in the source are tacitly written out in full.

For the edition of the preliminary texts and the Latin motet texts, the three partbooks have been collated. The spelling and punctuation have been adapted to modern usage. The completions of abbreviations have been placed in square brackets.

In transcribing the Dutch song texts, an attempt has been made to reconstruct the versification as completely as possible from the three part-books, without taking into account the musical repetitions. The lines have been ordered into stanzas on the basis of rhyming words. Abbreviations have been filled out and obvious typographical errors tacitly corrected. In order to clarify the syntax, modern punctuation has been used, as discreetly as possible. The use of lower-case and upper-case letters has been adapted to modern practice, except for the use of capitals at the beginning of each line. The spelling of *i/j* and *u/v* has been adapted to modern practice. The long ſ has been replaced by *s*. The difference between *y* and *ij* has been preserved, since it can affect pronunciation.

The incipits indicate the original clefs, key signatures and mensural signs, as well as the opening notes of the work. The names of the parts have been abbreviated to S (superius), T (tenor) and B (bassus). When a G clef (on the second line) or a C clef on the first or second line has been used in the source, this edition uses the G clef throughout. The C clef on the third and fourth line have been represented as G clef with *octava bassa*. The F clef is not found in the source.

The original mensural signs and note values have been preserved. Bar lines have been added, represented by dotted lines. When a mensural change has been represented by means of a mensural sign in the source, the transcription reflects this by a change in time signature. The duration of a binary bar is equivalent to that of a ternary bar. Mensural changes resulting from passages in color are represented as triplets. Color is indicated by interrupted square brackets over the first and last notes of the passage, ligatures by an uninterrupted square bracket above the notes in question.

Accidentals indicated in the source are placed before the note. When further original accidentals occur within the same bar in the modern edition, they are tacitly omitted. Added accidentals are placed above the note and apply only to that note. An added accidental in parentheses indicates different possible interpretations of the *musica ficta*, or is an added 'warning' accidental.

Summary of the variations between the modern edition and the source

(given in the following order: part, bar number, note number: variant in the source)

2. Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum
T, 12, 4: c'-sharp

5. Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus
T, 34, 4: minim
T, 35, 1: d'-sharp
S, 62, rest: minim

6. Absentem qui rodit amicum
S, 8, 4 to 9, 2: minim – twice semi-minim

10. O amoureusich mondeken root
S, 4, 3: c''-sharp

11. Susanna schoon – Die Heere goet
T, 55, 2: f'-sharp
B, 94, 2 & 3: c'- b-flat

12. Vreucht en deucht – Als ickx aensien
B, 81, 2 to 82, 3 (text): *iterum* sign

13. Sonder die vroukens
S, 30, 5: a'

14. Int groen, int groene
T, 19, 5: semi-minim

15. Godt es mijn licht
S, 12, 2: g'
S, 36, 2: g'
T, 42, 1-2: c'-sharp

21. Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen
B, 58, 1-2: dotted minim – semi-minim

22. Schoon lief wat macht u baten
T & B, 22-24 (text): gherefugeert

TRANSCRIPTIE EN VERTALING VAN DE TEKSTEN
TRANSCRIPTION AND TRANSLATION OF THE TEXTS

Liminaria

Eximiae eruditionis, humanitatis et pietatis Domino, D[omino] Balthazari de Bont, I[uris] C[onsulto], insignis Ecclesiae Cathedralis Buscoducen[sis] Canonico graduato ac Curiae Episcopalis Officiali, D[omino] suo plurimum colendo, Iacobus Florii s[alutem] d[icit] p[lurimam].

Cum recte moneat proverbium 'Quam quisque didicit artem, in hac se exerceat',[1] visus sum facere non inconsulto si in id studium meas curas, tempus, operam et industriam conferrem, in quo ab ineunte inde usque aetate et a teneris (ut aiunt) unguiculis quasi cum matris lacte enutritus essem, idque sub eo praeceptore, qui citra controversiam omnium superiorum aetatum Musicorum facile princeps haberi possit, Orlando di Lasso, Musicae harmoniae apud illustrissimum Bavarie Ducem praefecto et doctore. Praesertim cum Musices studio cuncta olim Graecia, omnium maximarum artium parens, tantum tribuerit et studii et venerationis, quantum nemo vel Nestorea eloquentia praeditus pro dignitate satis exprimere valeret. Quare Examinondas, Princeps Graeciae, fidibus praeclare cecinisse a Cicerone[2] praedicatum; et Themistocles cum in epulis recusaret Lyram, habitus est indoctior. Floruerunt enim in Graecia Musici discebantque eam artem omnes, nec qui nesciebat, satis excultus doctrina putabatur. Et si ex innumeris praestantissimos aliquot enumerare libeat: Regius Propheta David Musicus fuit, Graecorum fortissimus Achilles, Hieron[ymus] Siculus, Pericles Atheniensis, Examinondas (quem modo nominavi) Thebanus, Mithridates rex Ponti, in hac scientia excelluerunt. Nec mirum principes viros divino hoc delectatos fuisse studio, nam eos qui alacri sunt animo delectat, tristes exhilarat, ignavos exacuit, praecipites refrenat, iratos demulcet, lascivos coercet, insanos ad sanam mentem reducit, corporis morbos interdum vel subito tollit, fortium virorum animos ad fortia facta inflammat. Haec ars est domina et gubernatrix humanorum affectuum, haec versatur in templis, tractatur in scholis, in theatris, in conviviis. Musicam inquit Homerus esse ornamentum conviviorum. Verum modulis istis divinis non complectebantur tantae obscenitatis argumenta, atque nostra memoria nonnulli huius artis cultores, qui mirandum in modum materiae turpitudine caelestem hanc artem deformarunt, sed numeris harmoniacis tractabant aliquid, quod vel ad virtutem accenderet, vel quod ad eruditionem augendam faceret, ut crinitus ille apud Maronem[3] Iopas Cythara

> Personat aurata, docuit quae maximus Atlas.
> Hic canit errantem lunam solisque labores,
> Unde hominum genus et pecudes, unde imber et ignes,
> Arcturum Pleiadasque, Hyadas geminosque Triones;
> Quid tantum Oceano properent se tingere soles
> Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.

Apud Homerum Cantores divini et probi habentur. Quare non abs re Plato et Pythagoras (ut Strabo testis est)[4] Philosophiam Musicam vocavere quod vitia corrigeret, virtutes doceret. Recte igitur mecum faciunt qui ceu pestem cavent, ne tenellas symphoniacorum puerorum aures obscenitate carminum (quo nihil est flagitiosius) offendant. Quod vero nostri ingenii primitias sub tui nominis auspicio in lucem prodire placuit, observandissime D[omine], fecit tuus ille in hoc studium excellens et inusitatus animus, nam cum propter eruditionem et virtutes ad sublimes honorum gradus evectus sis, tamen nihil honorum accessione huic tam pio affectui decessit aut imminutum est. Nec immerito, nam hac ratione serias tuas sublimesque et graves occupationes dulci lenimine temperare poteris, et continuas intentasque animi curas (quibus et sua debetur requies) Musica harmonia demulcere. Quare qualemcumque nostrum foetum, tuo nomini dedicatum, benevolo animo amplectere et ab invidorum dente Theonino defende.

Vale in multos laetus ac hilaris annos, vir ornatissime.
Silveducis, die 26 Martii, anno 1573.

In laudem Musices Ioannis, Christophori Vladeracci filii, epigramma

Musica terrigenas, delectat Musica Divos,
Musica tristitiam tollit et una nigram.
Musica turbatis animis pia gaudia donat
Et domat affectus Musica dia malos.
Musica sollicitis animis onus eximit atrum,
Musica concordi pectora voce movet.
Musica quis odio est, non sunt hii moribus aequi:
Musica nam superis terricolisque placet.

1 CICERO, *Tusculanae Disputationes*, 1, 18, 41.
2 CICERO, *Tusculanae Disputationes*, 1, 2, 4.
3 VERGILIUS, *Aeneïs*, 1, 740-746.
4 STRABO, *Geographica*, 10, 3, 10 (C468).

Preliminaire teksten

Jacobus Flori groet de heer Balthazar de Bont, toonbeeld van eruditie, vriendelijkheid en vroomheid, rechtsgeleerde, kanunnik met een academische graad van de beroemde kathedraal van 's-Hertogenbosch en bisschoppelijk gerechtsdienaar, zijn zeer eerbiedwaardige heer.

Aangezien het spreekwoord 'Schoenmaker, blijf bij uw leest' wijze raad geeft, leek het mij verstandig dat ik mijn zorg, tijd, moeite en ijver zou richten op die kunst, waarin ik sinds mijn jeugd ben opgeleid en die mij (zoals men pleegt te zeggen) van in de wieg als het ware met de moedermelk werd meegegeven. Mijn leermeester in deze kunst was Orlandus Lassus, de kapelmeester en muziekdocent van de zeer illustere hertog van Beieren, die zonder twijfel als de grootste componist van alle tijden kan beschouwd worden. En vooral ook aangezien gans Griekenland, het moederland van alle belangrijke kunsten, zoveel waarde en belang aan de muziek hechtte, dat niemand die ten volle kon uitdrukken, zelfs niet als hij begiftigd was met een Nestoreïsche welsprekendheid. Daarom vertelt Cicero hoe Epaminondas, de leider van Griekenland, met heldere stem onder begeleiding van de lier zong en dat men vond dat Themistocles een dwaas was toen hij bij een feestmaal weigerde de lier aan te nemen. Want in Griekenland floreerden de muzikanten en allen leerden deze kunst aan: men meende dat iemand onvoldoende opgevoed was als hij deze kunst niet beheerste. En als ik enkele zeer beroemde namen mag noemen uit oneindig veel voorbeelden: David, de koninklijke profeet, was een muzikant; Achilles, de dapperste van de Grieken; Hieronymus van Sicilië; Pericles van Athene; de Thebaan Epaminondas (die ik zonet noemde); Mithridates, de koning van Pontus; allen blonken ze uit in deze kunst. En het is ook niet verwonderlijk dat vooraanstaande mannen zoveel genoegen vonden in deze goddelijke kunde, want zij verblijdt de mensen die bitter zijn, doet de treurenden terug lachen, spoort de luiaards aan, beteugelt de impulsieven, verzacht de woede, kalmeert de losbandigen, brengt de uitzinnigen terug tot hun verstand, geneest soms compleet onverwacht zieken en zet het gemoed van dappere mannen tot dappere daden aan. Deze kunst is de meesteres en de leidster van de menselijke gevoelens, zij vertoeft in de tempels, wordt gebruikt in scholen, in theaters en bij feestmalen. Homerus zegt dat de muziek een ornament is bij feestmalen. Maar de inhoud van een dergelijke profanatie heeft niets van doen met deze gewijde melodieën. Ook al herinneren wij ons enkele beoefenaars van deze kunst, die op wonderlijke wijze door de laag-

heid van hun onderwerp deze hemelse kunst misvormden, toch behandelden zij iets in harmonische ritmes dat ofwel tot de deugd aanzette ofwel een bijdrage leverde tot het verwerven van kennis, zoals die Jopas met de lange haren bij Vergilius:

> Bij de gouden citer zong hij zoals de grootse Atlas hem had geleerd.
> Hij zong een lied over de loop van de maan en de omwentelingen van de zon,
> over de herkomst van het geslacht der mensen en van de dieren, over het ontstaan van regen en vuur,
> over de Arcturus en de Pleiaden, over de Hyaden en de tweeling der Triones,
> waarom de winterzon zo haastig ondergaat in zee, of welk oponthoud lange nachten veroorzaakt.

Bij Homerus worden zangers als goddelijke en rechtschapen wezens beschouwd. Daarom noemen Plato en Pythagoras (zoals we bij Strabo kunnen lezen) filosofie terecht muziek, omdat ze tekortkomingen corrigeert en deugd aanleert. Ik meen dus dat zij die absoluut willen voorkomen dat de tere oortjes van de koorjongens met obscene gezangen bezoedeld zouden worden (want niets is meer schandelijk dan dat), correct handelen. De uitzonderlijke en ongebruikelijke interesse die u in deze kunst stelt, zeer eerbiedwaardige heer, zorgde ervoor dat ik de eersteling van mijn talent onder de bescherming van uw naam wou uitgeven. Want hoewel u door uw eruditie en uw deugd verheven en eervolle posities hebt bereikt, heeft het verkrijgen van die eer er toch niet voor gezorgd dat uw zo vrome ingesteldheid is verminderd of afgenomen. En terecht, want op deze manier kunt u uw ernstige, verheven en lastige bezigheden verlichten met een aangename ontspanning en kunt u door de muzikale harmonie de onafgebroken en vermoeiende kopzorgen doen afnemen (want u hebt toch ook rust nodig). Daarom: neem dit werkje, dat aan uw naam is opgedragen, welwillend van mij aan, wat het ook moge waard zijn, en verdedig het tegen de laster van afgunstige tongen.

Stel het wel, eerbiedwaardige heer, en geniet nog vele jaren in voorspoed.
's-Hertogenbosch, 26 maart 1573.

Een epigram ter ere van de muziek, door Johannes, zoon van Christophorus Vladeraccus

Muziek pleziert evenveel de mensheid als de goden,
alleen de muziek bevrijdt van groot verdriet.
Muziek biedt vrome vreugde aan gekwelde geesten
en goddelijke muziek beteugelt kwalijke gevoelens.
Muziek verlost bezwaarde geesten van hun ellendige last
en muziek beroert het hart met harmonische geluiden.
Wie de muziek haat, is niet bij zijn verstand,
want muziek verblijdt goden en mensen.

Preliminary Texts

Jacobus Flori greets Lord Balthazar de Bont, an exemplar of erudition, kindness and piety, a jurist, canon with an academic degree from the famed cathedral at 's-Hertogenbosch and an official of the episcopal court, his most honoured lord.

Since the proverb 'Every man to his trade' offers such sage advice, it seemed to me sensible to direct my care, time, exertion and industry to that art in which since my youth I have been trained and which from a tender age I took in (as they say) with my mother's milk. My teacher in this art was Orlandus Lassus, the Kapellmeister and music teacher of the most illustrious duke of Bavaria, and who without a doubt may be considered the greatest composer of all time. And especially since all of Greece, the motherland of all the important arts, attached such value and importance to music that no one was capable of expressing this importance to the full, even if endowed with the eloquence of Nestor. Thus Cicero relates how Epaminondas, the leader of Greece, sang with a clear voice accompanied by the lyre; and that Themistocles was considered a fool for refusing to play the lyre at a feast. For in Greece, musicians flourished and everyone learned this art: it was held that a person's education was insufficient if they could not master this art. Allow me to mention several very famous names from the innumerable list of examples: David, the regal prophet, was a musician; Achilles, the bravest of the Greeks; Hieronymus of Sicily; Pericles of Athens; the Theban Epaminondas (whom I just mentioned); Mithridates, king of Pontus – they all excelled in this art. And it is not surprising that the leading men found so much delight in this divine study, for it delights those who are bitter of spirit, makes the sad laugh, spurs on the slothful, restrains the impulsive, soothes the angry, calms the licentious, brings the insane back to their senses, cures the sick sometimes completely unexpectedly and inflames the spirits of brave men to perform brave deeds. This art is the mistress and governess of human feelings, it is found in the temples, is used in schools, in theatres and at feasts. Homer says that music is the ornament of feasts. But the content of such indecency has nothing to do with the present divine melodies, even though we recall several practitioners of this art, who in a wondrous manner through the lowness of their subject deformed this heavenly art, while they yet treated of something in their harmonious rhythms that either incited to virtue or contributed to the acquisition of knowledge; like that long-haired Iopas in Virgil, who

> with the golden cithara sang as the great Atlas had taught him.
> He sang a song about the course of the moon and the labours of the sun,
> on the origin of man and beast, on the origin of rain and fire,
> on Arcturus and the Pleiades, on the Hyades and the twin Bears,
> why the winter sun hastens to sink into the sea
> or what makes the nights so endless.

In Homer, singers are considered divine and honest. Thus Plato and Pythagoras (as we can read in Strabo) rightly call philosophy music, since it corrects faults and teaches virtue. It thus seems to me that those who absolutely seek to prevent the tender ears of choirboys from being defiled by obscene songs (for nothing is more shameful than this) act correctly. The exceptional and unusual interest that you show for this art, most honoured lord, has led me to publish the first-born of my talent under the protection of your name. For although through your erudition and your virtue you have reached exalted and honourable positions, the honour you have received has not caused your pious disposition to be extinguished or diminished. And this is a good thing too, for in this way you can lighten your serious, exalted and onerous duties with pleasant recreation and ease your unceasing and stressful cares through musical harmony (after all, you need your rest too). Therefore, whatever it may be worth, accept this little work of mine favourably, which is dedicated to your name, and defend it against the slander of jealous tongues.

Best wishes for many happy and carefree years to come, most honoured sir.
's-Hertogenbosch, 26 March 1573.

An epigram in praise of music, by Johannes, son of Christophorus Vladeraccus

Music delights mankind and the gods alike,
only music liberates from grave cares.
Music gives pious pleasure to troubled minds
and godly music subdues bad temperaments.
Music frees vexed minds from their sorrowful burden
and music moves the heart with harmonious sound.
He who loathes music is not in his right mind,
for music pleases gods and humans.

EXIMIAE ERVDITIONIS, HVMANITATIS ET PIETATIS DOMINO D. BALTHAZARI DE BONT. IC. INSIGNIS ECCLESIAE CATHEDRALIS BVSCODVCEN. CAnonico graduato ac Curiæ Episcopalis Officiali. D. suo plurimum colendo, Iacobus Florij

S. D. P.

VM rectè moneat prouerbium quam quisq; didicit artem in hac se exerceat: Visus sum facere non inconsulto, si in id studium meas curas, tempus, operam, & industriam conferrem, in quo ab ineunte inde vsq; ætate, & à teneris (vt aiunt) vnguiculis quasi cum matris lacte, enutritus essem, idq; sub eo præceptore, qui citra controuersiam, omnium superiorum ætatum Musicorum facile princeps haberi possit Orlando di Lasso, Musicæ harmoniæ apud Illustrissimum Bauarie Ducem præfecto & doctore. Præsertim cũ Musices studio cuncta olim Græcia omnium maximarum artium parens, tantum tribuerit & studij & veneration is, quantum nemo vel Nestorea eloquentia præditus, pro dignitate satis exprimere valeret. Quare Examinondas Princeps Græciæ, fidibus præclarè cecinisse à Cicerone prædicatum; & Themistocles cum in epulis recusaret Lyram; habitus est indoctior. Floruerunt enim in Græcia Musici, discebantq; eam artem omnes, nec qui nesciebat, satis excultus doctrina putabatur. Et si ex innumeris præstantissimos aliquot enumerare libeat, Regius Propheta Dauid Musicus fuit, Græcorum fortissimus Achilles, Hieron. Siculus, Pericles Athenienſis, Examinondas (quem modo nominaui) Thebanus, Mithridates rex Ponti, in hac scientia excelluerunt. Nec mirum principes viros diuino hoc delectatos fuisse studio. Nam eos qui alacri sunt animo delectat, tristes exhilarat, ignauos exacuit, præcipites refrenat, iratos demulcet, lasciuos coërcet, insanos ad sanam mentem reducit, corporis morbos interdum, vel subitò tollit, fortium virorum animos ad fortia facta inflãmat. Hæc ars est domina & gubernatrix humanorum affectuum, Hæc versatur in tẽplis, tractatur in scholis, in theatris, in conuiuijs. Musicam inquit Homerus esse ornamentum conuiuiorum. Verum modulis istis diuinis non complectebantur tantæ obscœnitatis argumenta, atque nostra memoria nonnulli huius artis cultores, qui mirandum in modum materiæ turpitudine cœlestem hanc artem deformarunt, sed numeris harmoniacis tractabant aliquid, quod vel ad virtutem accenderet, vel quod ad eruditionem augendam faceret, vt crinitus ille apud Maronem Iopas Cythara.

Perſonat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, ſoliſq; labores.
Vnde hominũ genus, & pecudes, vnde imber, & ignes.
Arcturum, Pleiadaſque, Hyadas, geminosq; Triones.
Quid tantum Oceano properent ſe tingere ſoles.
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet.

APud Homerum Cantores diuini & probi habentur. Quare non abs re Plato & Pythagoras (vt Strabo teſtis eſt) Philoſophiam, Muſicam vocauêre, quod vitia corrigeret, virtutes docêret. Rectè igitur mecum faciunt, qui ceu peſtem cauent, ne tenellas ſymphoniacorum puerorum aures, obſcænitate carminum (quo nihil eſt flagitioſius) offendant. Quod vero noſtri ingenij primitias ſub tui nominis auſpicio in lucem prodire placuit, obſeruandiſſime D. fecit tuus ille in hoc ſtudium excellens & inuſitatus animus. Nam cum propter eruditionem & virtutes ad ſublimes honorum gradus euectus ſis, tamen nihil honorum acceſſione, huic tam pio affectui deceſſit, aut imminutum eſt. Nec immerito; nam hac ratione ſerias tuas, ſublimeſq; & graues occupationes dulci lenimine temperare poteris, & continuas intentaſque animi curas (quibus & ſua debetur requies) Muſica harmonia demulcêre. Quare qualemcumq; noſtrum fœtum, tuo nomini dedicatum, beneuolo animo amplectere, & ab inuidorum dente Theonino, defende. Vale in multos lætus ac hilaris annos vir Ornatiſſime. Siluæducis, die 26 Martij Anno. 1573.

IN LAVDEM MVSICES IOANNIS
Chriſtophori Vladeracci filij Epigramma.

MVſica terrigenas, delectat Muſica Diuos:
Muſica triſtitiam tollit & vna nigram:
Muſica turbatis animis pia gaudia donat:
Et domat affectus Muſica dîa malos:
Muſica ſollicitis animis onus eximit atrum,
Muſica concordi pectora voce mouet:
Muſica quîs odio eſt, non ſunt hÿ moribus æqui:
Muſica nam ſuperis, terricoliſq; placet.

Dedicatie aan kanunnik Balthazar de Bont en epigram van Johannes Vladeraccus uit / Dedication to canon Balthazar de Bont and epigram by Johannes Vladeraccus from: Jacobus Flori, *Modulorum aliquot cum tribus vocibus* (Leuven, Petrus Phalesius, 1573), Superius. (Madrid, Conservatorio Superior de Música, Fondo del Monasterio de Uclés, S/3862)

1. Omnia quae fecisti nobis, Domine

Omnia quae fecisti nobis, Domine,
in vero iudicio fecisti,
quia peccavimus tibi
et mandatis tuis non oboedivimus.
Sed da gloriam nomini tuo
et fac nobiscum et secundum misericordiam tuam.

Alles wat U tegenover ons hebt gedaan, Heer,
heeft U volgens een rechtvaardig oordeel gedaan,
omdat we tegenover U gezondigd hebben
en Uw bevelen niet hebben opgevolgd.
Maar geef glorie in Uw naam
en handel met ons en volgens Uw barmhartigheid.

2. Noli regibus, o Lamuel – Date siceram moerentibus et vinum

Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum,
quia nullum secretum est
ubi regnat ebrietas;
ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum
et mutent causam filiorum pauperis.

Lamuel, geef geen wijn aan koningen,
want er is geen discretie
waar dronkenschap heerst;
geef hen geen wijn opdat ze niet, al drinkend, hun gezond verstand verliezen
en het recht van de noodlijdenden verwaarlozen.

Date siceram moerentibus
et vinum his qui amaro sunt animo:
bibant et obliviscantur egestatis suae
et doloris sui non recordentur amplius.

Geef alcohol aan hen die treuren
en wijn aan hen die droef zijn:
ze zullen drinken en hun nood vergeten
en zich hun ellende niet langer herinneren.

3. Aspice, Domine, quia facta est

Aspice, Domine, quia facta est desolata civitas plena divitiis.
Sedet in tristitia Domina gentium,
non est qui consoletur eam
nisi tu, Deus noster.

Aanschouw, Heer, want de gemeenschap vol van rijkdom is verlaten.
De Heerseres over de volkeren zit in triestheid neer.
Er is niemand die haar kan troosten
tenzij U, onze God.

4. Scaevola, tu cenas apud omnes

Scaevola, tu cenas apud omnes, nullus apud te.
Alterius siccas pocula, nemo tua.
Aut tu redde vices, aut desine velle vocari.
Dedecus est semper sumere nilque dare.

Scaevola, jij dineert bij iedereen, maar niemand dineert bij jou.
Jij drinkt de bekers van een ander, maar niemand drinkt de jouwe.
Ofwel betoon je een wederdienst ofwel hou je op een uitnodiging te verlangen.
Het is een schande om steeds maar te nemen en niets te geven.

All that you have done for us, o Lord,
you have done with true justice,
for we have sinned against you
and we have not obeyed your laws.
But give glory to your name
and support us according to your mercy.

Do not, Lamuel, do not give kings wine to drink,
for there is no discretion
where drunkenness reigns;
lest they drink and forget what the law decrees,
and deprive all the oppressed of their rights.

Give alcohol to those who are perishing,
and wine to those who are in anguish:
let them drink and forget their poverty
and remember their misery no more.

Regard, o Lord, how the city, full of riches, is abandoned.
The Governess of the people sits in sorrow,
there is no one to console her,
besides you, our God.

Scaevola, you dine at all the others' houses, but none at yours.
You drink from the goblets of others, none from yours.
Either you should return the favour, or stop hoping to be invited.
It is shameful always to take and never to give.

5. Stabunt iusti in magna constantia – Hi sunt quos habuimus

Stabunt iusti in magna constantia adversus eos,
qui se angustiaverunt
et qui abstulerunt labores eorum.
Videntes turbabuntur timore horribili
et mirabuntur in subitatione insperatae salutis,
dicentes intra se,
poenitentiam agentes
et prae angustia spiritus gementes:

De rechtschapenen zullen in grote standvastigheid staan tegenover diegenen
die hen verdrukten
en die hun inspanningen teniet hebben gedaan.
Als zij dat zien, zullen ze door een hevige schrik in verwarring gebracht worden
en zullen ze versteld staan om die plotse, onverwachte redding.
Met spijt in het hart
zullen zij tegen elkaar zeggen
en in hun benauwdheid zullen hun geesten zuchten:

'Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum et in similitudinem improperii, nos insensati vitam illorum existimabamus insaniam
et finem illorum sine honore.
Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei et inter Sanctos:
sors illorum est.'

'Het zijn zij, die wij ooit uitlachten en belachelijk maakten.
Wij dachten in onze dwaasheid dat hun leven waanzin was
en hun dood eerloos.
Maar kijk, nu worden zij gerekend tot de kinderen van God en tot de heiligen:
dat is hun lot.'

6. Absentem qui rodit amicum

... Absentem qui rodit amicum,
qui non defendit alio culpante, solutos
qui captat risus hominum famamque dicacis,
fingere qui non visa potest, commissa tacere
qui nequit: hic niger est. Hunc tu, Romane, caveto!

… Wie een afwezige vriend zwart maakt
en hem niet verdedigt wanneer iemand anders hem beschuldigt,
wie uit is op het tomeloze gelach van de mensen en op de reputatie een schrander man te zijn,
wie kan verzinnen wat hij niet gezien heeft en geen geheim kan bewaren:
die man is niet te betrouwen.
Romein, wees voor hem op je hoede!

7. Fratres sobrii estote

Fratres sobrii estote et vigilate
quia adversarius vester,
diabolus, tanquam leo rugiens
circuit quaerens quem devoret.
Cui resistite, fortes in fide!

Broeders, wees nuchter en oplettend
omdat jullie tegenstander,
de duivel, gelijk een briesende leeuw
rondzwerft op zoek naar een prooi om te verscheuren.
Jullie, gesterkt door jullie geloof, bied weerstand aan hem!

The righteous shall stand with great steadfastness against those
who have oppressed them
and who have undone their labours.
When they see this, they shall be confused by a mighty fear
and they shall wonder at the sudden, unexpected salvation.
With regret, and with their spirits
sighing with anguish,
they shall say to one another:

> 'These are they whom once we derided and mocked.
> We thought in our foolishness that their life was nonsense
> and their death without honour.
> Yet behold how they are numbered among the children of God and among the saints:
> this is their fate.'

… The person who slanders an absent friend,
who does not defend him when accused by another,
who seeks both the unbridled laughter of men and a reputation for cleverness,
who can concoct things they have not seen and cannot hold their tongue:
this person is untrustworthy. Roman, beware of such a person!

Brothers, be sober and watchful,
for your enemy,
the devil, like a roaring lion,
circles in search of something to devour.
Strengthened by your faith, resist him!

8. Staet ons bij, Heer

Staet ons bij, Heer, in dese benauden tijden	*Staet*: Sta; *benauden*: bange
En corrigeert ons niet naer ons misdaden,	*corrigeert*: straf; *naer ons misdaden*: om onze zonden
Door ons verdienst compt over ons dit lijden.	*verdienst*: schuld
Heer, tis ons schult maer nempt ons in genaden	*tis*: het is; *nempt ons in genaden*: schenk ons genade
Al hebben wij U wet gheheel versmaet.	*U*: Uw; *versmaet*: veronachtzaamd
Om Dijn naems wil wilt ons staen in staden,	: Omwille van Uw naam, wil ons bijstaan
U goetheyt boven al U werken gaet.	*U*: Uw

9. Hoe salich syn die landen – Ghij regeerders opder eerden

Hoe salich syn die landen	*salich*: gelukkig
Daer die wijsheyt regneert!	*Daer*: Waar; *die*: de; *regneert*: regeert
Alle cloeke van verstande	*cloeke van verstande*: wijze mensen
Hout sy onghecorrumpeert.	*onghecorrumpeert*: zuiver, onbedorven
Daerom draecht sy die croone	
Boven den goude schoone,	: Boven het mooie goud (wijsheid is belangrijker
Al uut des hemels throone	*uut des hemels throone*: uit de hemel [dan rijkdom)
Is sy ghedescendeert.	*ghedescendeert*: neergedaald

ANTWOORDE.

Ghij regeerders opder eerden,	*regeerders*: hoogwaardigheidsbeklеders; *opder eerden*: op aarde
Van God daer toe gestelt,	: Door God daartoe aangesteld
Wilt die wijsheyt nu aenveerden.	*Wilt*: Wil; *aenveerden*: aannemen
Schout jonste en gewelt	*Schout*: Schuw; *jonste*: partijdigheid
Soo sal sij u vercloeken.	*Soo*: Dan; *vercloeken*: kracht geven
Dus wilt wel ondersoecken	*Dus*: Daarom; *wilt*: wil; *wel*: zorgvuldig
Haer Goddelijcke boecken	
Eer u die waerheyt melt.	*Eer*: Vooraleer; *die*: de; *melt*: openbaar maakt

10. O amoureusich mondeken root

O amoureusich mondeken root,	*amoureusich*: aantrekkelijk
Naer u staet mijn verlanghen,	: Naar u verlang ik
Toont mij uws herten grondeken bloot	: Toon mij uw gevoelens
En u rozierighe wanghen.	*u*: uw; *rozierighe*: blozende
Ghij hebt mij toch ghevanghen	
Door dwesen gratieus,	*dwesen gratieus*: jouw bevallige aangezicht
Ghij bringt mij heel in pranghen	*bringt mij heel in pranghen*: maakt mij helemaal overstuur
Met sinnen rigoreus.	: Met meedogenloze gevoelens

Abide with us, Lord, in these anxious times
And do not punish us for our sins,
This suffering is upon us for our own fault.
Lord, it is our fault, but grant us mercy,
Though we have wholly disregarded Your law.
For Your name's sake, abide with us,
Your goodness is the greatest of all Your works.

How happy those lands
Where wisdom reigns!
She keeps
All wise people untainted.
Therefore she bears the crown
Above all beauty of gold:
From the throne of heaven
She has descended.

RESPONSE.

You rulers on the earth,
Appointed by God,
Accept this wisdom now.
Reject partisanship and violence
And you will receive strength.
Therefore, seek to study
Its divine books
Before you reveal the truth.

O lovely little red mouth,
My desire is for you,
Show me your true feelings
And your rosy cheeks.
You have captured me
With your charming appearance,
You have thrown me into confusion
With pitiless feelings.

11. Susanna schoon – Die Heere goet

Susanna schoon ghinc op eenen bequamen dach : De mooie Suzanna (Daniel 13) ging op een mooie dag
In haer smans hof om haer te baden. : In de tuin van haar man om zich te baden
Als sy yet doen, meynende dat haer niemant en sach, : Terwijl zij dit deed, in de mening dat niemand haar zag
Quamen twee ouders haer verraden. *ouders*: oude mannen; *verraden*: belagen
Sij spraken secreet en stille: *secreet*: heimelijk
'Volbringt hier nu onsen wille.' : Wees ons hier nu ter wille
Dies suchte sij met droefheyt groot: *Dies*: Daarom
'Doen ick dit werc, mij naect die doot, : Stem ik hierin toe dan wacht mij de dood
Doen icx niet, ken sals niet ontgaen. : Doe ik dat niet, ik zal niet aan de dood ontsnappen
Wee mij, den ancxt heeft mij bevaen, *den ancxt heeft mij bevaen*: angst overvalt mij
Nochtans eest mij beter ter doot waert te keeren : Nochtans is het voor mij beter voor de dood te kiezen
Dan te sondighen int aenschouwen des Heeren.' *int aenschouwen des Heeren*: voor het oog van de Heer

ANTWOORDE.

Die Heere goet
Heeft metter spoet *metter spoet*: onmiddellijk
Susannam eerbaer ghevonden. *Susannam*: Susanna; *ghevonden*: bevonden
Dies heeft Hij vroet *Dies*: Daarom; *vroet*: verstandig
Sijn wijsheyt soet
In Daniel ghesonden,
En heeft tot dyen stonden *tot dyen stonden*: op dat ogenblik
Den walschen raet *Den walschen raet*: De valse rechters
Seer opstinaet *opstinaet*: halsstarrig
Weder int recht doen treden, : Opnieuw naar de rechtbank doen gaan
En heeft haer daer bewesen tquaet *haer*: aan hen; *bewesen*: doen blijken
Dat sij Susanna deden. *deden*: aandeden
Deur leugenen stout
Worden benaut *benaut*: bang
Die Jugen boven maten. : De rechters (de twee oude belagers van Suzanna) zeer
Die Godt betraut : Wie op God betrouwt
Seer menich faut : Voortdurend
En sal Hij niet verlaeten. : Die zal Hij niet in de steek laten

12. Vreucht en deucht – Als ickx aensien

Vreucht en deucht mijn hert verheucht *verheucht*: verheugen
Nochtans so moet ic treuren.
Troost my, lief, als ghy wel meucht *als ghy wel meucht*: zoals jij goed kunt
En laet my troost ghebeuren. *ghebeuren*: te beurt vallen
Soete lief, u claer aenschyn *u claer aenschyn*: uw stralend aangezicht
Dat verheughet herte myn, : Dat verheugt mijn hart
Liefde te draghen en es gheen pijn : Verliefd zijn doet geen pijn
Als liefde met liefde gheloont mach sijn. *gheloont*: beloond

Susanna fair, one fine day, went [cf. Daniel 13]
Into her husband's garden to bathe.
As she did this, thinking no one could see her,
Two old men came to torment her.
They spoke, stealthy and soft:
'Do our bidding here and now.'
At this she sighed with great sorrow:
'If I agree to this, then death awaits me
And if I do not, I'll still not escape death.
Woe is me, fear has taken hold of me,
And yet it is better for me to choose death
Than to sin in the sight of the Lord.'

RESPONSE.

The good Lord
Made haste
To find Susanna virtuous.
Therefore he sagely
Sent his sweet wisdom
To Daniel,
Who without delay
Sent those very obstinate
False judges
Back to court,
And there proved the wrong
That they did to Susanna.
Because of their wicked lies
The judges
Became very afraid.
Thus God will not abandon
Anyone who trusts Him
Without cease.

Joy and virtue cheer my heart
And yet I must lament.
Comfort me, darling, as you do so well
And let comfort fall to me.
Sweet dear, your bright face
Gladdens my heart,
There is no pain in loving
When love is repaid with love.

ANTWOORDE.

Als ickx aensien tot alder tijt : Telkens als ik haar aankijk
So is mijn druck genesen. : Dan is mijn leed genezen
Haer wesen maect mij een jolijt, : Haar aanblik maakt mij blij
Sij wort van mij ghepresen, *van mij*: door mij
Sij es seer gratieux *es*: is; *gratieux*: lieftallig, beminnelijk
En in liefden amoureux.
Liefde te draghen en es gheen pijn : Verliefd zijn doet geen pijn
Als liefde met liefde gheloont mach sijn. *gheloont*: beloond

13. Sonder die vroukens

Sonder die vroukens geen vreucht geschiet : Zonder de vrouwtjes is er geen vreugde
Want warent geen vroukens ten waer al niet. : Want waren er geen vrouwtjes, dan was er niets de moeite waard
Waneer ons beddeken es ghebroken *beddeken es ghebroken*: bed is beslapen (in wanorde)
Sij coment ons maken en effen stoken. : Zij komen het opmaken en glad strijken
Tsij breet oft smal : Hetzij groot of klein
Sij toonen hun tonswaert seer liefghetal. : Zij gedragen zich zeer vriendelijk tegen ons
Alsoo elck siet
Sonder die vroukens en moghen wij niet. *en moghen wij niet*: kunnen wij niets
Haer lieffelijck opsien can verheughen *Haer lieffelijck opsien*: Hun beminnelijk voorkomen
Den man, die sij nae haer vermeughen *nae haer vermeughen*: naar hun vermogen
Doen veel gemacx. : Van het nodige voorzien
Sij veghen ons cleeren, sij vrijven ons clax, *veghen ons cleeren*: borstelen onze kleren af; *vrijven:*
Sij blusschen ons verdriet. *blusschen*: verdrijven [reinigen; *clax*: geheel en al
Sonder die vroukens geen vreucht geschiet,
Want warent geen vroukens ten waer al niet.

14. Int groen, int groene

Int groen, int groene met u alderliefste, wij dat ghij sijt, *Int groen, int groene*: In het groen; *u*: uw; *wij dat ghij*
Gaet pluct bloemkens met jolijt, : Ga bloempjes plukken met plezier [*sijt*: wie je ook bent
Sonder respijt, *respijt*: uitstel
Tis nu den tijt.
Hout conversatien : Heb omgang, Vrij
Met recreatien, : Met vermaak
Betoocht vrintschap, : Toon liefde
Hout gemeinschap : Heb gemeenschap
Int groen, int groene met u alderliefste, wij dat ghij sijt. *Int groen, int groene*: In het groen; *u*: uw; *wij*: wie

RESPONSE.

Whenever I gaze upon her
My suffering is eased.
Her sight makes me happy,
She receives my praise,
She is most adorable
And lovely in love.
There is no pain in loving
When love is repaid with love.

Without the ladies there'd be no joy
For were there no ladies, all would be in vain.
When our bed is all rumpled
They come to make it and stroke it smooth.
Whether big or small
They are very sweet to us.
So all can see
Without the ladies we'd be nowhere.
Their sweet appearance pleases
The man, accommodating his needs
As best they are able.
They brush off our clothes, they clean us all over,
They drive away our sorrow.
Without the ladies there'd be no joy
For were there no ladies, all would be in vain.

In the green with your dearest, whoever you may be,
Go and pick flowers with pleasure,
Without delay,
Now's the time.
Commune with each other,
Take your pleasure,
Show your love,
Have intercourse
In the green with your dearest, whoever you may be.

15. Godt es mijn licht

Godt es mijn licht en mijn salicheyt — *es*: is
In Hem soo wil ick betrouwen. — *betrouwen*: mijn vertrouwen stellen
Hij leert en sticht door Sijn Majesteyt — : Hij leert en wekt op door Zijn Heerlijkheid
Al die ghene die op Hem bouwen. — : Allen die op Hem steunen
Sijn goetheyt fijn
Sal eewich sijn.
Hy gaert melc ende wijn — *gaert*: vergaart; *melc ende wijn*: (cf. Cant. 5:1)
Niet om te vercoopen.
Al waert dat Hij mijn siel dede pijn — *Al waert dat*: Zelfs als
Nochtans sal ick op Hem hopen
Want Sijn bermherticheyt staet altijt open. — *staet altijt open*: is altijd ter beschikking

16. Alle mijn ghepeys

Alle mijn ghepeys doet mij so wee, — *ghepeys*: gedachten; *doet mij so wee*: doet mij zoveel pijn
Wien sal ick claghen mijn verdriet? — *Wien*: Aan wie
Die liefste acht op mij niet meer, — : De geliefde heeft geen aandacht meer voor mij
Eylacen wat es mij gheschiet? — *Eylacen*: Helaas; *es mij gheschiet*: is mij overkomen
Ick mach wel seggen tes al om niet — *tes al om niet*: het is allemaal vergeefse moeite
Wat ick labeure, — : Hoe ik mij ook inspan
Dus wil ick singen een droevich liedt: — *Dus*: Daarom
'Verlanghen, ghij doet mij treuren.'

17. Ick ben den rechten wijngaert – Die onder Godts beschermsel

'Ick ben den rechten wijngaert, en ghij die ranken,' — *'Ick... ranken'*: cf. Joh. 15:5; *rechten*: echte
Sprac Christus tot der Apostelen schaer. — *schaer*: groep
'Ist dat ghij in mij blijft, sonder eenich wanken — *Ist*: Als; *sonder eenich wanken*: standvastig
Gelijck ic in u, so sult ghij voorwaer — *so*: dan
Veel vruchten voort bringhen int openbaer
Hier in dit leven,
En wat ghi sult bidden, sijt sonder vaer — *bidden*: vragen; *vaer*: vrees
In mijnen naem den Vader verheven,
Sal Hij u gheven.'

ANTWOORDE.

Die onder Godts beschermsel es gheseten — *Die*: Wie; *beschermsel*: bescherming; *es*: is
Die sit seer vast, niet en mach hem hier schaden. — *niet en*: niets; *mach*: kan
Es Godt met hem, al waer hij schier verbeten, — *waer*: was; *schier*: bijna; *verbeten*: doodgebeten, verscheurd
Hij wint den strijt, sijn hert es ombeladen, — *ombeladen*: zonder kwelling, gerust
Sijn oog alleen op Godts gheboden siet — *op... siet*: let op
Die hem wel sal tot alder tijt beraden — *tot alder tijt*: altijd; *beraden*: helpen
En hem verblijden.

God is my light and my bliss
In Him will I put my trust.
He teaches and revives through His Majesty
All those who find their support in Him.
His excellent goodness
Shall last forever.
He gathers milk and wine [cf. Cant. 5:1]
Not to be sold.
Even if He hurt my soul
Still would I trust in Him
For His mercy is always open.

All my thoughts pain me so,
To whom shall I complain of my sorrow?
My beloved no longer pays attention to me,
Alas, what has happened to me?
I must say, all that I undertake
Is in vain,
Therefore I will sing a sorrowful song:
'Desire, you make me grieve.'

'I am the true vine, and you the branches,' [cf. Joh. 15:5]
Spoke Christ to the group of Apostles.
'If you remain in me without wavering
As I stay in you, then you shall truly
Bear much fruit for all to see
Here in this life,
And all that you ask of the Father on high
Without fear in my name
He shall give you.'

RESPONSE.

He who is under God's protection
Is most secure and nothing can harm him here.
God is with him, even if almost torn apart,
He wins the struggle, his heart is at peace,
His eye attentive only to God's commandments
Who helps him at all times
And makes him happy.

18. Overvloedighen rijckdom – Maer Heere

Overvloedighen rijckdom noch armoede groot
En wilt mij, Heer, op deser aerden niet gheven, *En... niet*: Niet; *op deser aerden*: in dit leven
Ic mocht U versaken, door grooten noot *mocht U versaken*: zou U kunnen verloochenen
Segghende: 'Waer es die Heere gebleven?'
D'overvloedicheyt doet den menschen sneven, *D'overvloedicheyt*: De overvloed; *sneven*: ten val komen
Want den rijke compt swaerlijc ten hemel binnen. *compt swaerlijc ten hemel binnen*: komt moeilijk in de hemel

ANTWOORDE.

Maer Heere, want ick op der aerde moet leven,
So laet mij matelijck mijn nootruft winnen. *matelijck*: bescheiden; *nootruft*: levensonderhoud;
Ghij kent die broosheyt van mijnen sinnen. [*winnen*: verdienen
Rijckdom verheft, armoede maect droeve, [*die broosheyt*: de zwakheid; *sinnen*: verstand
Dus geeft mij, Heere, slechs dat ick behoeve. *dat*: wat; *behoeve*: nodig heb

19. Laet ons nu al verblijden

Laet ons nu al verblijden : Laten we ons allemaal verheugen
In desen soeten tijt,
Aenhoort die vogelkens singhen
En maeken groot jolijt. *jolijt*: plezier
Die venus dierkens, schoone saphierkens, *venus dierkens*: geliefden; *saphierkens*: saffiertjes
Reyn balsamierkens, bloyende rosierkens, *balsamierkens*: balsemboompjes; *bloyende rosierkens*:
Oock domineren, triumpheren, *domineren*: fuiven; *triumpheren*: pret maken [bloeiende rozenstruikjes
Breet ende wijt, sonder respijt. *Breet ende wijt*: Wijd en zijd, overal; *respijt*: uitstel
Laet ons nu al verblijden
In desen soeten tijt.

20. Ryckdom en haven

Ryckdom en haven met groot voorspoet *haven*: bezittingen
Machmen door thoulijc aencleven, *thoulijc*: het huwelijk ; *aencleven*: genieten
Maer een verstandighe vrouwe goet
Wordt van Godt den Heere ghegheven.
Sij es troostelijck vat *troostelijc*: troostend, steungevend; *vat*: vrouw (cf. I Pet. 3:7)
En den dierbaren schat
Daer Salomon heeft af gheschreven *Daer... af*: Waarover
Haer goede seden *goede seden*: goede gedrag
Maect tot allen steden *tot allen steden*: overal
Met wijse reden *reden*: woorden
Een huys vol vreden
En verlengt haer man sijn leven.

Neither overflowing riches nor great poverty
Will You give me, Lord, here on earth,
I could renounce you, through great distress,
Saying: 'Where is the Lord?'
Excess causes people to fall down,
For the rich enter heaven only with difficulty.

RESPONSE.

But Lord, since I must live here on earth,
Let me then earn my daily bread humbly.
You know the weakness of my wits.
Riches elevates, poverty makes sorrowful,
Therefore give me, Lord, only what I need.

Let us all now be joyful
In this sweet time,
Listen to the birds singing
And making great merry.
Those Venus creatures [lovers], fair sapphires,
Pure balsam trees, blooming roses,
They too feast and make merry
Far and wide, without cease.
Let us all now be joyful
In this sweet time.

Riches and possessions with great prosperity
One may enjoy in marriage,
But a sensible and good woman
Is given by God the Lord.
She is a comforting vessel [i.e., woman: cf. I Pet. 3:7]
And a beloved treasure,
Of whom Solomon wrote, how
Her good morals
Make everywhere
With wise words
A house full of peace
And prolong her husband's life.

21. Wij lesen in Esdras – Boven al die vrouwen

Wij lesen in Esdras vanden wijn — *Esdras*: het bijbelboek Esdras
En vanden coninck fijn, — *coninck fijn*: voortreffelijke koning
Maer dat die vrouwen vromer sijn
En excellenter ghepresen. — *excellenter*: verhevener
Sij verblijden den mensche door haeren soeten schijn — *haeren soeten schijn*: hun zachte natuur
En bringen uit gepijn. — *bringen uit gepijn:* verlossen uit verdriet
Aenhoort die woordekens mijn,
Een vrou es boven al verheven, — *es*: is
Een wijse vrouwe goet,
Verlicht sin ende moet — *sin*: verstand; *moet*: gemoed
Haer woordekens seer fijne
Sijn die mans een medecijne. — *die mans*: voor de mannen

ANTWOORDE.

Boven al die vrouwen wij prijsen dan. — *Boven al*: Bovenal
Wel salich es die man,
Die een goede vrou ghecrijghen can — *ghecrijghen*: krijgen
Al in die vreese des Heeren,
Thouwelijck isser een lieffelijck ghespan — *Thouwelijck*: Het huwelijk; *ghespan*: verbond
En scheyter niet van, — : Scheid er niet uit
Maer houter u vromelijck aen, — *houter*: houd er; *vromelijck*: flink
Anders soo compt hij int verseeren. — *soo*: dan; *int verseeren*: in het lijden
Bemint u vrouwe reyn — *u*: uw
Ghij mannen al ghemeyn, — *al ghemeyn*: allemaal
U vleesch en u ghebeente,
Als Christus Sijn ghemeente. — *als*: zoals; *Sijn ghemeente*: de kerk

22. Schoon lief wat macht u baten

Schoon lief wat macht u baten — *macht:* kan het; *baten:* helpen
Dat ghij mij aldus persequeert. — *persequeert*: vijandig behandelt
Op u was mijn verlaten — : Ik stelde mijn vertrouwen in u
Maer laes ick ben gherefuseert / gherefugeert. — *gherefuseert* (S): geweigerd; *gherefugeert* (B&T):
U amoureusich wesen en hebdij mij noyt verleent, — [geschuwd; beide in de zin van 'afgewezen'
Hoe soudt ghij mij troost gheven als therte niet en meent? — [: Uw aantrekkelijk aangezicht hebt gij mij nooit
[geschonken
[*therte niet en meent*: als het hart het niet meent

23. Wij hem met jalosie quelt

Wij hem met jalosie quelt — *Wij*: Wie; *hem... quelt*: zich kwelt
Voorwaar die es gestelt
In een ongherust leven, — *es gestelt in een ongherust leven*: leidt een rusteloos leven
Geen vreucht compt hem beneven. — *compt hem beneven*: komt bij hem

We read in Esdras of wine
And of the excellent king
But that women are more pious
And praised as more excellent still.
They gladden us with their soft nature
And free us from sorrow.
Listen to my words,
A woman is exalted over all else,
A wise woman and good
Enlightens mind and heart,
Her words so fine
Are men's medicine.

RESPONSE.

Above all let us then praise women.
Happy is the man
Who can obtain a good wife
All in the fear of the Lord,
Marriage is a sweet union
And continue unabated,
But keep to the right way,
Otherwise it turns to suffering.
Love your pure wife
All you men,
Your flesh and bones,
As Christ loves His church.

Fair sweet, what good is it
To treat me so badly?
I put my trust in you
But alas I am rejected.
You never bestowed on me your lovely face,
How can you comfort me when your heart is not in it?

He who is tormented by jealousy
Truly leads
An uneasy life,
No pleasure falls to him.

Met spijs en dranck
In spel noch sanc — *sanc*: muziek, gezang
En can hij niet verblijden,
Altijt eest thert in lijden. — *eest*: is het
Daerom verspout toch suydt en noort — *verspout*: veracht; *suydt en noort*: overal en altijd
Jalosie, noyt valscher prije, want sij werckt altijt discoort. — *noyt*: nooit was er een; *prije*: kreng; *werckt*: [veroorzaakt; *discoort*: tweedracht, ruzie

24. Godt sach dat den mensche – Daerom sal een man laeten

Godt sach dat den mensche en was niet goet — : God zag dat het voor de mens niet goed was
Alleen te wesen in swerelds landauwe, — *in swerelds landauwe*: op de aarde
Heeft Hij tsiinder assistentie soet — *tsiinder assistentie soet*: als aangenaam gezelschap
Van die ribbe des mans gemaect die vrouwe
Op dat hij haer als sijn vlees beminnen souwe. — *als sijn vlees*: zoals zichzelf

ANTWOORDE.

Daerom sal een man laeten vader en moeder, — *laeten*: verlaten
En aenhangen sijn vrouwe naer Christus leere, — *aenhangen*: zich hechten aan; *naer*: volgens
Onderhouden en voeden als haer behoeder; — *behoeder*: beschermer
Desghelijck sal die vrouwe in elcken keere, — *Desgelijck*: Op dezelfde manier. *in elcken keere*: in alle opzichten
Haeren man helpen, en eeren als haeren heere.

Neither in food and drink
Nor play and song
Can he find joy,
His heart is always suffering.
Therefore scorn jealousy, everywhere and always,
Never was there a falser bitch, for she always makes for discord.

Since God saw that it was not good for man
To be alone on the earth,
For sweet companionship
He made a woman from the rib of the man
So he would love her as himself.

RESPONSE.

Therefore a man leaves his father and mother,
And unites with his wife as Christ taught,
Keeping her and nourishing her as her protector,
Just as a wife in every way
Helps her husband and honours him as her lord.

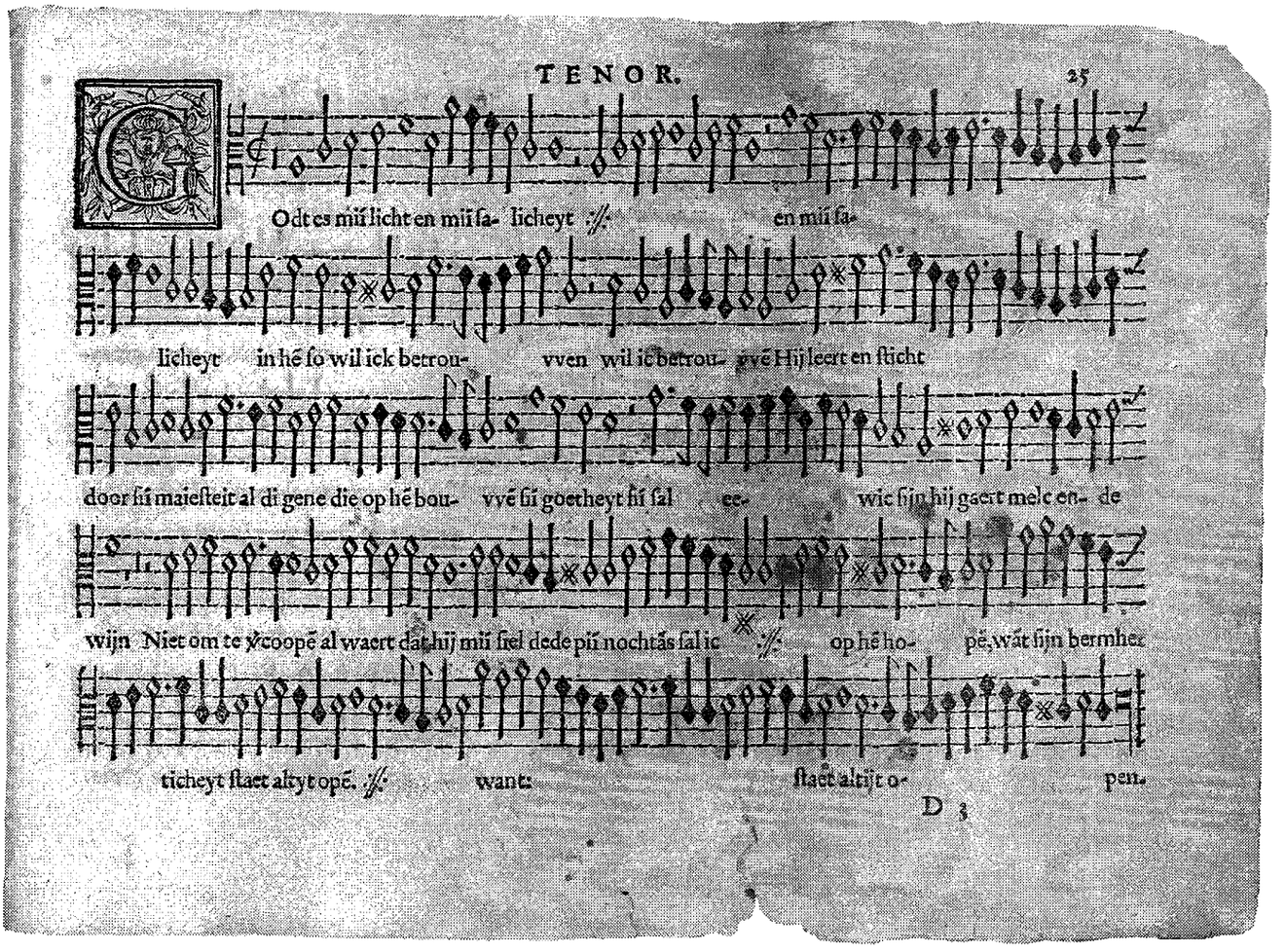

Tenorpartij van het geestelijk lied / Tenor part of the sacred song *Godt es mijn licht*. Jacobus Flori, *Modulorum aliquot cum tribus vocibus* (Leuven, Petrus Phalesius, 1573), Tenor. (Madrid, Conservatorio Superior de Música, Fondo del Monasterio de Uclés, S/3863)

TRANSCRIPTIE VAN DE MUZIEK
TRANSCRIPTION OF THE MUSIC

1. Omnia quae fecisti nobis, Domine

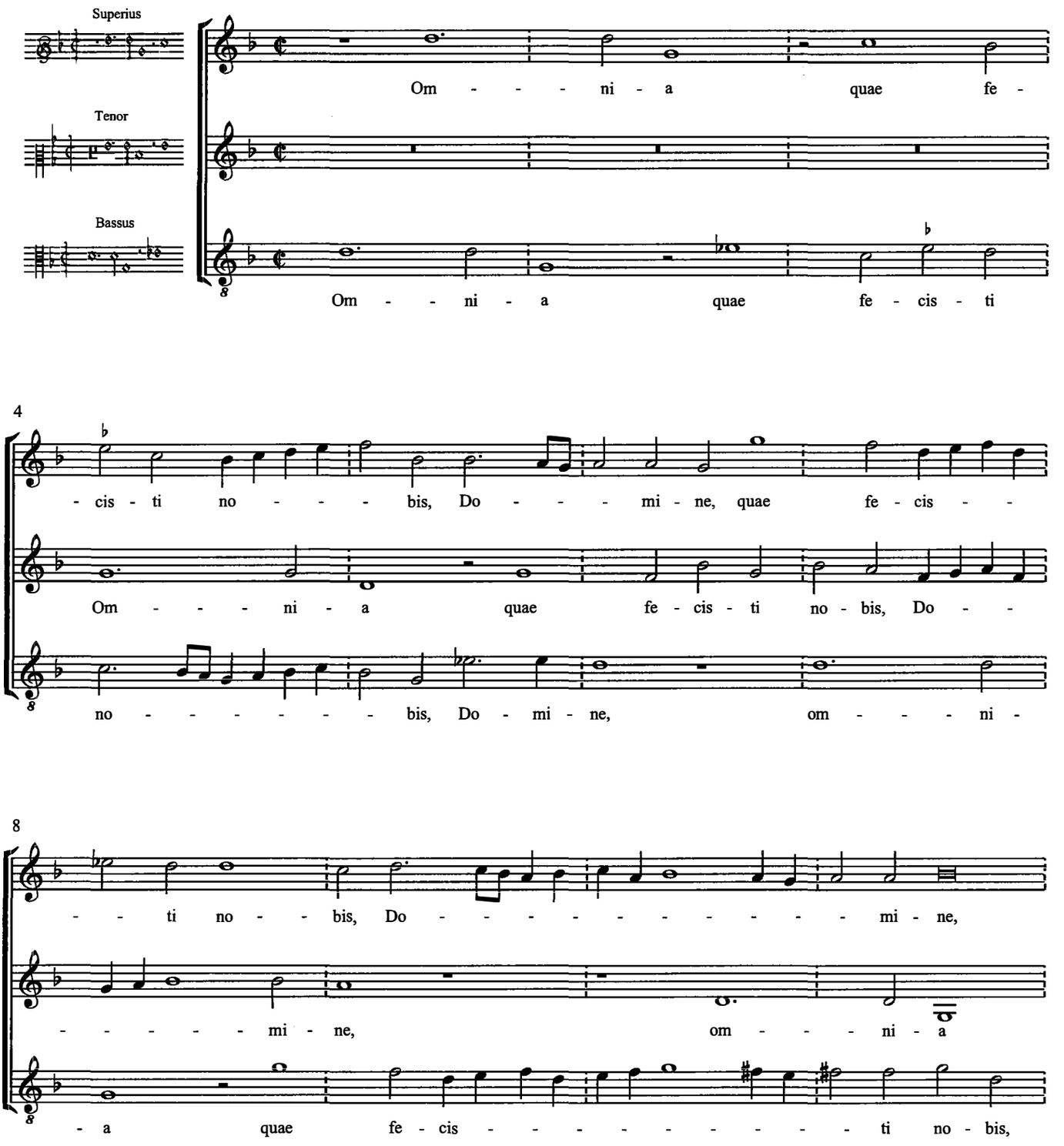

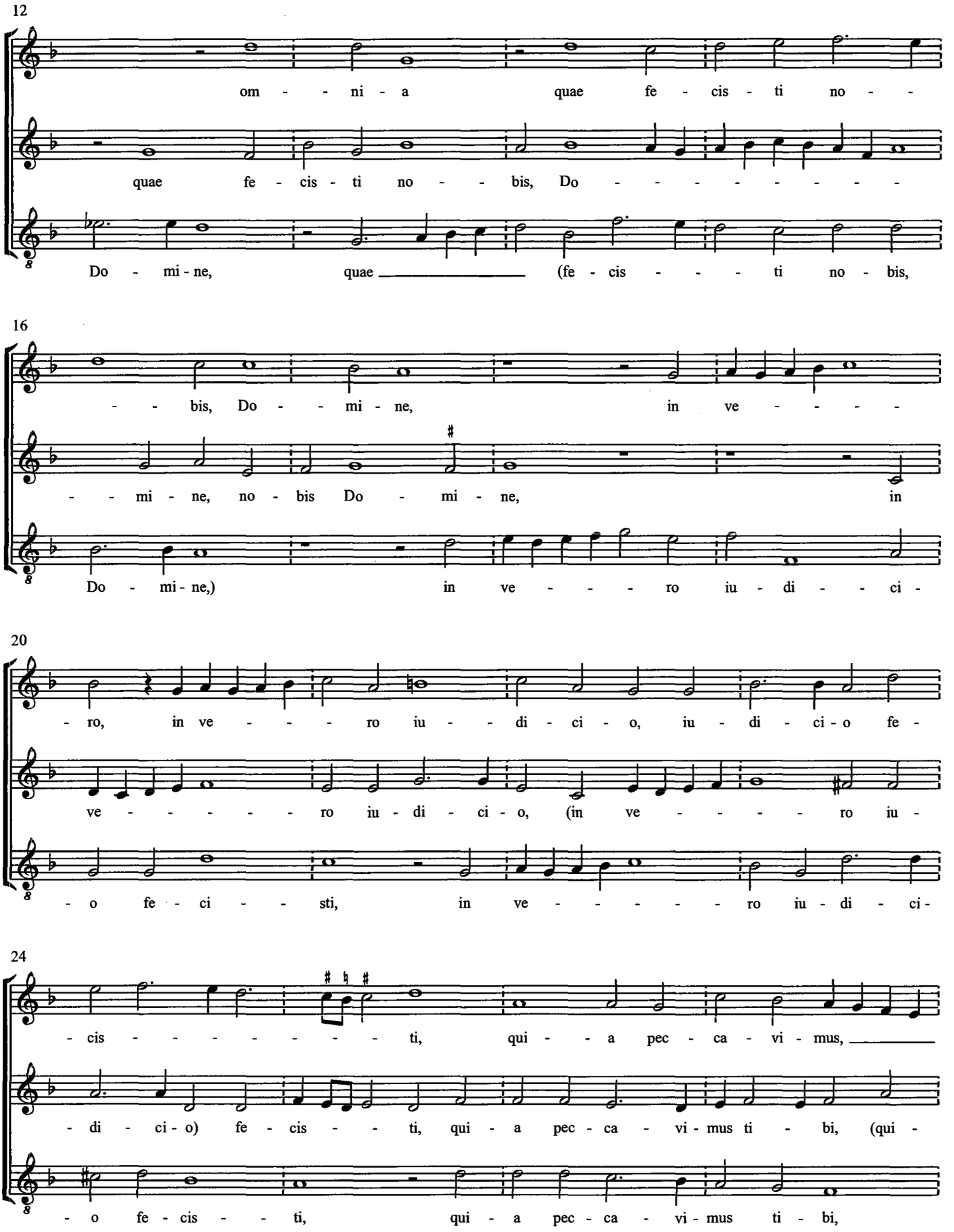
12
om - - ni - a quae fe - cis - ti no - -
quae fe - cis - ti no - - bis, Do - - - - - - - - -
Do - mi - ne, quae (fe - cis - - - - ti no - bis,
16
- - bis, Do - - mi - ne, in ve - - - - -
- - mi - ne, no - bis Do - mi - ne, in
Do - mi - ne,) in ve - - - - ro iu - di - - - ci -
20
- ro, in ve - - - - ro iu - - di - ci - o, iu - di - ci - o fe -
ve - - - - - - ro iu - di - ci - o, (in ve - - - - - ro iu -
- o fe - ci - - - sti, in ve - - - - - - ro iu - di - ci -
24
- cis - - - - - - - - - ti, qui - - a pec - ca - vi - mus,
- di - ci - o) fe - cis - - - ti, qui - a pec - ca - vi - mus ti - bi, (qui -
- o fe - cis - - - ti, qui - a pec - ca - vi - mus ti - bi,

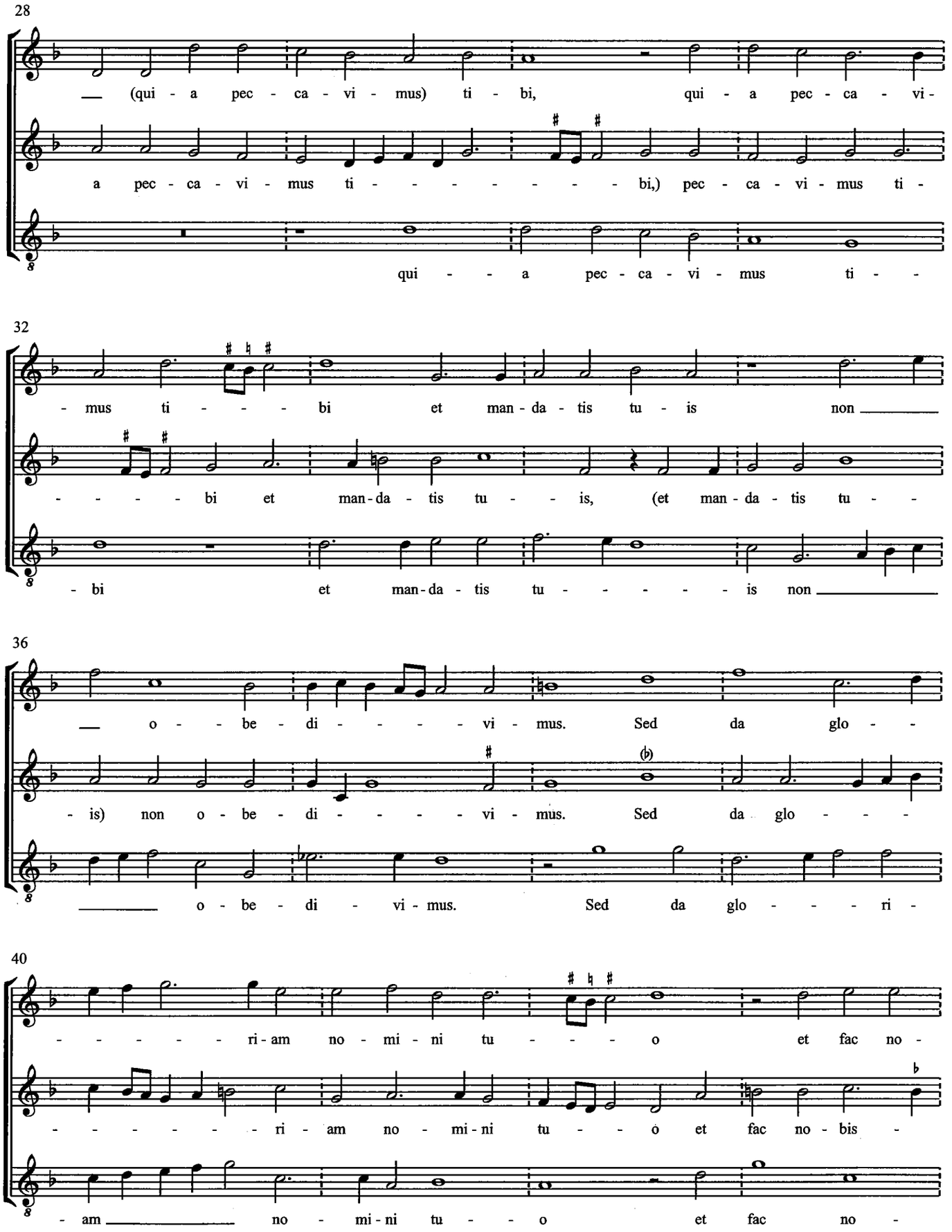
28
(qui - a pec - ca - vi - mus) ti - bi, qui - a pec - ca - vi -
a pec - ca - vi - mus ti - - - - - - - - bi,) pec - ca - vi - mus ti -
qui - - a pec - ca - vi - mus ti - -
32
- mus ti - - - - bi et man - da - tis tu - is non
- - - - - bi et man - da - tis tu - - is, (et man - da - tis tu - -
- bi et man - da - tis tu - - - - - - is non
36
o - - be - di - - - - - vi - mus. Sed da glo - -
- is) non o - be - di - - - - - vi - mus. Sed da glo - - - -
o - be - di - vi - mus. Sed da glo - - - - ri -
40
- - - - - - ri - am no - mi - ni tu - - - - o et fac no -
- - - - - - - ri - am no - mi - ni tu - - - o et fac no - bis -
- am no - mi - ni tu - - o et fac no -

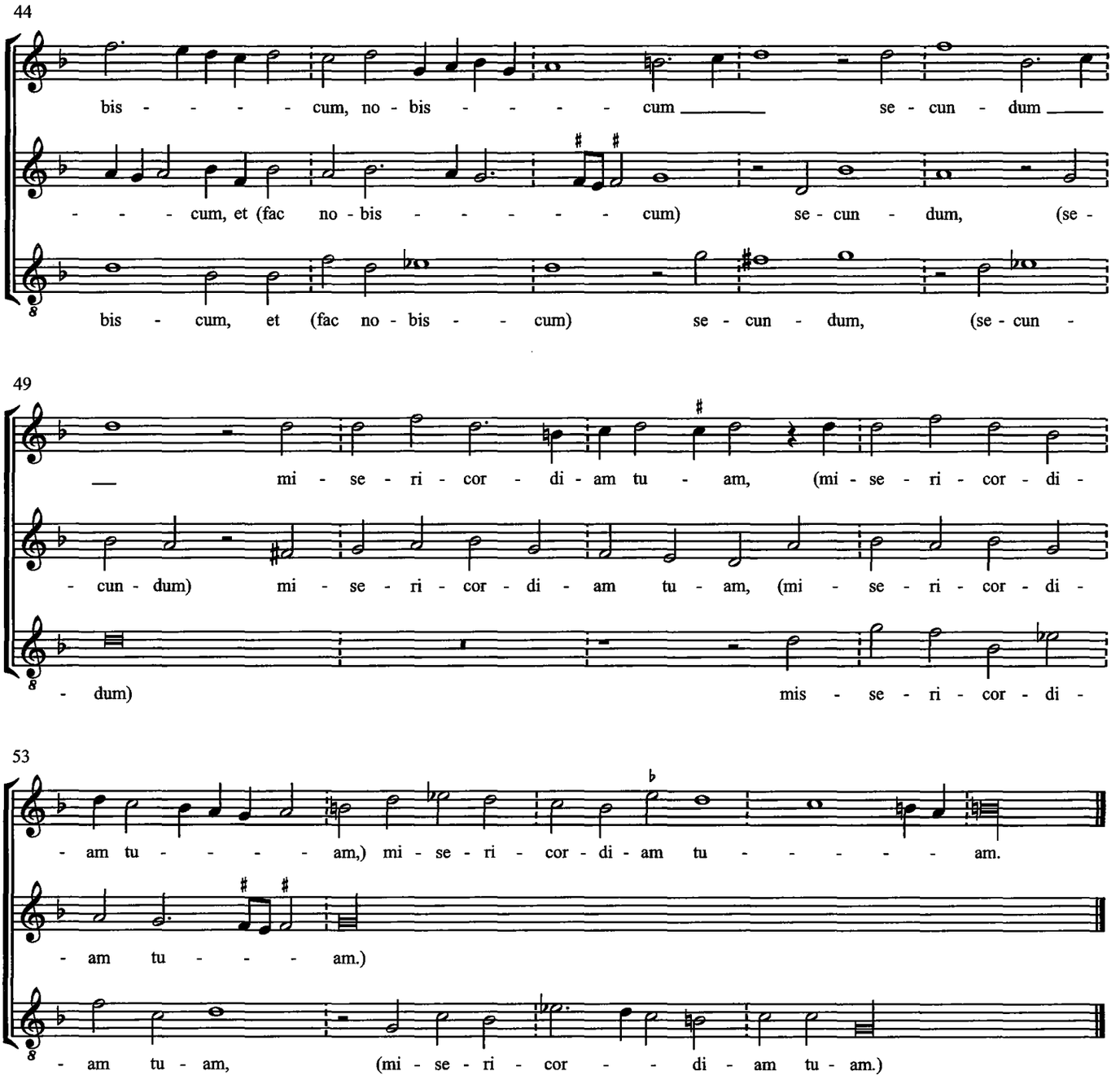
44
bis - - - - - cum, no - bis - - - - - cum se - cun - dum
- - - - cum, et (fac no - bis - - - - - - cum) se - cun - dum, (se -
bis - cum, et (fac no - bis - - cum) se - cun - dum, (se - cun -
49
mi - se - ri - cor - di - am tu - am, (mi - se - ri - cor - di -
- cun - dum) mi - se - ri - cor - di - am tu - am, (mi - se - ri - cor - di -
- dum) mis - se - ri - cor - di -
53
- am tu - - - - - am,) mi - se - ri - cor - di - am tu - - - - - - am.
- am tu - - - - am.)
- am tu - am, (mi - se - ri - cor - - di - am tu - am.)

2. Noli regibus, o Lamuel

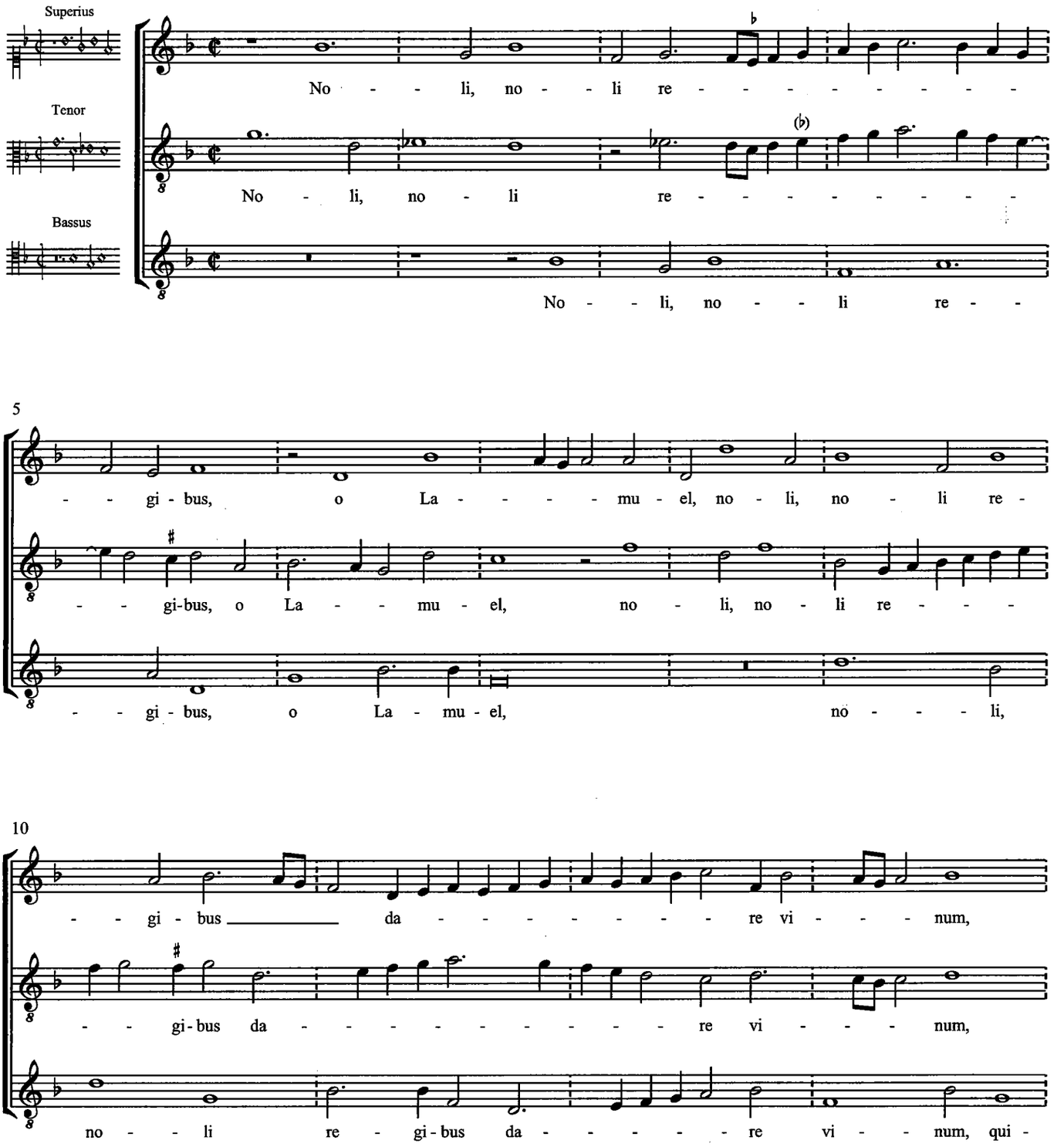

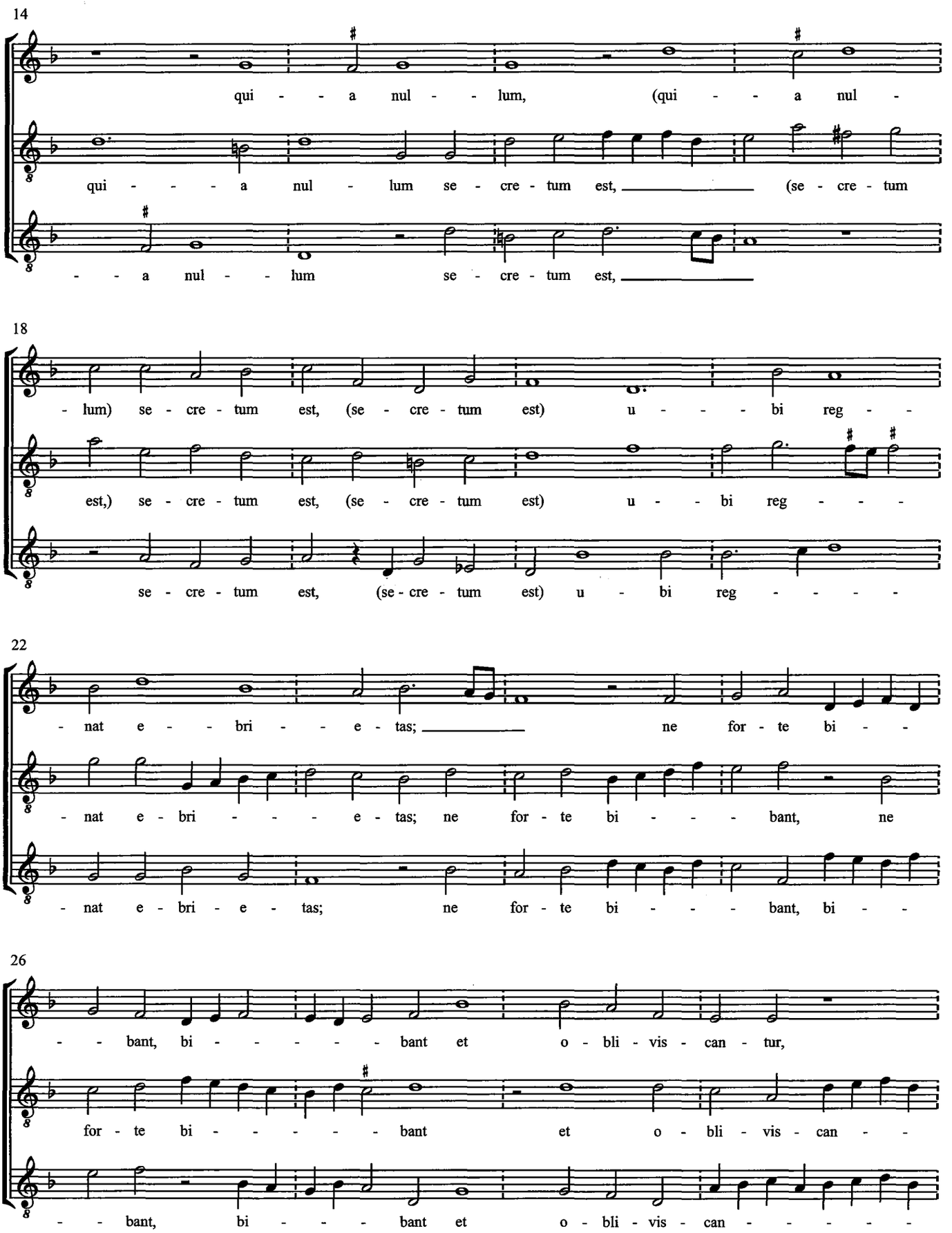
14
qui - - a nul - - lum, (qui - - a nul -
qui - - - a nul - lum se - cre - tum est, (se - cre - tum
- - a nul - - lum se - cre - tum est,
18
- lum) se - cre - tum est, (se - cre - tum est) u - - - bi reg - -
est,) se - cre - tum est, (se - cre - tum est) u - - bi reg - - -
se - cre - tum est, (se - cre - tum est) u - bi reg - - - -
22
- nat e - - bri - - e - tas; ne for - te bi - -
- nat e - bri - - - e - tas; ne for - te bi - - - bant, ne
- nat e - bri - e - tas; ne for - te bi - - - bant, bi - -
26
- - bant, bi - - - - - bant et o - bli - vis - can - tur,
for - te bi - - - - - bant et o - bli - vis - can - -
- - bant, bi - - - bant et o - bli - vis - can - - - - -

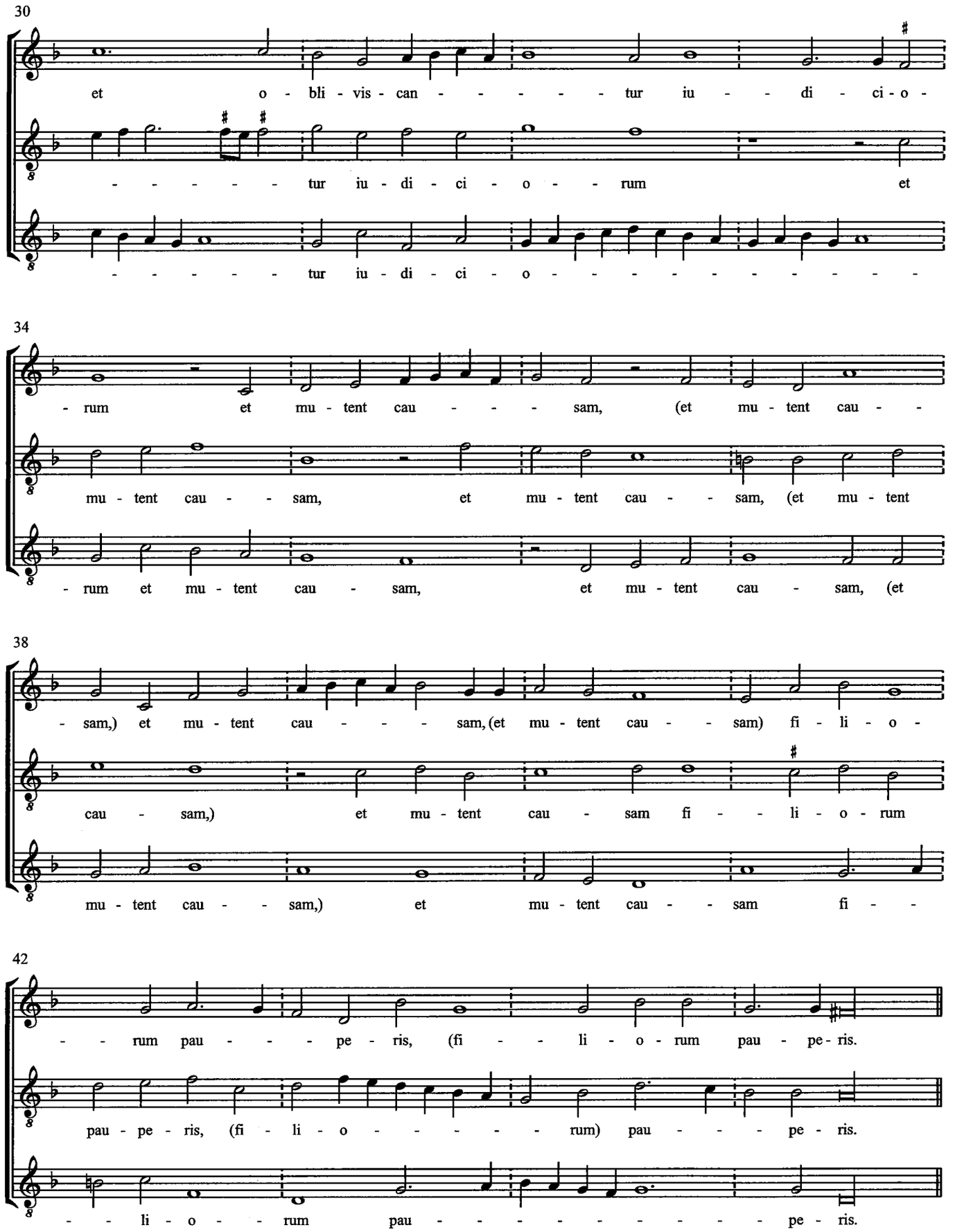
30
et o - bli - vis - can - - - - - tur iu - - di - ci - o -
- - - - - - tur iu - di - ci - o - - rum et
- - - - - - tur iu - di - ci - o - - - - - - - - - - -
34
- rum et mu - tent cau - - - sam, (et mu - tent cau - -
mu - tent cau - - sam, et mu - tent cau - - sam, (et mu - tent
- rum et mu - tent cau - sam, et mu - tent cau - sam, (et
38
- sam,) et mu - tent cau - - - sam, (et mu - tent cau - - sam) fi - li - o -
cau - sam,) et mu - tent cau - sam fi - - li - o - rum
mu - tent cau - - sam,) et mu - tent cau - - sam fi - -
42
- - rum pau - - - pe - ris, (fi - - li - o - rum pau - pe - ris.
pau - pe - ris, (fi - li - o - - - - - - rum) pau - - - pe - ris.
- - li - o - - rum pau - - - - - - - - - pe - ris.

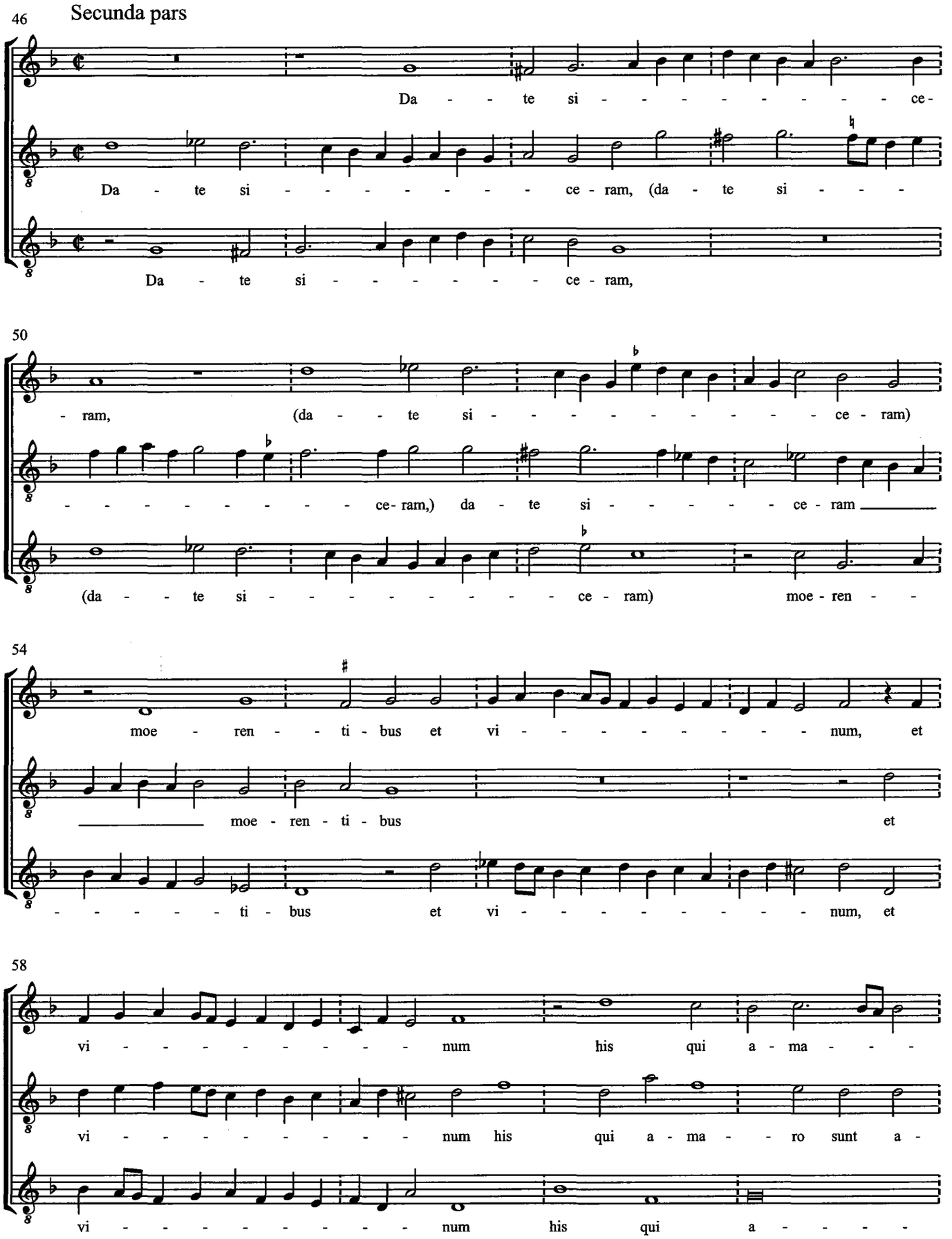
46
Secunda pars
Da - - te si - - - - - - - - - ce-
Da - te si - - - - - - - - ce - ram, (da - te si - - - -
Da - te si - - - - - - - - ce - ram,
50
- ram, (da - - te si - - - - - - - - - - ce - ram)
- - - - - - - - - ce- ram,) da - te si - - - - - - ce - ram
(da - - te si - - - - - - - - - ce - ram) moe - ren - -
54
moe - ren - - ti - bus et vi - - - - - - - - - num, et
moe - ren - ti - bus et
- - - - - - ti - bus et vi - - - - - - - - - num, et
58
vi - - - - - - - - - num his qui a - ma - - -
vi - - - - - - - - - num his qui a - ma - - ro sunt a -
vi - - - - - - - - - num his qui a - - - -

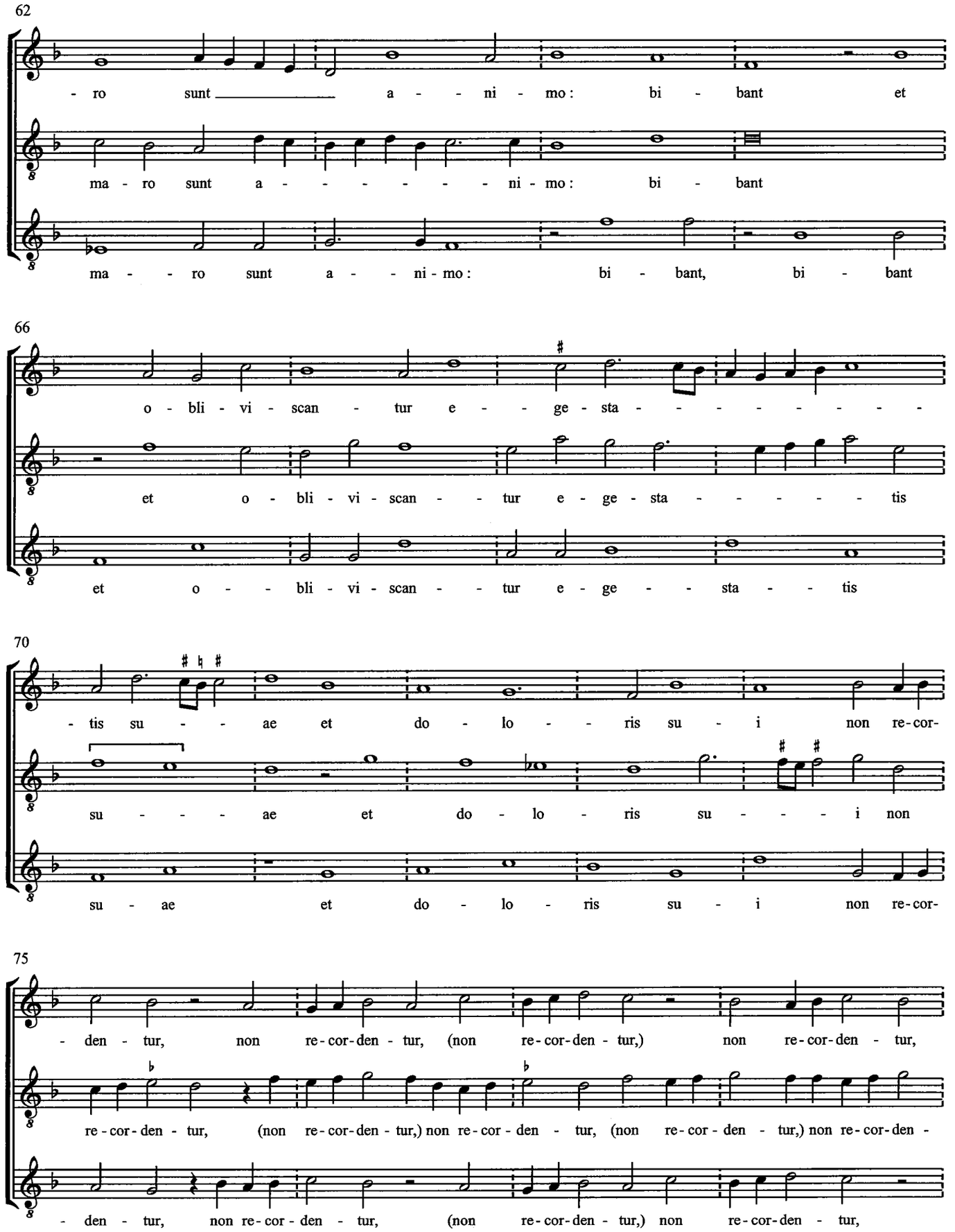
62
- ro sunt a - - ni - mo: bi - bant et
ma - ro sunt a - - - - - - - ni - mo: bi - bant
ma - - ro sunt a - - ni - mo: bi - bant, bi - bant
66
o - bli - vi - scan - tur e - - ge - sta - - - - - - - -
et o - bli - vi - scan - - tur e - ge - sta - - - - - tis
et o - - - bli - vi - scan - - tur e - ge - - - sta - - tis
70
- tis su - - ae et do - lo - - ris su - i non re-cor-
su - - - - ae et do - lo - ris su - - - - i non
su - ae et do - lo - ris su - i non re-cor-
75
- den - tur, non re-cor-den - tur, (non re-cor-den - tur,) non re-cor-den - tur,
re-cor-den - tur, (non re-cor-den - tur,) non re-cor - den - tur, (non re-cor - den - tur,) non re-cor-den -
- den - tur, non re-cor - den - tur, (non re-cor-den - tur,) non re-cor-den - tur,

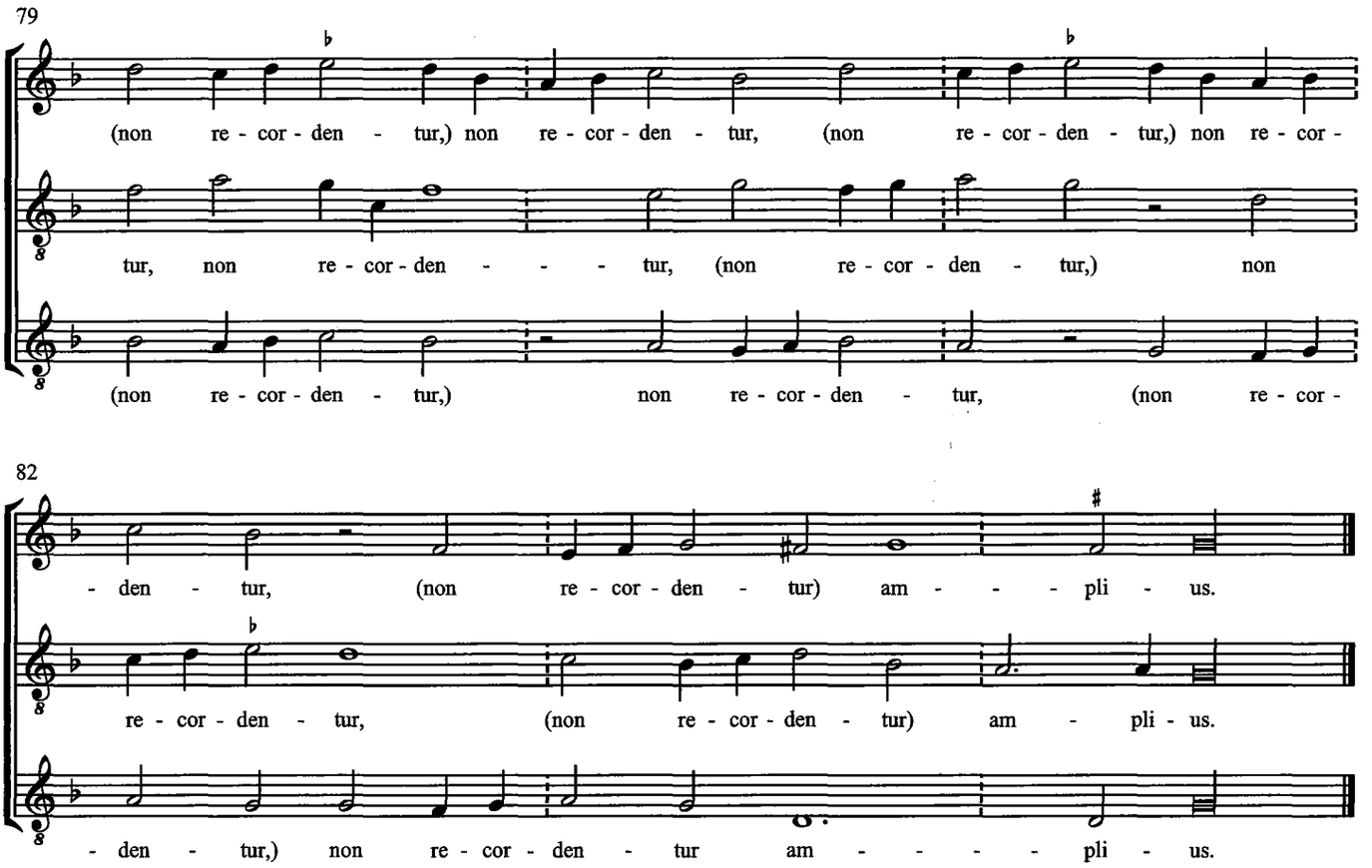
79
(non re - cor - den - tur,) non re - cor - den - tur, (non re - cor - den - tur,) non re - cor -
tur, non re - cor - den - - - tur, (non re - cor - den - tur,) non
(non re - cor - den - tur,) non re - cor - den - tur, (non re - cor -

82
- den - tur, (non re - cor - den - tur) am - - - pli - us.
re - cor - den - tur, (non re - cor - den - tur) am - pli - us.
- den - tur,) non re - cor - den - tur am - - - - - pli - us.

3. Aspice, Domine, quia facta est

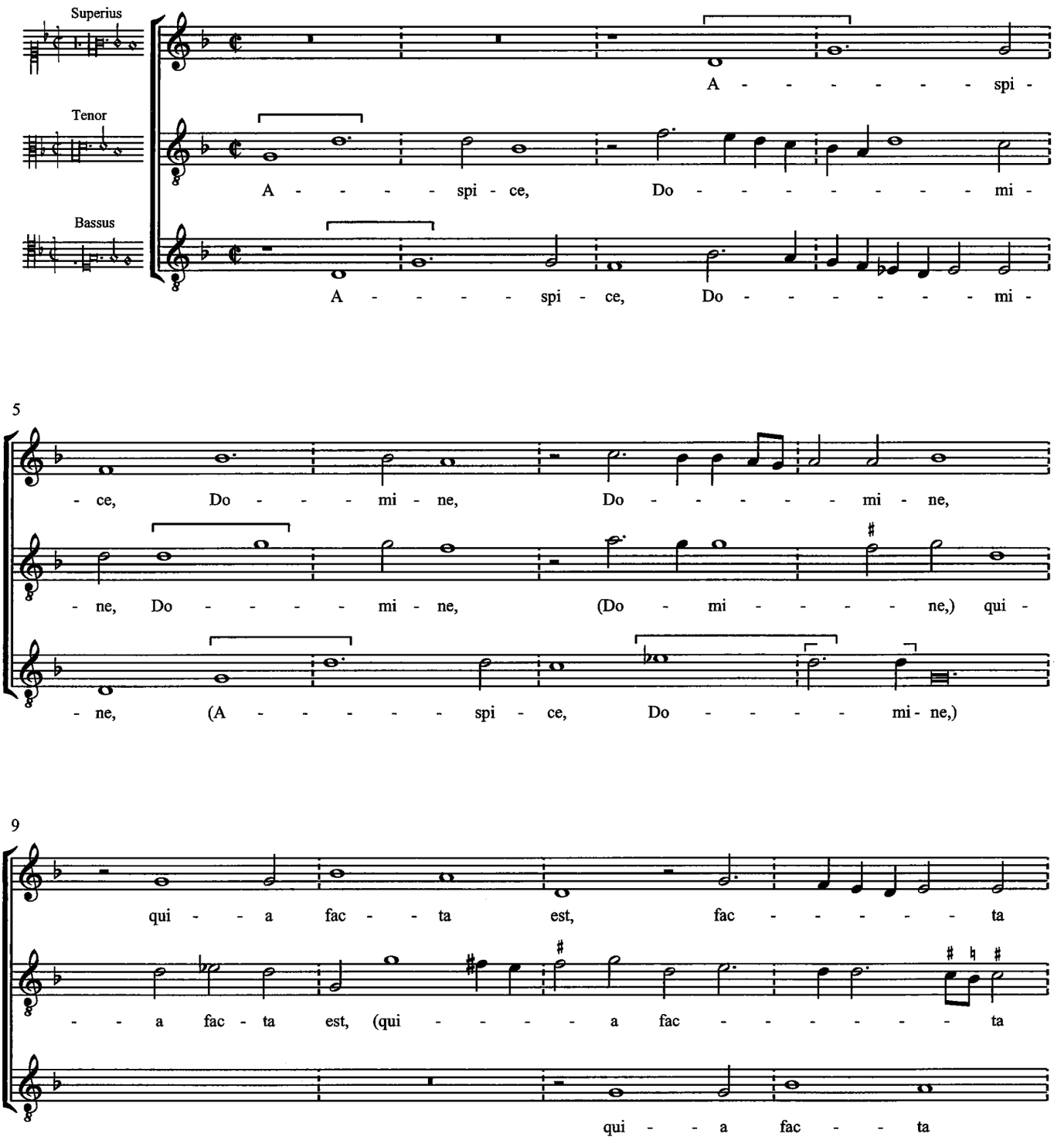

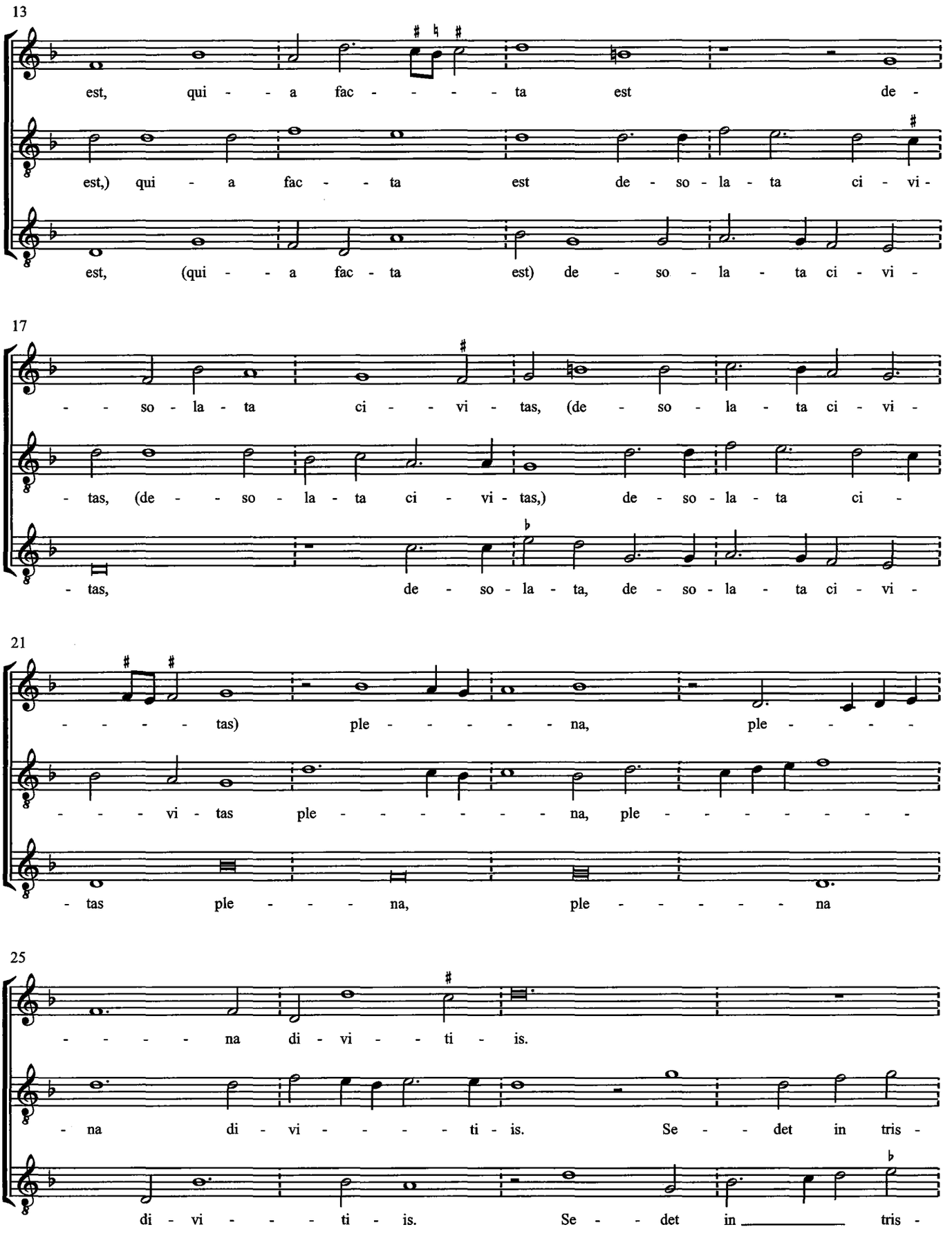
13
est, qui - - a fac - - - - - ta est de -
est,) qui - a fac - - ta est de - so - la - ta ci - vi -
est, (qui - - a fac - ta est) de - so - la - ta ci - vi -
17
- - so - la - ta ci - - vi - tas, (de - so - la - ta ci - vi -
- tas, (de - - so - la - ta ci - vi - tas,) de - so - la - ta ci -
- tas, de - so - la - ta, de - so - la - ta ci - vi -
21
- - - - - tas) ple - - - - - - na, ple - - - - -
- - - - vi - tas ple - - - - - - - na, ple - - - - - - - - -
- tas ple - - - - na, ple - - - - - - na
25
- - - - - na di - vi - - ti - is.
- na di - vi - - - - - ti - is. Se - - det in tris -
di - vi - - - - ti - is. Se - - det in ___ tris -

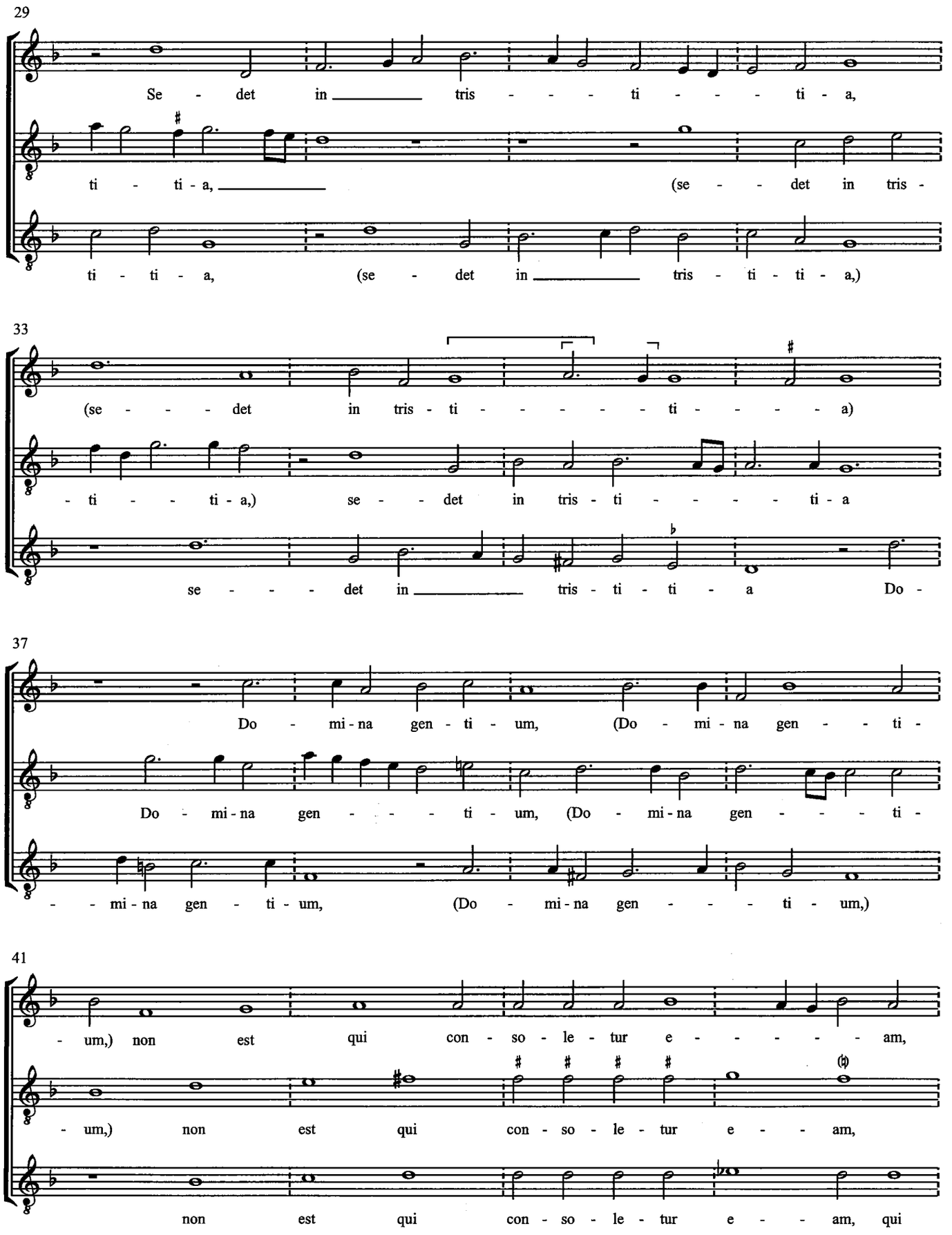
29
Se - det in tris - - - ti - - - ti - a,
ti - ti - a, (se - - det in tris -
ti - ti - a, (se - det in tris - ti - ti - a,)
33
(se - - - - det in tris - ti - - - - - - ti - - - - - a)
- ti - - - ti - a,) se - - det in tris - ti - - - - - ti - a
se - - - - det in tris - ti - ti - a Do -
37
Do - mi - na gen - ti - um, (Do - mi - na gen - - - ti -
Do - mi - na gen - - - - ti - um, (Do - mi - na gen - - - - ti -
- - mi - na gen - ti - um, (Do - mi - na gen - - - - ti - um,)
41
- um,) non est qui con - so - le - tur e - - - - - am,
- um,) non est qui con - so - le - tur e - - am,
non est qui con - so - le - tur e - - am, qui

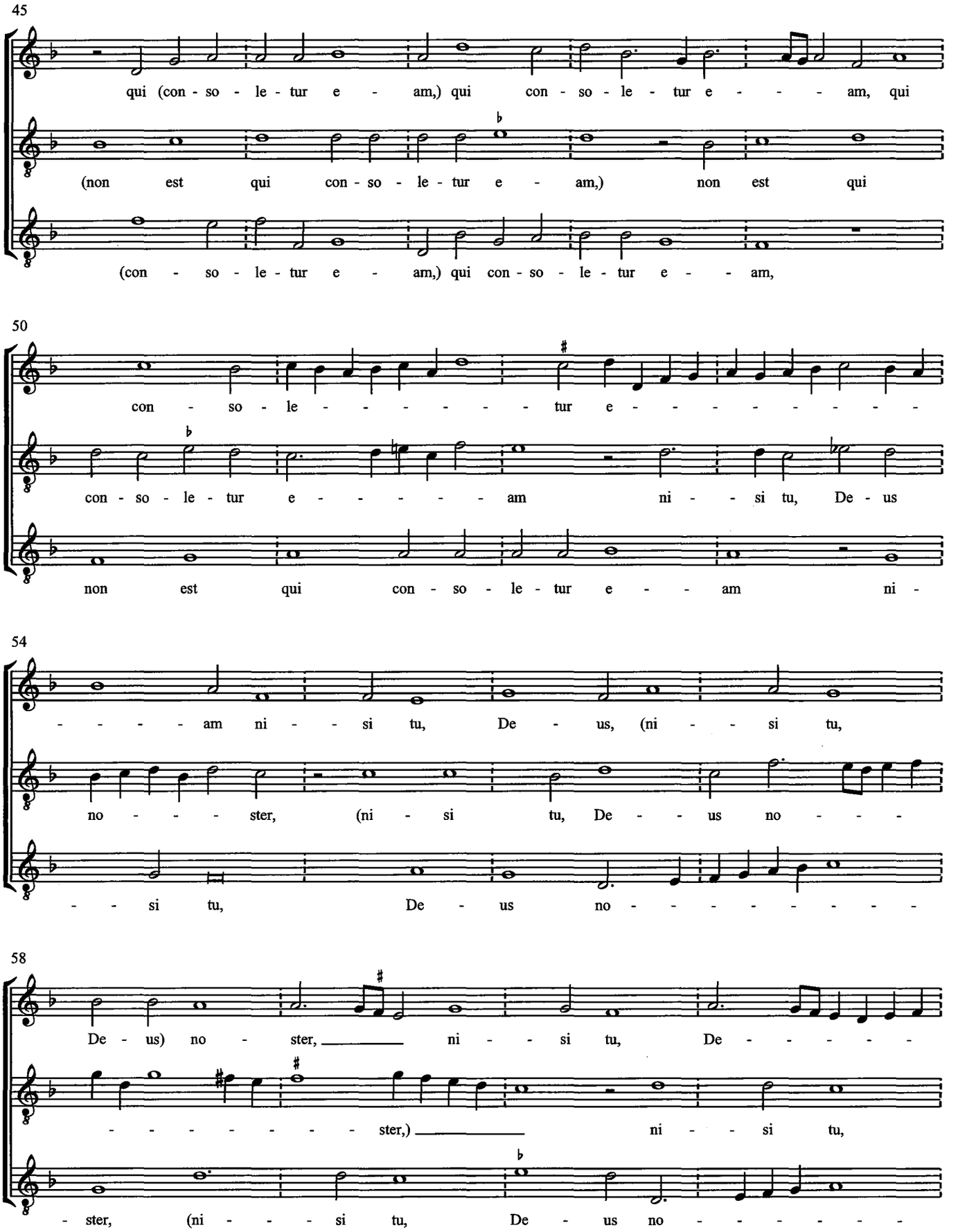
45
qui (con - so - le - tur e - am,) qui con - so - le - tur e - - - am, qui
(non est qui con - so - le - tur e - am,) non est qui
(con - so - le - tur e - am,) qui con - so - le - tur e - - am,
50
con - so - le - - - - - - - tur e - - - - - - - - -
con - so - le - tur e - - - - - am ni - - si tu, De - us
non est qui con - so - le - tur e - - am ni -
54
- - - - am ni - - si tu, De - us, (ni - - si tu,
no - - - - ster, (ni - si tu, De - - us no - - -
- - si tu, De - us no - - - - - - - -
58
De - us) no - ster, ni - - si tu, De - - - - -
- - - - - - - - ster,) ni - - si tu,
- ster, (ni - - - si tu, De - us no - - - - - -

62

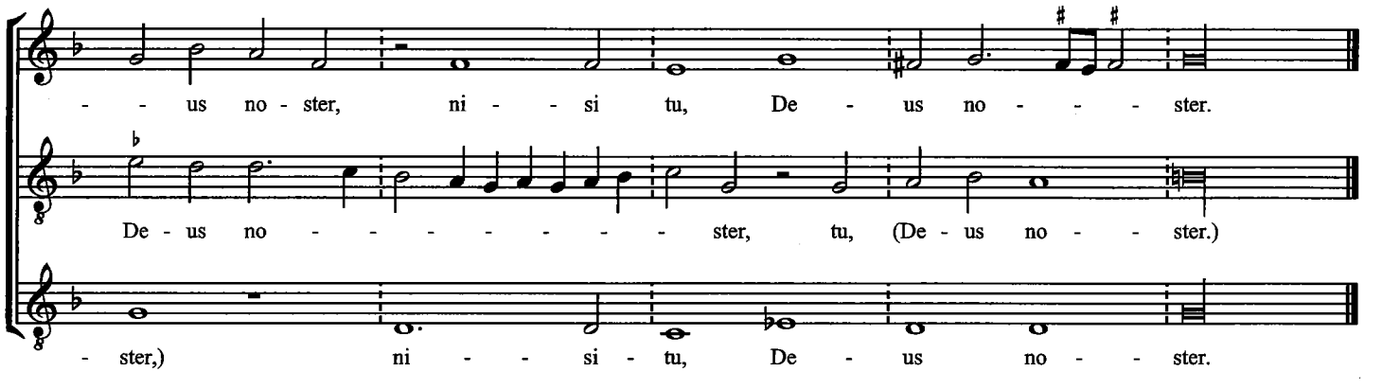
- - us no - ster, ni - - si tu, De - us no - - - ster.
De - us no - - - - - - - - ster, tu, (De - us no - - ster.)
- ster,) ni - - si - tu, De - us no - - ster.

4. Scaevola, tu cenas apud omnes

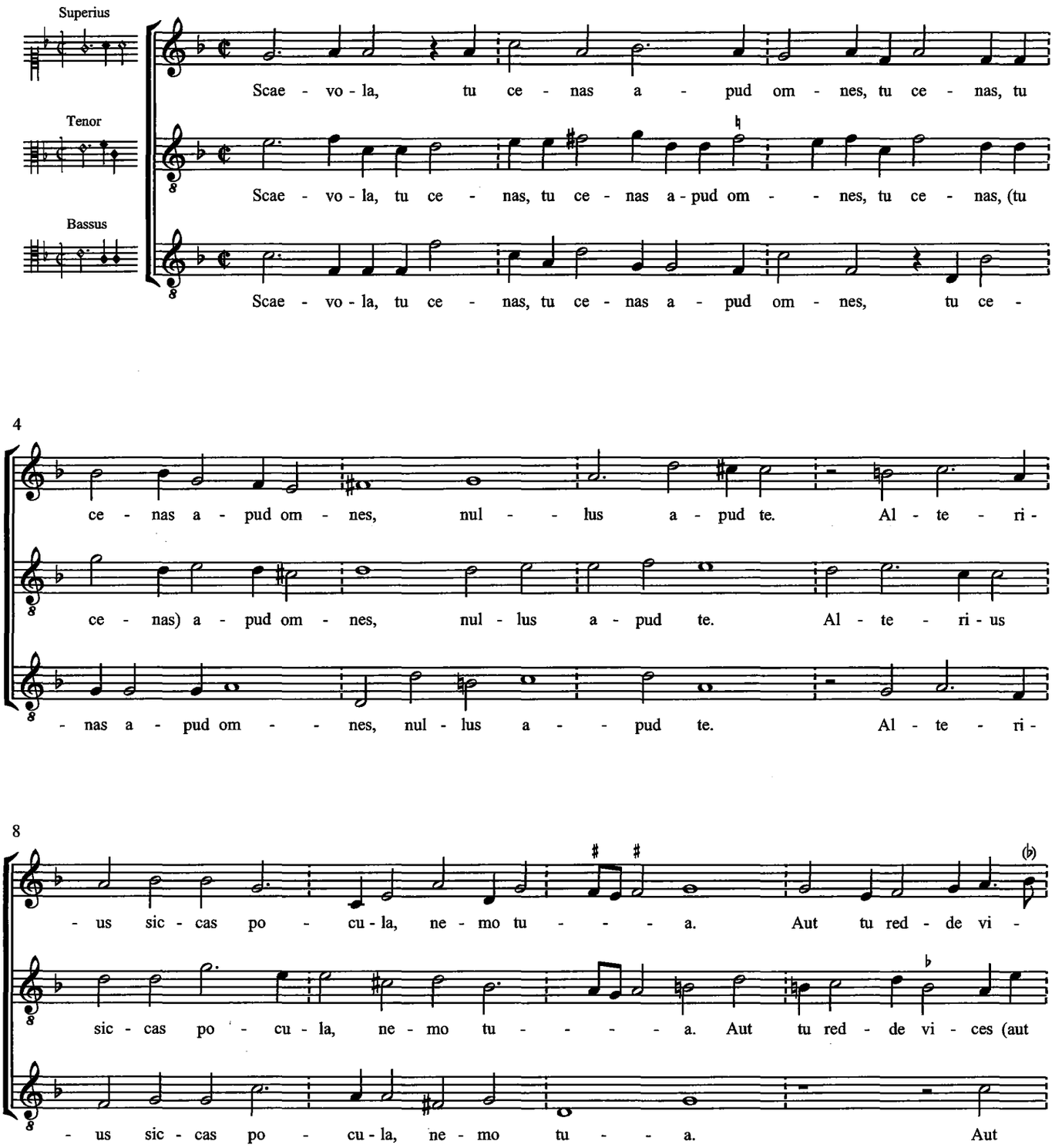

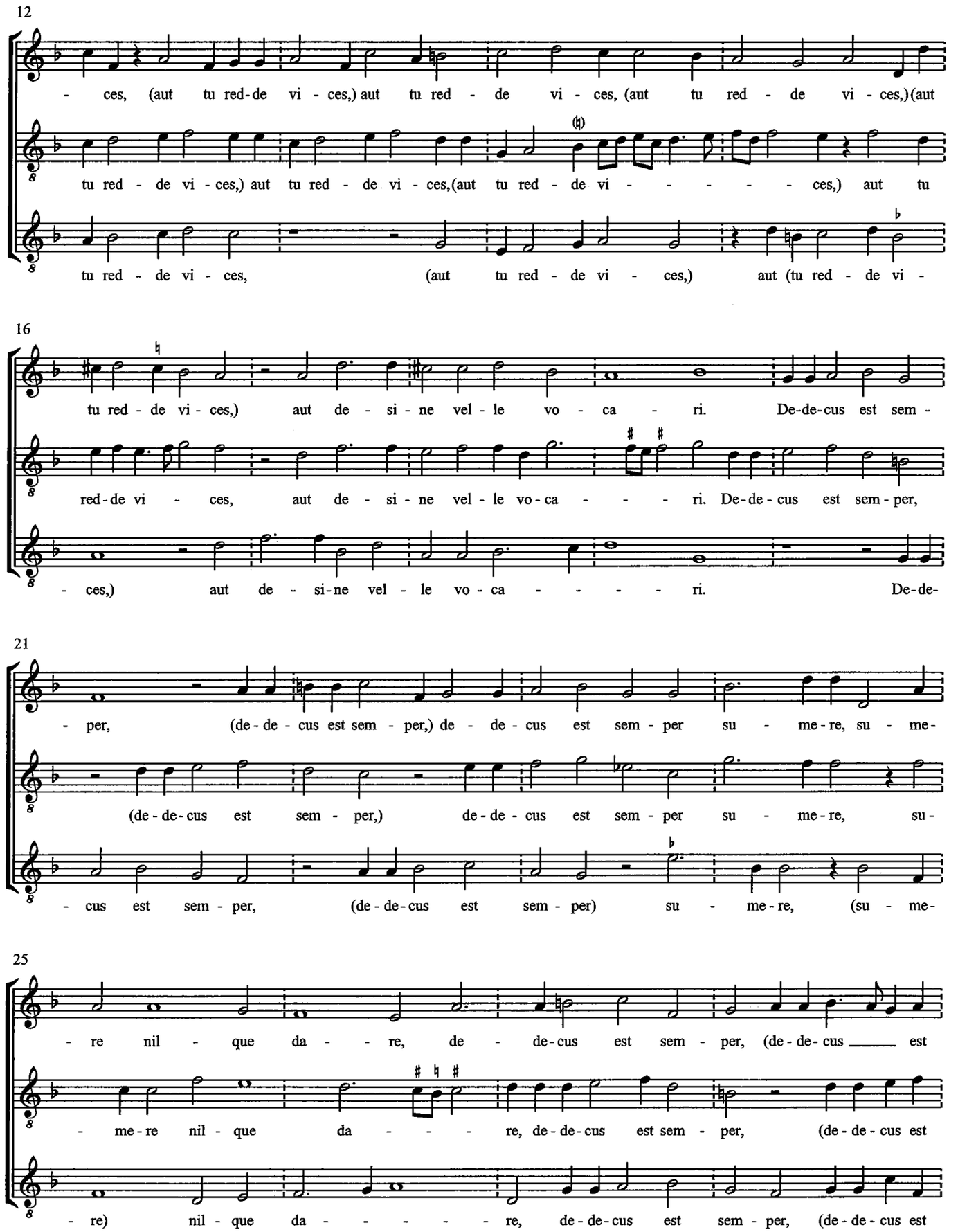
12
- ces, (aut tu red-de vi - ces,) aut tu red - de vi - ces, (aut tu red - de vi - ces,)(aut
tu red - de vi - ces,) aut tu red - de vi ces,(aut tu red - de vi - - - - - ces,) aut tu
tu red - de vi - ces, (aut tu red - de vi - ces,) aut (tu red - de vi -
16
tu red - de vi - ces,) aut de - si - ne vel - le vo - ca - ri. De-de-cus est sem -
red-de vi - ces, aut de - si - ne vel - le vo-ca - - - ri. De-de - cus est sem - per,
- ces,) aut de - si-ne vel - le vo - ca - - - - - ri. De-de-
21
- per, (de - de - cus est sem - per,) de - de - cus est sem - per su - me - re, su - me -
(de - de-cus est sem - per,) de - de - cus est sem - per su - me - re, su -
- cus est sem - per, (de - de-cus est sem - per) su - me - re, (su - me -
25
- re nil - que da - - re, de - de-cus est sem - per, (de - de- cus ___ est
- me - re nil - que da - - - re, de - de-cus est sem - per, (de - de - cus est
- re) nil - que da - - - - - re, de - de-cus est sem - per, (de - de - cus est

29

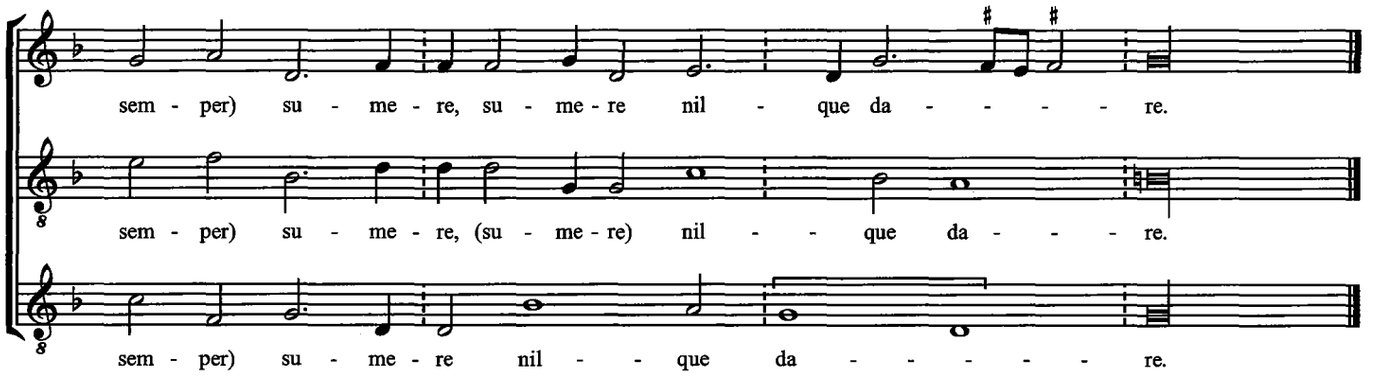
sem - per) su - me - re, su - me - re nil - que da - - - - - re.
sem - per) su - me - re, (su - me - re) nil - - que da - - - re.
sem - per) su - me - re nil - - que da - - - - - - re.

5. Stabunt iusti in magna constantia

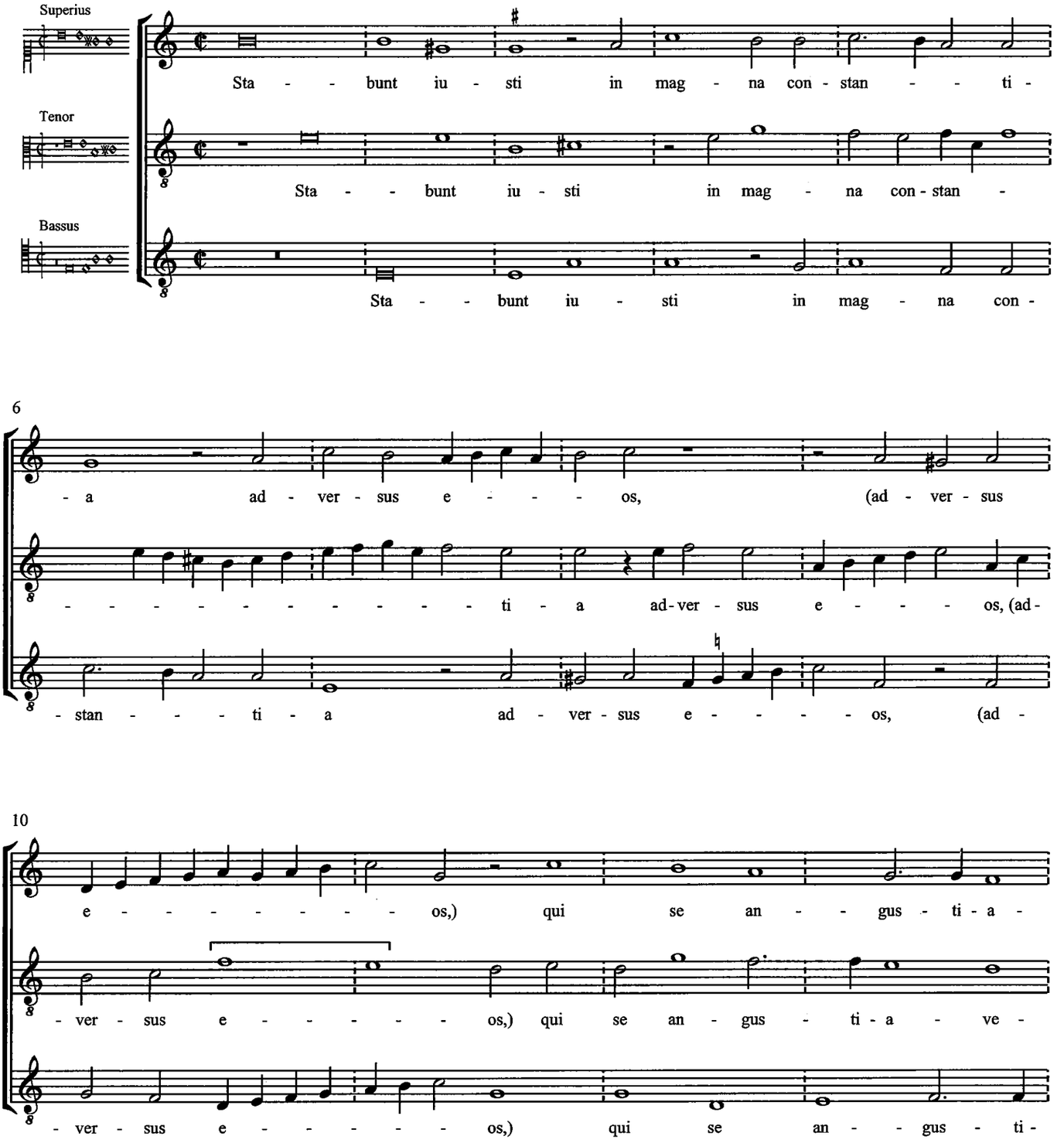

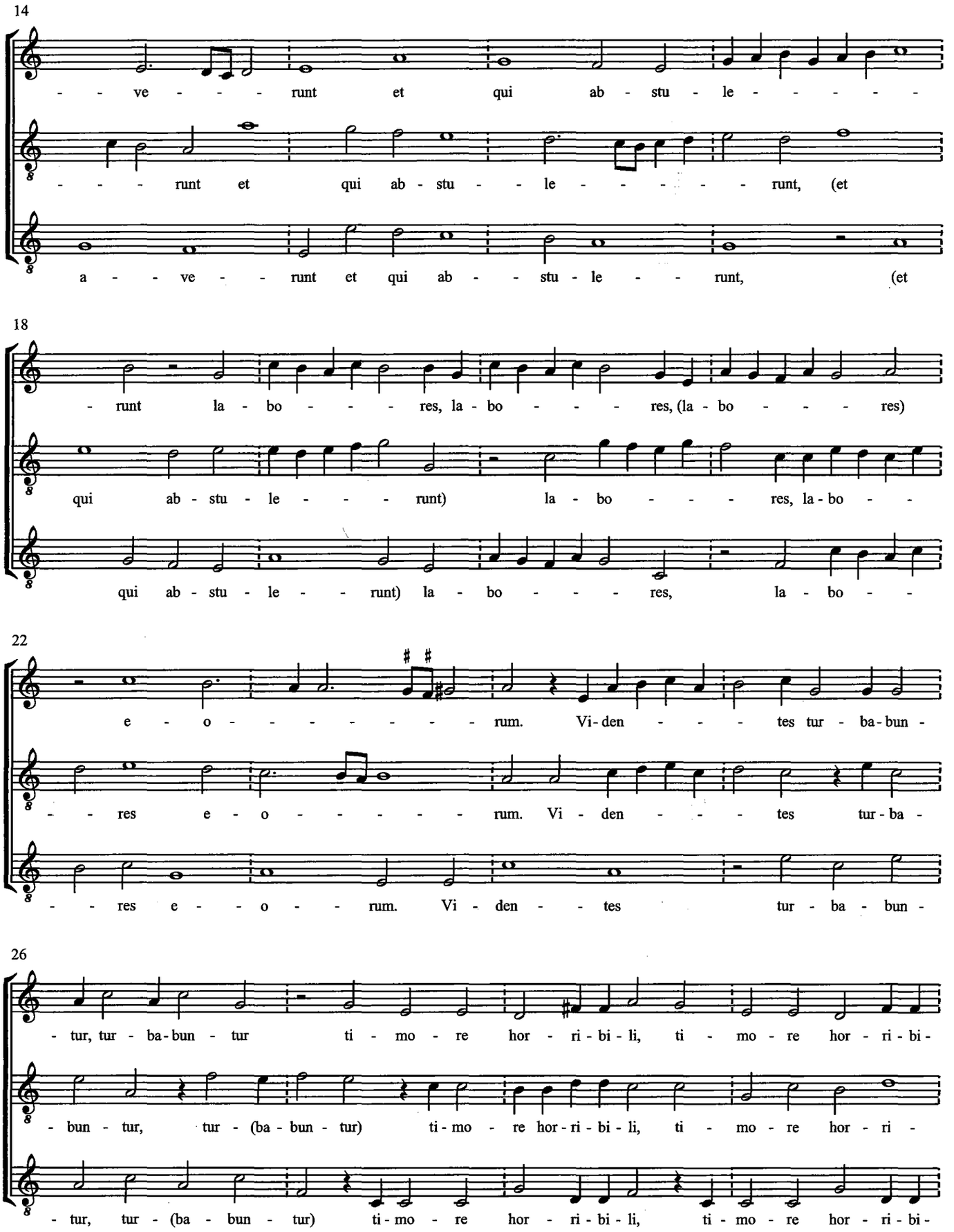
14
- - ve - - - - runt et qui ab - stu - le - - - - - -
- - - - runt et qui ab - stu - - le - - - - - - runt, (et
a - - - ve - - runt et qui ab - - stu - le - - runt, (et
18
- runt la - bo - - - - res, la - bo - - - - res, (la - bo - - - - res)
qui ab - stu - le - - - - runt) la - bo - - - - res, la - bo - -
qui ab - stu - le - - - runt) la - bo - - - - res, la - bo - -
22
e - o - - - - - - - - rum. Vi - den - - - - tes tur - ba - bun -
- - res e - o - - - - - - rum. Vi - den - - - - tes tur - ba -
- - res e - - - o - - - rum. Vi - den - - - tes tur - ba - bun -
26
- tur, tur - ba - bun - tur ti - mo - re hor - ri - bi - li, ti - mo - re hor - ri - bi -
- bun - tur, tur - (ba - bun - tur) ti - mo - re hor - ri - bi - li, ti - mo - re hor - ri -
- tur, tur - (ba - bun - tur) ti - mo - re hor - ri - bi - li, ti - mo - re hor - ri - bi -

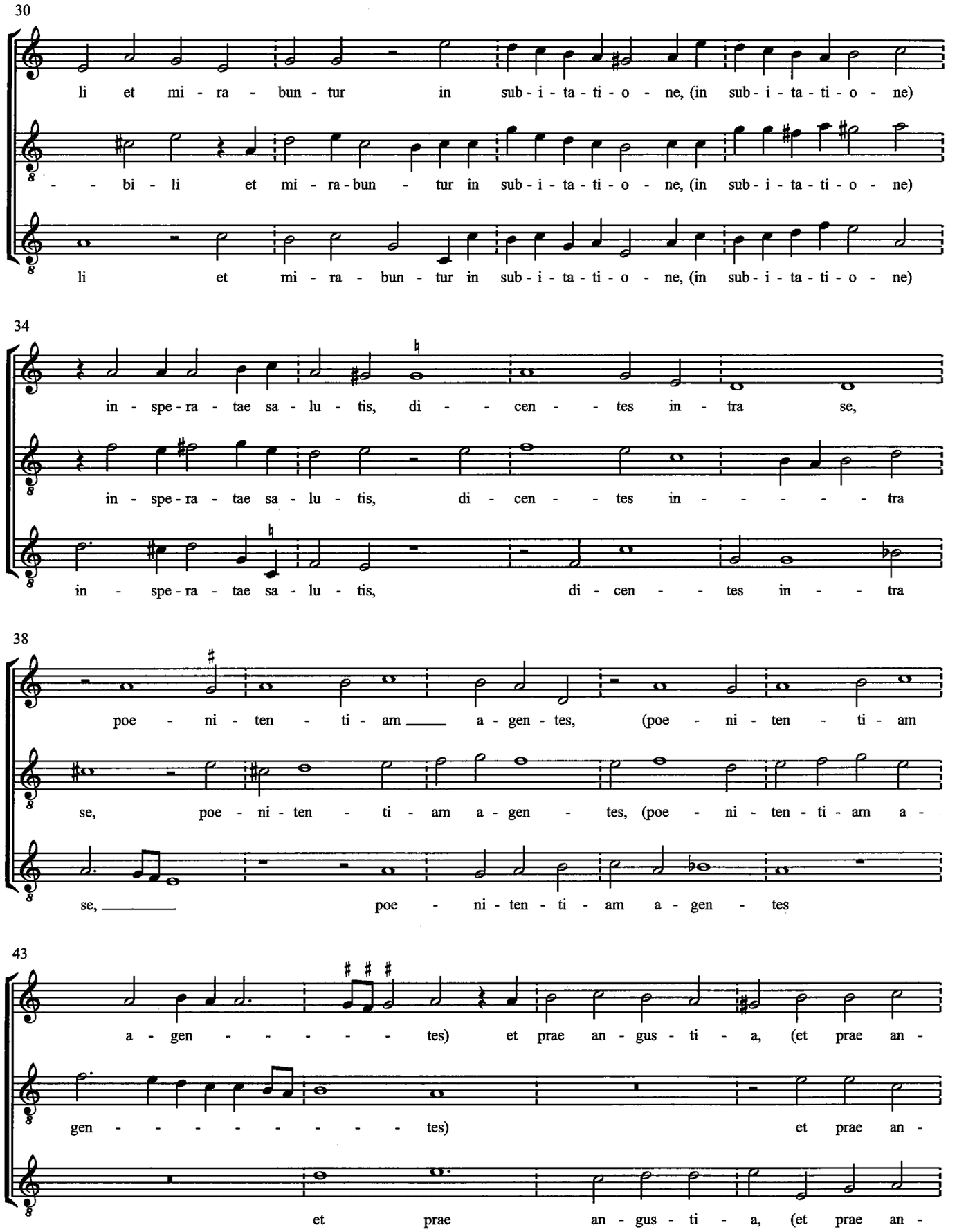
30
li et mi - ra - bun - tur in sub - i - ta - ti - o - ne, (in sub - i - ta - ti - o - ne)
- - bi - li et mi - ra - bun - tur in sub - i - ta - ti - o - ne, (in sub - i - ta - ti - o - ne)
li et mi - ra - bun - tur in sub - i - ta - ti - o - ne, (in sub - i - ta - ti - o - ne)
34
in - spe - ra - tae sa - lu - tis, di - - cen - - tes in - tra se,
in - spe - ra - tae sa - lu - tis, di - cen - - tes in - - - - - tra
in - spe - ra - tae sa - lu - tis, di - cen - - tes in - - tra
38
poe - ni - ten - ti - am a - gen - tes, (poe - ni - ten - ti - am
se, poe - ni - ten - ti - am a - gen - tes, (poe - ni - ten - ti - am a -
se, poe - ni - ten - ti - am a - gen - tes
43
a - gen - - - - - tes) et prae an - gus - ti - a, (et prae an -
gen - - - - - - - - tes) et prae an -
et prae an - gus - ti - a, (et prae an -

47

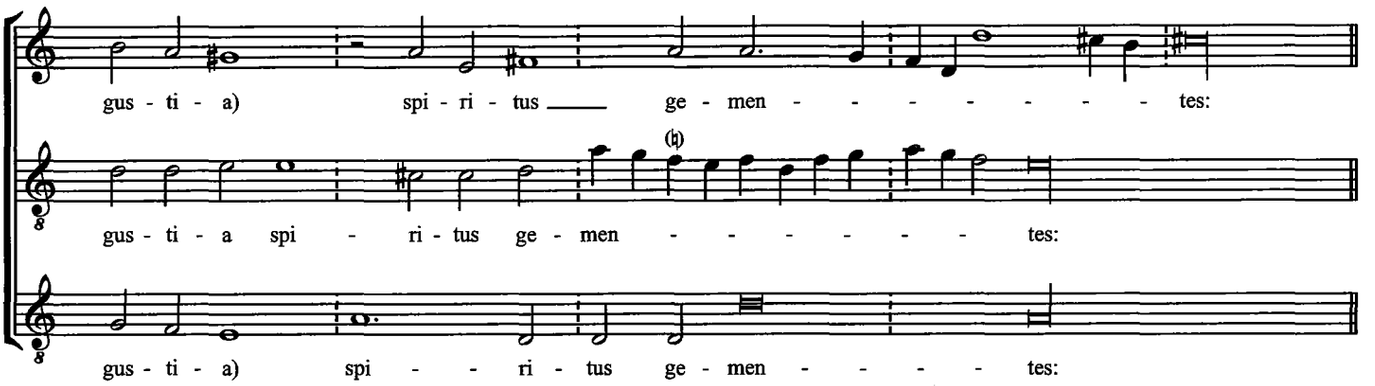

52 Secunda pars

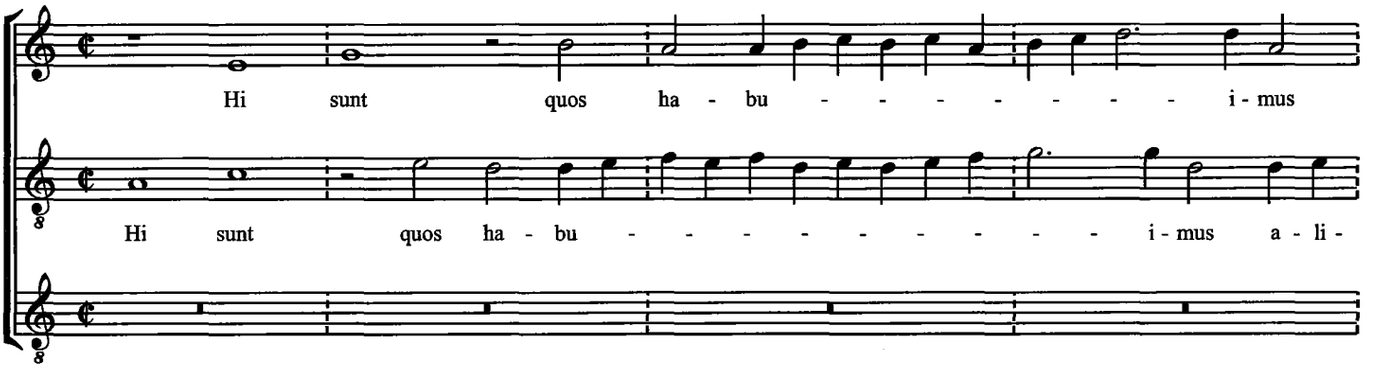

56

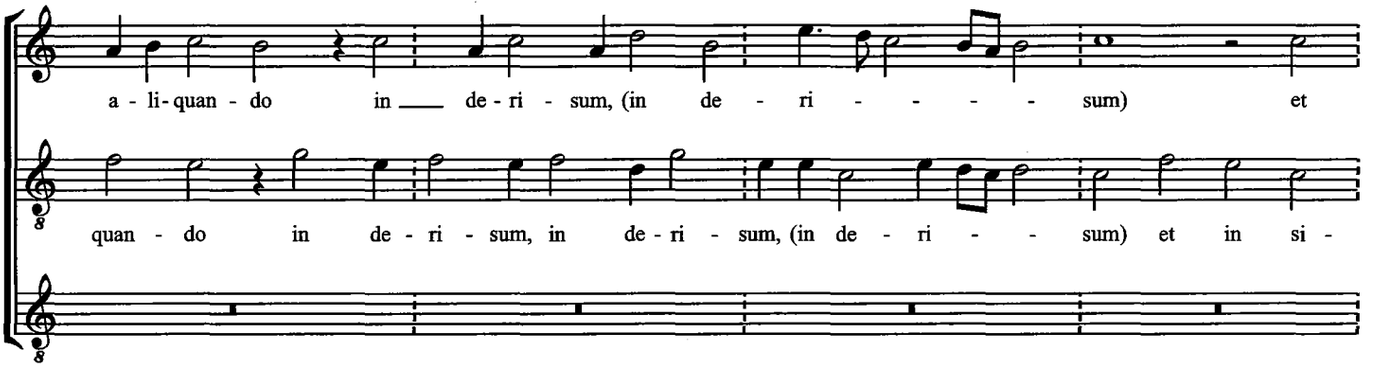

60

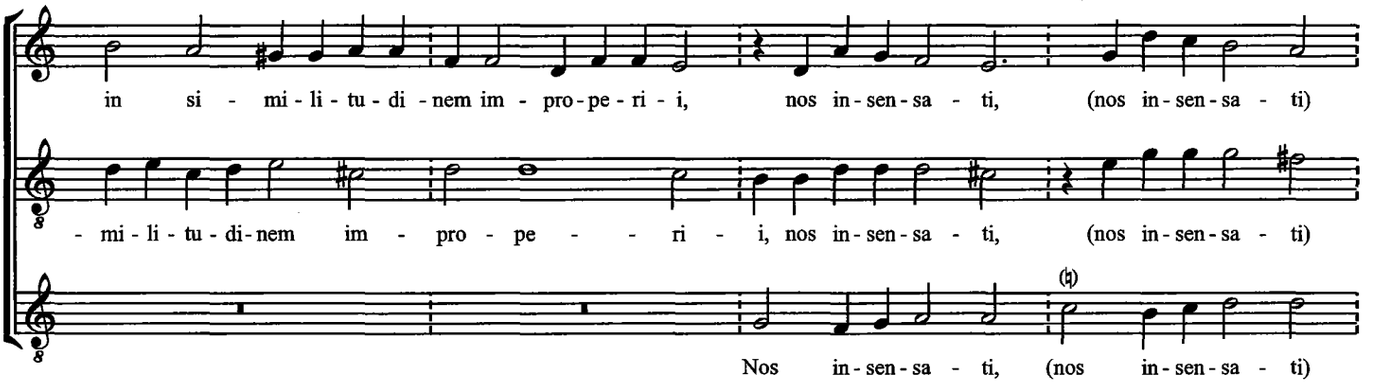

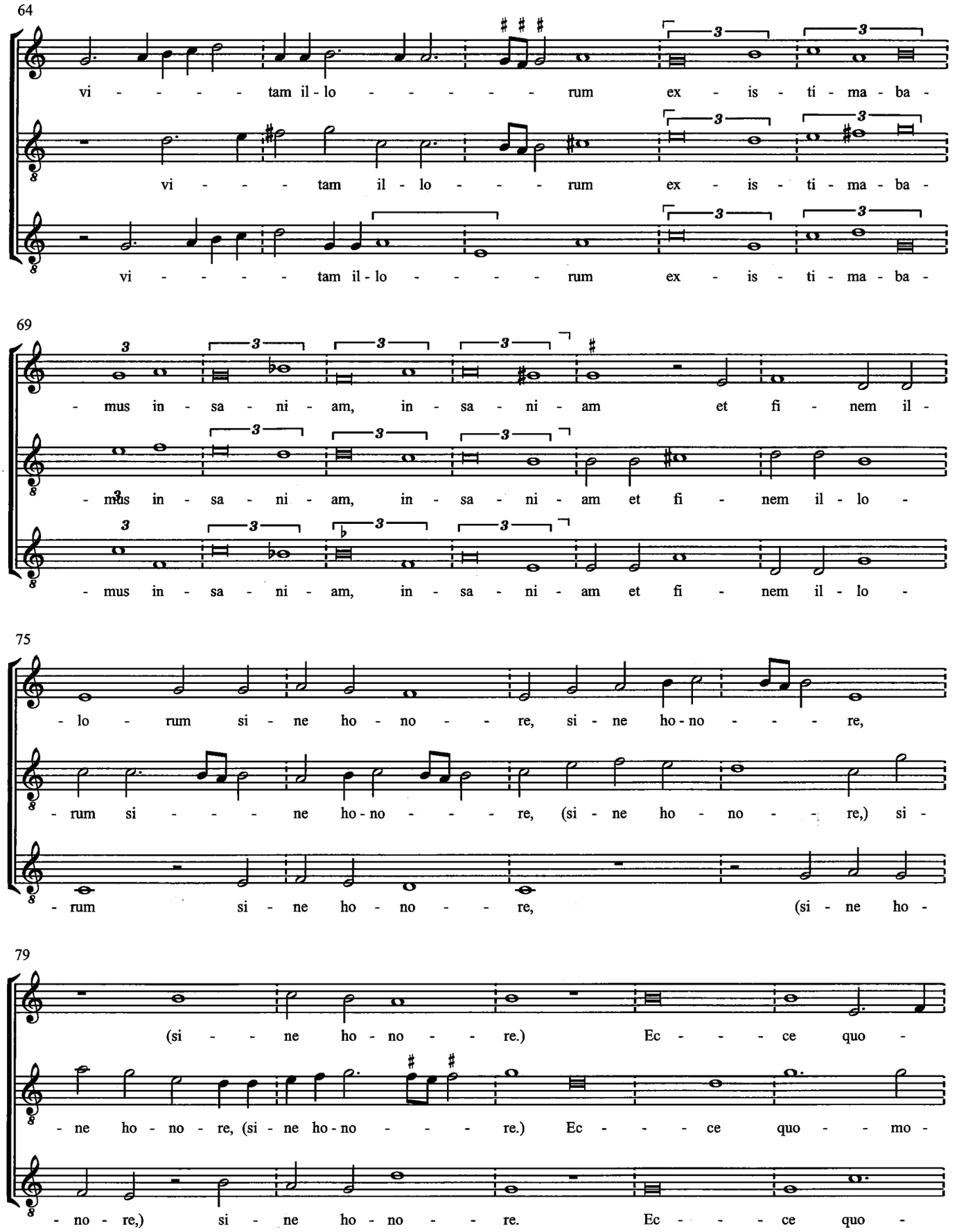
64
vi - - - - - tam il - lo - - - - - - rum ex - is - ti - ma - ba -
vi - - - - tam il - lo - - - - rum ex - is - ti - ma - ba -
vi - - - - - tam il - lo - - - - - - rum ex - is - ti - ma - ba -
69
- mus in - sa - ni - am, in - sa - ni - am et fi - nem il -
- mus in - sa - ni - am, in - sa - ni - am et fi - nem il - lo -
- mus in - sa - ni - am, in - sa - ni - am et fi - nem il - lo -
75
- lo - rum si - ne ho - no - - re, si - ne ho - no - - - - re,
- rum si - - - - ne ho - no - - - - re, (si - ne ho - no - - re,) si -
- rum si - ne ho - no - - re, (si - ne ho -
79
(si - - - ne ho - no - - re.) Ec - - - - ce quo -
- ne ho - no - re, (si - ne ho - no - - - - re.) Ec - - - - ce quo - - mo -
- no - re,) si - ne ho - no - - re. Ec - - - - ce quo -

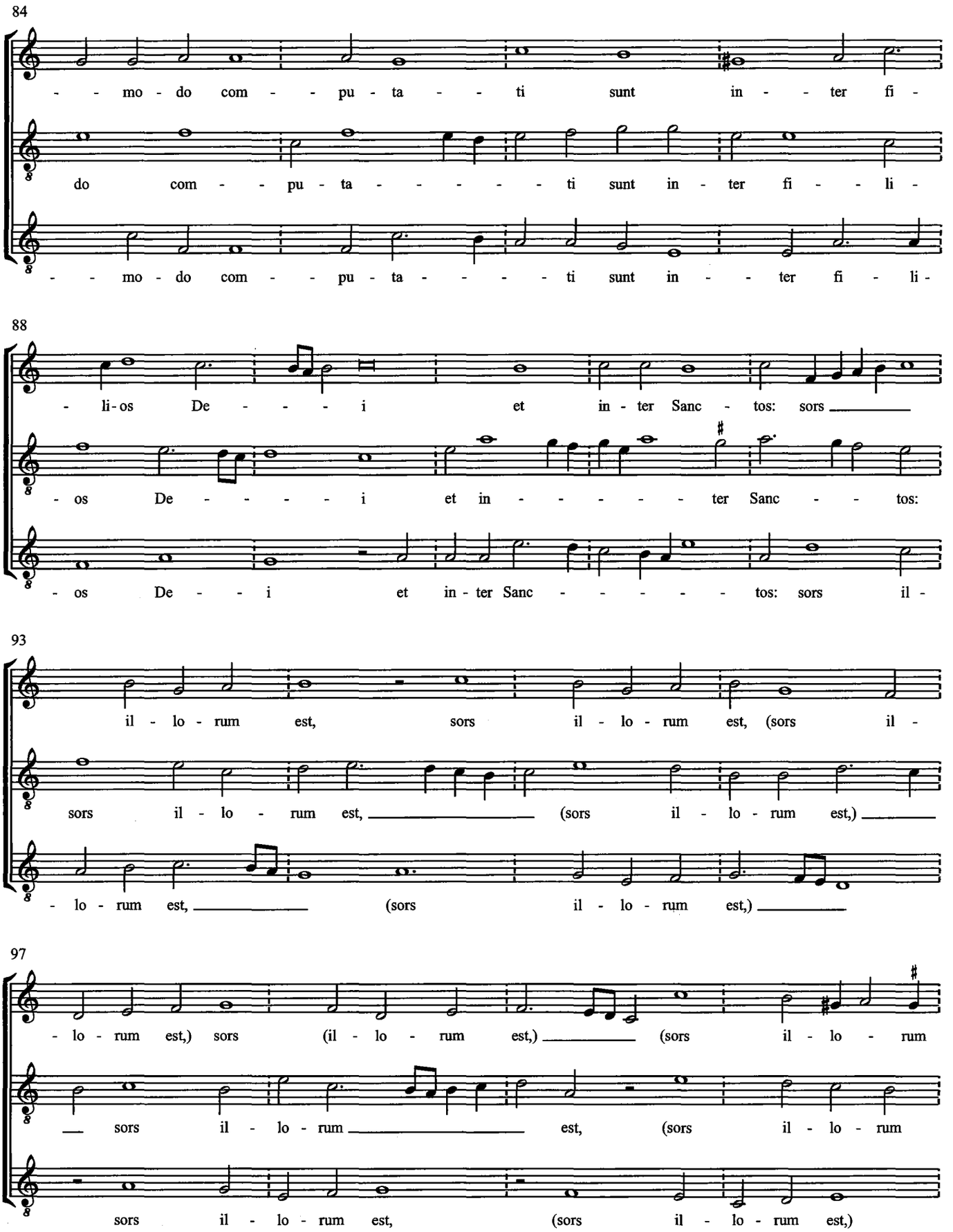
84
- - mo - do com - - pu - ta - - ti sunt in - - ter fi -
do com - - pu - ta - - - - - ti sunt in - ter fi - - li -
- - mo - do com - - pu - ta - - - - ti sunt in - - ter fi - li -
88
- li - os De - - - - i et in - ter Sanc - tos: sors
- os De - - - - - i et in - - - - - - ter Sanc - - tos:
- os De - - - i et in - ter Sanc - - - - - - tos: sors il -
93
il - lo - rum est, sors il - lo - rum est, (sors il -
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
- lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
97
- lo - rum est,) sors (il - lo - rum est,) (sors il - lo - rum
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)

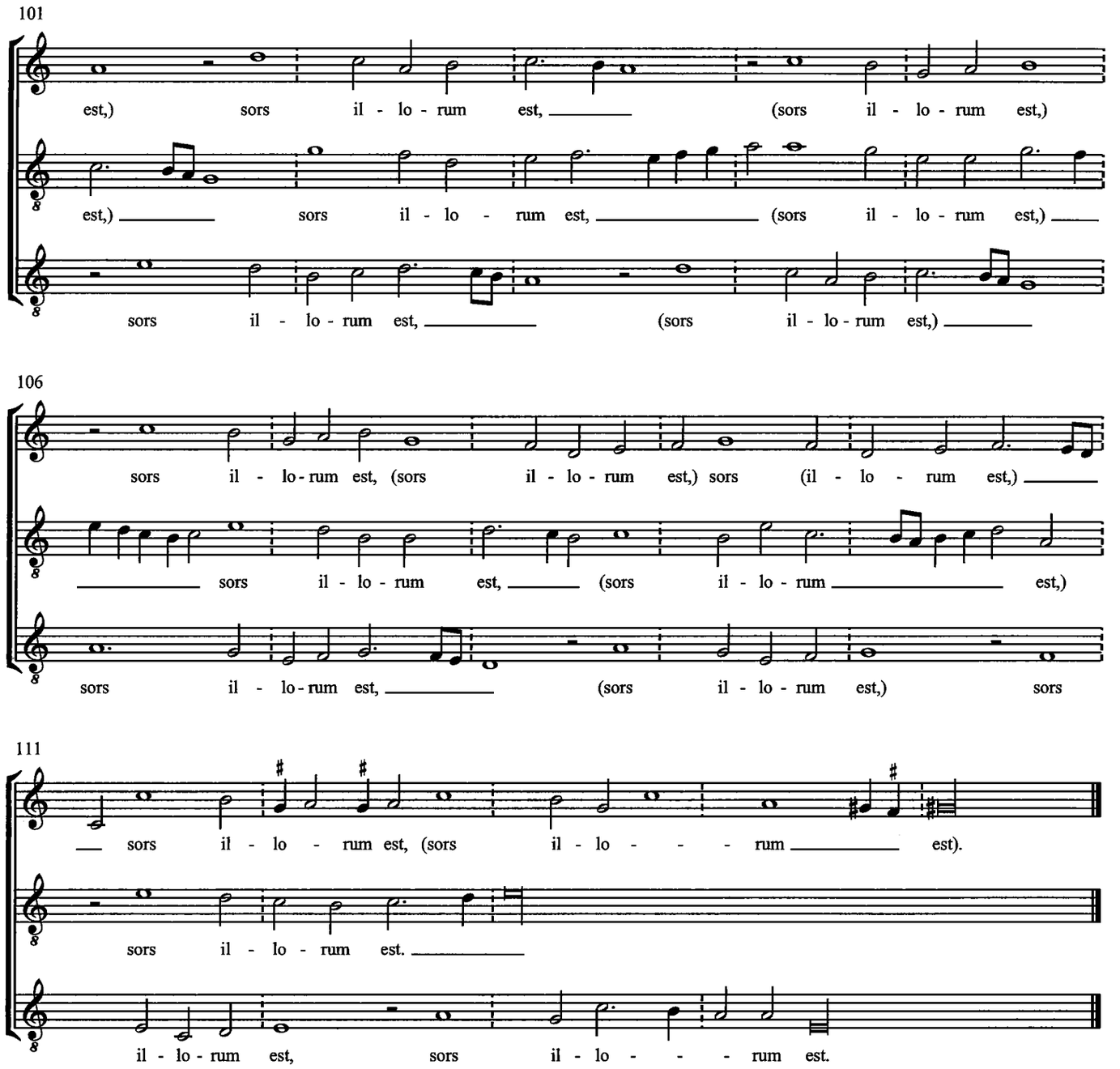
101
est,) sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
est,) sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
106
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,) sors (il - lo - rum est,)
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,)
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - rum est,) sors
111
sors il - lo - rum est, (sors il - lo - - - rum est).
sors il - lo - rum est.
il - lo - rum est, sors il - lo - - - rum est.

6. Absentem qui rodit amicum

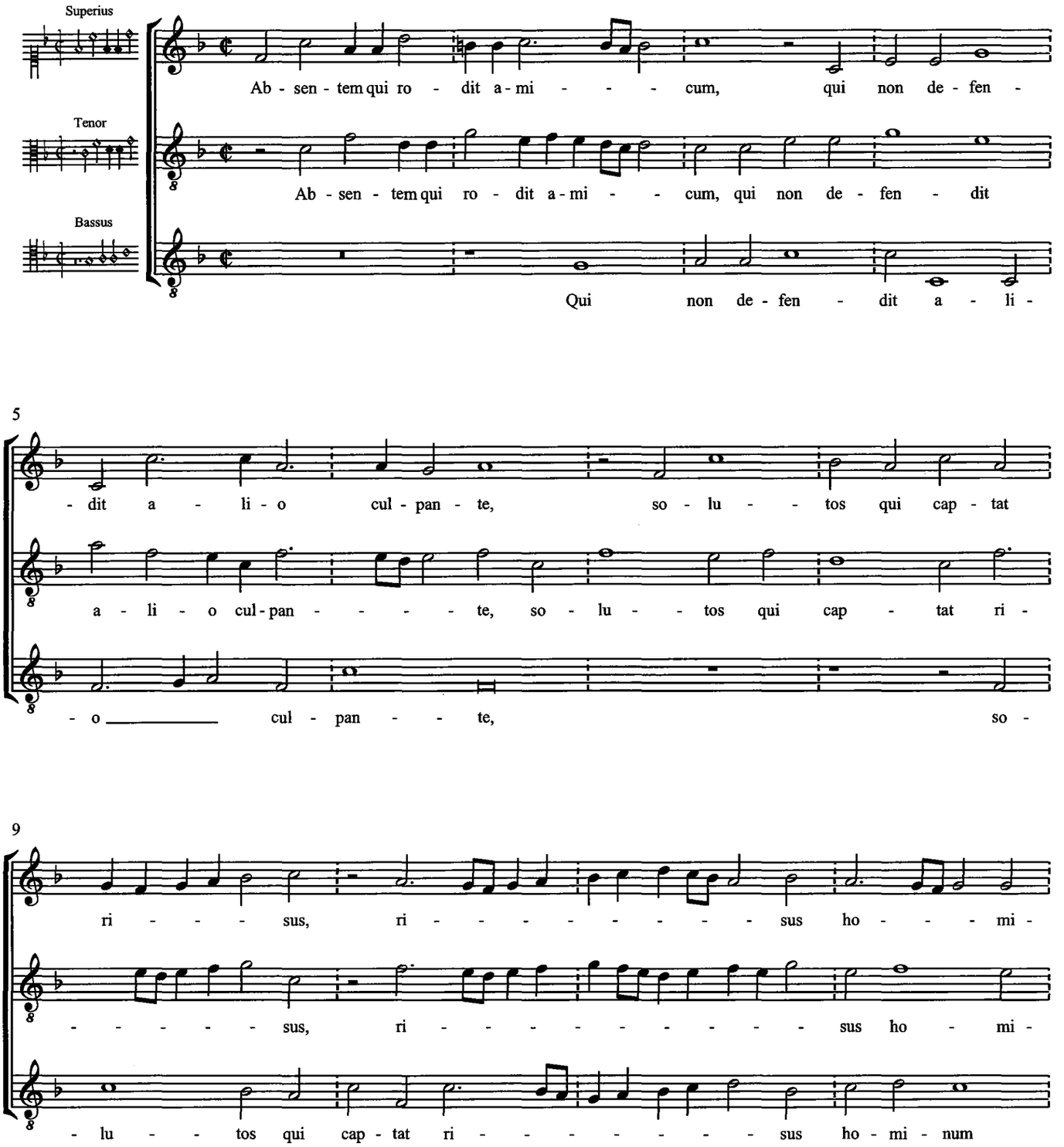

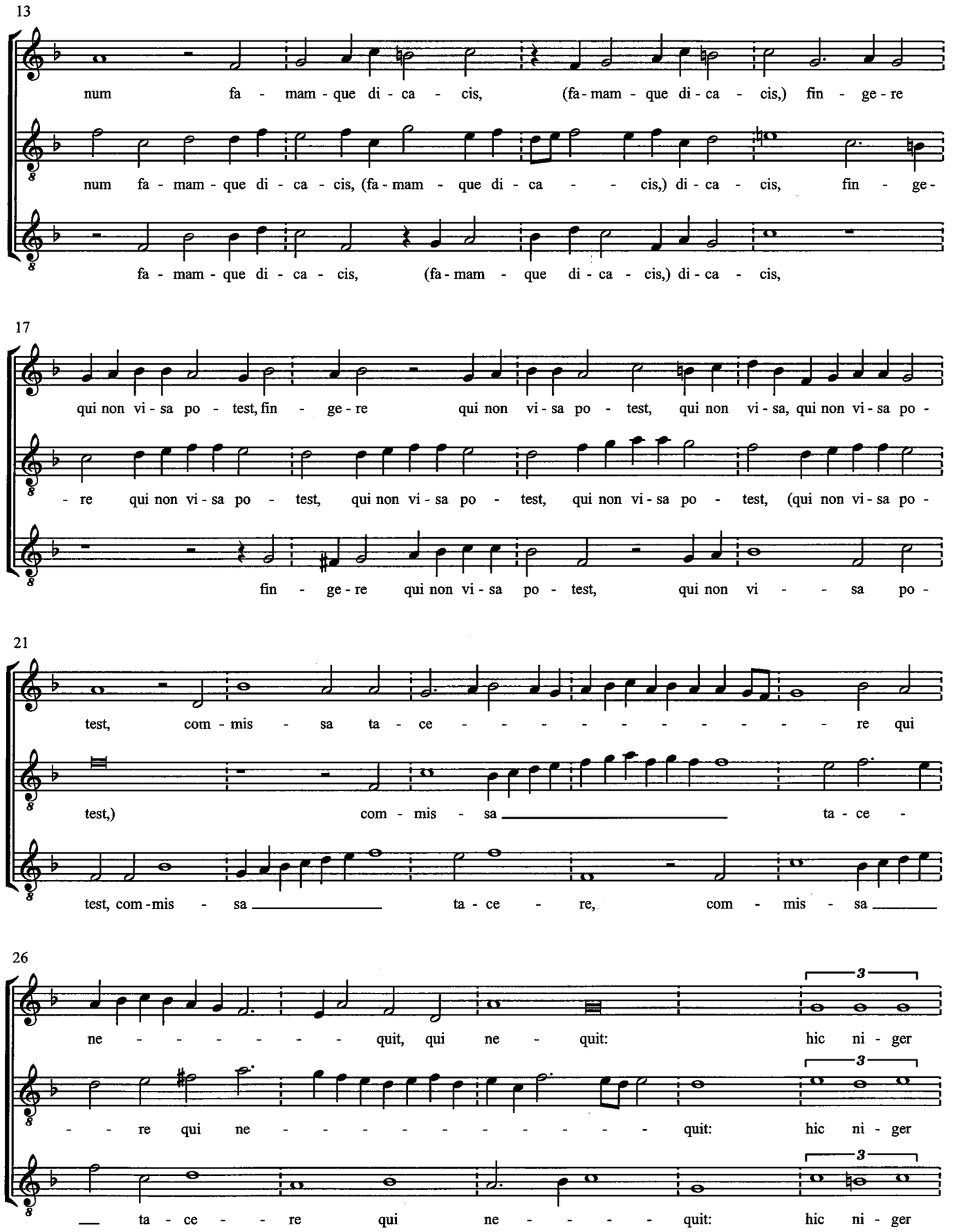
13
num fa - mam - que di - ca - cis, (fa - mam - que di - ca - cis,) fin - ge - re
num fa - mam - que di - ca - cis, (fa - mam - que di - ca - - cis,) di - ca - cis, fin - ge -
fa - mam - que di - ca - cis, (fa - mam - que di - ca - cis,) di - ca - cis,
17
qui non vi - sa po - test, fin - ge - re qui non vi - sa po - test, qui non vi - sa, qui non vi - sa po -
- re qui non vi - sa po - test, qui non vi - sa po - test, qui non vi - sa po - test, (qui non vi - sa po -
fin - ge - re qui non vi - sa po - test, qui non vi - - sa po -
21
test, com - mis - sa ta - ce - - - - - - - - - - re qui
test,) com - mis - sa ta - ce -
test, com - mis - sa ta - ce - re, com - mis - sa
26
3
ne - - - - - - quit, qui ne - quit: hic ni - ger
3
- - re qui ne - - - - - - - - - quit: hic ni - ger
3
ta - ce - - re qui ne - - - - quit: hic ni - ger

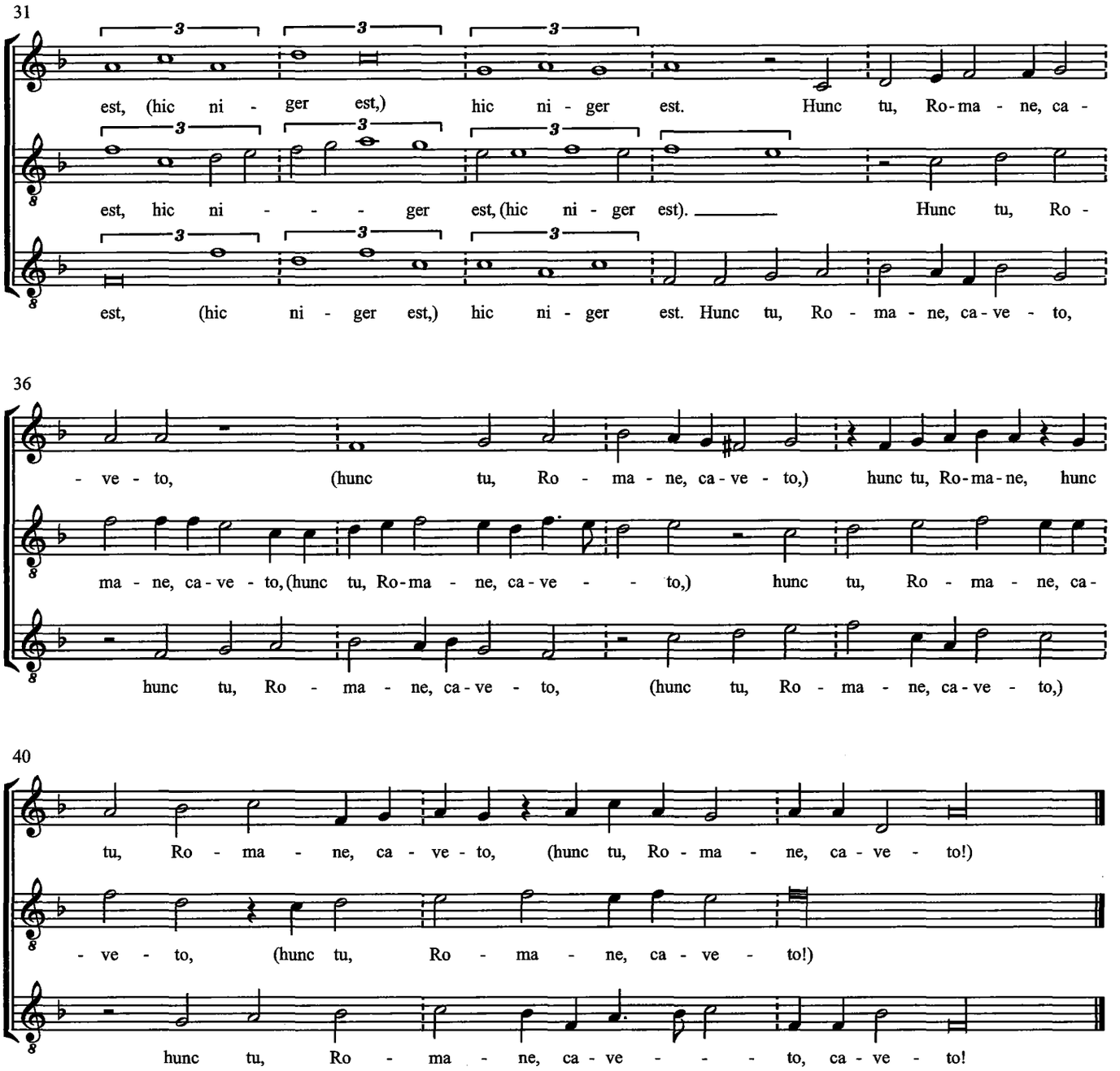
31
est, (hic ni - ger est,) hic ni - ger est. Hunc tu, Ro-ma - ne, ca -
est, hic ni - - - ger est, (hic ni - ger est). Hunc tu, Ro -
est, (hic ni - ger est,) hic ni - ger est. Hunc tu, Ro - ma - ne, ca-ve - to,
36
- ve - to, (hunc tu, Ro - ma - ne, ca-ve - to,) hunc tu, Ro-ma-ne, hunc
ma - ne, ca - ve - to, (hunc tu, Ro-ma - ne, ca-ve - - to,) hunc tu, Ro - ma - ne, ca-
hunc tu, Ro - ma - ne, ca-ve - to, (hunc tu, Ro - ma - ne, ca-ve - to,)
40
tu, Ro - ma - ne, ca - ve - to, (hunc tu, Ro - ma - ne, ca - ve - to!)
- ve - to, (hunc tu, Ro - ma - ne, ca - ve - to!)
hunc tu, Ro - ma - ne, ca - ve - - - to, ca - ve - to!

7. Fratres sobrii estote

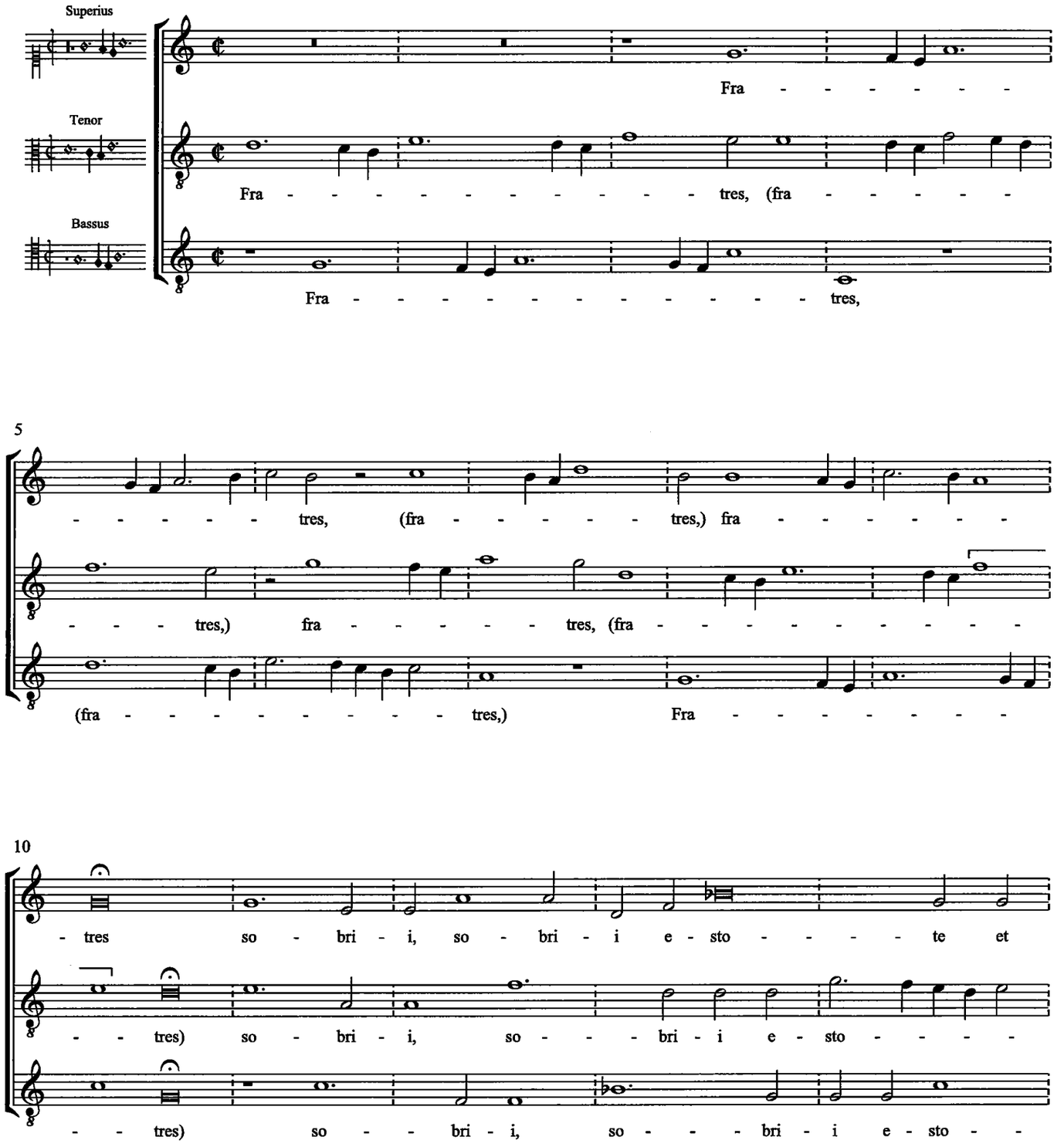

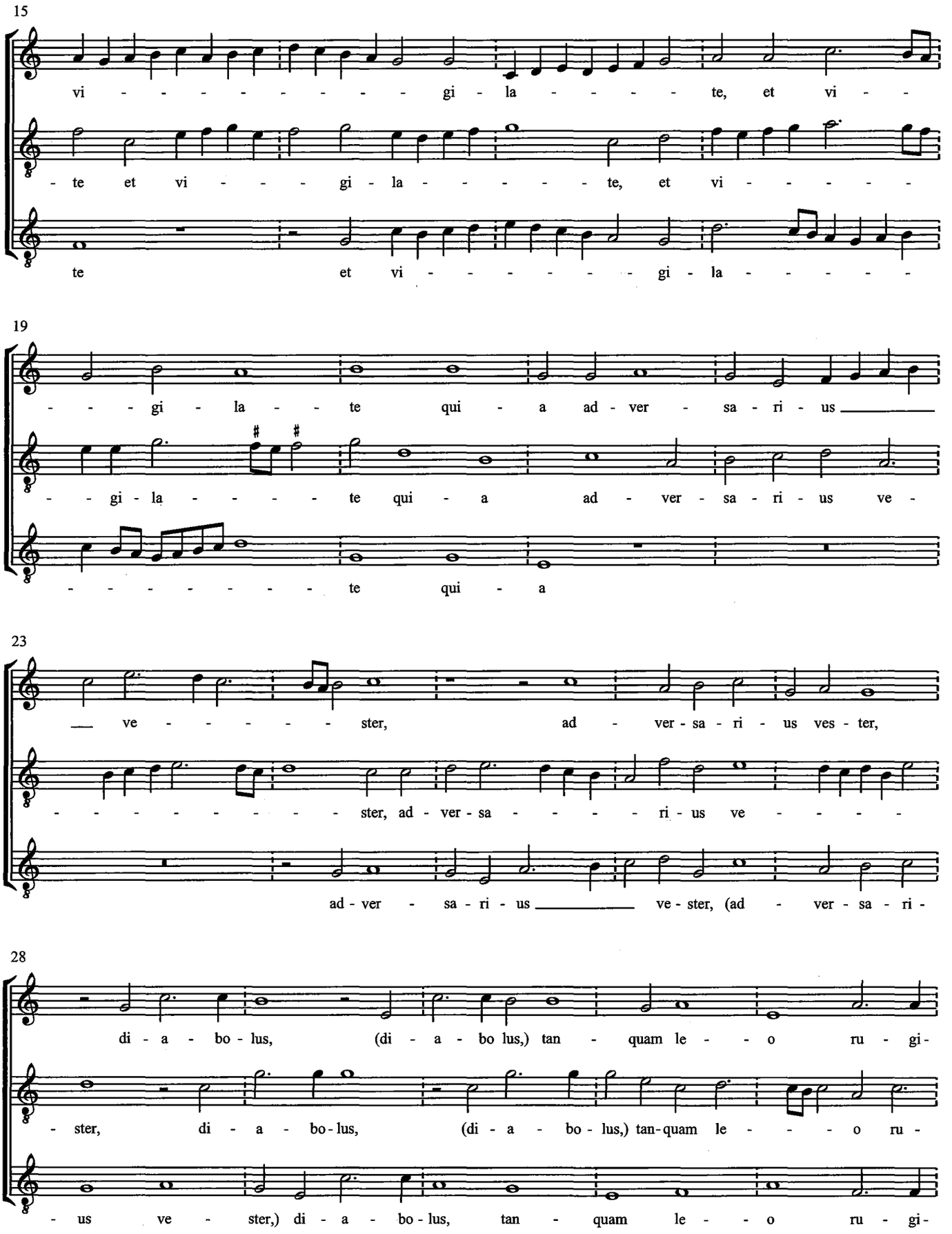
15
vi - - - - - - - - - - gi - la - - - - - te, et vi - -
- te et vi - - - - gi - la - - - - - - te, et vi - - - - - -
te et vi - - - - - - - - gi - la - - - - - -
19
- - - gi - la - - te qui - a ad - ver - sa - ri - us
- - gi - la - - - - - te qui - a ad - ver - sa - ri - us ve -
- - - - - - - - - te qui - a
23
ve - - - - - - - ster, ad - ver - sa - ri - us ves - ter,
- - - - - - - - - - ster, ad - ver - sa - - - - - ri - us ve - - - - -
ad - ver - sa - ri - us ve - ster, (ad - ver - sa - ri -
28
di - a - bo - lus, (di - a - bo lus,) tan - quam le - - o ru - gi -
- ster, di - a - bo - lus, (di - a - bo - lus,) tan - quam le - - - o ru -
- us ve - ster,) di - a - bo - lus, tan - quam le - - o ru - gi -

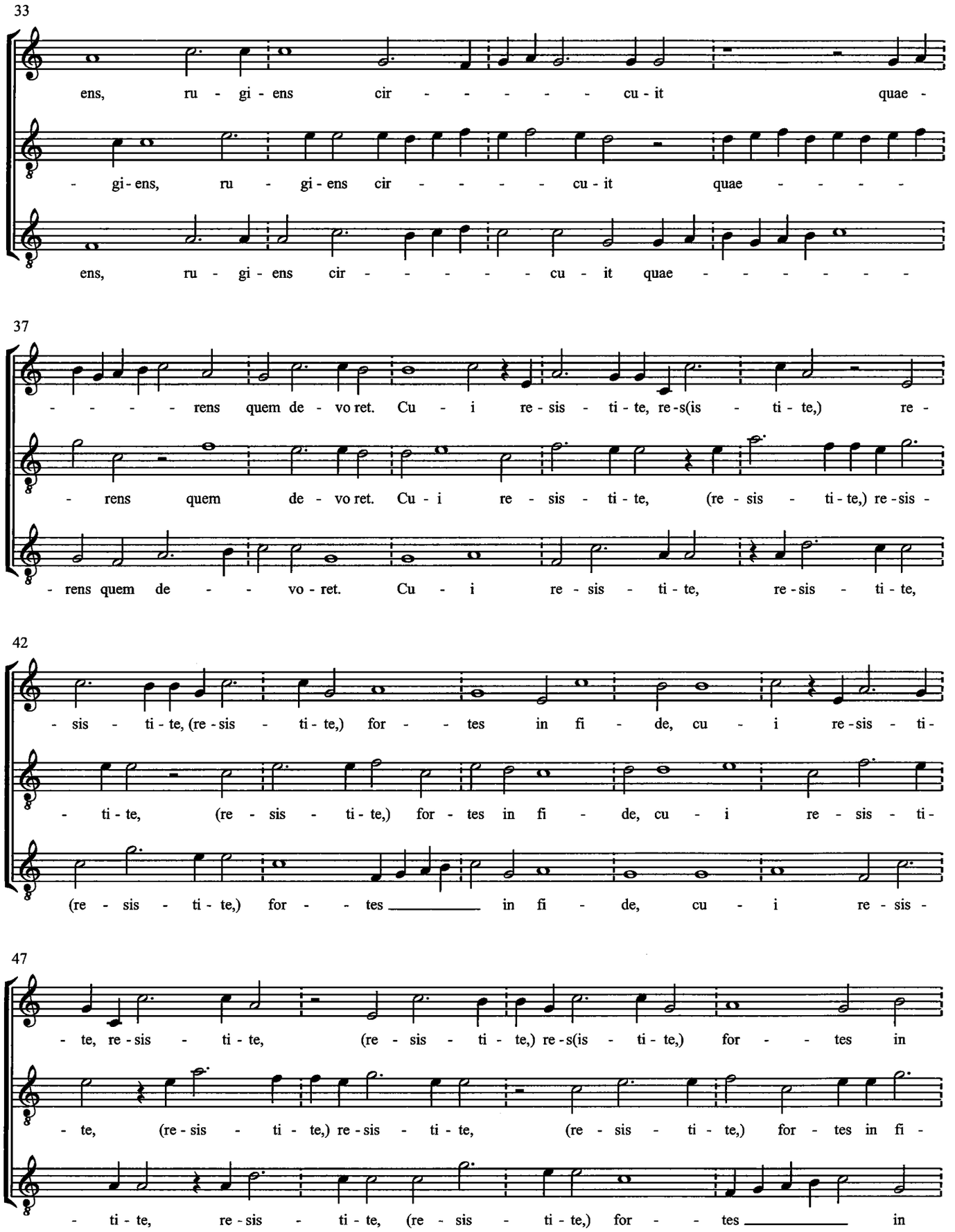
33
ens, ru - gi - ens cir - - - - - - cu - it quae -
- gi - ens, ru - gi - ens cir - - - - - cu - it quae - - - - -
ens, ru - gi - ens cir - - - - - - cu - it quae - - - - - - -
37
- - - - - rens quem de - vo ret. Cu - i re - sis - ti - te, re - s(is - ti - te,) re -
- rens quem de - vo ret. Cu - i re - sis - ti - te, (re - sis - ti - te,) re - sis -
- rens quem de - - vo - ret. Cu - i re - sis - ti - te, re - sis - ti - te,
42
- sis - ti - te, (re - sis - ti - te,) for - - tes in fi - de, cu - i re - sis - ti -
- ti - te, (re - sis - ti - te,) for - tes in fi - de, cu - i re - sis - ti -
(re - sis - ti - te,) for - - tes in fi - de, cu - i re - sis -
47
- te, re - sis - ti - te, (re - sis - ti - te,) re - s(is - ti - te,) for - - tes in
- te, (re - sis - ti - te,) re - sis - ti - te, (re - sis - ti - te,) for - tes in fi -
- ti - te, re - sis - ti - te, (re - sis - ti - te,) for - - tes in

51

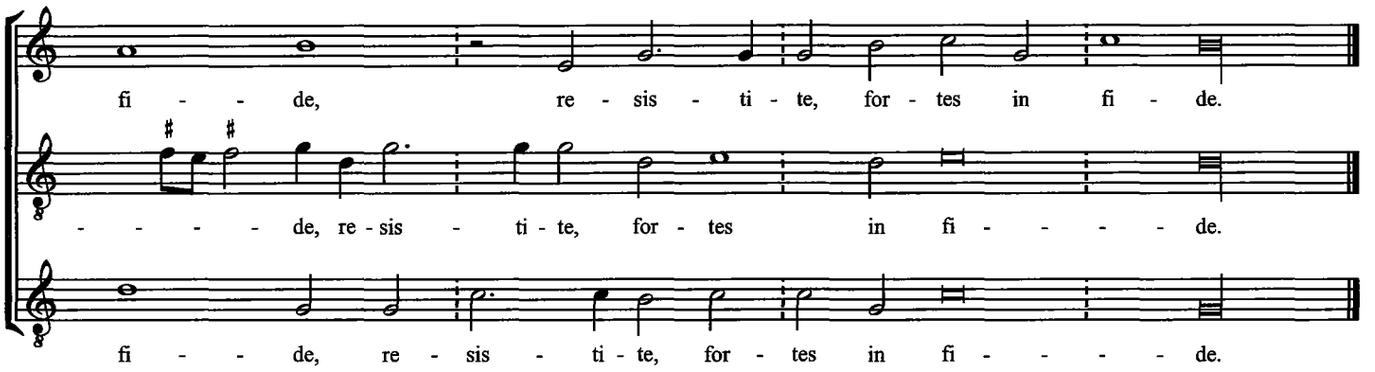
fi - - de, re - sis - ti - te, for - tes in fi - de.
- - - - - de, re - sis - ti - te, for - tes in fi - - - - - de.
fi - - de, re - sis - ti - te, for - tes in fi - - - - - de.

8. Staet ons bij, Heer

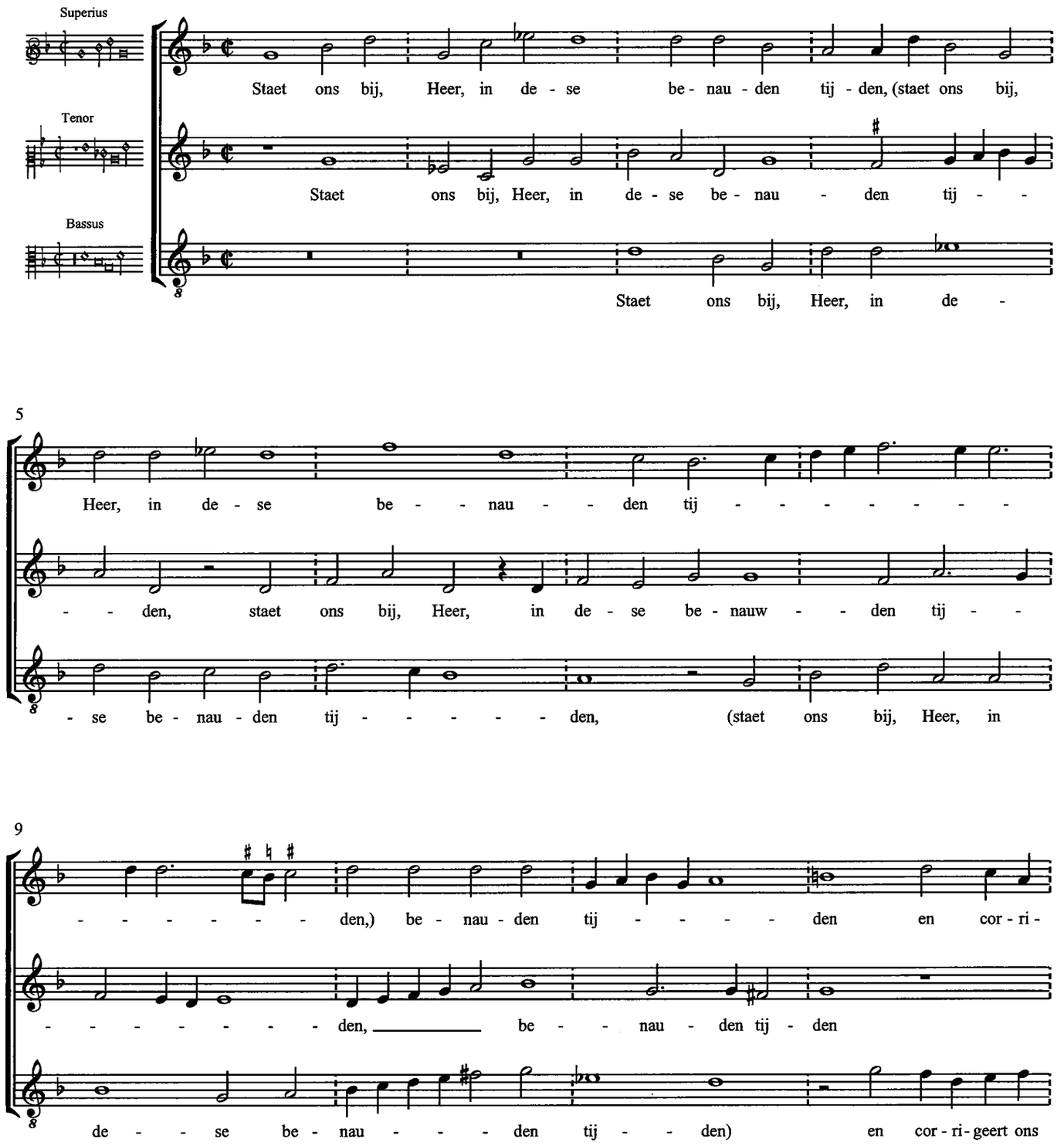

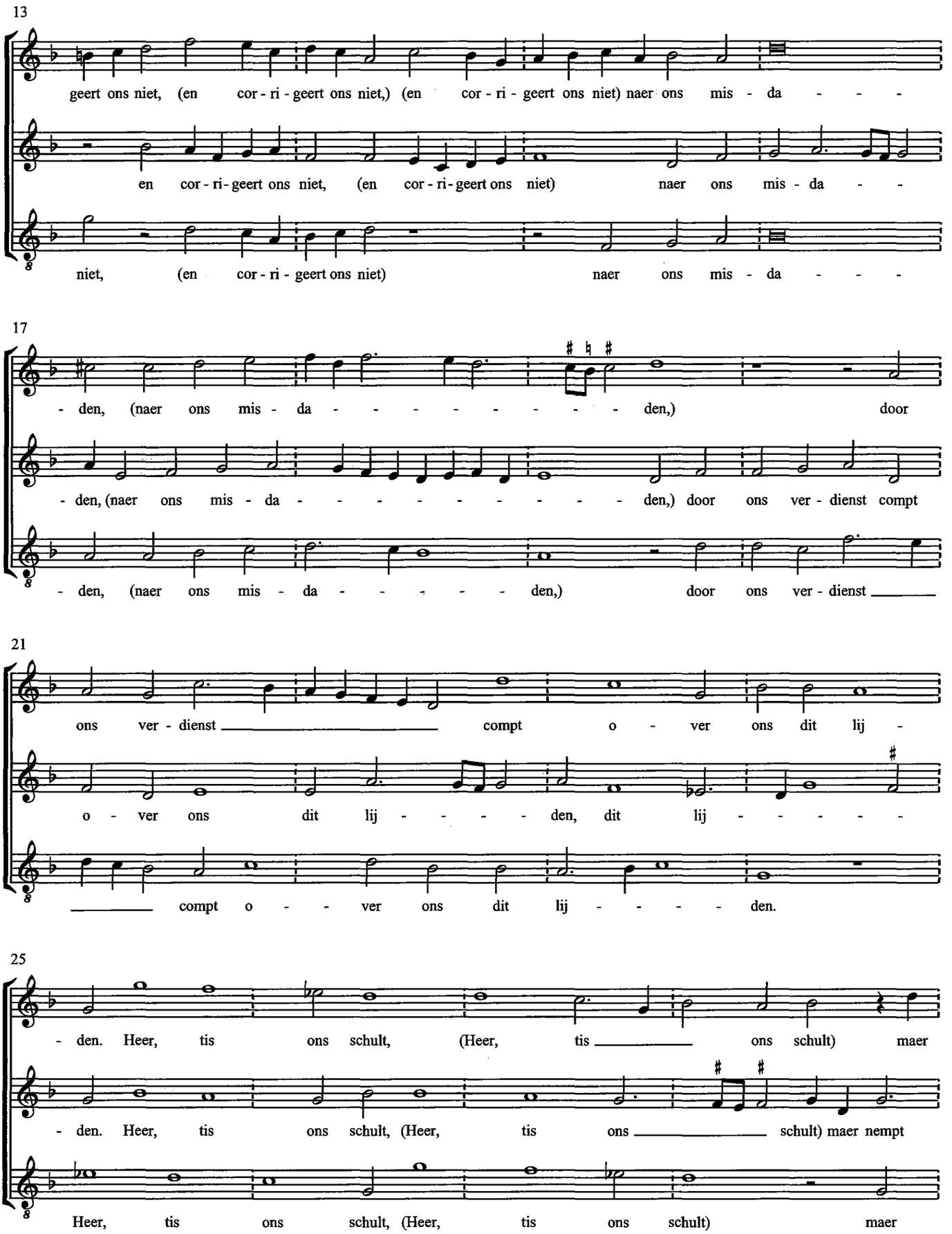
13
geert ons niet, (en cor - ri - geert ons niet,) (en cor - ri - geert ons niet) naer ons mis - da - - -
en cor - ri - geert ons niet, (en cor - ri - geert ons niet) naer ons mis - da - -
niet, (en cor - ri - geert ons niet) naer ons mis - da - - -
17
- den, (naer ons mis - da - - - - - - - - - den,) door
- den, (naer ons mis - da - - - - - - - - - den,) door ons ver - dienst compt
- den, (naer ons mis - da - - - - - - den,) door ons ver - dienst
21
ons ver - dienst compt o - ver ons dit lij -
o - ver ons dit lij - - - - - den, dit lij - - - - -
compt o - - ver ons dit lij - - - - - den.
25
- den. Heer, tis ons schult, (Heer, tis ons schult) maer
- den. Heer, tis ons schult, (Heer, tis ons schult) maer nempt
Heer, tis ons schult, (Heer, tis ons schult) maer

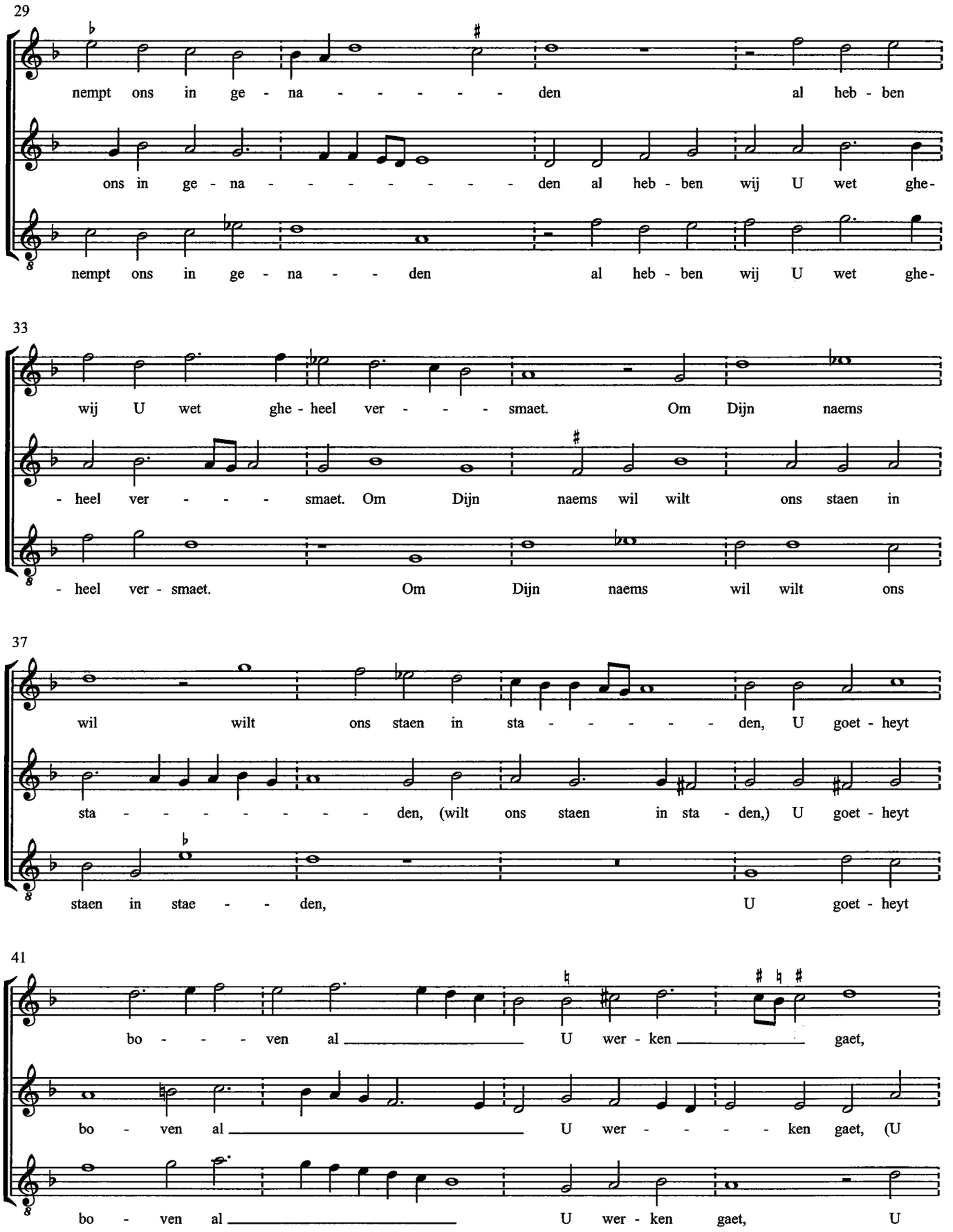
29
nempt ons in ge - na - - - - - - den al heb - ben
ons in ge - na - - - - - - - - den al heb - ben wij U wet ghe-
nempt ons in ge - na - - den al heb - ben wij U wet ghe-
33
wij U wet ghe - heel ver - - - smaet. Om Dijn naems
- heel ver - - - - smaet. Om Dijn naems wil wilt ons staen in
- heel ver - smaet. Om Dijn naems wil wilt ons
37
wil wilt ons staen in sta - - - - - - den, U goet - heyt
sta - - - - - - - - den, (wilt ons staen in sta - den,) U goet - heyt
staen in stae - - den, U goet - heyt
41
bo - - - - ven al U wer - ken gaet,
bo - ven al U wer - - - - ken gaet, (U
bo - ven al U wer - ken gaet, U

45

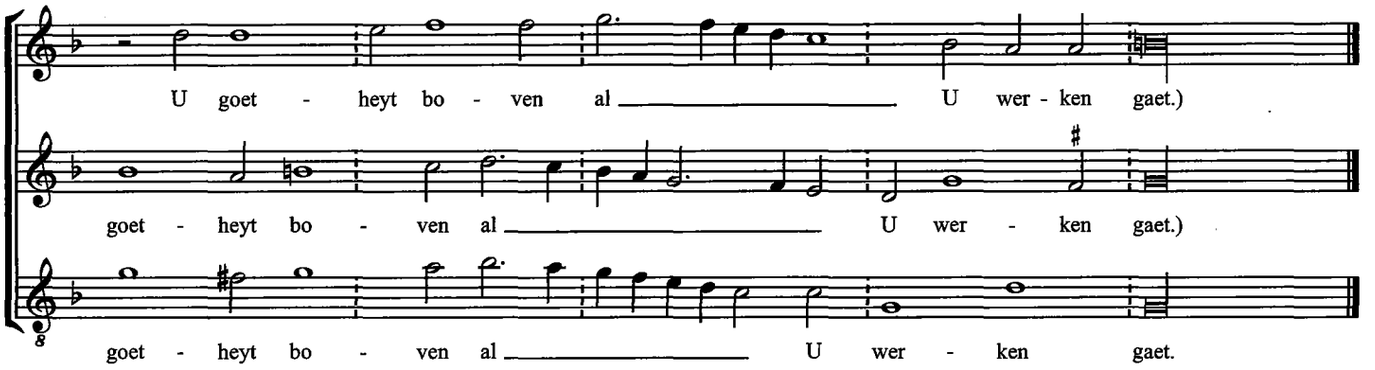
U goet - heyt bo - ven al U wer - ken gaet.)
goet - heyt bo - ven al U wer - ken gaet.)
goet - heyt bo - ven al U wer - ken gaet.

9. Hoe salich syn die landen

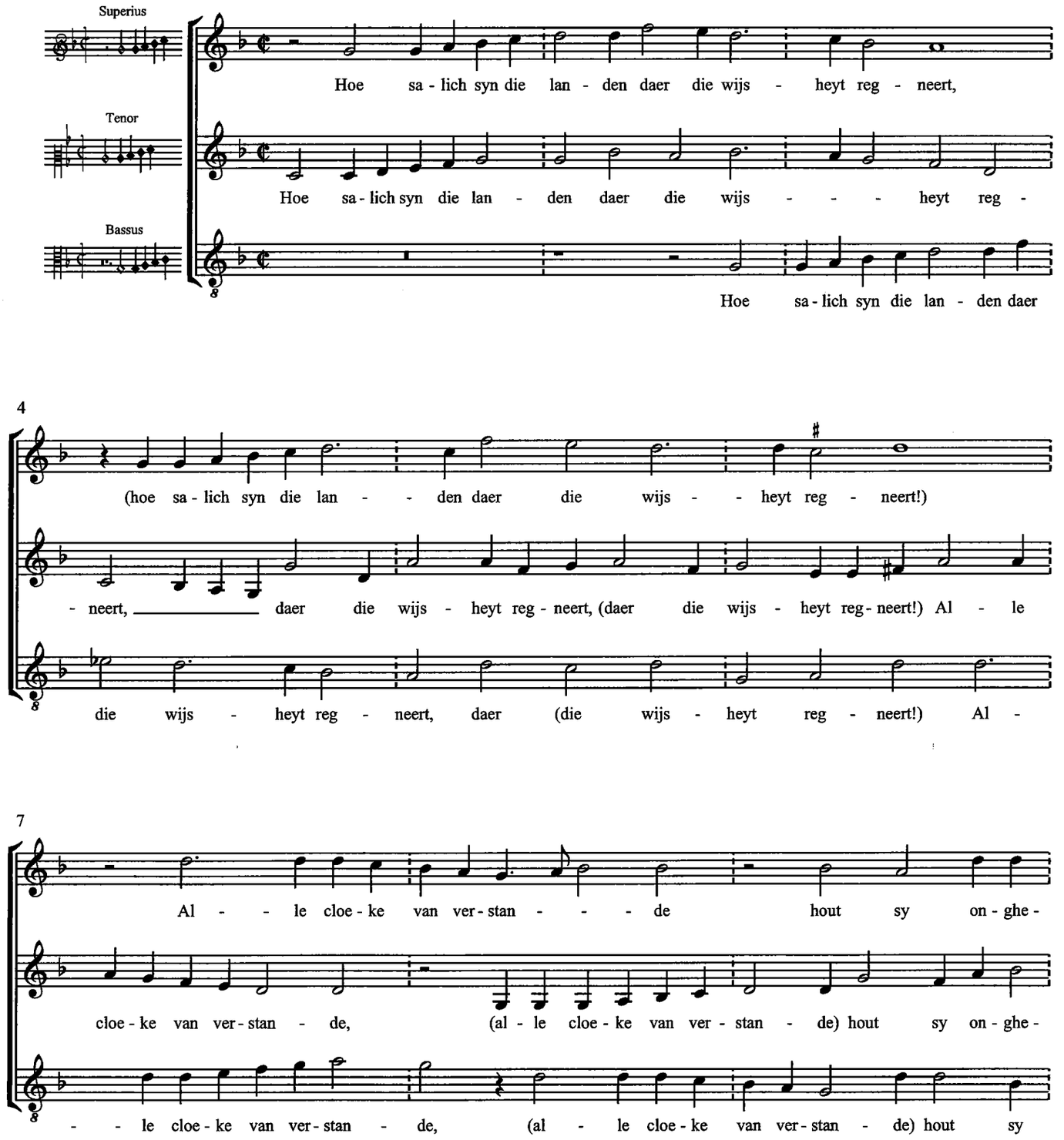

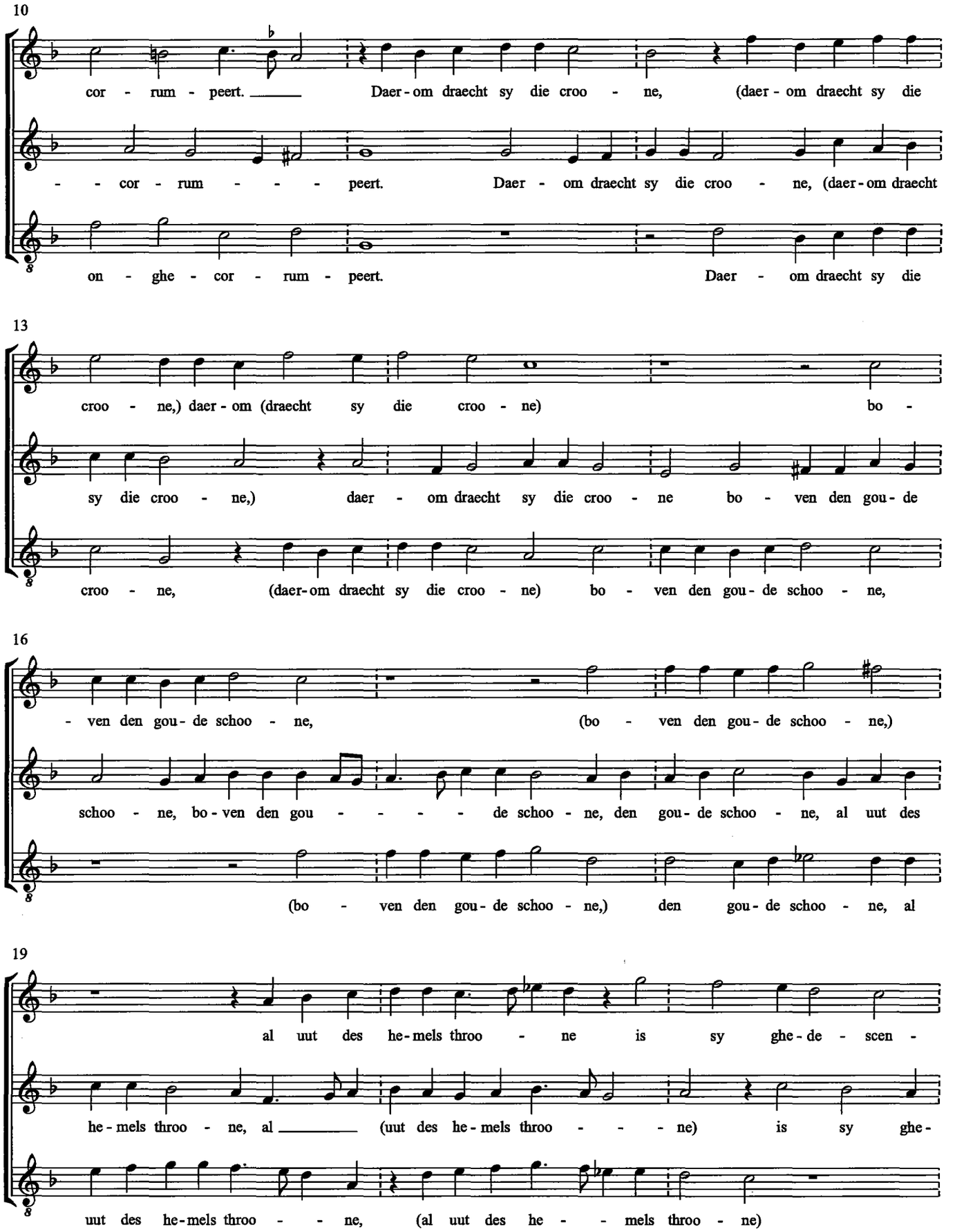
10
cor - rum - peert. Daer - om draecht sy die croo - ne, (daer - om draecht sy die
- - cor - rum - - - - peert. Daer - om draecht sy die croo - ne, (daer - om draecht
on - ghe - cor - rum - peert. Daer - om draecht sy die
13
croo - ne,) daer - om (draecht sy die croo - ne) bo -
sy die croo - ne,) daer - om draecht sy die croo - ne bo - ven den gou - de
croo - ne, (daer - om draecht sy die croo - ne) bo - ven den gou - de schoo - ne,
16
- ven den gou - de schoo - ne, (bo - ven den gou - de schoo - ne,)
schoo - ne, bo - ven den gou - - - - - de schoo - ne, den gou - de schoo - ne, al uut des
(bo - ven den gou - de schoo - ne,) den gou - de schoo - ne, al
19
al uut des he - mels throo - ne is sy ghe - de - scen -
he - mels throo - ne, al (uut des he - mels throo - - - ne) is sy ghe -
uut des he - mels throo - - ne, (al uut des he - - mels throo - ne)

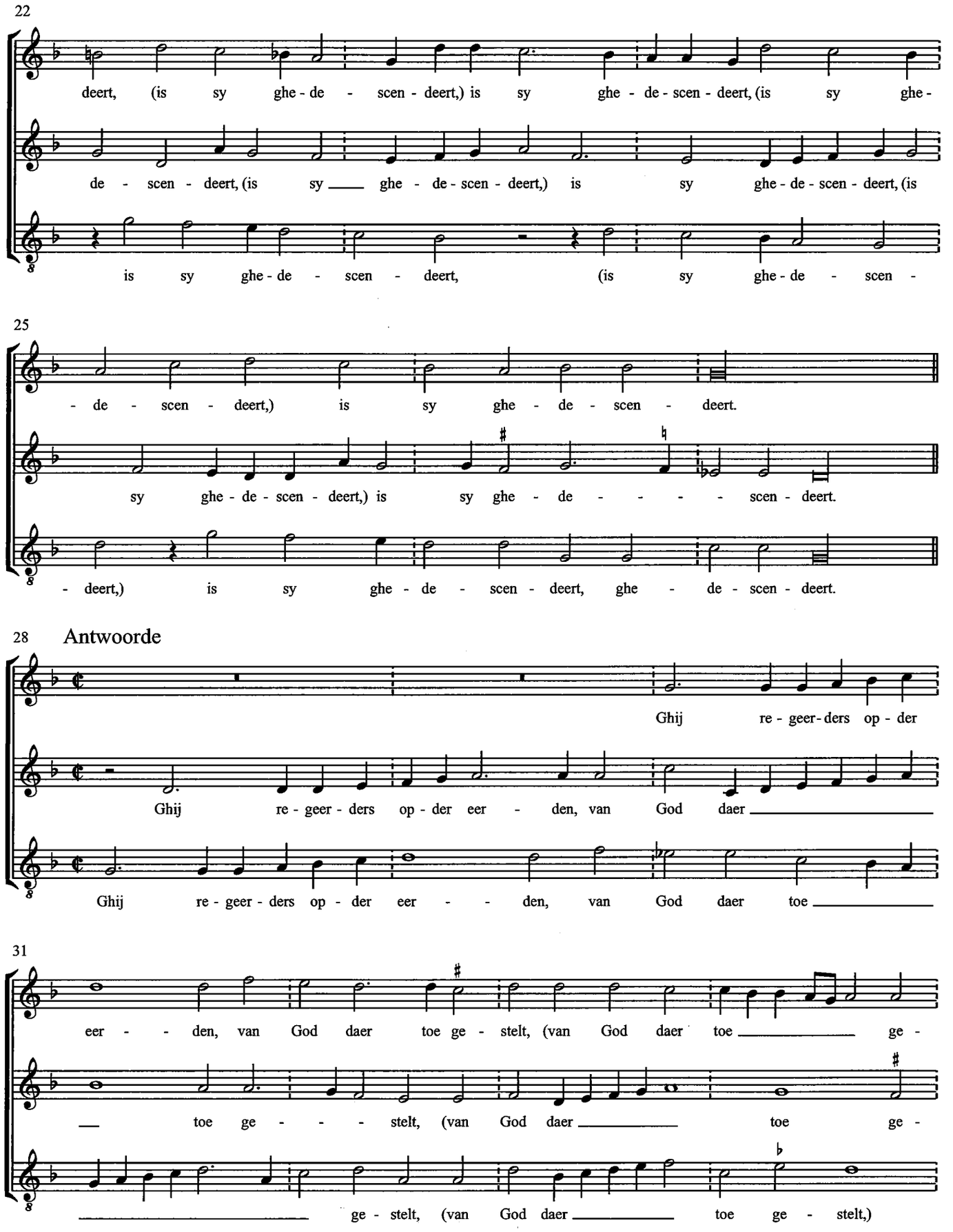
22
deert, (is sy ghe - de - scen - deert,) is sy ghe - de - scen - deert, (is sy ghe -
de - scen - deert, (is sy ghe - de - scen - deert,) is sy ghe - de - scen - deert, (is
is sy ghe - de - scen - deert, (is sy ghe - de - scen -
25
- de - scen - deert,) is sy ghe - de - scen - deert.
sy ghe - de - scen - deert,) is sy ghe - de - scen - deert.
- deert,) is sy ghe - de - scen - deert, ghe - de - scen - deert.
28 Antwoorde
Ghij re - geer - ders op - der
Ghij re - geer - ders op - der eer - den, van God daer
Ghij re - geer - ders op - der eer - den, van God daer toe
31
eer - den, van God daer toe ge - stelt, (van God daer toe ge -
toe ge - stelt, (van God daer toe ge -
ge - stelt, (van God daer toe ge - stelt,)

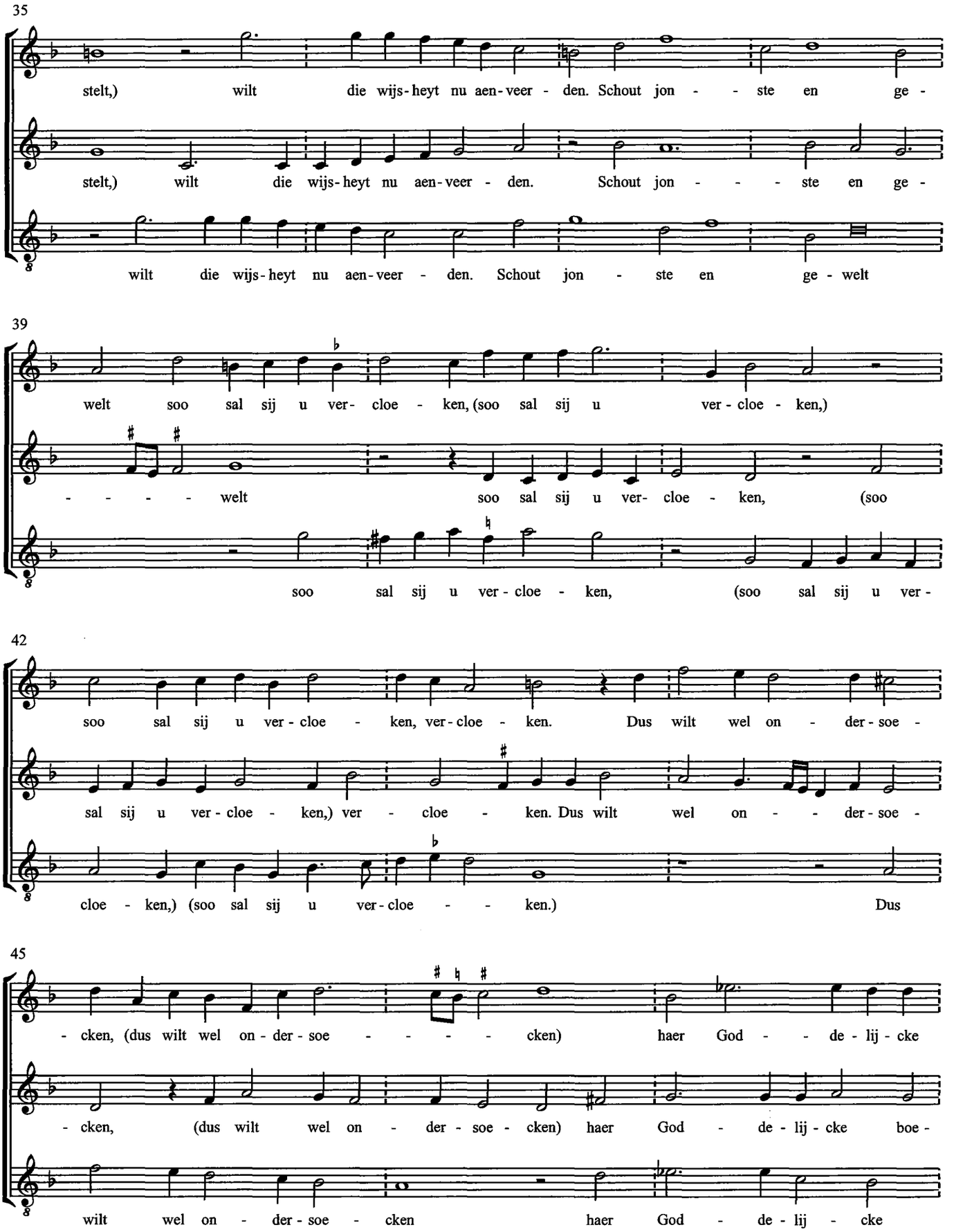
35
stelt,) wilt die wijs-heyt nu aen-veer - den. Schout jon - - ste en ge -
stelt,) wilt die wijs-heyt nu aen-veer - den. Schout jon - - - ste en ge -
wilt die wijs-heyt nu aen-veer - den. Schout jon - ste en ge - welt
39
welt soo sal sij u ver- cloe - ken, (soo sal sij u ver - cloe - ken,)
- - - - welt soo sal sij u ver- cloe - ken, (soo
soo sal sij u ver - cloe - ken, (soo sal sij u ver -
42
soo sal sij u ver - cloe - ken, ver - cloe - ken. Dus wilt wel on - der - soe -
sal sij u ver - cloe - ken,) ver - cloe - ken. Dus wilt wel on - - der - soe -
cloe - ken,) (soo sal sij u ver - cloe - - ken.) Dus
45
- cken, (dus wilt wel on - der - soe - - - - cken) haer God - - de - lij - cke
- cken, (dus wilt wel on - der - soe - cken) haer God - de - lij - cke boe -
wilt wel on - der - soe - cken haer God - de - lij - cke

48

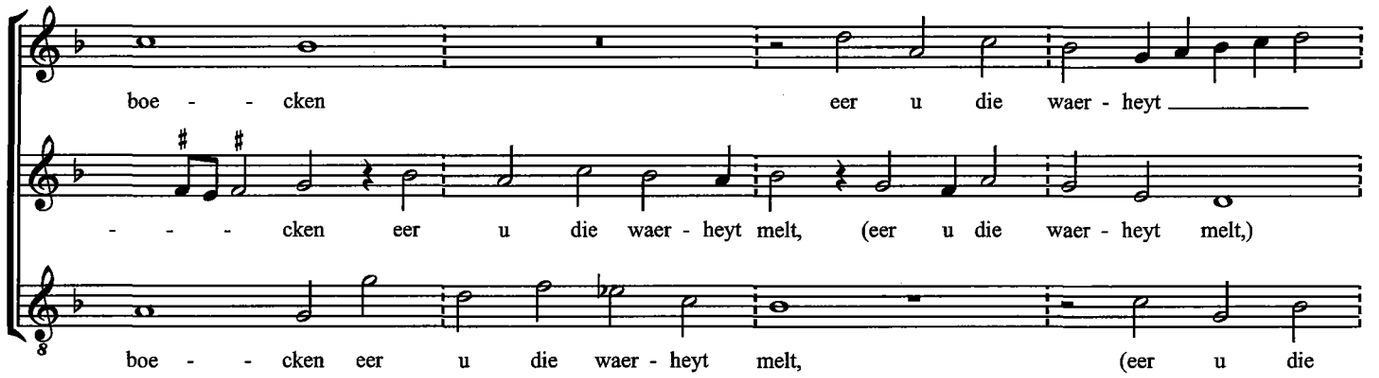
boe - - cken eer u die waer - heyt
- - - cken eer u die waer - heyt melt, (eer u die waer - heyt melt,)
boe - - cken eer u die waer - heyt melt, (eer u die

52

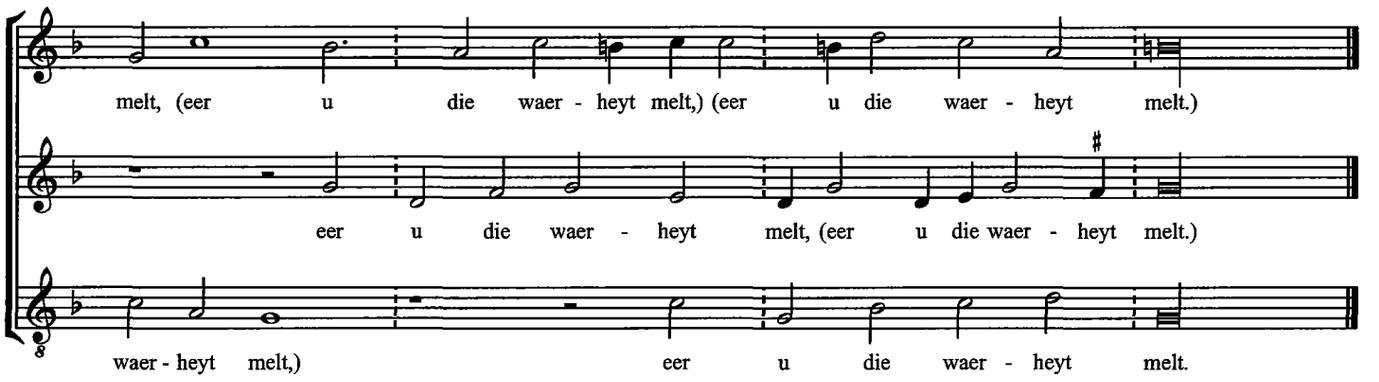
melt, (eer u die waer - heyt melt,) (eer u die waer - heyt melt.)
eer u die waer - heyt melt, (eer u die waer - heyt melt.)
waer - heyt melt,) eer u die waer - heyt melt.

10. O amoureusich mondeken root

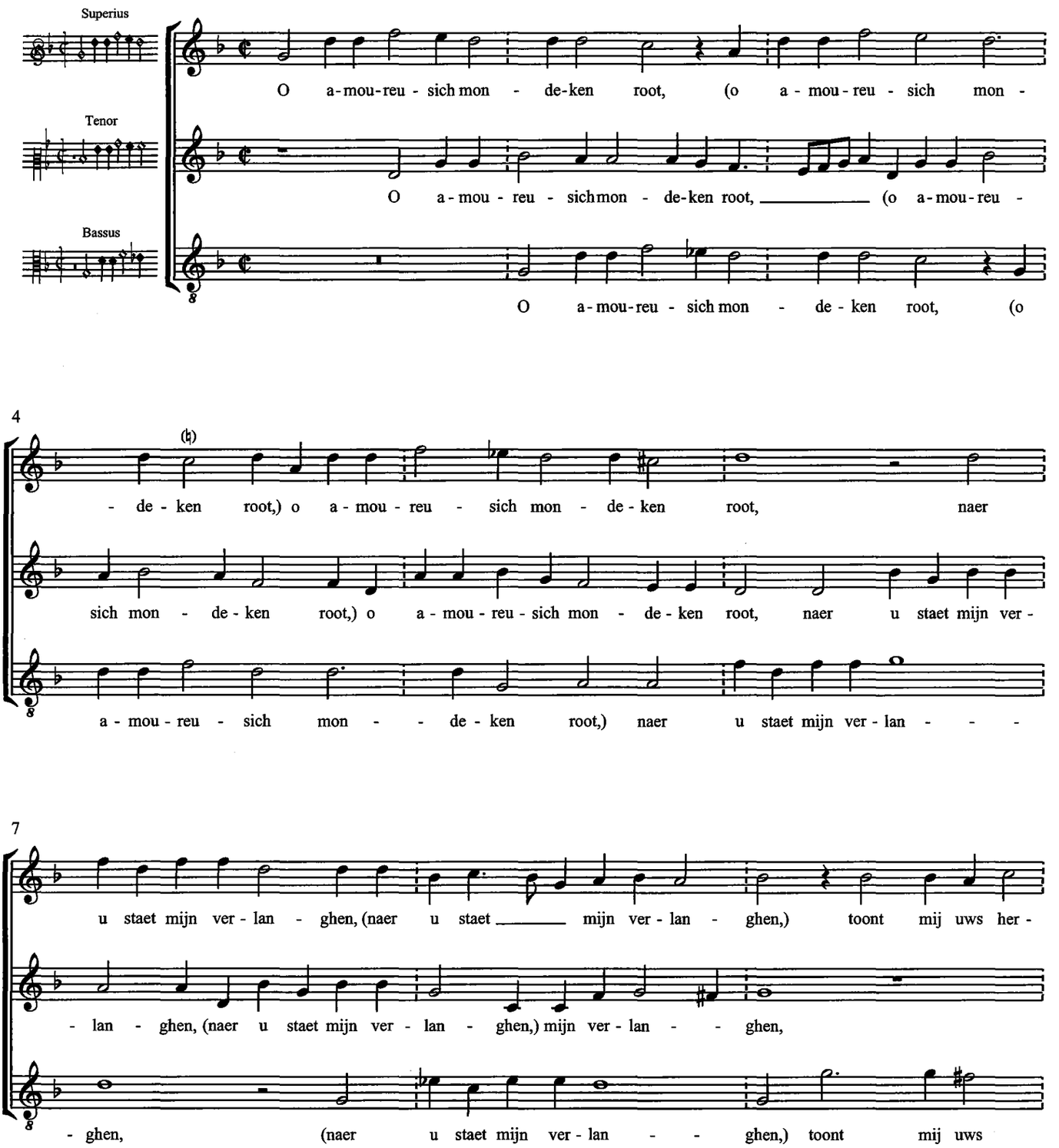

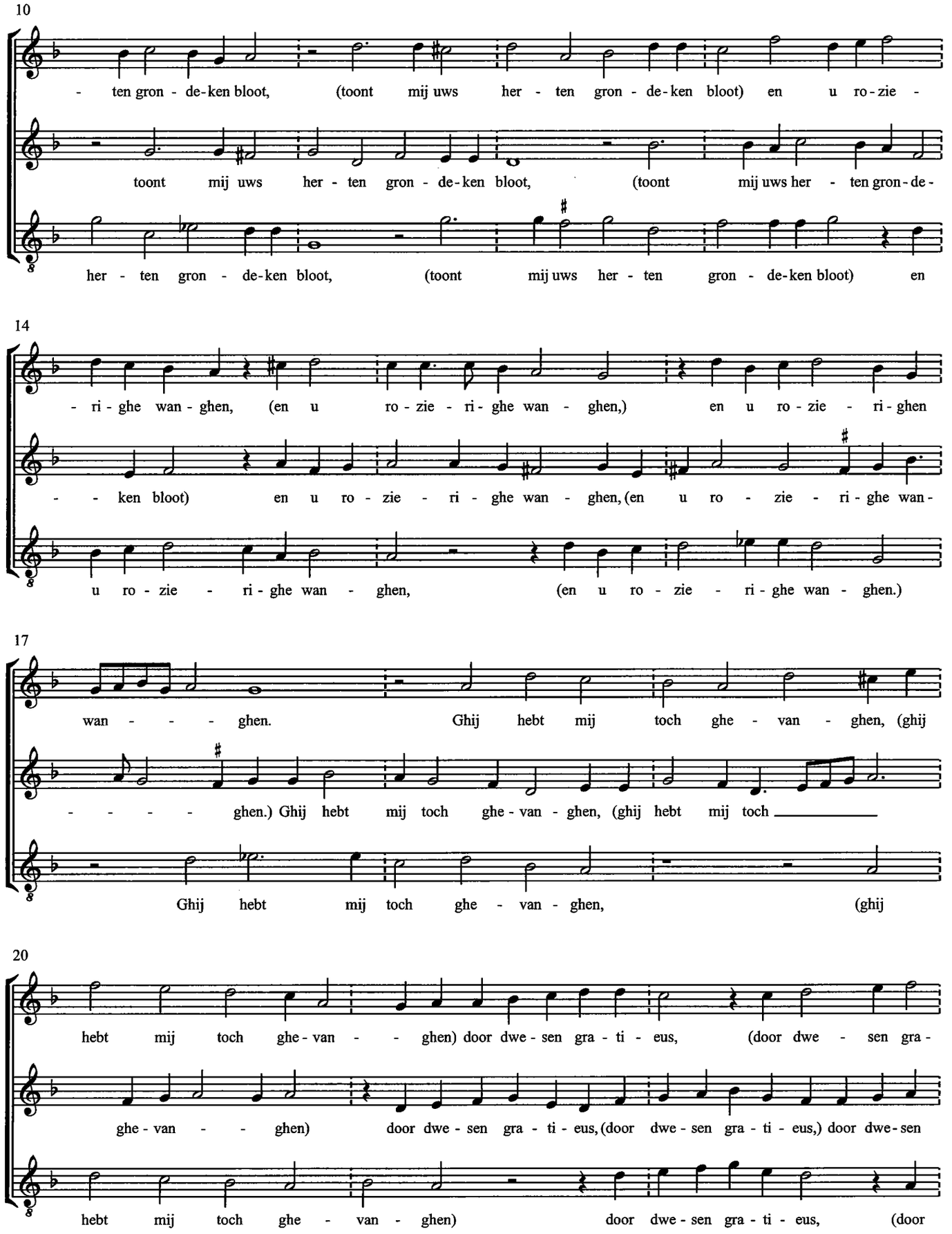
10
- ten gron - de-ken bloot, (toont mij uws her - ten gron - de-ken bloot) en u ro-zie -
toont mij uws her - ten gron - de-ken bloot, (toont mij uws her - ten gron-de-
her - ten gron - de-ken bloot, (toont mij uws her - ten gron - de-ken bloot) en
14
- ri - ghe wan - ghen, (en u ro - zie - ri - ghe wan - ghen,) en u ro - zie - ri - ghen
- - ken bloot) en u ro - zie - ri - ghe wan - ghen, (en u ro - zie - ri - ghe wan-
u ro - zie - ri - ghe wan - ghen, (en u ro - zie - ri - ghe wan - ghen.)
17
wan - - - - ghen. Ghij hebt mij toch ghe - van - ghen, (ghij
- - - - - ghen.) Ghij hebt mij toch ghe - van - ghen, (ghij hebt mij toch
Ghij hebt mij toch ghe - van - ghen, (ghij
20
hebt mij toch ghe - van - - ghen) door dwe - sen gra - ti - eus, (door dwe - sen gra -
ghe - van - - ghen) door dwe - sen gra - ti - eus, (door dwe - sen gra - ti - eus,) door dwe - sen
hebt mij toch ghe - van - ghen) door dwe - sen gra - ti - eus, (door

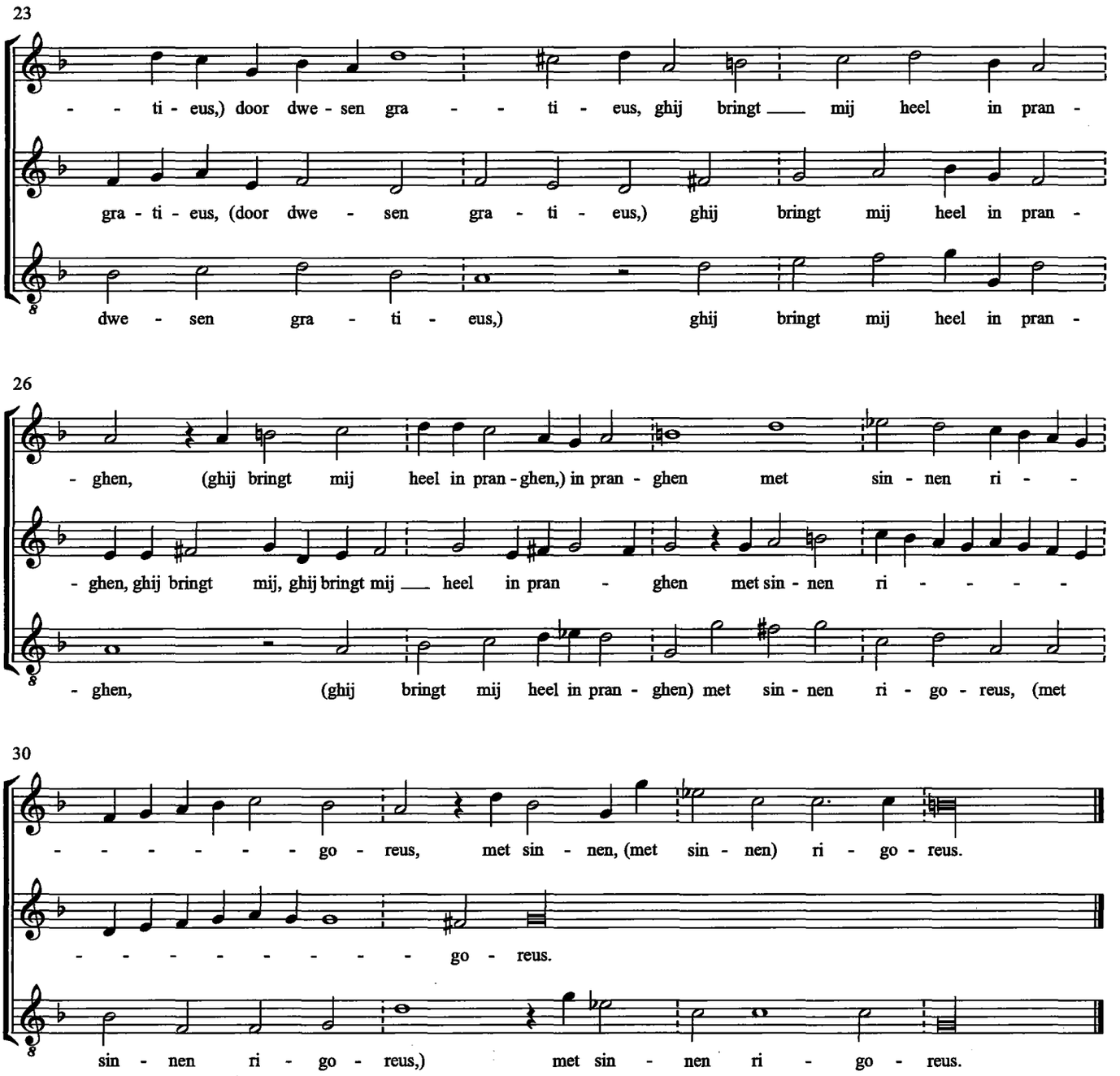
23
- - ti - eus,) door dwe - sen gra - - ti - eus, ghij bringt mij heel in pran -
gra - ti - eus, (door dwe - sen gra - ti - eus,) ghij bringt mij heel in pran -
dwe - sen gra - ti - eus,) ghij bringt mij heel in pran -
26
- ghen, (ghij bringt mij heel in pran - ghen,) in pran - ghen met sin - nen ri - -
- ghen, ghij bringt mij, ghij bringt mij heel in pran - ghen met sin - nen ri - - - - -
- ghen, (ghij bringt mij heel in pran - ghen) met sin - nen ri - go - reus, (met
30
- - - - - - - go - reus, met sin - nen, (met sin - nen) ri - go - reus.
- - - - - - - - - - go - reus.
sin - nen ri - go - reus,) met sin - nen ri - go - reus.

11. Susanna schoon

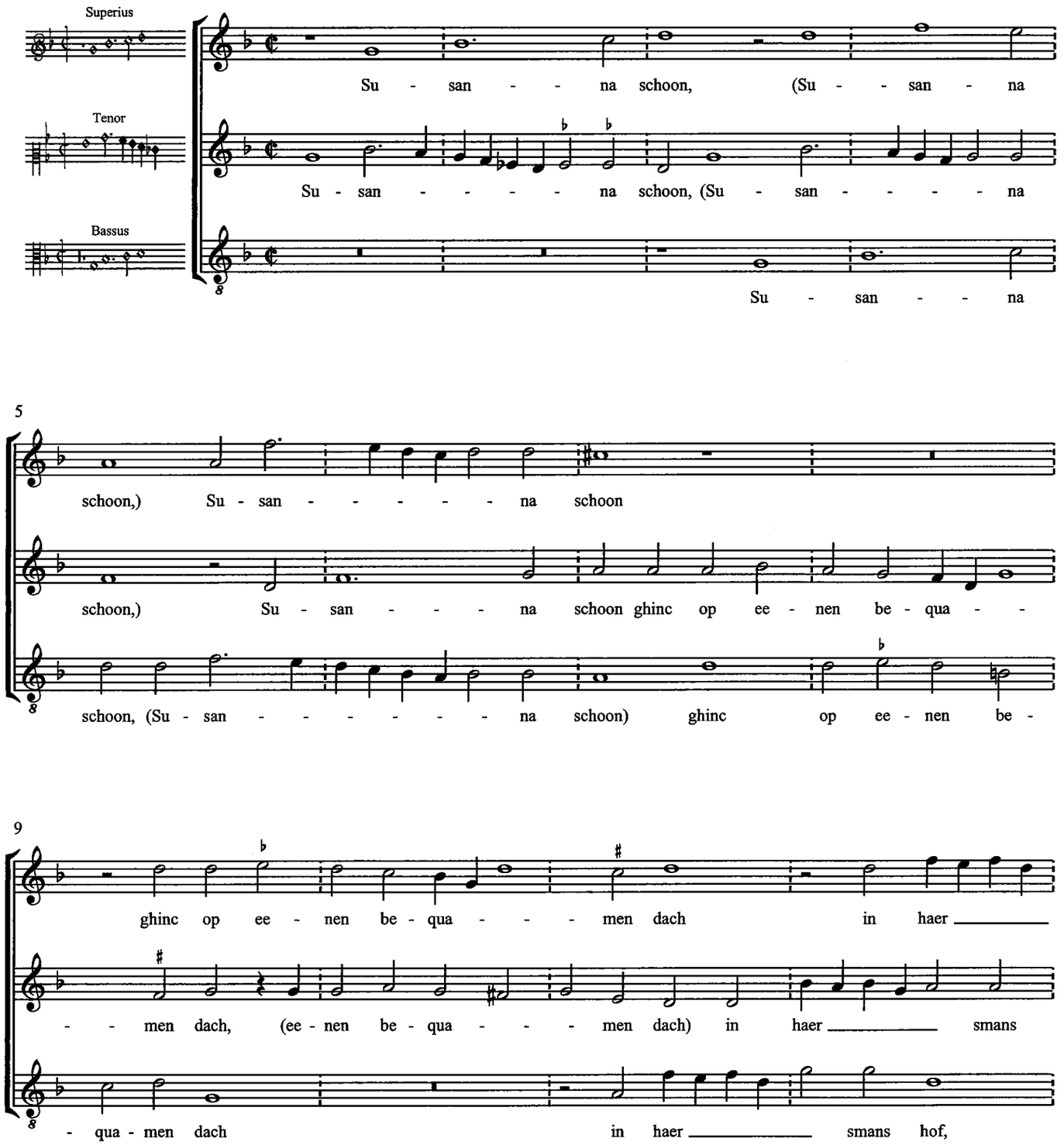

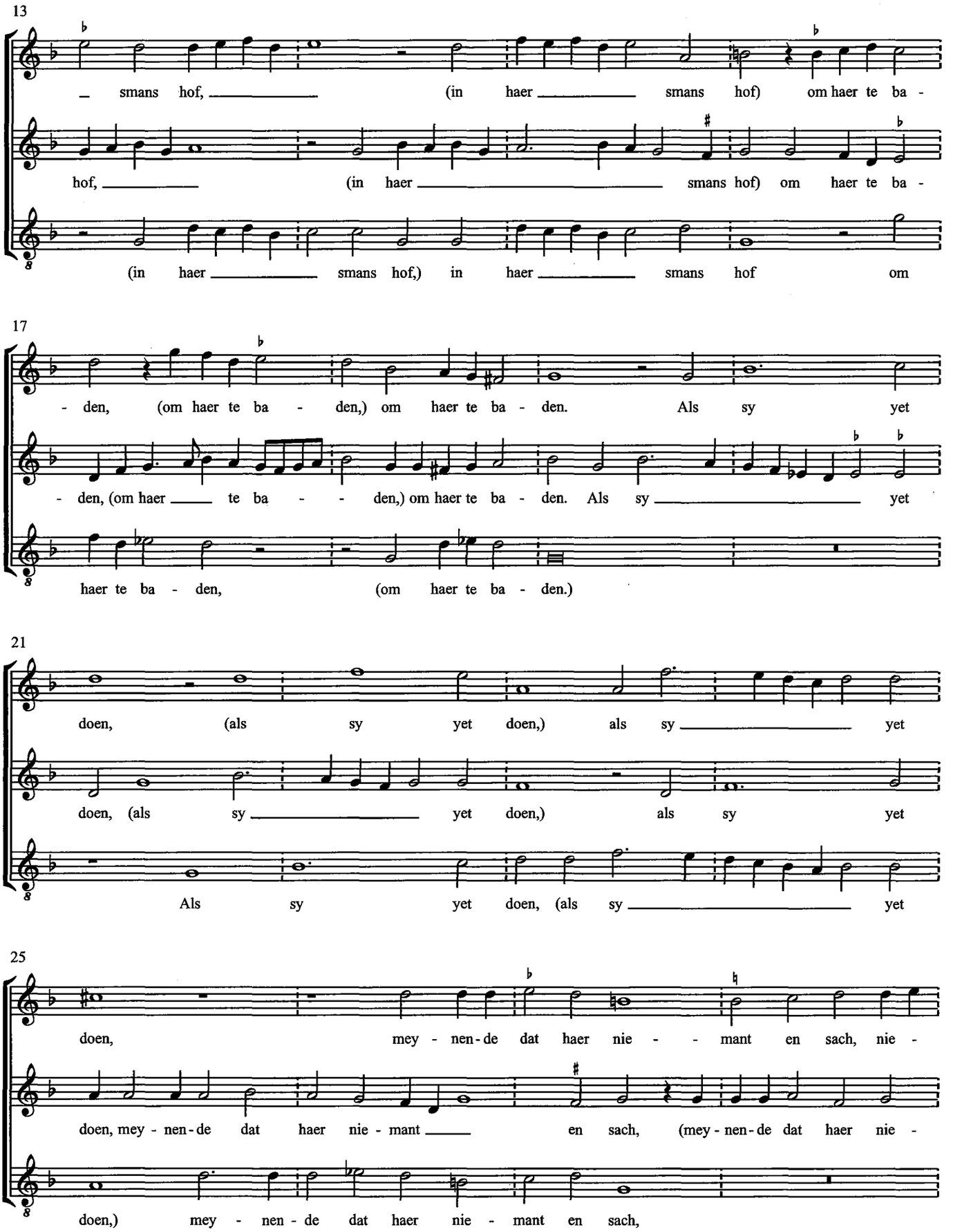
13
_ smans hof, (in haer smans hof) om haer te ba -
hof, (in haer smans hof) om haer te ba -
(in haer smans hof,) in haer smans hof om
17
- den, (om haer te ba - den,) om haer te ba - den. Als sy yet
- den, (om haer te ba - den,) om haer te ba - den. Als sy yet
haer te ba - den, (om haer te ba - den.)
21
doen, (als sy yet doen,) als sy yet
doen, (als sy yet doen,) als sy yet
Als sy yet doen, (als sy yet
25
doen, mey - nen - de dat haer nie - mant en sach, nie -
doen, mey - nen - de dat haer nie - mant en sach, (mey - nen - de dat haer nie -
doen,) mey - nen - de dat haer nie - mant en sach,

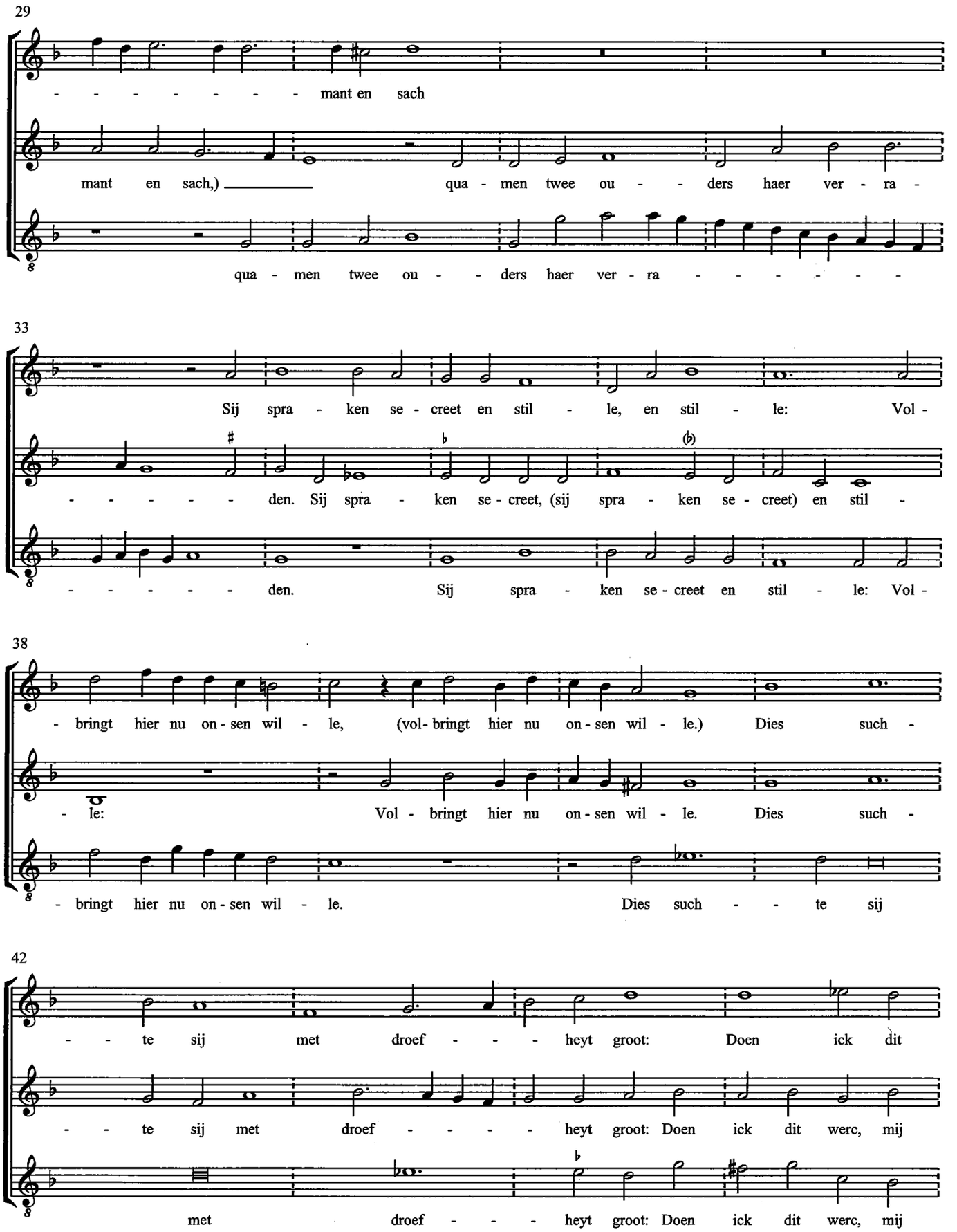
29
- - - - - - - - - mant en sach
mant en sach,) qua - men twee ou - - ders haer ver - ra -
qua - men twee ou - - ders haer ver - ra - - - - - - - -
33
Sij spra - ken se - creet en stil - le, en stil - le: Vol -
- - - - - - den. Sij spra - ken se - creet, (sij spra - ken se - creet) en stil -
- - - - - - den. Sij spra - ken se - creet en stil - le: Vol -
38
- bringt hier nu on - sen wil - le, (vol- bringt hier nu on - sen wil - le.) Dies such -
- le: Vol - bringt hier nu on - sen wil - le. Dies such -
- bringt hier nu on - sen wil - le. Dies such - - te sij
42
- - te sij met droef - - - heyt groot: Doen ick dit
- - te sij met droef - - - - heyt groot: Doen ick dit werc, mij
met droef - - - heyt groot: Doen ick dit werc, mij

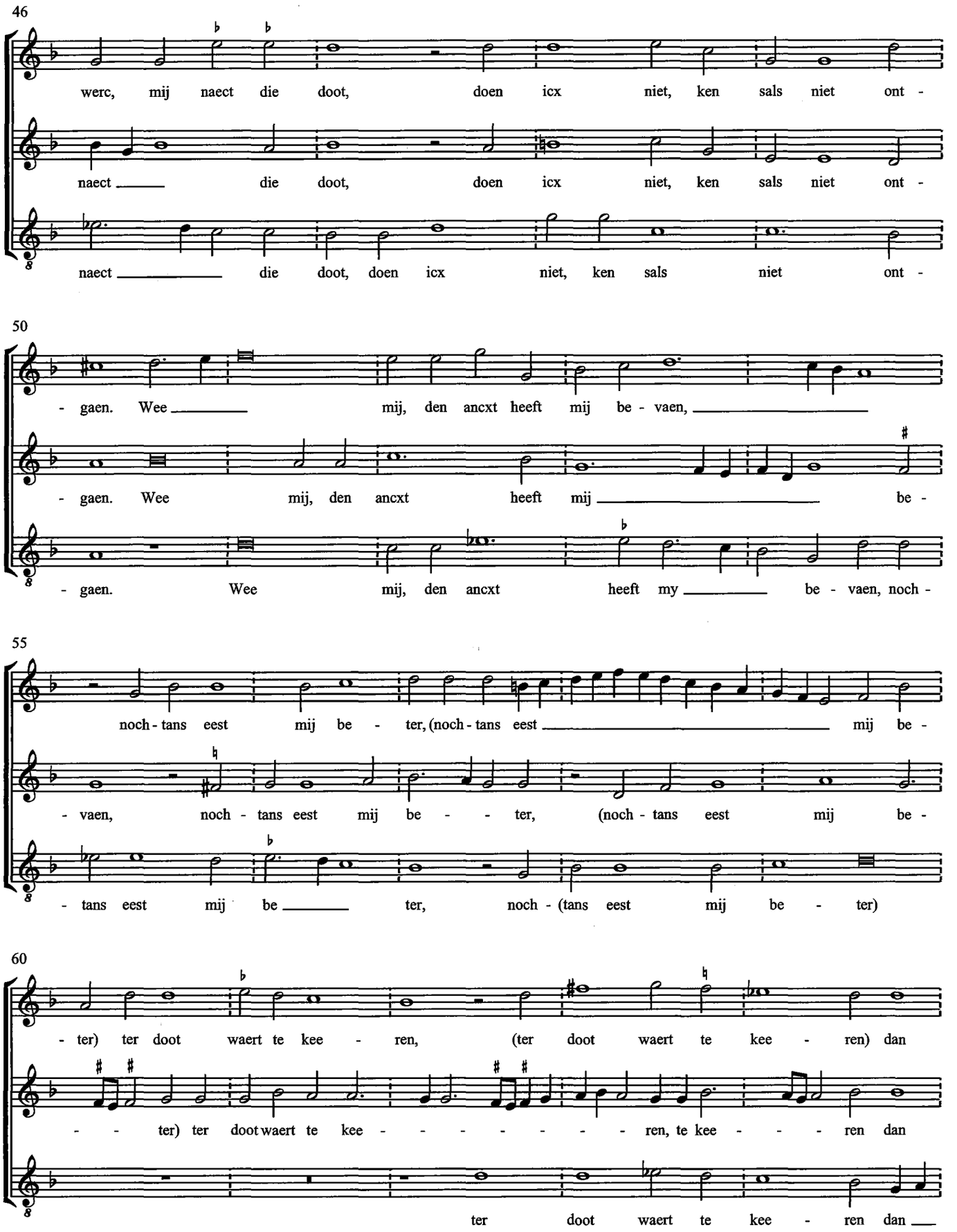
46
werc, mij naect die doot, doen icx niet, ken sals niet ont -
naect die doot, doen icx niet, ken sals niet ont -
naect die doot, doen icx niet, ken sals niet ont -
50
- gaen. Wee mij, den ancxt heeft mij be - vaen,
- gaen. Wee mij, den ancxt heeft mij be -
- gaen. Wee mij, den ancxt heeft my be - vaen, noch -
55
noch - tans eest mij be - ter, (noch - tans eest mij be -
- vaen, noch - tans eest mij be - - ter, (noch - tans eest mij be -
- tans eest mij be ter, noch - (tans eest mij be - ter)
60
- ter) ter doot waert te kee - ren, (ter doot waert te kee - ren) dan
- - ter) ter doot waert te kee - - - - - - - - ren, te kee - - - ren dan
ter doot waert te kee - ren dan

65

te son - di - ghen int aen - schou - wen des Hee - ren.

te son - di - ghen int aen - schou - wen des Hee - - - - - ren.

te son - di - ghen int aen - schou - wen des Hee - - - - - ren.

70 Antwoorde

Die Hee - re goet, (die Hee - re goet,) die Hee - re goet heeft met -

Die Hee - re goet, (die Hee - re goet,) (die Hee - re goet) heeft met -

Die Hee - re goet, (die Hee - re goet) heeft met -

73

- - ter spoet Su - san - nam eer - baer ghe - von - - - - - - den. Dies heeft Hij vroet,

- ter spoet Su - san - nam eer - baer ghe - von - - - den. Dies heeft Hij vroet,

- ter spoet Su - san - nam eer - baer ghe - von - - - - den. Dies

77

(dies heeft Hij vroet,) dies heeft Hij vroet sijn wijs - heyt soet in Da - - ni -

(dies heeft Hij vroet,) (dies heeft Hij vroet) sijn wijs - heyt soet

heeft Hij vroet, (dies heeft Hij vroet) sijn wijs - heyt soet in

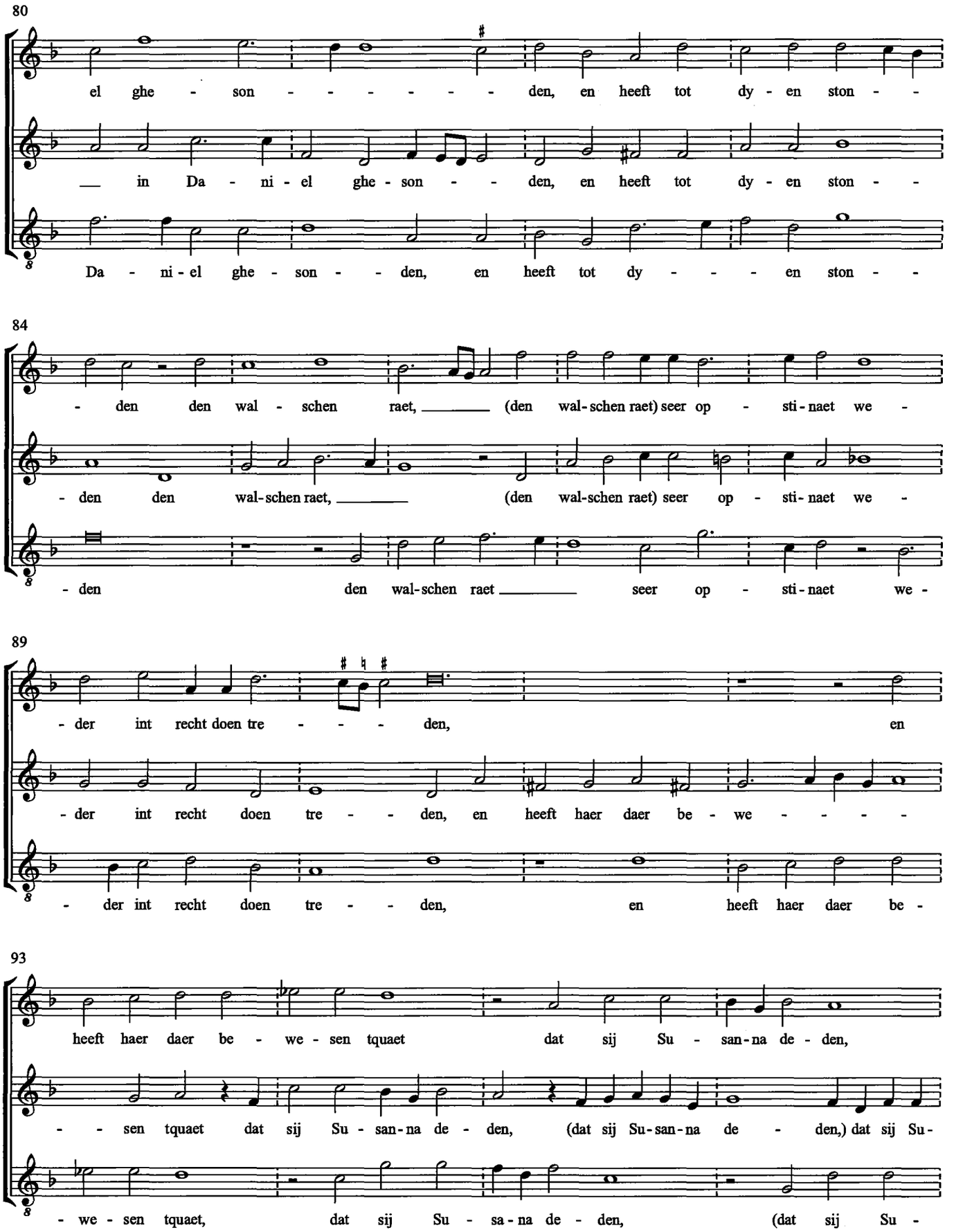
80
el ghe - son - - - - - - - den, en heeft tot dy - en ston - -
in Da - ni - el ghe - son - - den, en heeft tot dy - en ston - -
Da - ni - el ghe - son - - den, en heeft tot dy - - - en ston - -
84
- den den wal - schen raet, (den wal - schen raet) seer op - sti - naet we -
- den den wal - schen raet, (den wal - schen raet) seer op - sti - naet we -
- den den wal - schen raet seer op - sti - naet we -
89
- der int recht doen tre - - - den, en
- der int recht doen tre - - den, en heeft haer daer be - we - - - -
- der int recht doen tre - - den, en heeft haer daer be -
93
heeft haer daer be - we - sen tquaet dat sij Su - san - na de - den,
- - sen tquaet dat sij Su - san - na de - den, (dat sij Su - san - na de - den,) dat sij Su -
- we - sen tquaet, dat sij Su - sa - na de - den, (dat sij Su -

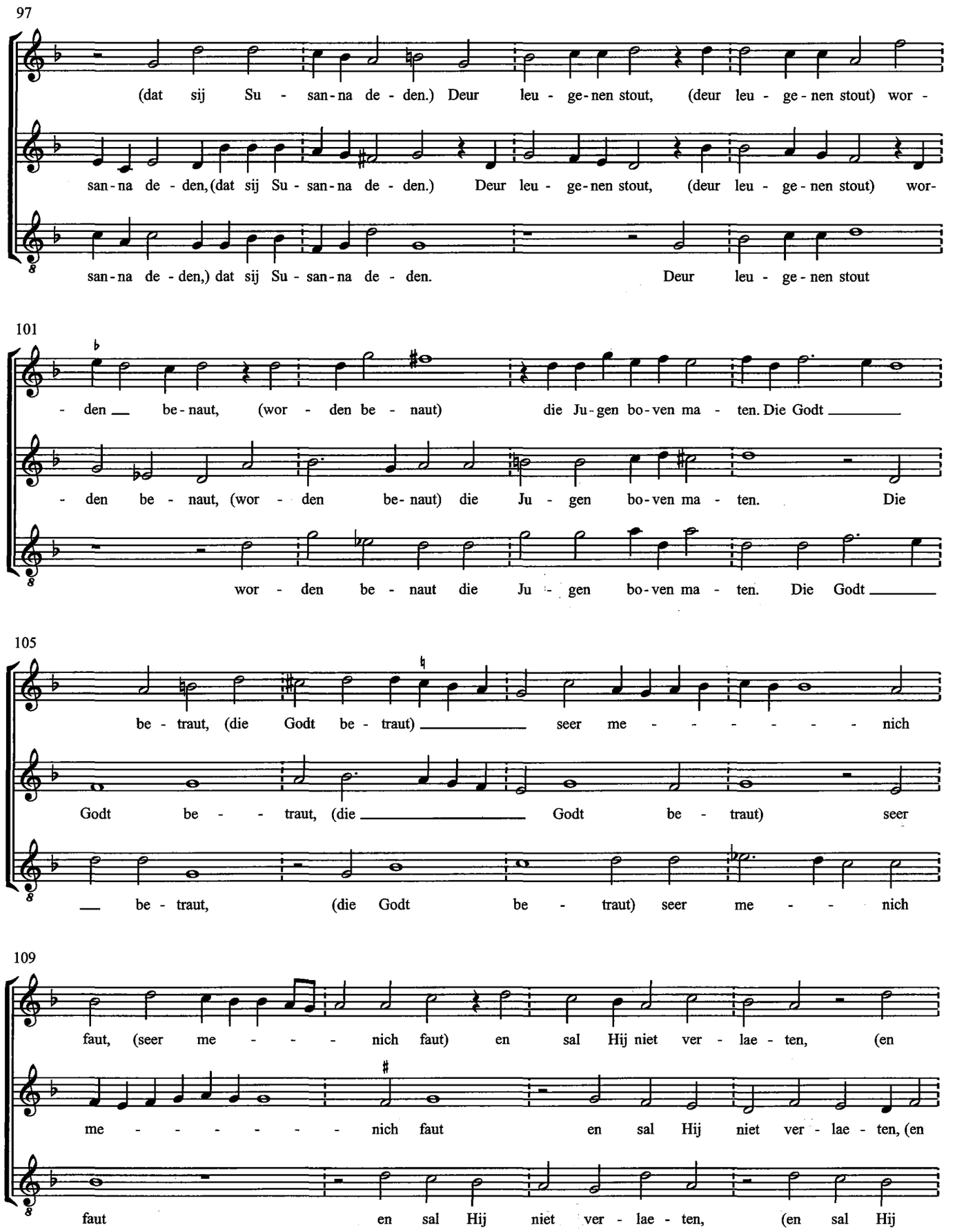
97
(dat sij Su - san-na de - den.) Deur leu - ge-nen stout, (deur leu - ge - nen stout) wor -
san-na de - den,(dat sij Su - san-na de - den.) Deur leu - ge-nen stout, (deur leu - ge - nen stout) wor-
san-na de - den,) dat sij Su - san-na de - den. Deur leu - ge - nen stout
101
- den be-naut, (wor - den be - naut) die Ju-gen bo-ven ma - ten. Die Godt
- den be - naut, (wor - den be- naut) die Ju - gen bo-ven ma - ten. Die
wor - den be - naut die Ju - gen bo-ven ma - ten. Die Godt
105
be - traut, (die Godt be - traut) seer me - - - - - - nich
Godt be - - traut, (die Godt be - traut) seer
be - traut, (die Godt be - traut) seer me - - nich
109
faut, (seer me - - - nich faut) en sal Hij niet ver - lae - ten, (en
me - - - - - - nich faut en sal Hij niet ver - lae - ten, (en
faut en sal Hij niet ver - lae - ten, (en sal Hij

113

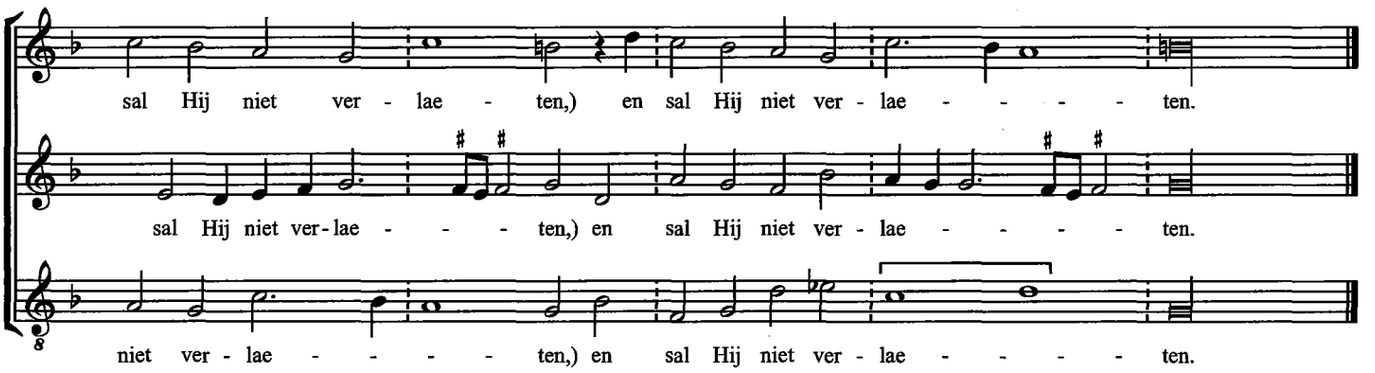
sal Hij niet ver - lae - ten,) en sal Hij niet ver - lae - - - - - ten.
sal Hij niet ver-lae - - - ten,) en sal Hij niet ver - lae - - - - - ten.
niet ver - lae - - - - - ten,) en sal Hij niet ver - lae - - - - - ten.

12. Vreucht en deucht

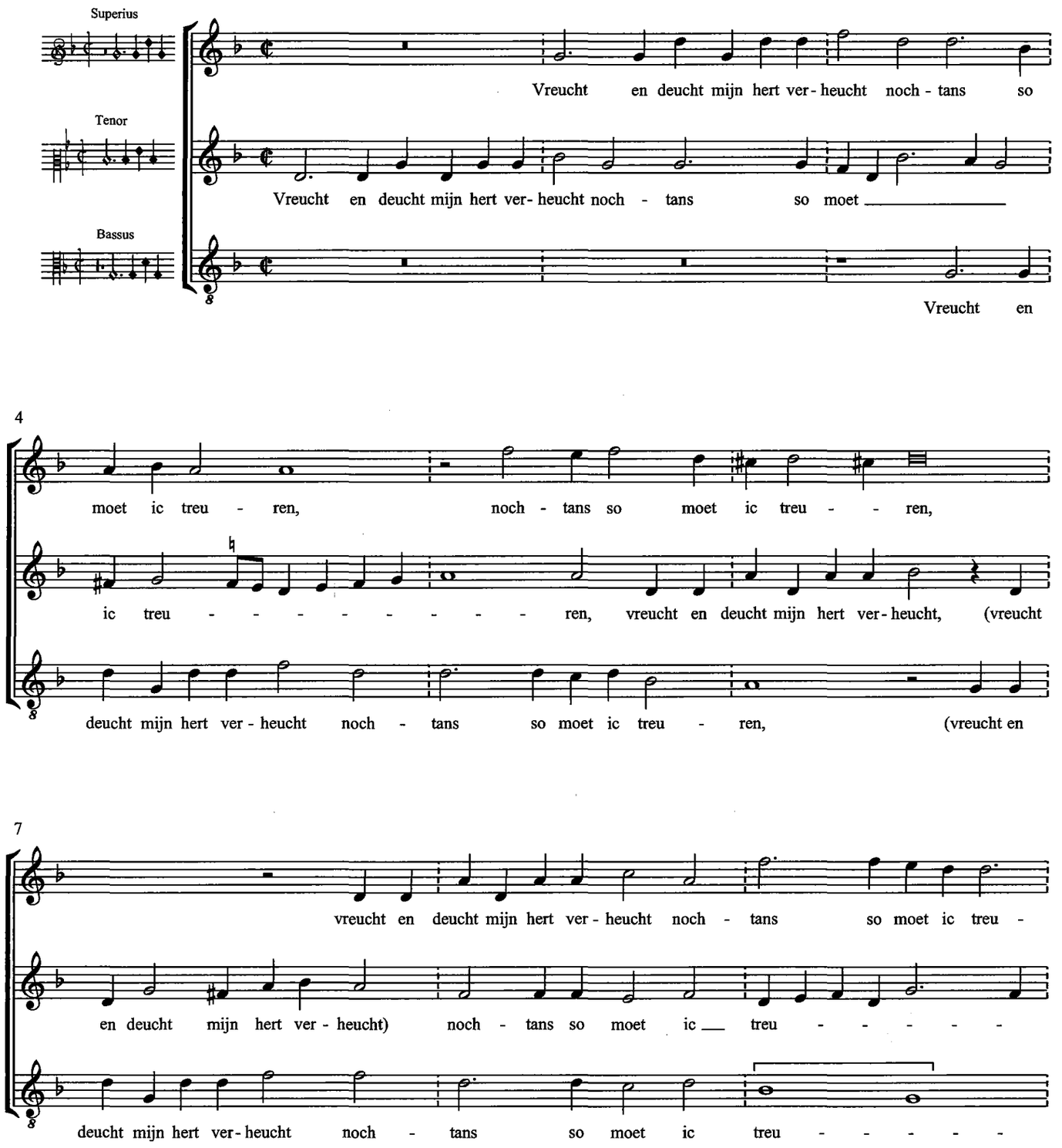

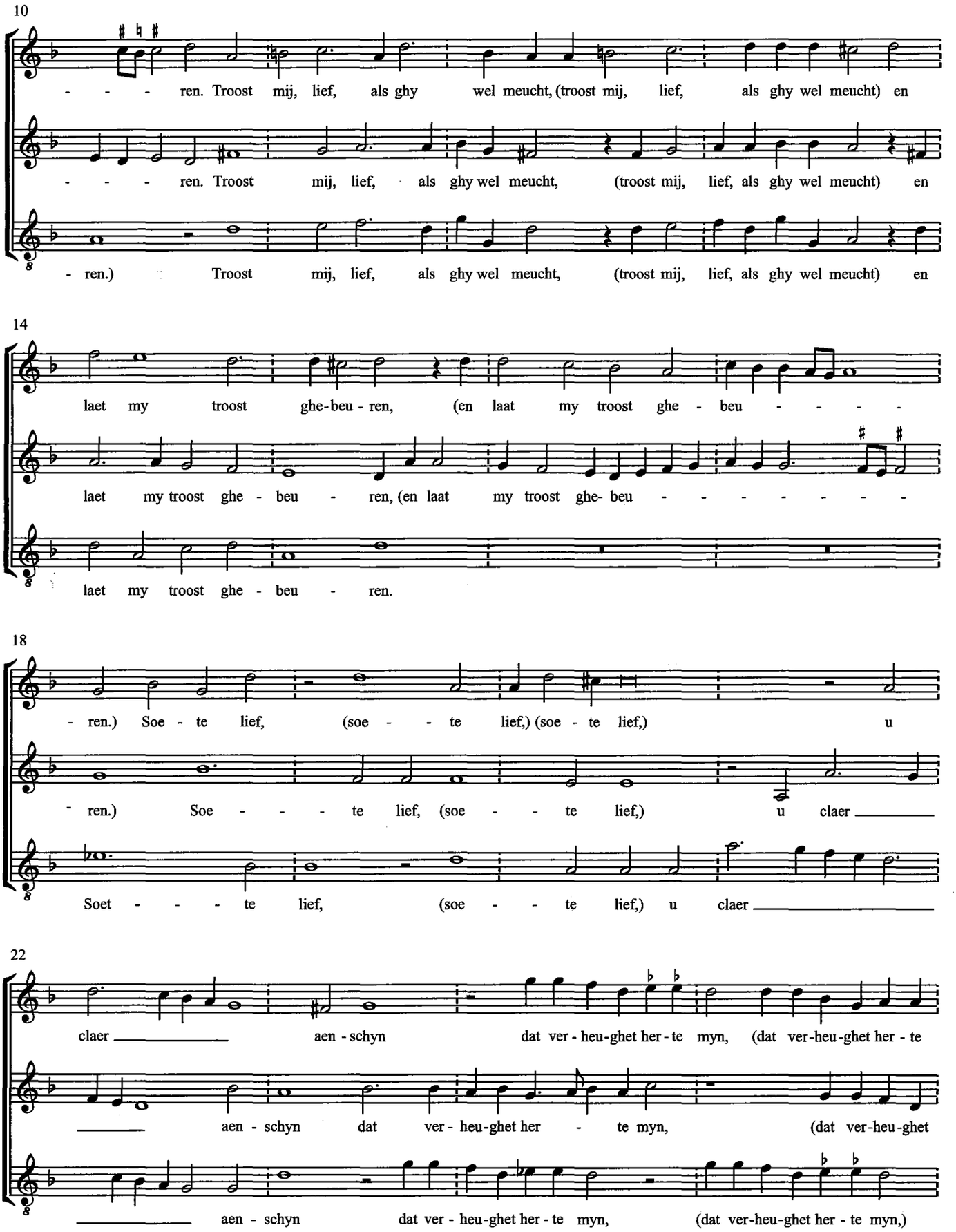
10
- - - - ren. Troost mij, lief, als ghy wel meucht, (troost mij, lief, als ghy wel meucht) en
- - - - ren. Troost mij, lief, als ghy wel meucht, (troost mij, lief, als ghy wel meucht) en
- ren.) Troost mij, lief, als ghy wel meucht, (troost mij, lief, als ghy wel meucht) en
14
laet my troost ghe-beu - ren, (en laat my troost ghe - beu - - - - -
laet my troost ghe - beu - ren, (en laat my troost ghe- beu - - - - - - - -
laet my troost ghe - beu - ren.
18
- ren.) Soe - te lief, (soe - - te lief,) (soe - te lief,) u
- ren.) Soe - - - te lief, (soe - - te lief,) u claer
Soet - - - te lief, (soe - - te lief,) u claer
22
claer aen - schyn dat ver - heu-ghet her - te myn, (dat ver-heu-ghet her - te
aen - schyn dat ver - heu-ghet her - te myn, (dat ver-heu-ghet
aen - schyn dat ver - heu-ghet her - te myn, (dat ver-heu-ghet her - te myn,)

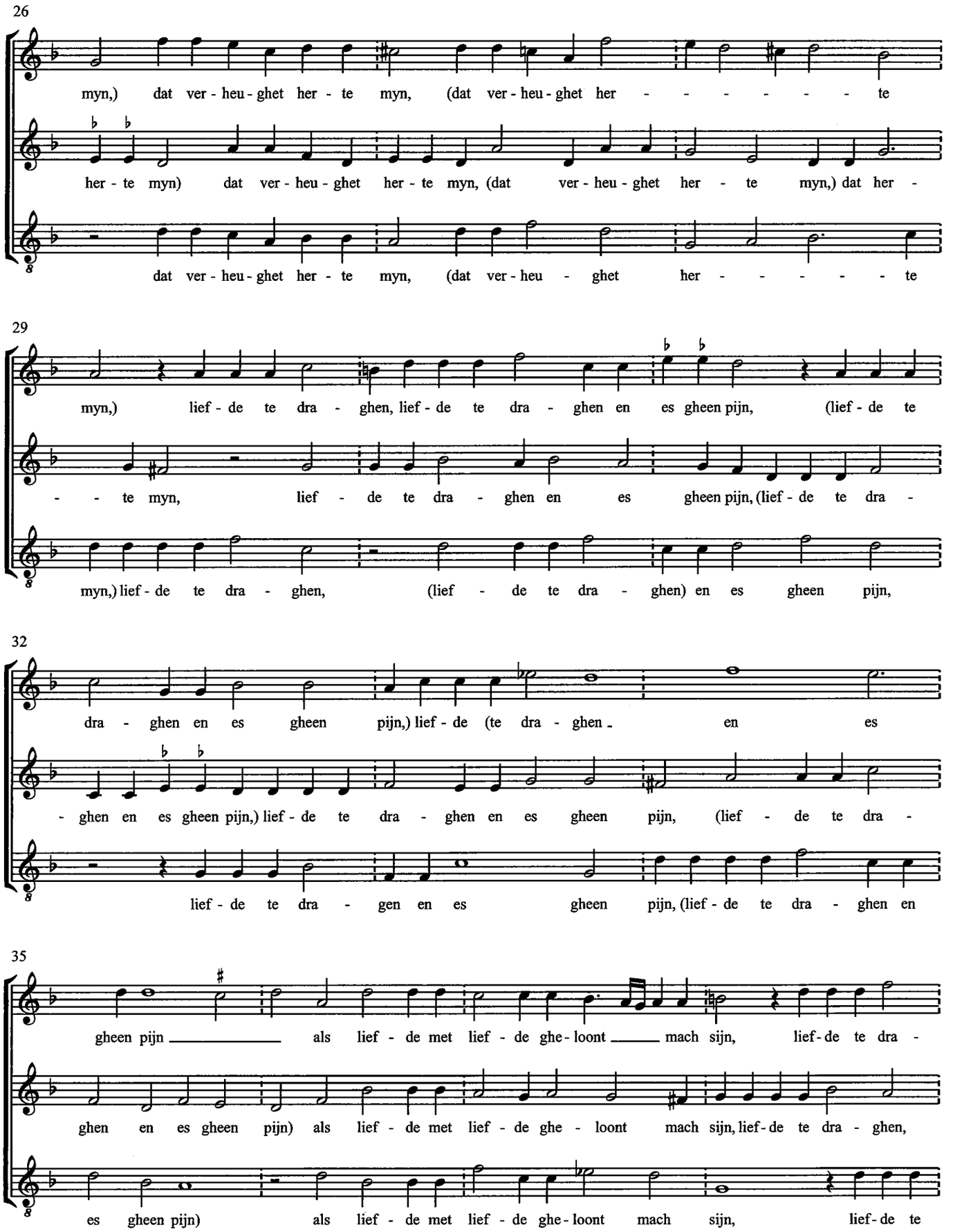
26
myn,) dat ver - heu - ghet her - te myn, (dat ver - heu - ghet her - - - - - - - te
her - te myn) dat ver - heu - ghet her - te myn, (dat ver - heu - ghet her - te myn,) dat her -
dat ver - heu - ghet her - te myn, (dat ver - heu - ghet her - - - - - - - te
29
myn,) lief - de te dra - ghen, lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief - de te
- - te myn, lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief - de te dra -
myn,) lief - de te dra - ghen, (lief - de te dra - ghen) en es gheen pijn,
32
dra - ghen en es gheen pijn,) lief - de (te dra - ghen en es
- ghen en es gheen pijn,) lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief - de te dra -
lief - de te dra - gen en es gheen pijn, (lief - de te dra - ghen en
35
gheen pijn als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te dra -
ghen en es gheen pijn) als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te dra - ghen,
es gheen pijn) als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te

39

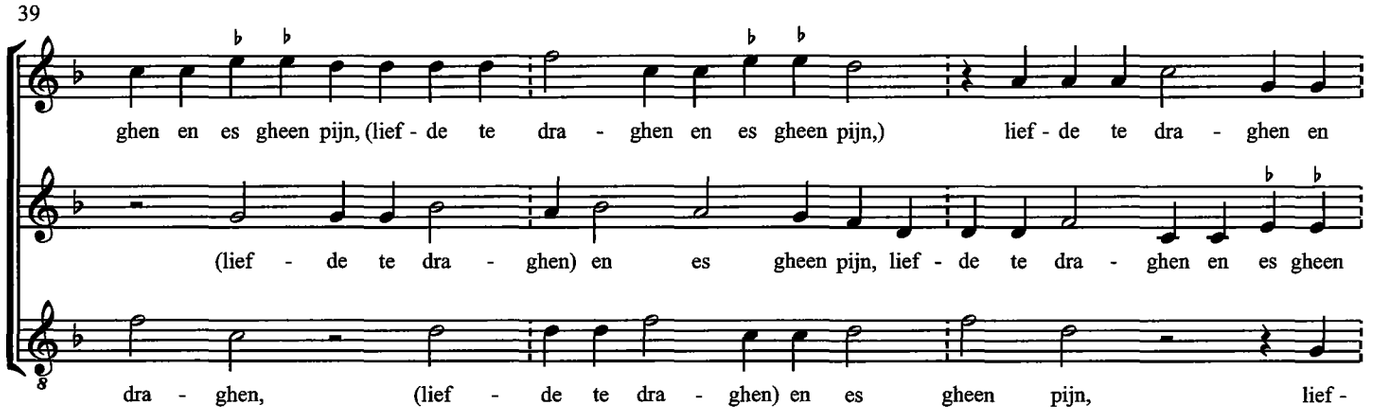

42

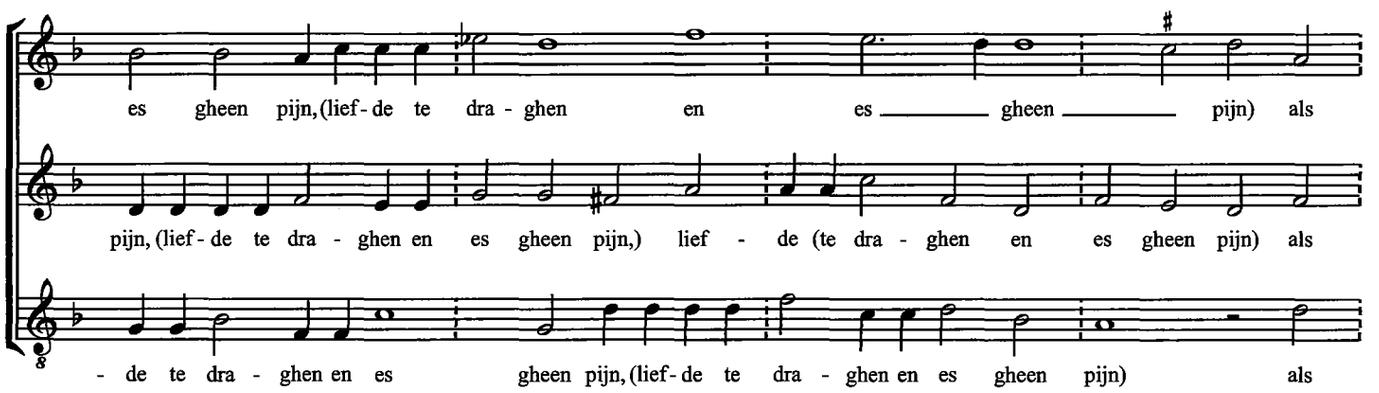

46

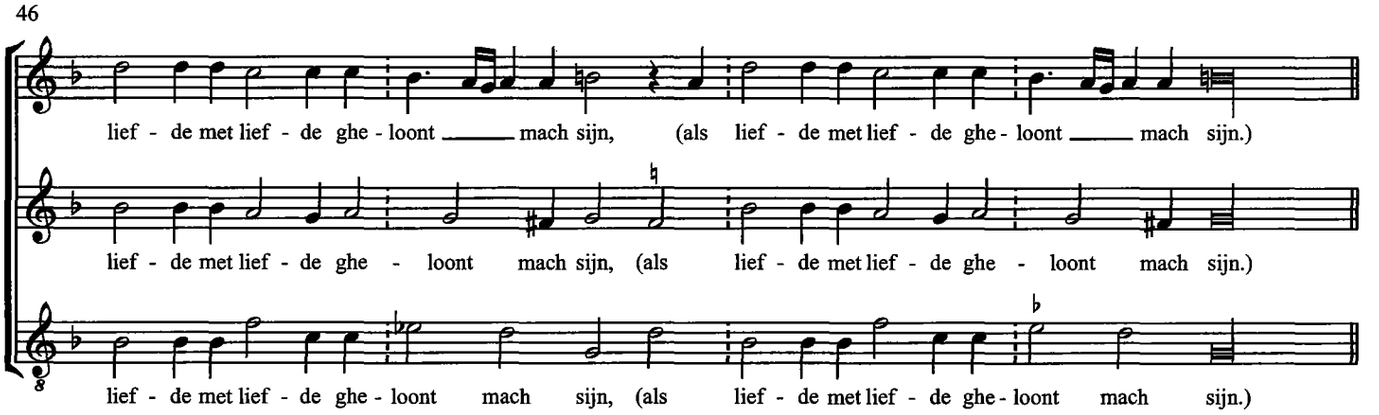

50 Antwoorde

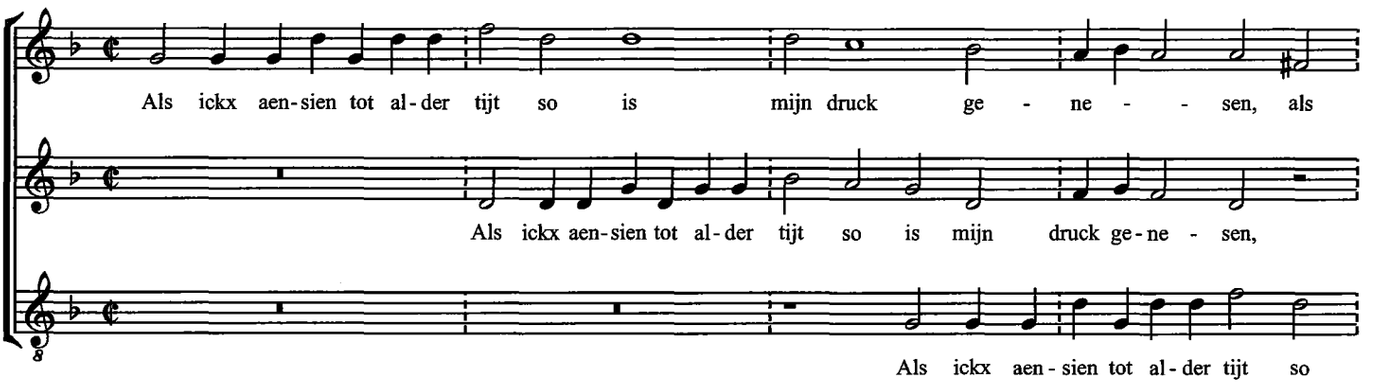

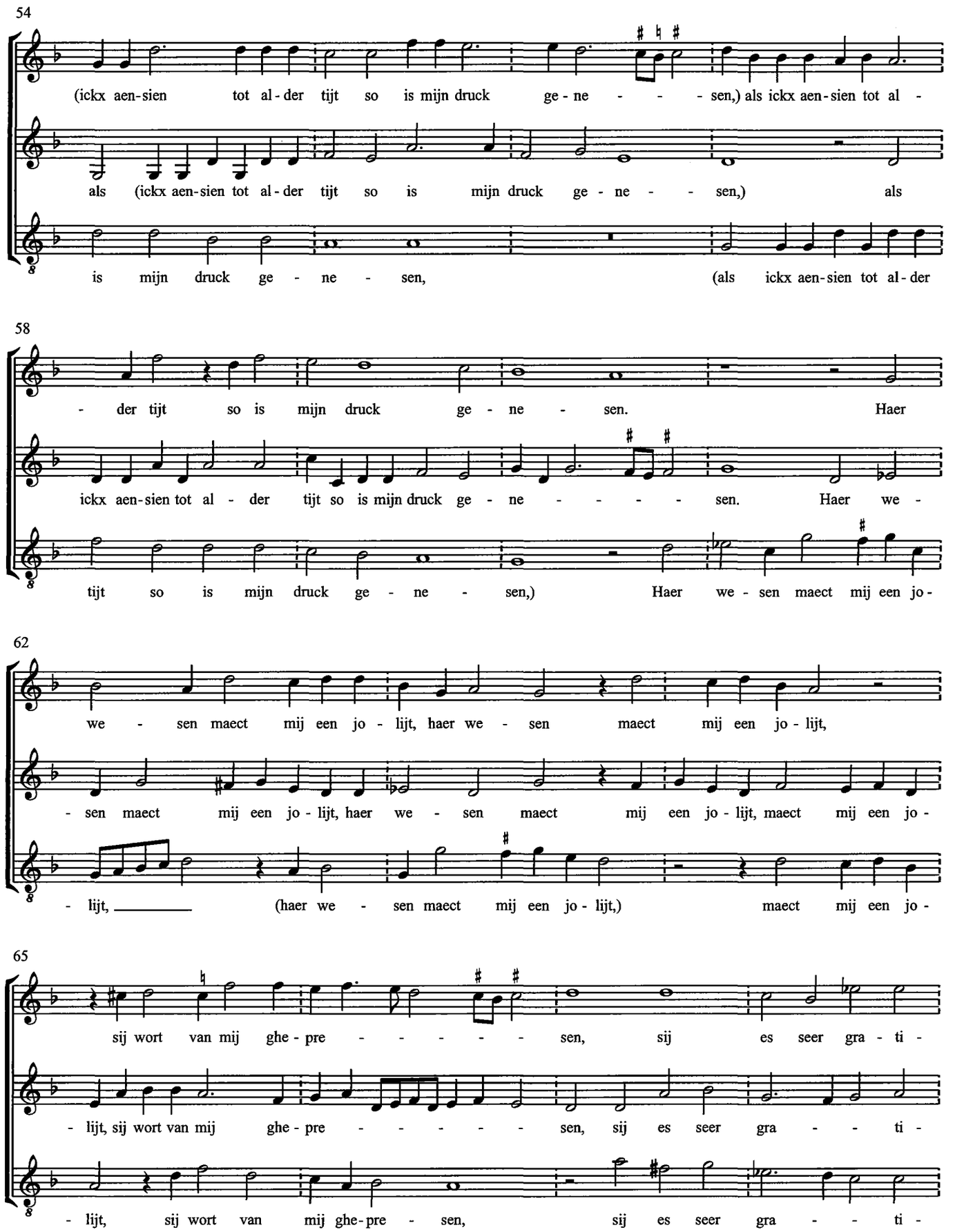
54
(ickx aen-sien tot al-der tijt so is mijn druck ge-ne - - - sen,) als ickx aen-sien tot al -
als (ickx aen-sien tot al-der tijt so is mijn druck ge-ne - - sen,) als
is mijn druck ge-ne-sen, (als ickx aen-sien tot al-der
58
- der tijt so is mijn druck ge-ne-sen. Haer
ickx aen-sien tot al - der tijt so is mijn druck ge-ne - - - - - sen. Haer we -
tijt so is mijn druck ge-ne-sen,) Haer we-sen maect mij een jo-
62
we - sen maect mij een jo-lijt, haer we-sen maect mij een jo-lijt,
- sen maect mij een jo-lijt, haer we-sen maect mij een jo-lijt, maect mij een jo-
- lijt, (haer we-sen maect mij een jo-lijt,) maect mij een jo-
65
sij wort van mij ghe-pre - - - - - sen, sij es seer gra-ti-
- lijt, sij wort van mij ghe-pre - - - - - sen, sij es seer gra - - ti -
- lijt, sij wort van mij ghe-pre-sen, sij es seer gra - - ti -

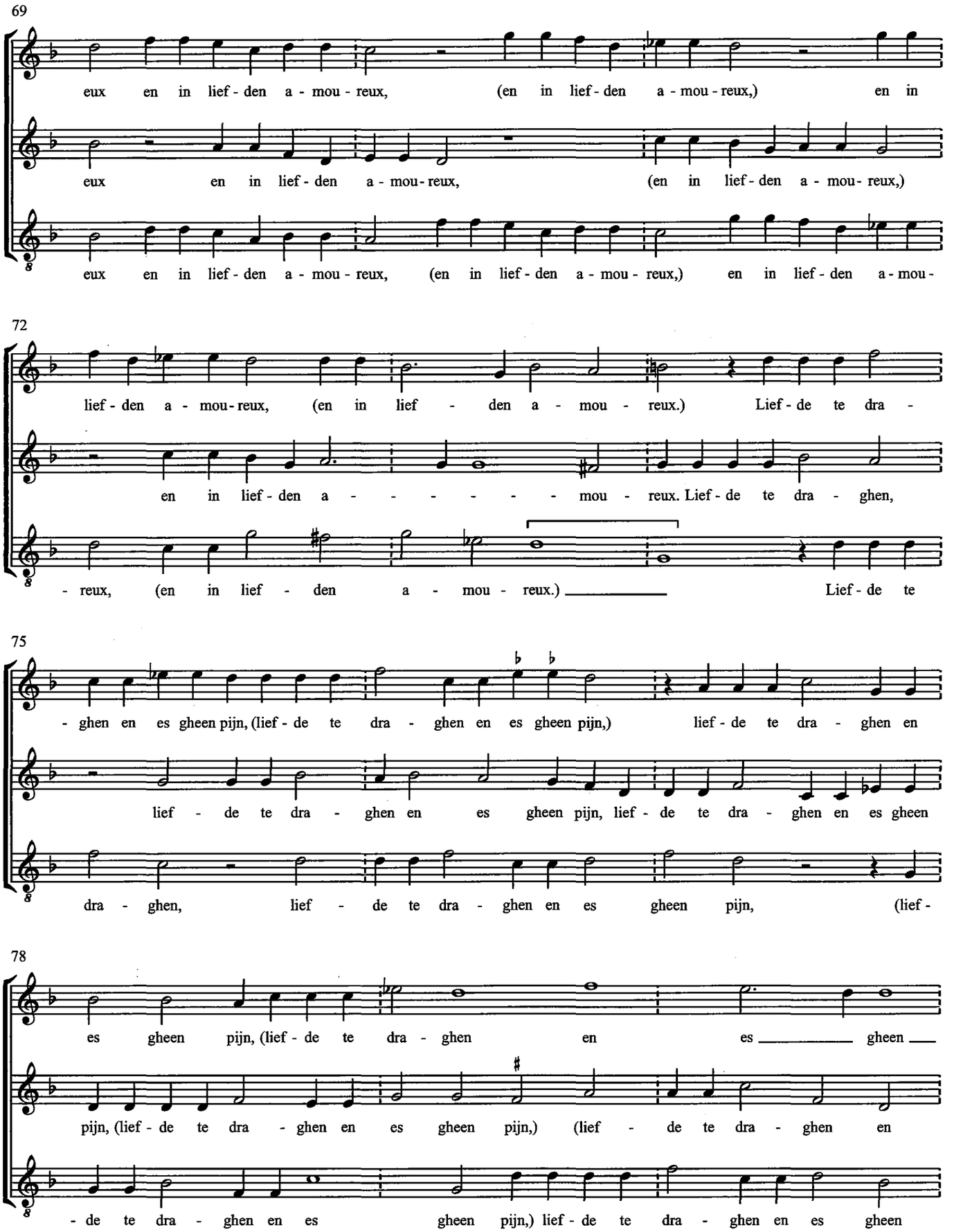
69
eux en in lief - den a - mou - reux, (en in lief - den a - mou - reux,) en in
eux en in lief - den a - mou - reux, (en in lief - den a - mou - reux,)
eux en in lief - den a - mou - reux, (en in lief - den a - mou - reux,) en in lief - den a - mou -
72
lief - den a - mou - reux, (en in lief - den a - mou - reux.) Lief - de te dra -
en in lief - den a - - - - - - - mou - reux. Lief - de te dra - ghen,
- reux, (en in lief - den a - mou - reux.) Lief - de te
75
- ghen en es gheen pijn, (lief - de te dra - ghen en es gheen pijn,) lief - de te dra - ghen en
lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, lief - de te dra - ghen en es gheen
dra - ghen, lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief -
78
es gheen pijn, (lief - de te dra - ghen en es gheen
pijn, (lief - de te dra - ghen en es gheen pijn,) (lief - de te dra - ghen en
- de te dra - ghen en es gheen pijn,) lief - de te dra - ghen en es gheen

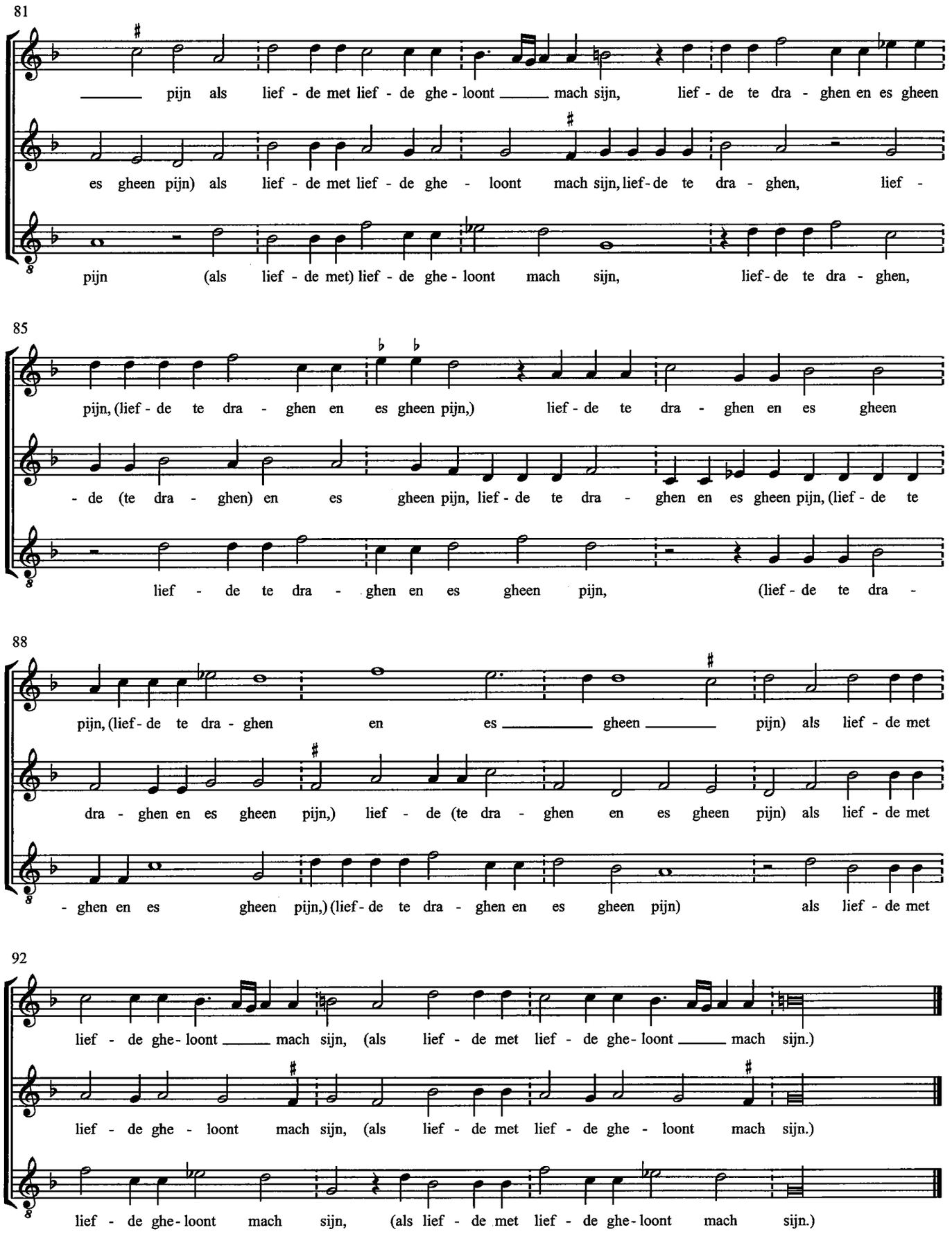
81
pijn als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te dra - ghen en es gheen
es gheen pijn) als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te dra - ghen, lief -
pijn (als lief - de met) lief - de ghe - loont mach sijn, lief - de te dra - ghen,
85
pijn, (lief - de te dra - ghen en es gheen pijn,) lief - de te dra - ghen en es gheen
- de (te dra - ghen) en es gheen pijn, lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief - de te
lief - de te dra - ghen en es gheen pijn, (lief - de te dra -
88
pijn, (lief - de te dra - ghen en es gheen pijn) als lief - de met
dra - ghen en es gheen pijn,) lief - de (te dra - ghen en es gheen pijn) als lief - de met
- ghen en es gheen pijn,) (lief - de te dra - ghen en es gheen pijn) als lief - de met
92
lief - de ghe - loont mach sijn, (als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn.)
lief - de ghe - loont mach sijn, (als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn.)
lief - de ghe - loont mach sijn, (als lief - de met lief - de ghe - loont mach sijn.)

13. Sonder die vroukens

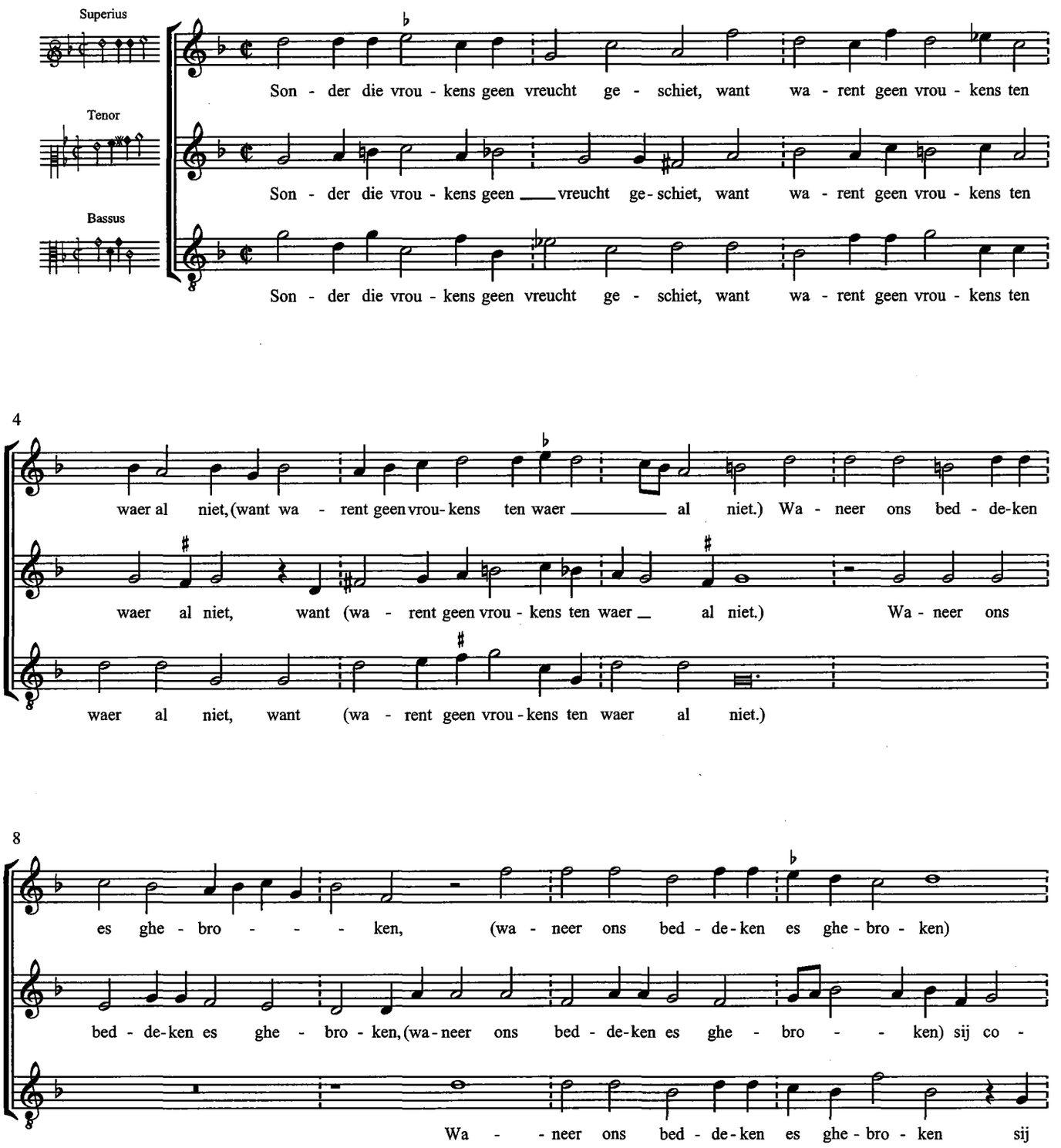

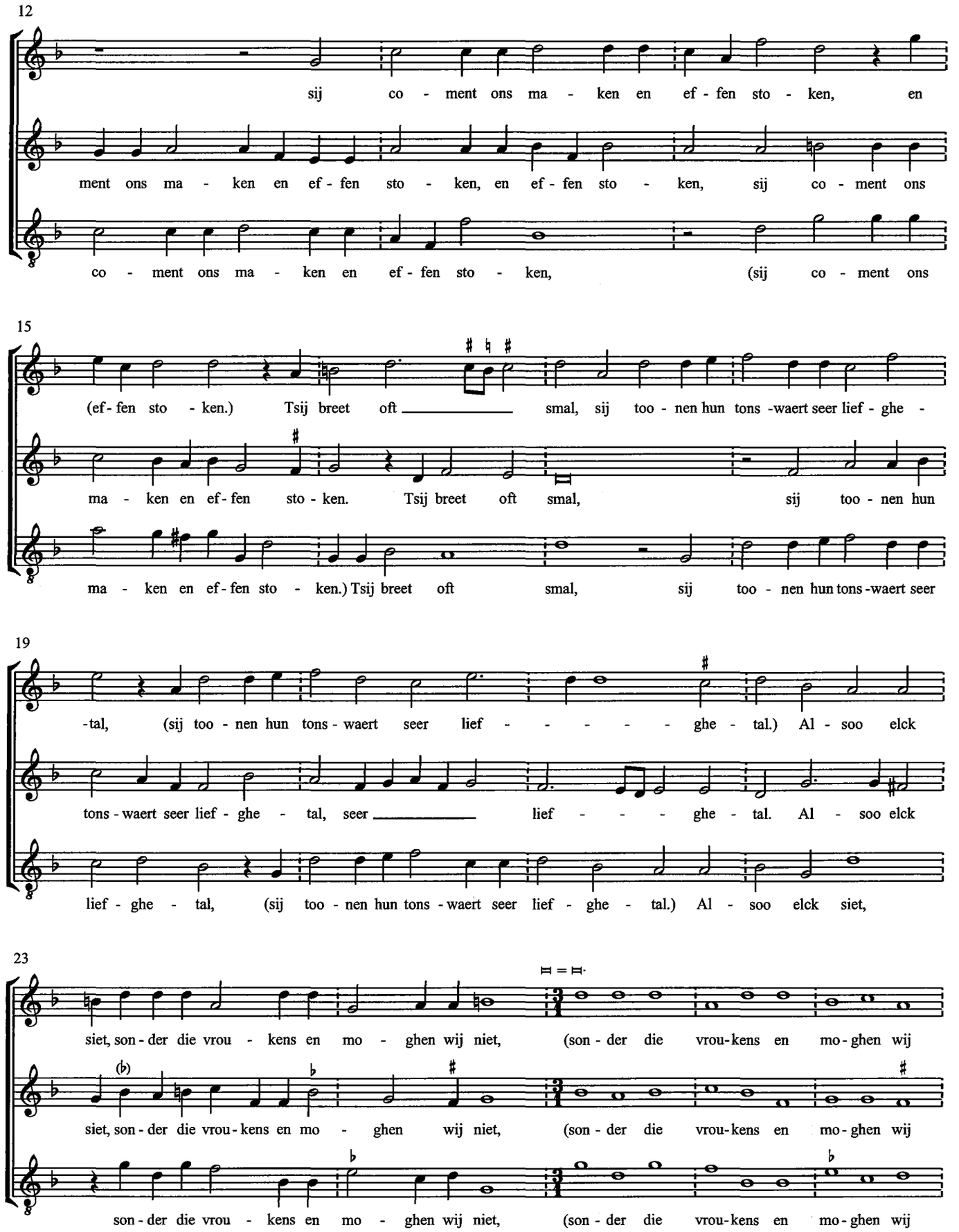
12
sij co - ment ons ma - ken en ef - fen sto - ken, en
ment ons ma - ken en ef - fen sto - ken, en ef - fen sto - ken, sij co - ment ons
co - ment ons ma - ken en ef - fen sto - ken, (sij co - ment ons
15
(ef - fen sto - ken.) Tsij breet oft smal, sij too - nen hun tons -waert seer lief - ghe -
ma - ken en ef - fen sto - ken. Tsij breet oft smal, sij too - nen hun
ma - ken en ef - fen sto - ken.) Tsij breet oft smal, sij too - nen hun tons -waert seer
19
-tal, (sij too - nen hun tons - waert seer lief - - - - - ghe - tal.) Al - soo elck
tons - waert seer lief - ghe - tal, seer lief - - - ghe - tal. Al - soo elck
lief - ghe - tal, (sij too - nen hun tons - waert seer lief - ghe - tal.) Al - soo elck siet,
23
siet, son - der die vrou - kens en mo - ghen wij niet, (son - der die vrou-kens en mo - ghen wij
siet, son - der die vrou - kens en mo - ghen wij niet, (son - der die vrou-kens en mo - ghen wij
son - der die vrou - kens en mo - ghen wij niet, (son - der die vrou-kens en mo - ghen wij

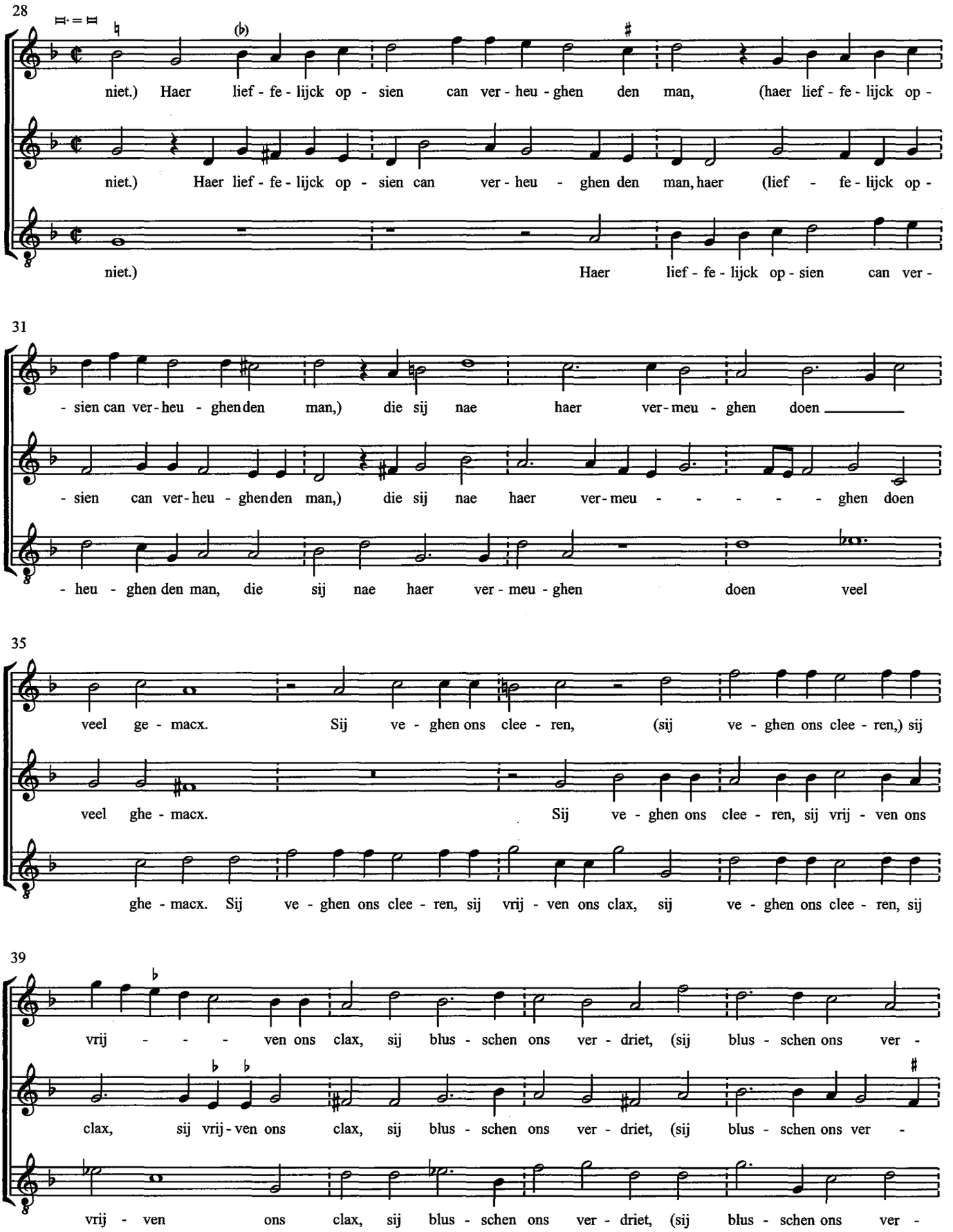
28
niet.) Haer lief - fe - lijck op - sien can ver - heu - ghen den man, (haer lief - fe - lijck op -
niet.) Haer lief - fe - lijck op - sien can ver - heu - ghen den man, haer (lief - fe - lijck op -
niet.) Haer lief - fe - lijck op - sien can ver -
31
- sien can ver - heu - ghen den man,) die sij nae haer ver - meu - ghen doen
- sien can ver - heu - ghen den man,) die sij nae haer ver - meu - - - - - ghen doen
- heu - ghen den man, die sij nae haer ver - meu - ghen doen veel
35
veel ge - macx. Sij ve - ghen ons clee - ren, (sij ve - ghen ons clee - ren,) sij
veel ghe - macx. Sij ve - ghen ons clee - ren, sij vrij - ven ons
ghe - macx. Sij ve - ghen ons clee - ren, sij vrij - ven ons clax, sij ve - ghen ons clee - ren, sij
39
vrij - - - ven ons clax, sij blus - schen ons ver - driet, (sij blus - schen ons ver -
clax, sij vrij - ven ons clax, sij blus - schen ons ver - driet, (sij blus - schen ons ver -
vrij - ven ons clax, sij blus - schen ons ver - driet, (sij blus - schen ons ver -

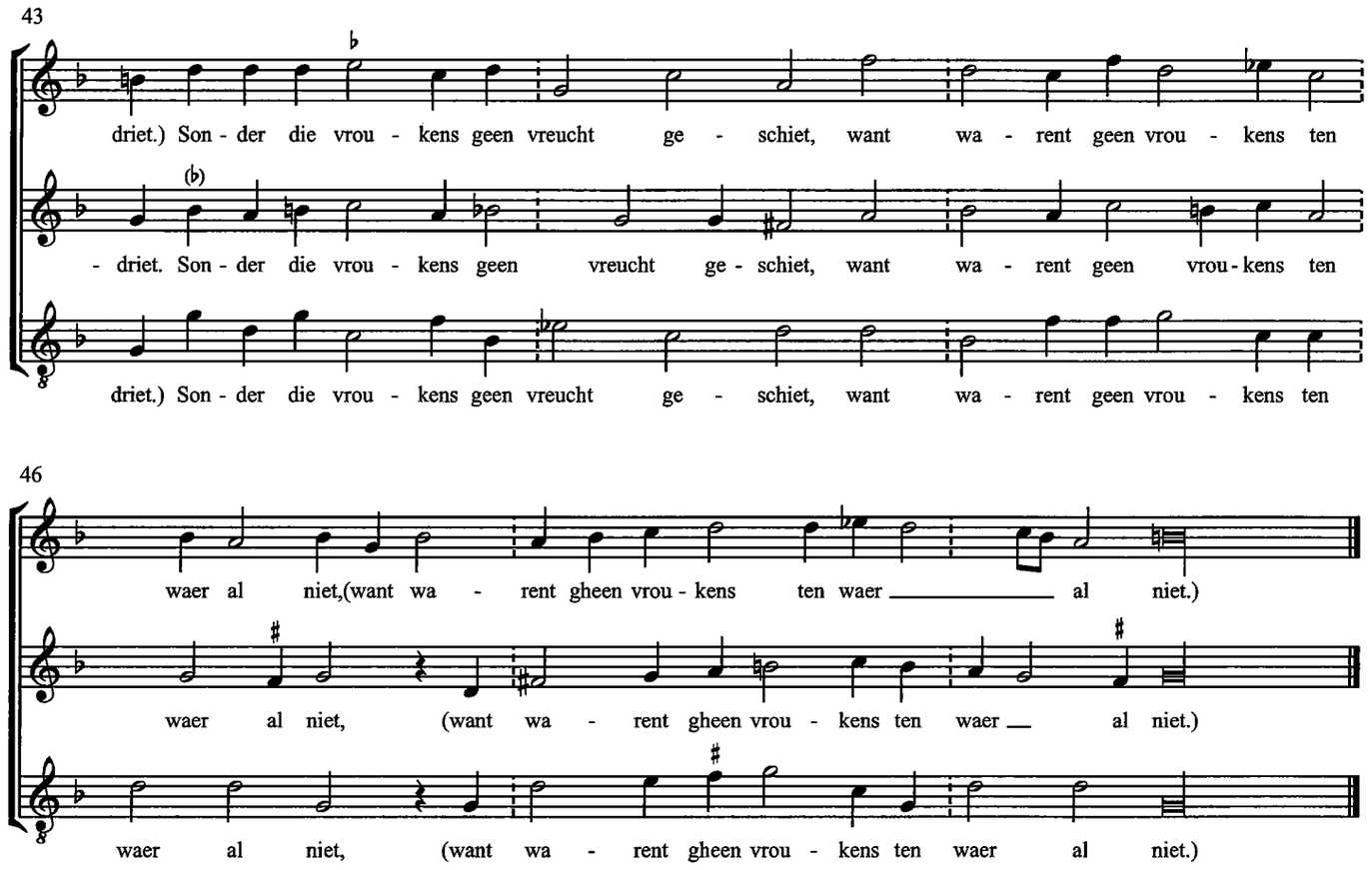
43
driet.) Son - der die vrou - kens geen vreucht ge - schiet, want wa - rent geen vrou - kens ten
- driet. Son - der die vrou - kens geen vreucht ge - schiet, want wa - rent geen vrou - kens ten
driet.) Son - der die vrou - kens geen vreucht ge - schiet, want wa - rent geen vrou - kens ten
46
waer al niet,(want wa - rent gheen vrou - kens ten waer al niet.)
waer al niet, (want wa - rent gheen vrou - kens ten waer al niet.)
waer al niet, (want wa - rent gheen vrou - kens ten waer al niet.)

14. Int groen, int groene

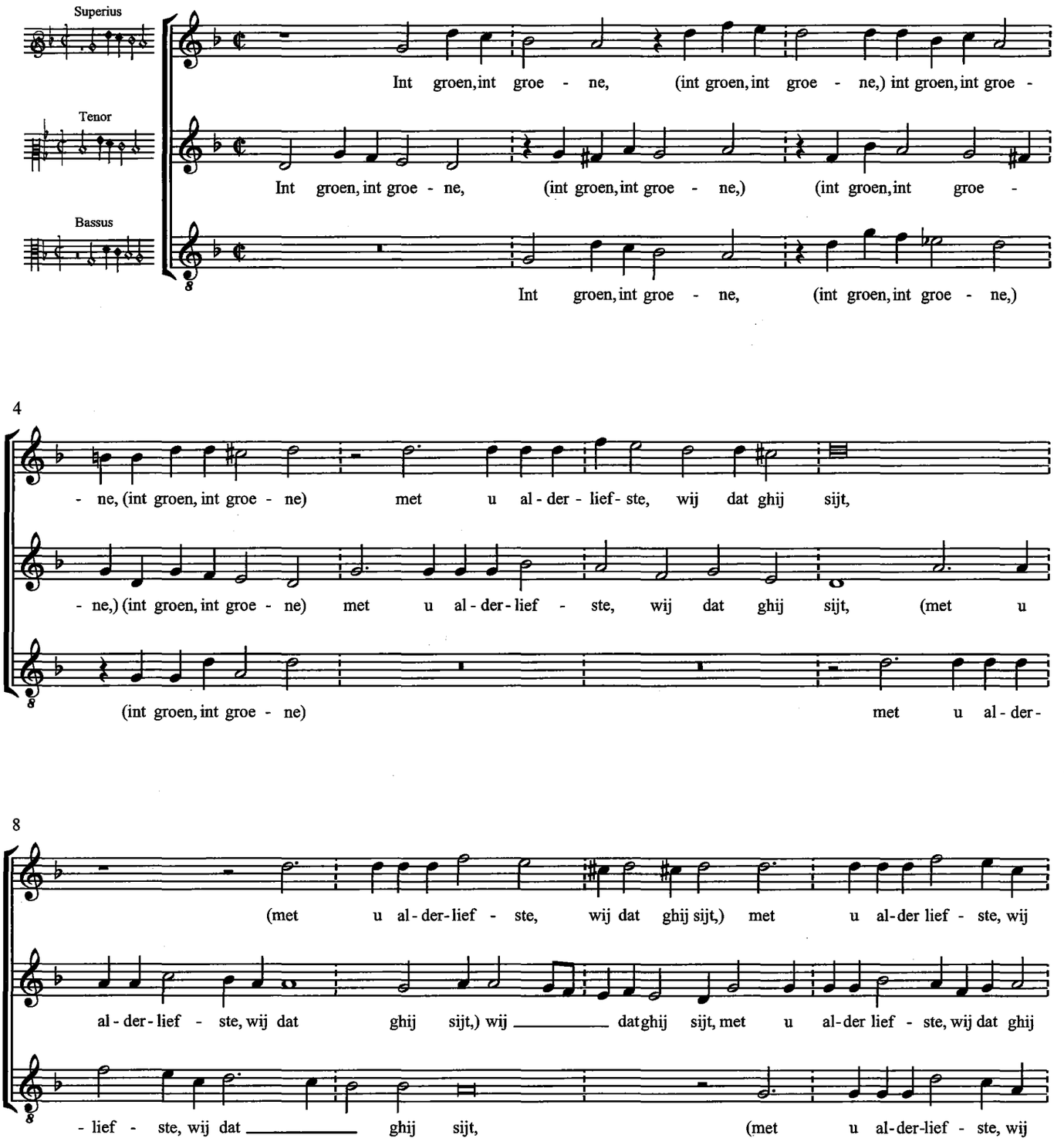

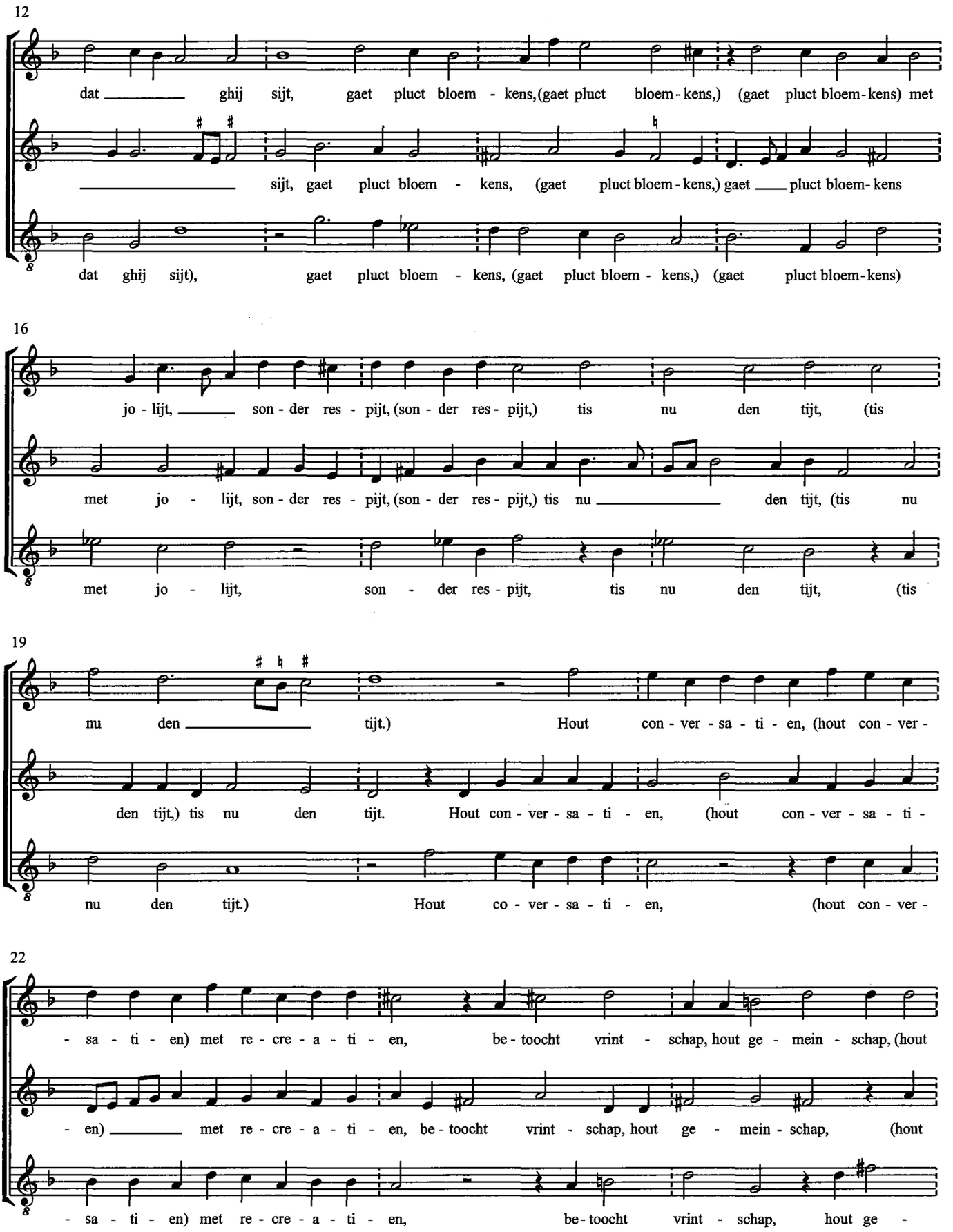
12
dat ghij sijt, gaet pluct bloem - kens,(gaet pluct bloem-kens,) (gaet pluct bloem-kens) met
sijt, gaet pluct bloem - kens, (gaet pluct bloem-kens,) gaet pluct bloem-kens
dat ghij sijt), gaet pluct bloem - kens, (gaet pluct bloem - kens,) (gaet pluct bloem-kens)
16
jo - lijt, son - der res - pijt, (son - der res - pijt,) tis nu den tijt, (tis
met jo - lijt, son - der res - pijt, (son - der res - pijt,) tis nu den tijt, (tis nu
met jo - lijt, son - der res - pijt, tis nu den tijt, (tis
19
nu den tijt.) Hout con - ver - sa - ti - en, (hout con - ver -
den tijt,) tis nu den tijt. Hout con - ver - sa - ti - en, (hout con - ver - sa - ti -
nu den tijt.) Hout co - ver - sa - ti - en, (hout con - ver -
22
- sa - ti - en) met re - cre - a - ti - en, be - toocht vrint - schap, hout ge - mein - schap, (hout
- en) met re - cre - a - ti - en, be - toocht vrint - schap, hout ge - mein - schap, (hout
- sa - ti - en) met re - cre - a - ti - en, be - toocht vrint - schap, hout ge -

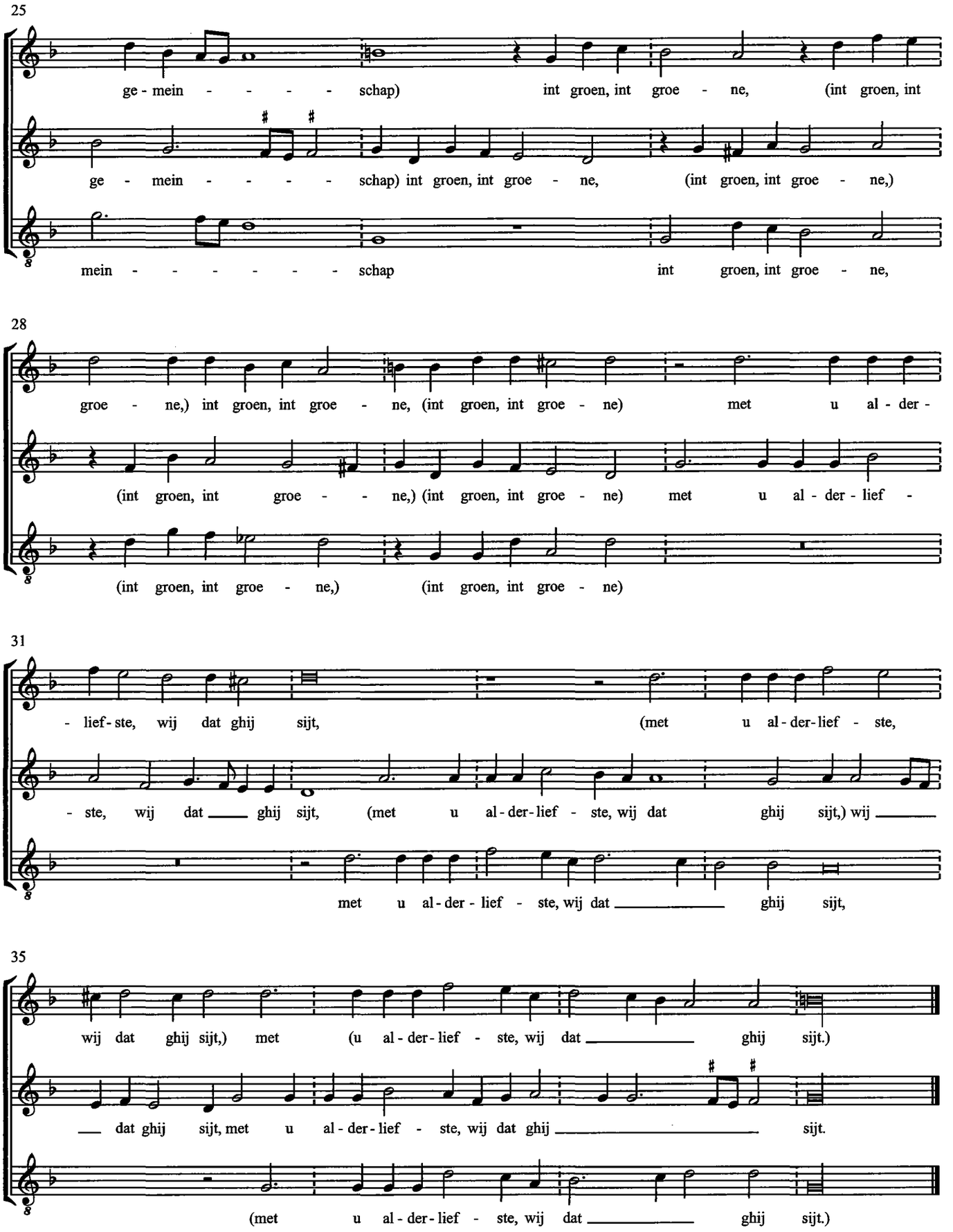
25
ge - mein - - - - - schap) int groen, int groe - ne, (int groen, int
ge - mein - - - - - schap) int groen, int groe - ne, (int groen, int groe - ne,)
mein - - - - - - - schap int groen, int groe - ne,
28
groe - ne,) int groen, int groe - ne, (int groen, int groe - ne) met u al - der -
(int groen, int groe - - ne,) (int groen, int groe - ne) met u al - der - lief -
(int groen, int groe - ne,) (int groen, int groe - ne)
31
- lief - ste, wij dat ghij sijt, (met u al - der - lief - ste,
- ste, wij dat ghij sijt, (met u al - der - lief - ste, wij dat ghij sijt,) wij
met u al - der - lief - ste, wij dat ghij sijt,
35
wij dat ghij sijt,) met (u al - der - lief - ste, wij dat ghij sijt.)
dat ghij sijt, met u al - der - lief - ste, wij dat ghij sijt.
(met u al - der - lief - ste, wij dat ghij sijt.)

15. Godt es mijn licht

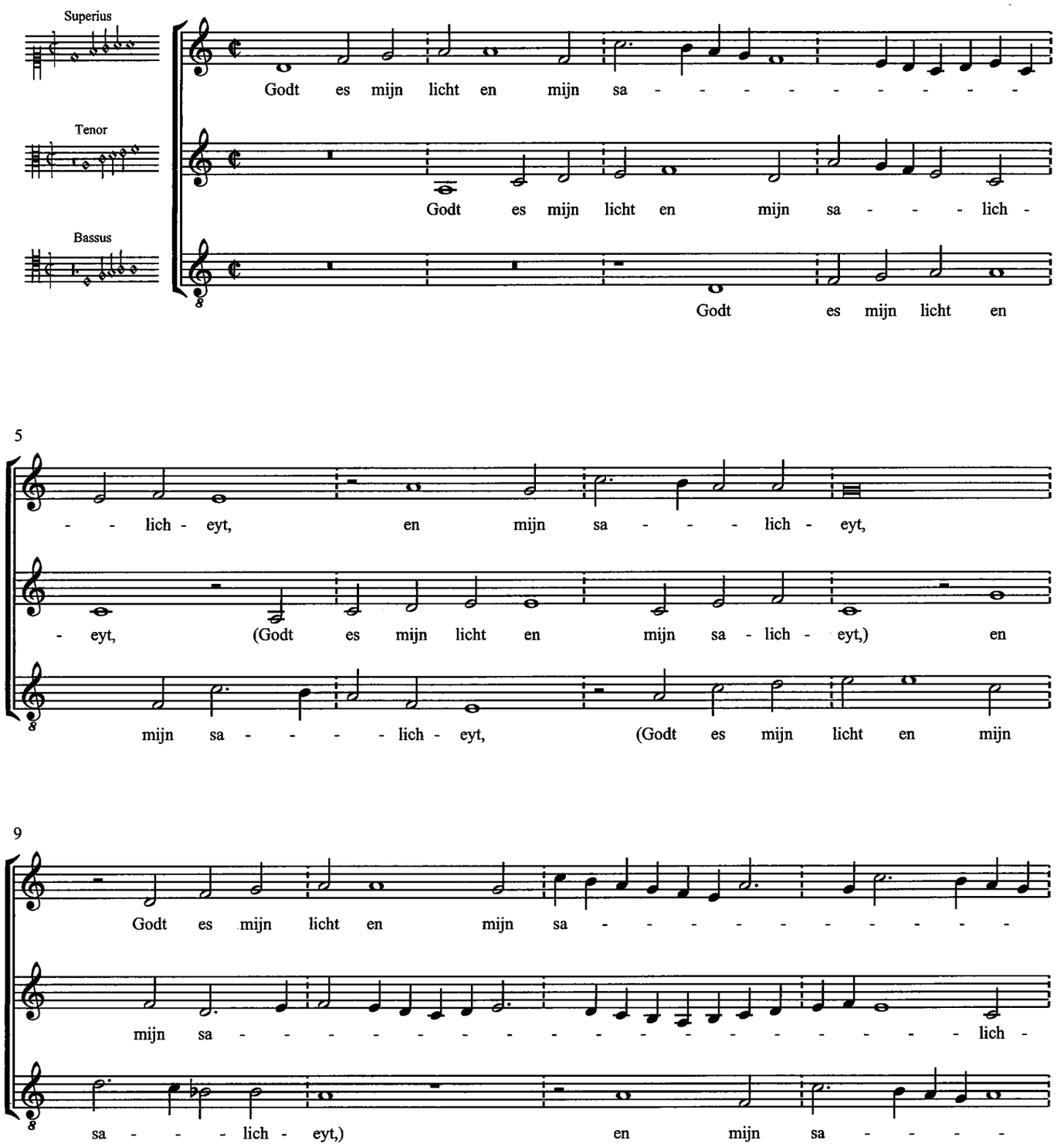

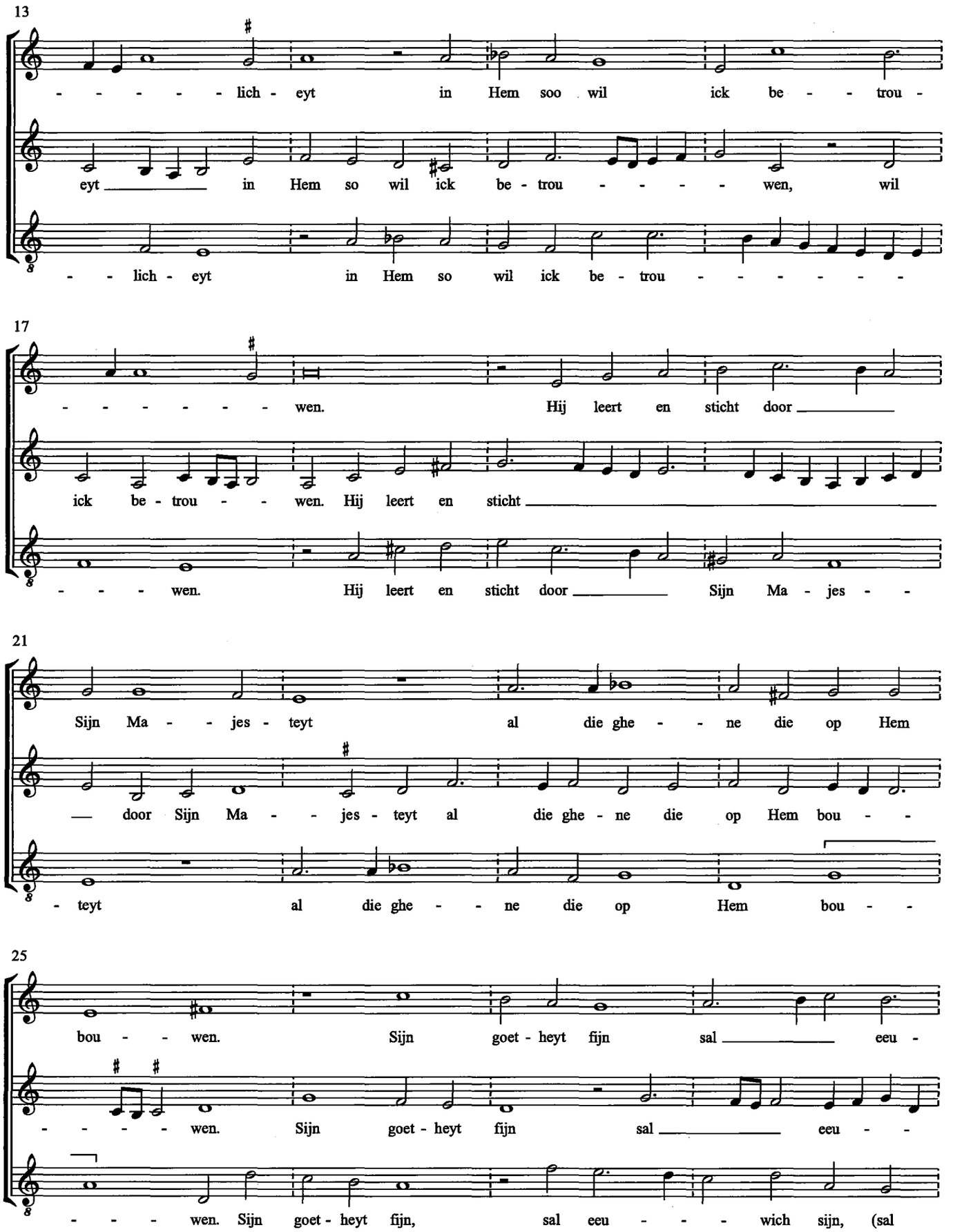
13
- - - - - - lich - eyt in Hem soo wil ick be - - - trou -
eyt _____ in Hem so wil ick be - trou - - - - - wen, wil
- - lich - eyt in Hem so wil ick be - trou - - - - - - -
17
- - - - - - - - wen. Hij leert en sticht door _____
ick be - trou - - - wen. Hij leert en sticht _____
- - - - wen. Hij leert en sticht door _____ Sijn Ma - jes - -
21
Sijn Ma - - - jes - teyt al die ghe - - - ne die op Hem
— door Sijn Ma - - - jes - teyt al die ghe - ne die op Hem bou - -
- teyt al die ghe - - - ne die op Hem bou - -
25
bou - - - wen. Sijn goet - heyt fijn sal _____ eeu -
- - - - - wen. Sijn goet - heyt fijn sal _____ eeu - -
- - - - wen. Sijn goet - heyt fijn, sal eeu - - - wich sijn, (sal

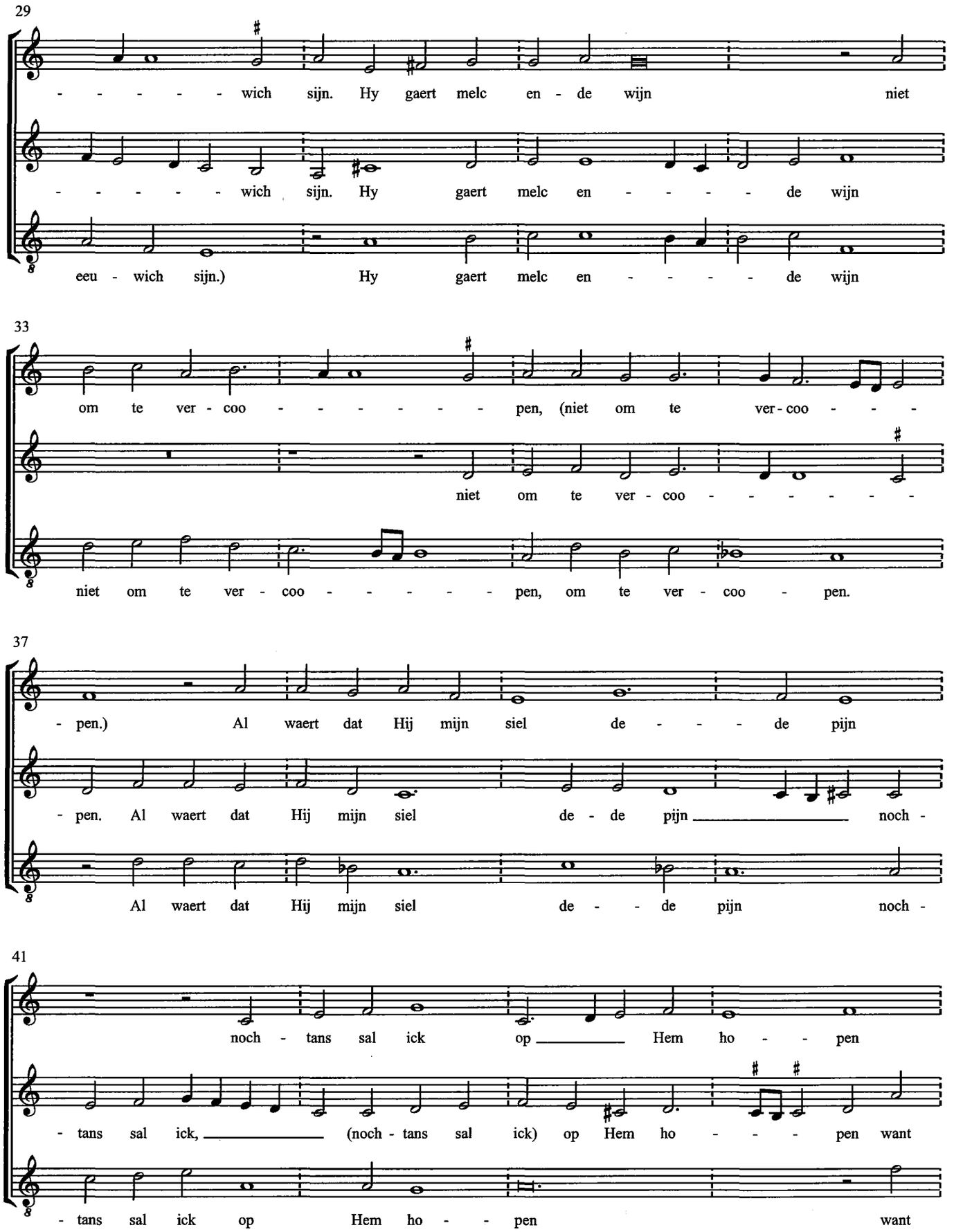
29
- - - - - - wich sijn. Hy gaert melc en - de wijn niet
- - - - - - wich sijn. Hy gaert melc en - - - - - de wijn
eeu - wich sijn.) Hy gaert melc en - - - - - de wijn
33
om te ver - coo - - - - - - - pen, (niet om te ver - coo - - -
niet om te ver - coo - - - - - - -
niet om te ver - coo - - - - - - pen, om te ver - coo - pen.
37
- pen.) Al waert dat Hij mijn siel de - - - de pijn
- pen. Al waert dat Hij mijn siel de - de pijn _____ noch -
Al waert dat Hij mijn siel de - - de pijn noch -
41
noch - tans sal ick op _____ Hem ho - - pen
- tans sal ick, _____ (noch - tans sal ick) op Hem ho - - - pen want
- tans sal ick op Hem ho - - pen want

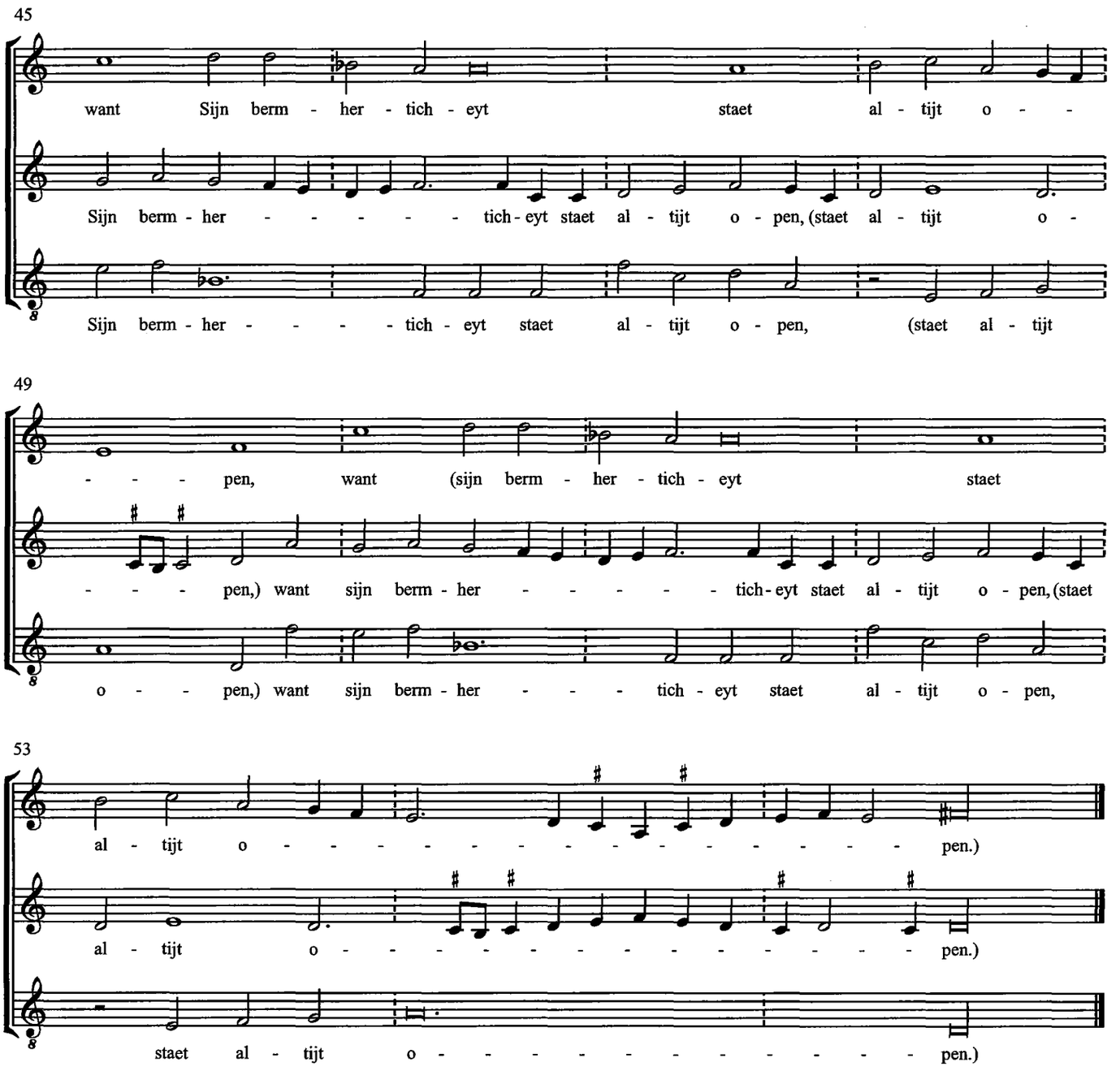
45
want Sijn berm - her - tich - eyt staet al - tijt o - -
Sijn berm - her - - - - - - tich - eyt staet al - tijt o - pen, (staet al - tijt o -
Sijn berm - her - - - - - tich - eyt staet al - tijt o - pen, (staet al - tijt
49
- - - - pen, want (sijn berm - her - tich - eyt staet
- - - - pen,) want sijn berm - her - - - - - - tich - eyt staet al - tijt o - pen, (staet
o - - - pen,) want sijn berm - her - - - - tich - eyt staet al - tijt o - pen,
53
al - tijt o - - - - - - - - - - - - - - - - - - pen.)
al - tijt o - - - - - - - - - - - - - - - - - - pen.)
staet al - tijt o - - - - - - - - - - - - - - - - pen.)

16. Alle mijn ghepeys

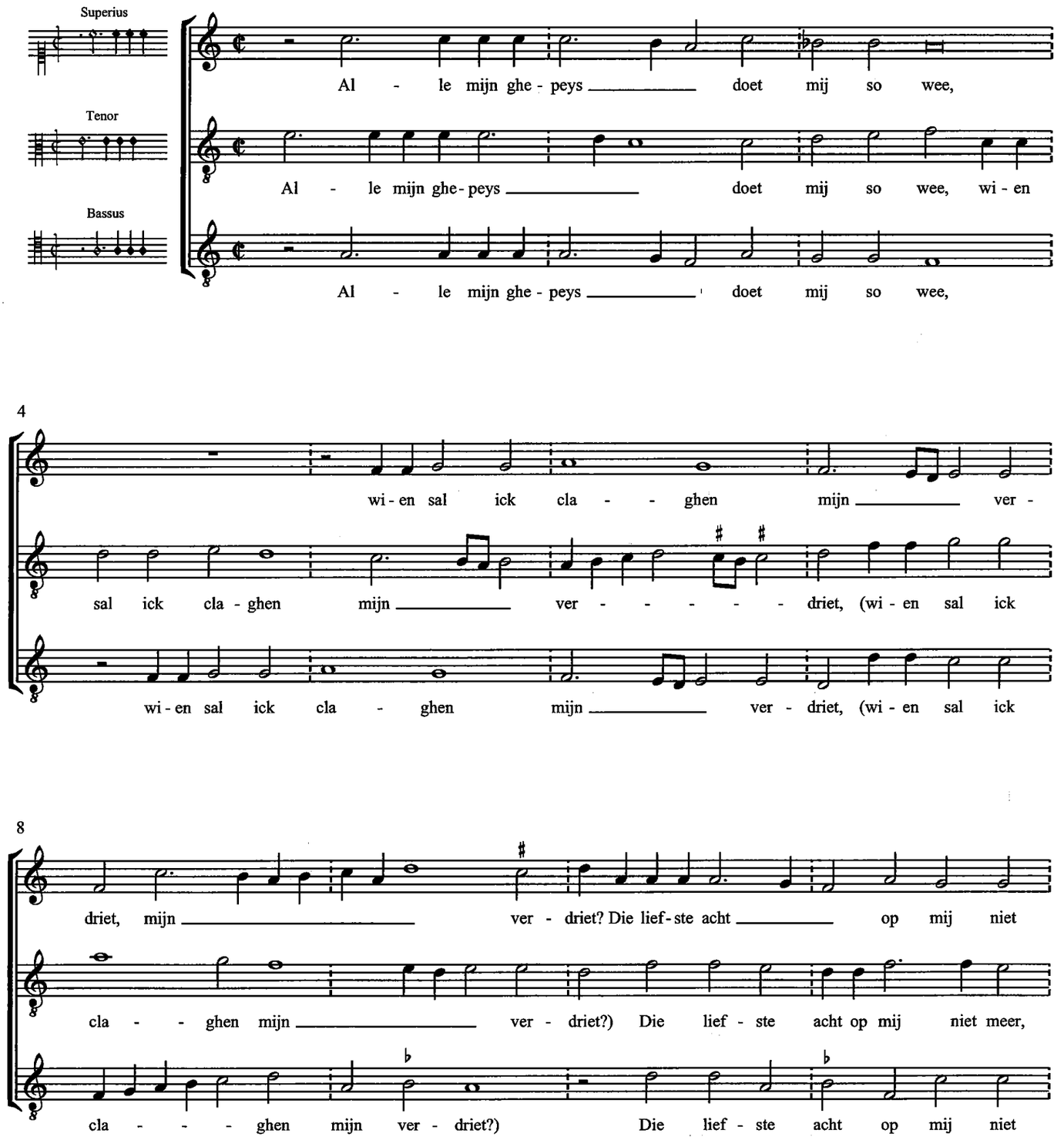

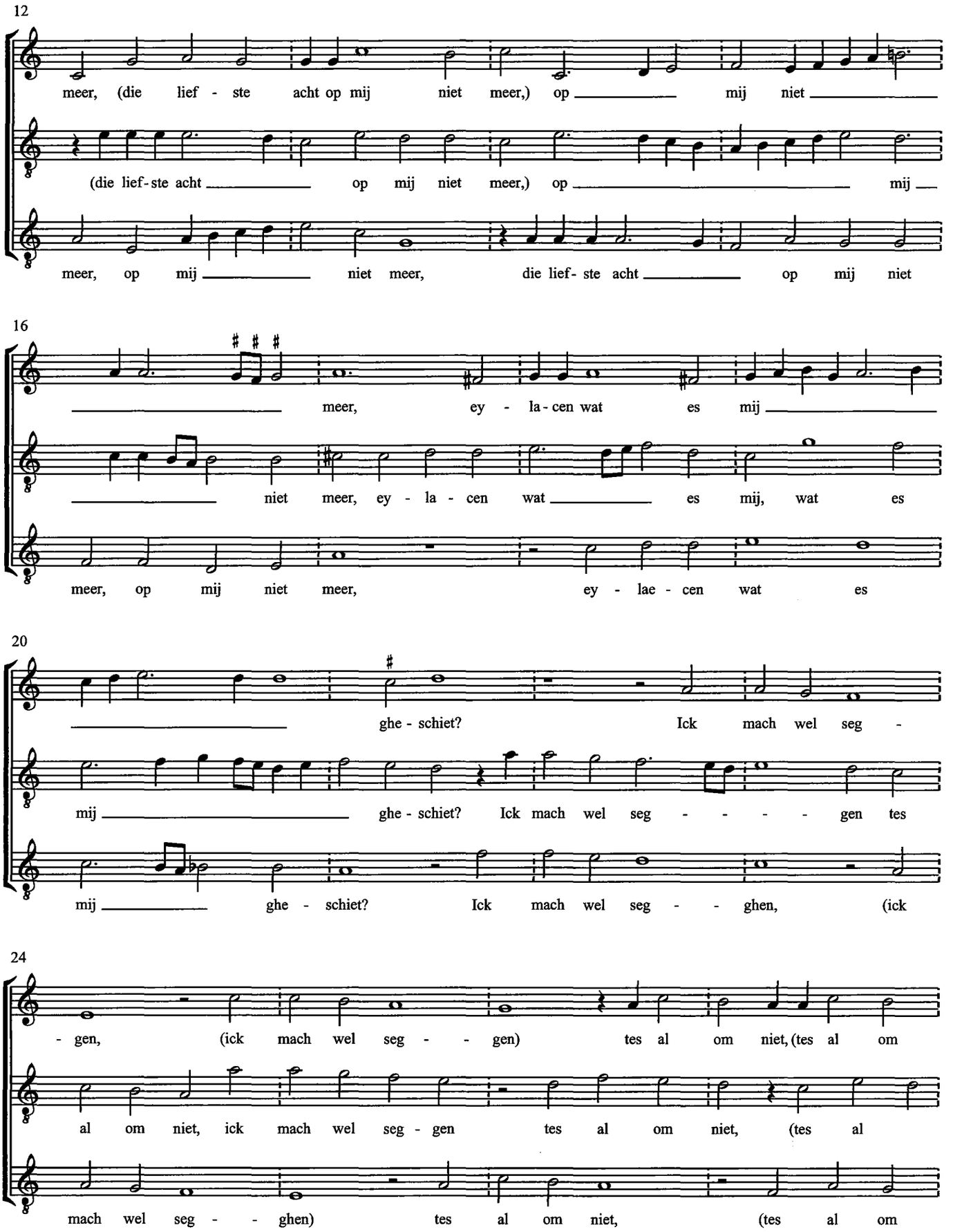
12
meer, (die lief - ste acht op mij niet meer,) op mij niet
(die lief-ste acht op mij niet meer,) op mij
meer, op mij niet meer, die lief- ste acht op mij niet
16
meer, ey - la-cen wat es mij
niet meer, ey - la - cen wat es mij, wat es
meer, op mij niet meer, ey - lae - cen wat es
20
ghe - schiet? Ick mach wel seg -
mij ghe - schiet? Ick mach wel seg - - - - gen tes
mij ghe - schiet? Ick mach wel seg - - ghen, (ick
24
- gen, (ick mach wel seg - - gen) tes al om niet, (tes al om
al om niet, ick mach wel seg - gen tes al om niet, (tes al
mach wel seg - - ghen) tes al om niet, (tes al om

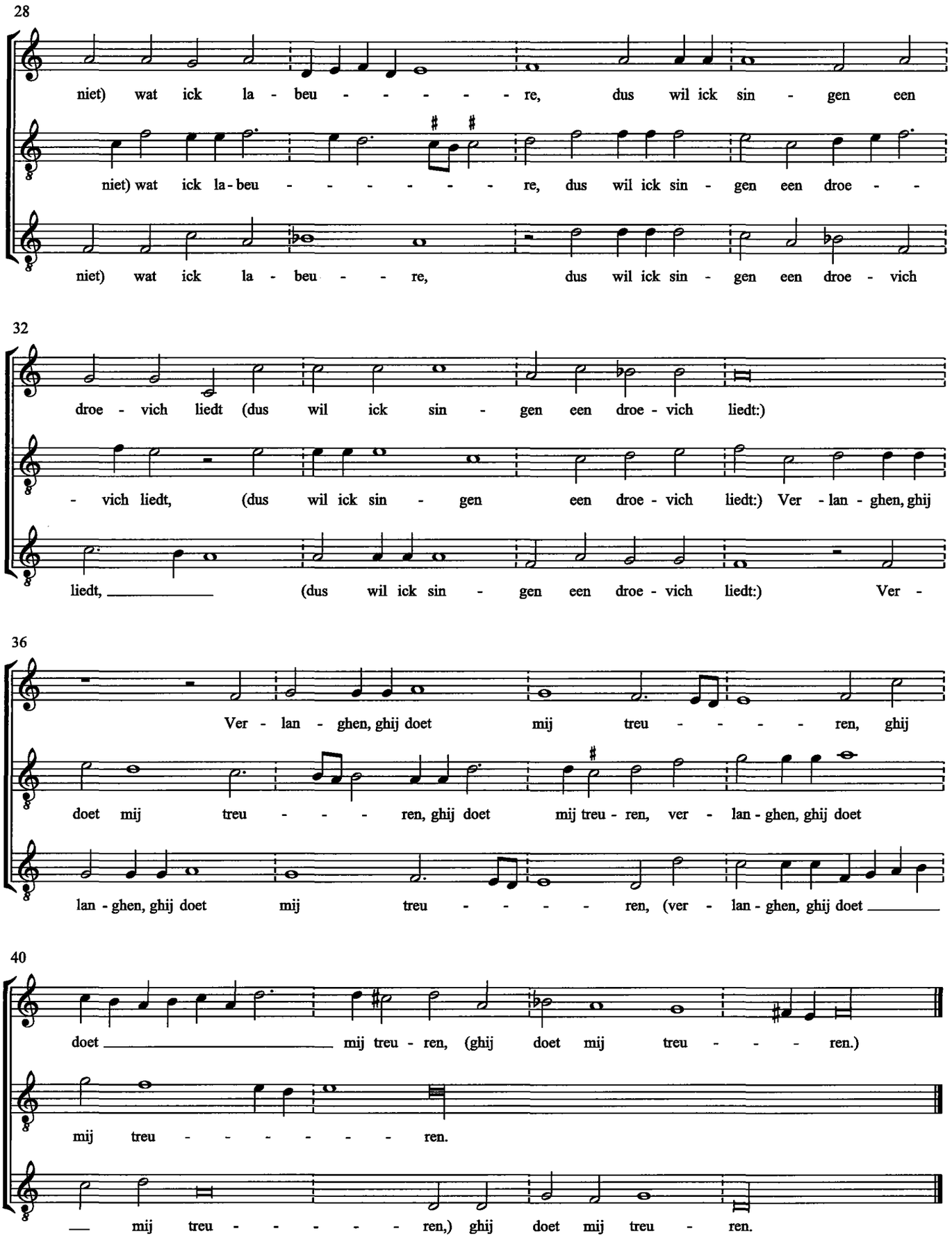
28
niet) wat ick la - beu - - - - - - re, dus wil ick sin - gen een
niet) wat ick la - beu - - - - - - - re, dus wil ick sin - gen een droe - -
niet) wat ick la - beu - - re, dus wil ick sin - gen een droe - vich
32
droe - vich liedt (dus wil ick sin - gen een droe - vich liedt:)
- vich liedt, (dus wil ick sin - gen een droe - vich liedt:) Ver - lan - ghen, ghij
liedt, (dus wil ick sin - gen een droe - vich liedt:) Ver -
36
Ver - lan - ghen, ghij doet mij treu - - - - ren, ghij
doet mij treu - - - ren, ghij doet mij treu - ren, ver - lan - ghen, ghij doet
lan - ghen, ghij doet mij treu - - - - ren, (ver - lan - ghen, ghij doet
40
doet mij treu - ren, (ghij doet mij treu - - - ren.)
mij treu - - - - - - ren.
mij treu - - - - - ren,) ghij doet mij treu - ren.

17. Ick ben den rechten wijngaert

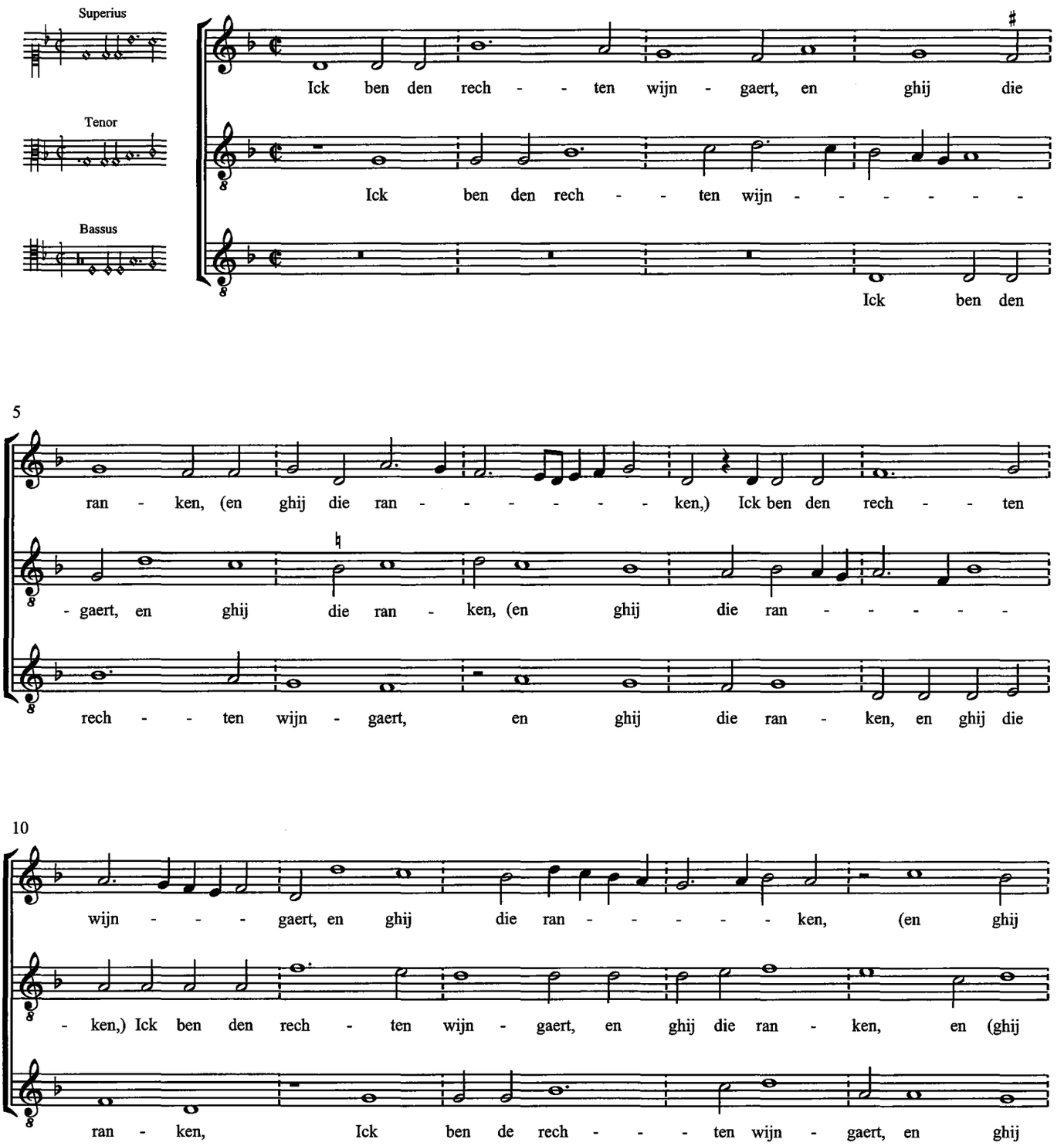

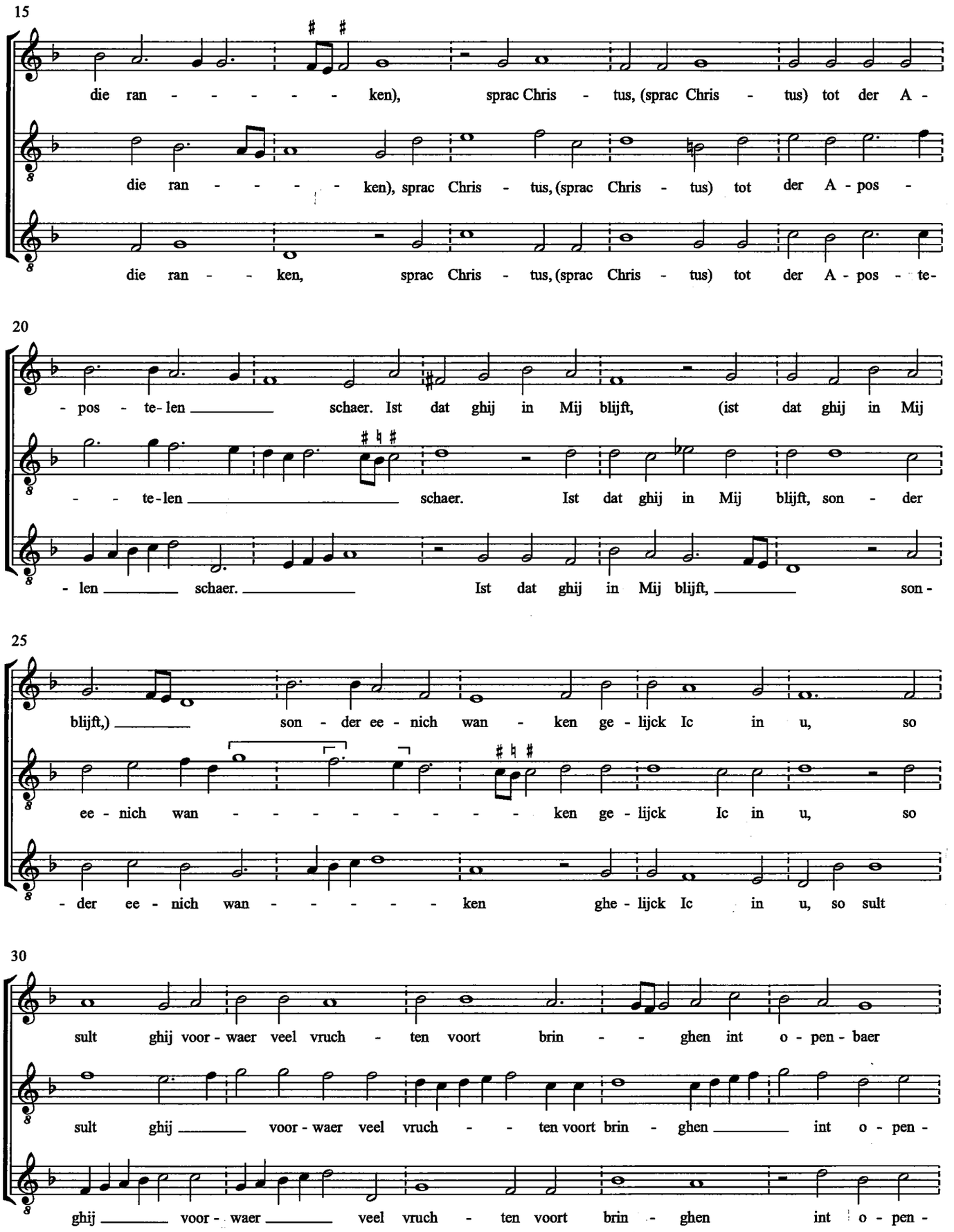
15
die ran - - - - - - ken), sprac Chris - tus, (sprac Chris - tus) tot der A -
die ran - - - - ken), sprac Chris - tus, (sprac Chris - tus) tot der A - pos -
die ran - - ken, sprac Chris - tus, (sprac Chris - tus) tot der A - pos - te-
20
- pos - te - len schaer. Ist dat ghij in Mij blijft, (ist dat ghij in Mij
- - te - len schaer. Ist dat ghij in Mij blijft, son - der
- len schaer. Ist dat ghij in Mij blijft, son -
25
blijft,) son - der ee - nich wan - ken ge - lijck Ic in u, so
ee - nich wan - - - - - - - - - ken ge - lijck Ic in u, so
- der ee - nich wan - - - - - ken ghe - lijck Ic in u, so sult
30
sult ghij voor - waer veel vruch - ten voort brin - - ghen int o - pen - baer
sult ghij voor - waer veel vruch - - ten voort brin - ghen int o - pen -
ghij voor - waer veel vruch - ten voort brin - ghen int o - pen -

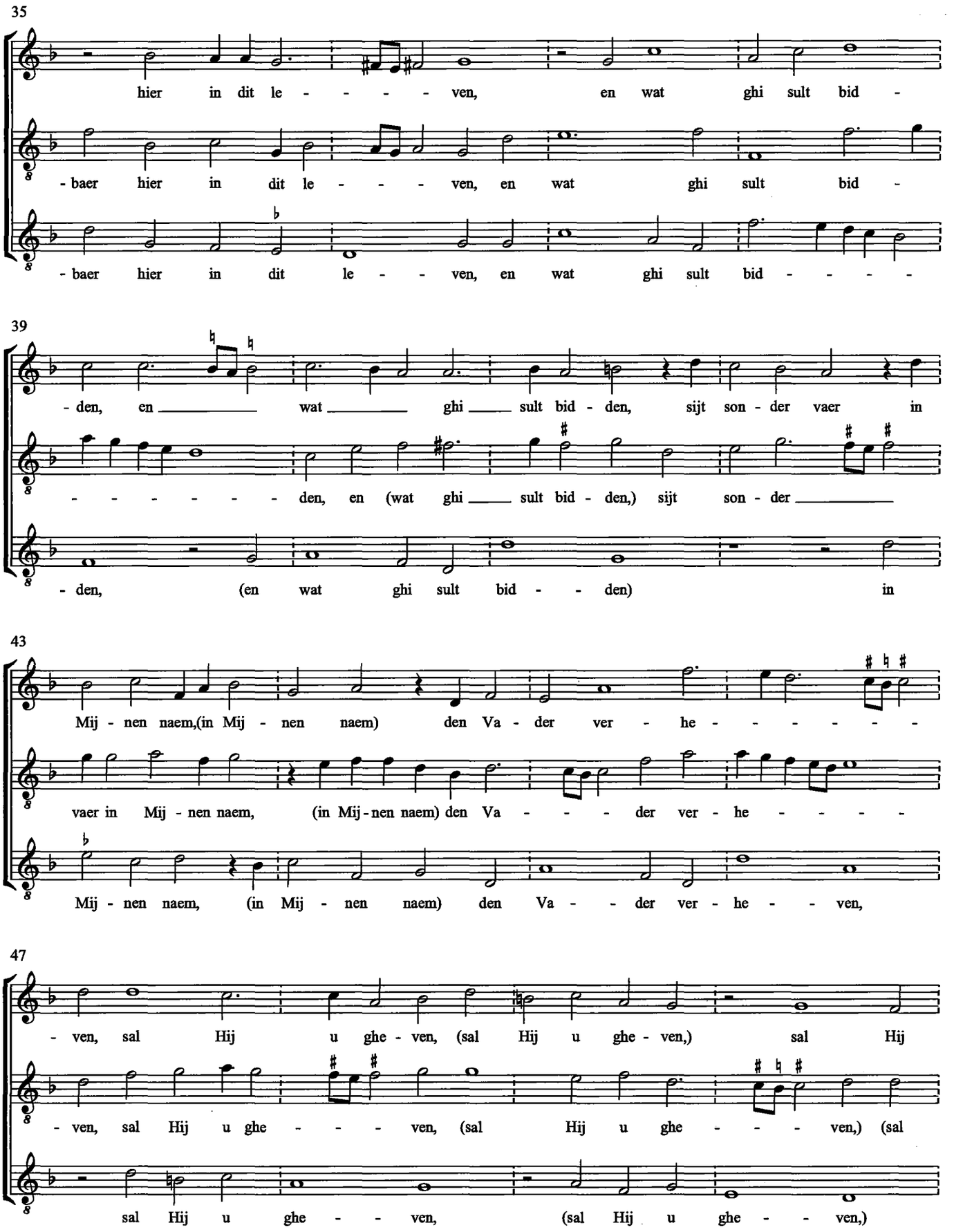
35
hier in dit le - - - - - ven, en wat ghi sult bid -
- baer hier in dit le - - - ven, en wat ghi sult bid -
- baer hier in dit le - - - ven, en wat ghi sult bid - - - - -
39
- den, en _____ wat _____ ghi ____ sult bid - den, sijt son - der vaer in
- - - - - - - - den, en (wat ghi ____ sult bid - den,) sijt son - der _____
- den, (en wat ghi sult bid - - den) in
43
Mij - nen naem,(in Mij - nen naem) den Va - der ver - he - - - - - - -
vaer in Mij - nen naem, (in Mij - nen naem) den Va - - - - der ver - he - - - - -
Mij - nen naem, (in Mij - nen naem) den Va - - der ver - he - - ven,
47
- ven, sal Hij u ghe - ven, (sal Hij u ghe - ven,) sal Hij
- ven, sal Hij u ghe - - - ven, (sal Hij u ghe - - - ven,) (sal
sal Hij u ghe - - ven, (sal Hij u ghe - - ven,)

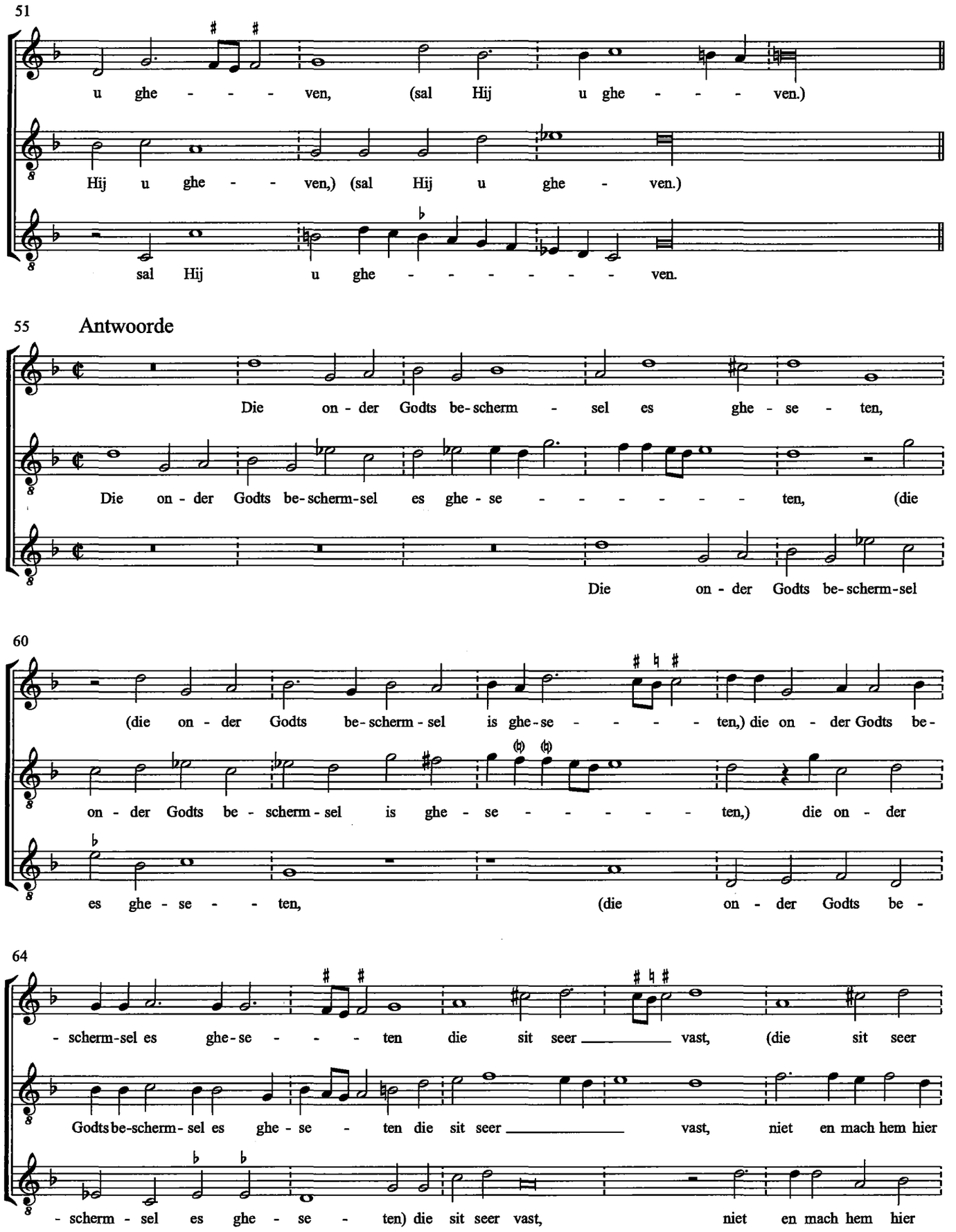
51
u ghe - - - - ven, (sal Hij u ghe - - - - ven.)
Hij u ghe - - ven,) (sal Hij u ghe - ven.)
sal Hij u ghe - - - - - - - ven.
55 Antwoorde
Die on - der Godts be-scherm - sel es ghe - se - ten,
Die on - der Godts be-scherm-sel es ghe - se - - - - - - - ten, (die
Die on - der Godts be-scherm-sel
60
(die on - der Godts be-scherm - sel is ghe-se - - - - ten,) die on - der Godts be-
on - der Godts be - scherm - sel is ghe - se - - - - - - ten,) die on - der
es ghe - se - - ten, (die on - der Godts be -
64
- scherm-sel es ghe-se - - - - ten die sit seer vast, (die sit seer
Godts be-scherm - sel es ghe - se - ten die sit seer vast, niet en mach hem hier
- scherm - sel es ghe - se - ten) die sit seer vast, niet en mach hem hier

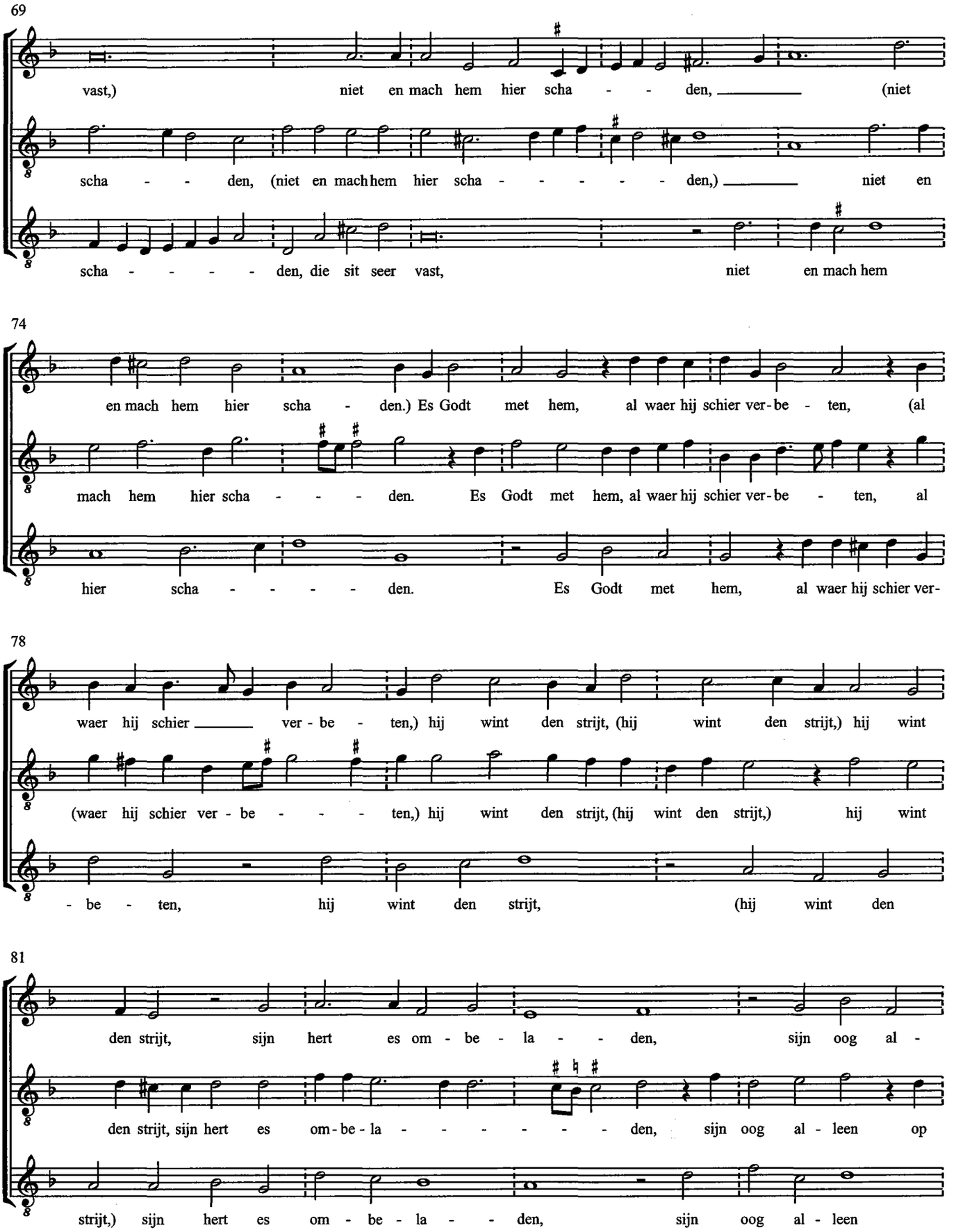
69
vast,) niet en mach hem hier scha - - den, (niet
scha - - den, (niet en mach hem hier scha - - - - - den,) niet en
scha - - - - - den, die sit seer vast, niet en mach hem
74
en mach hem hier scha - den.) Es Godt met hem, al waer hij schier ver-be - ten, (al
mach hem hier scha - - - - den. Es Godt met hem, al waer hij schier ver-be - ten, al
hier scha - - - - - den. Es Godt met hem, al waer hij schier ver-
78
waer hij schier ver - be - ten,) hij wint den strijt, (hij wint den strijt,) hij wint
(waer hij schier ver - be - - - - ten,) hij wint den strijt, (hij wint den strijt,) hij wint
- be - ten, hij wint den strijt, (hij wint den
81
den strijt, sijn hert es om - be - la - - den, sijn oog al -
den strijt, sijn hert es om - be - la - - - - - - - den, sijn oog al - leen op
strijt,) sijn hert es om - be - la - - den, sijn oog al - leen

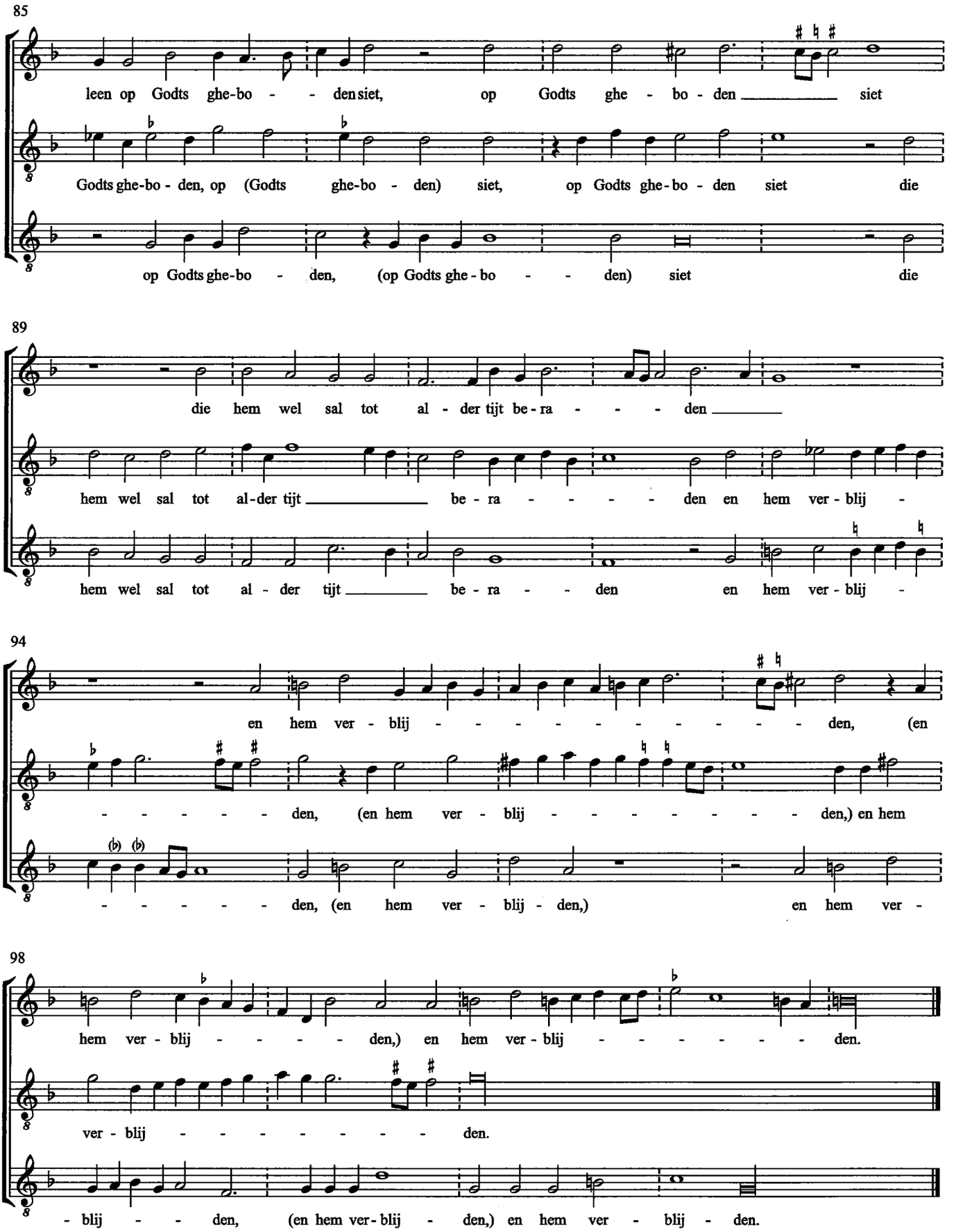
85
leen op Godts ghe-bo - - den siet, op Godts ghe - bo - den siet
Godts ghe-bo - den, op (Godts ghe-bo - den) siet, op Godts ghe-bo - den siet die
op Godts ghe-bo - den, (op Godts ghe - bo - - den) siet die
89
die hem wel sal tot al - der tijt be-ra - - - den
hem wel sal tot al-der tijt be - ra - - - - den en hem ver - blij -
hem wel sal tot al - der tijt be - ra - - den en hem ver - blij -
94
en hem ver - blij - - - - - - - - - - den, (en
- - - - - - den, (en hem ver - blij - - - - - - - - den,) en hem
- - - - - - den, (en hem ver - blij - den,) en hem ver -
98
hem ver - blij - - - - - den,) en hem ver - blij - - - - - - den.
ver - blij - - - - - - - - den.
- blij - - den, (en hem ver - blij - den,) en hem ver - blij - den.

18. Overvloedighen rijckdom

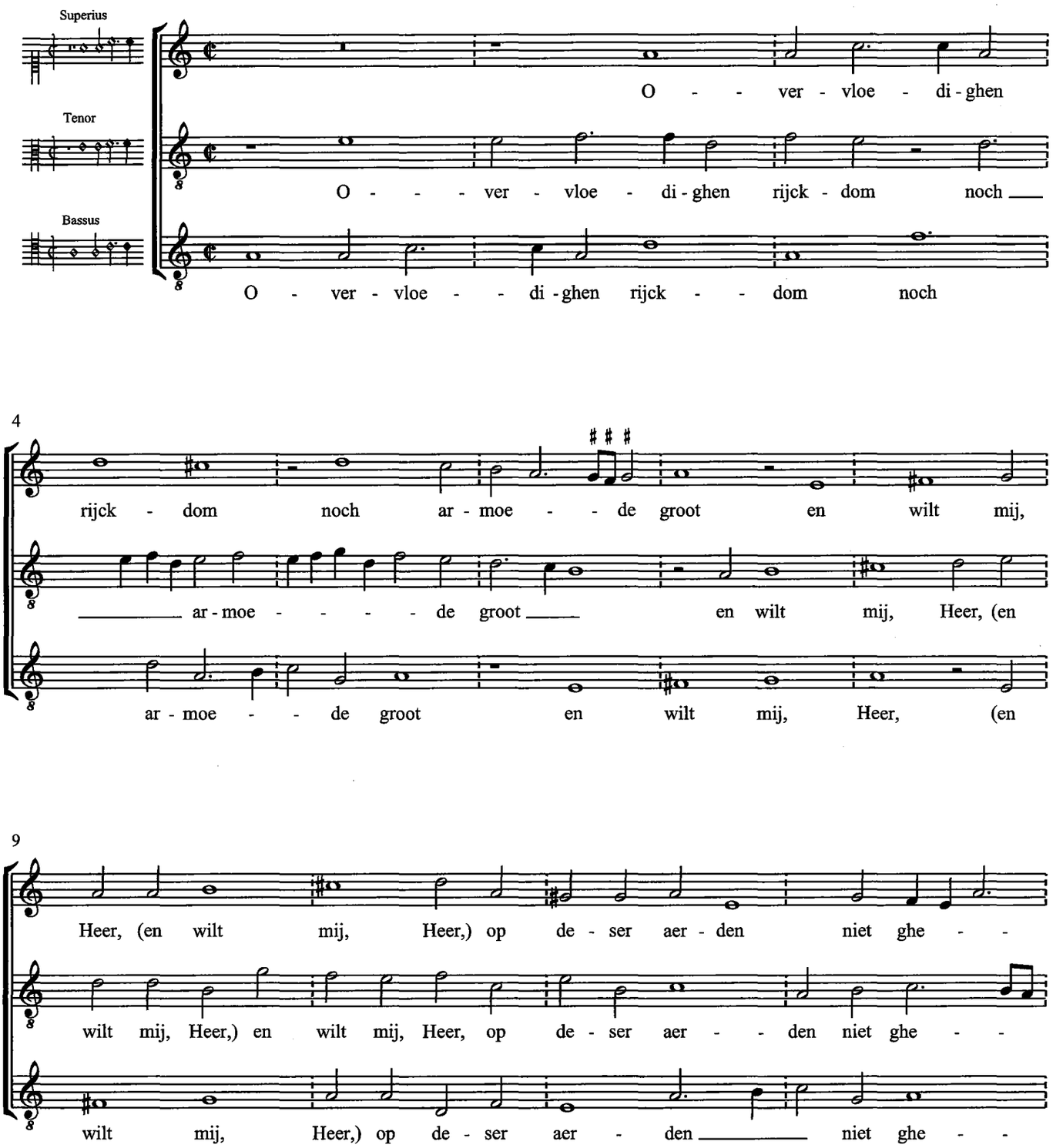

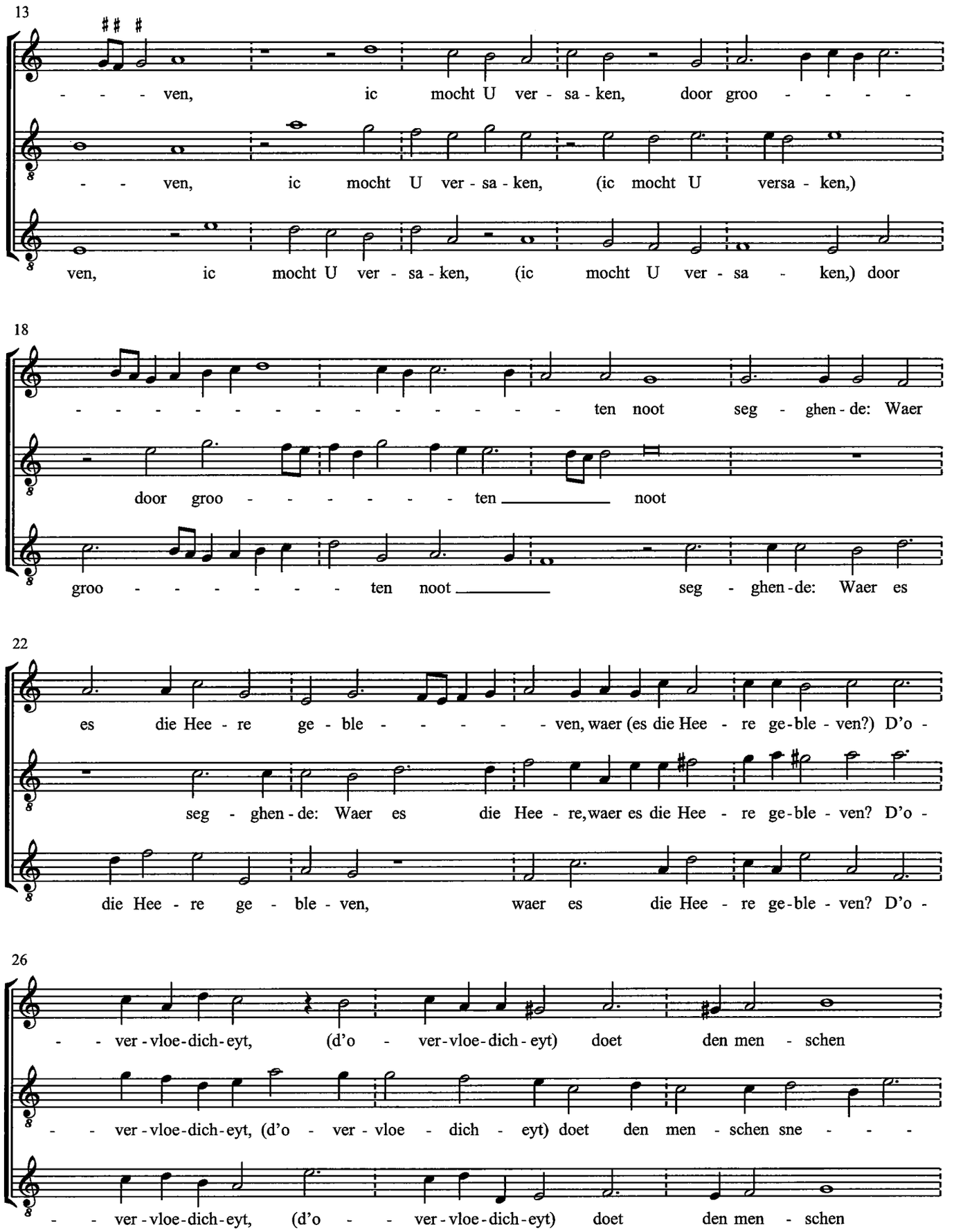
13
- - - - ven, ic mocht U ver - sa - ken, door groo - - - - -
- - ven, ic mocht U ver - sa - ken, (ic mocht U versa - ken,)
ven, ic mocht U ver - sa - ken, (ic mocht U ver - sa - ken,) door
18
- - - - - - - - - - - - - - - - - - ten noot seg - ghen - de: Waer
door groo - - - - - - - - ten _____ noot
groo - - - - - - - - ten noot _____ seg - ghen - de: Waer es
22
es die Hee - re ge - ble - - - - - - ven, waer (es die Hee - re ge - ble - ven?) D'o -
seg - ghen - de: Waer es die Hee - re, waer es die Hee - re ge - ble - ven? D'o -
die Hee - re ge - ble - ven, waer es die Hee - re ge - ble - ven? D'o -
26
- - ver - vloe - dich - eyt, (d'o - ver - vloe - dich - eyt) doet den men - schen
- - ver - vloe - dich - eyt, (d'o - ver - vloe - dich - eyt) doet den men - schen sne - - -
- - ver - vloe - dich - eyt, (d'o - - ver - vloe - dich - eyt) doet den men - schen

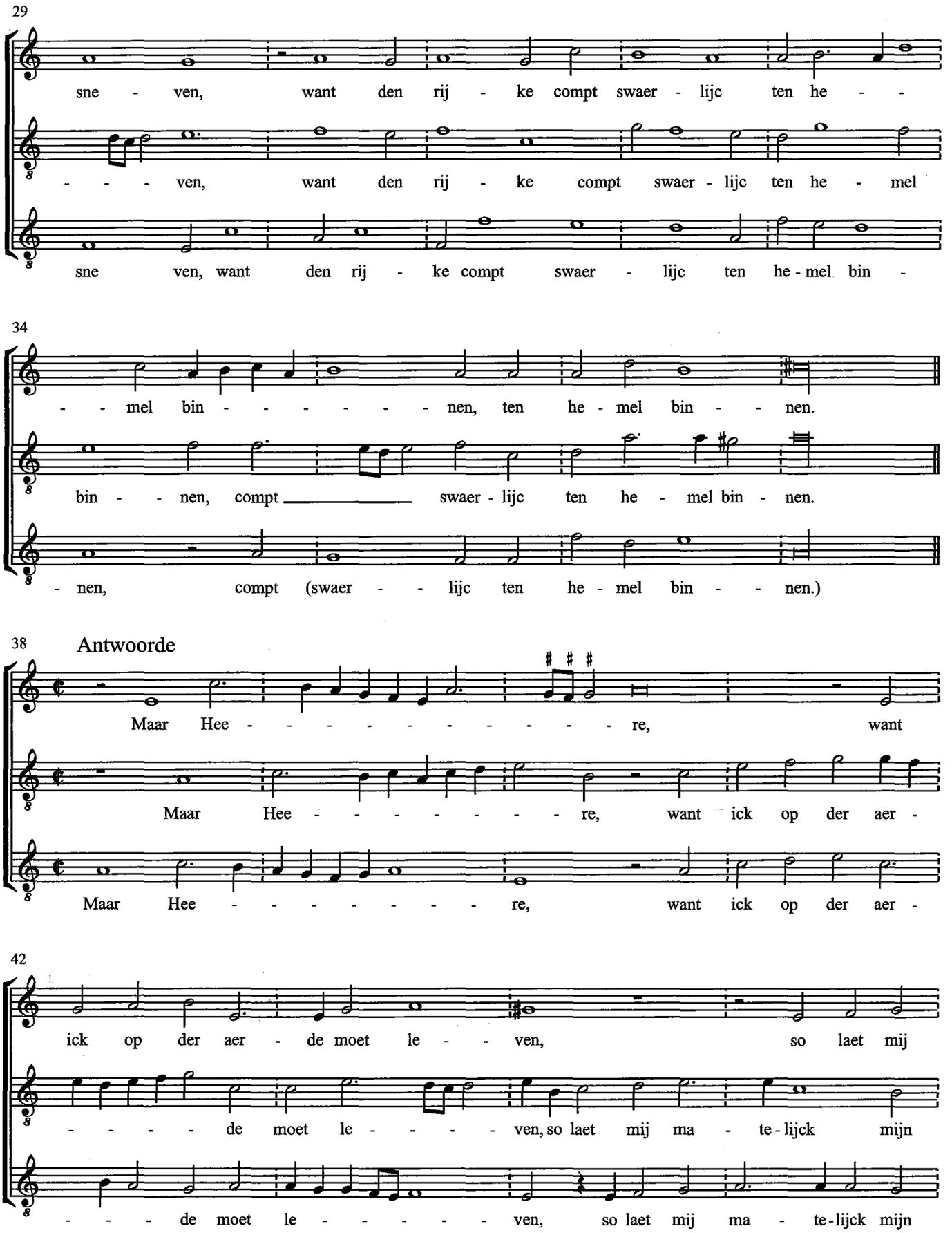
29
sne - ven, want den rij - ke compt swaer - lijc ten he - -
- - - - ven, want den rij - ke compt swaer - lijc ten he - mel
sne ven, want den rij - ke compt swaer - lijc ten he - mel bin -
34
- - mel bin - - - - - - - nen, ten he - mel bin - - nen.
bin - - nen, compt swaer - lijc ten he - mel bin - nen.
- nen, compt (swaer - - lijc ten he - mel bin - - nen.)
38
Antwoorde
Maar Hee - - - - - - - - - - re, want
Maar Hee - - - - - - - - re, want ick op der aer -
Maar Hee - - - - - - - - re, want ick op der aer -
42
ick op der aer - de moet le - - ven, so laet mij
- - - - de moet le - - - - - ven, so laet mij ma - te - lijck mijn
- - - de moet le - - - - - - ven, so laet mij ma - te - lijck mijn

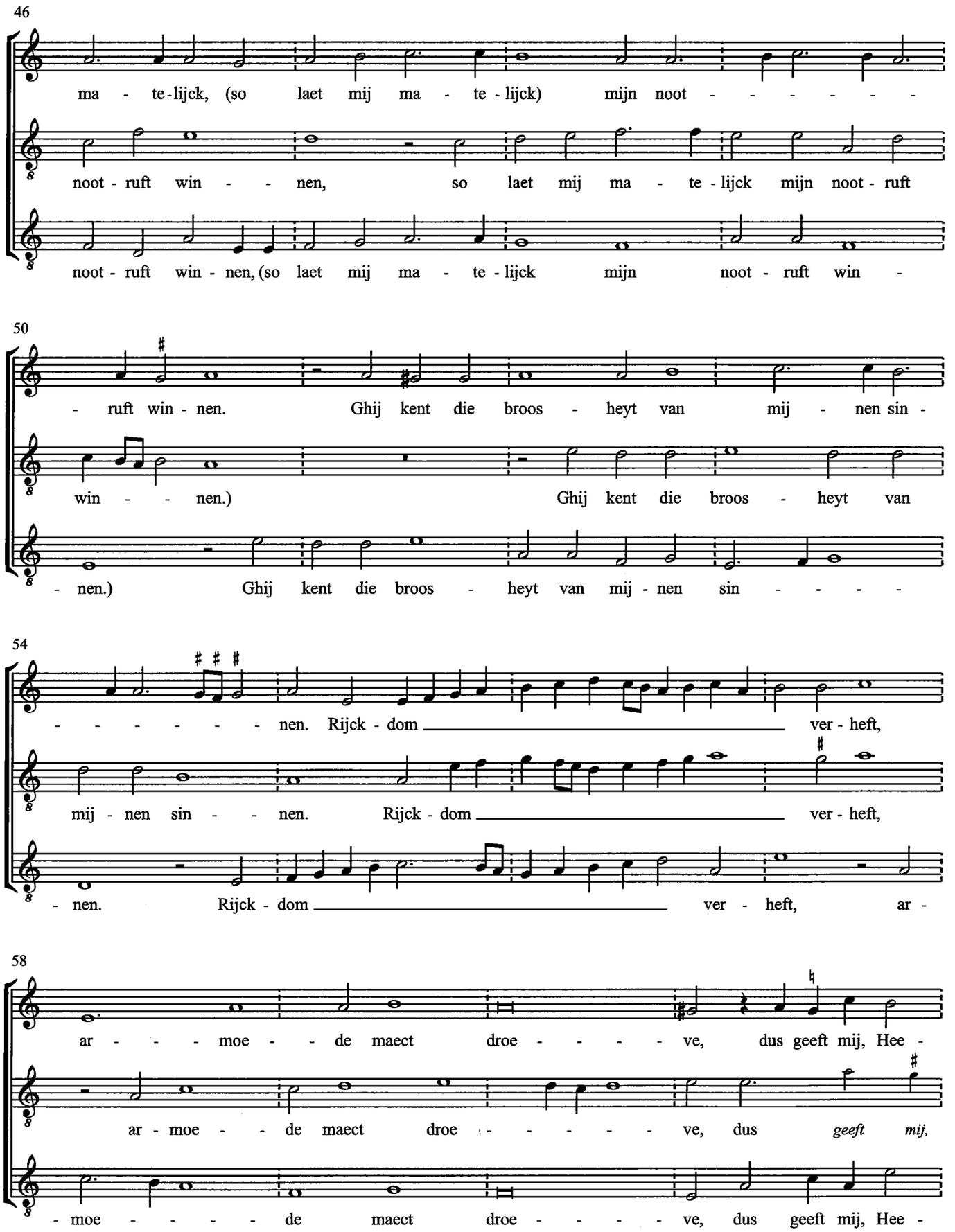
46
ma - te-lijck, (so laet mij ma - te - lijck) mijn noot - - - - - -
noot - ruft win - - nen, so laet mij ma - te - lijck mijn noot - ruft
noot - ruft win - nen, (so laet mij ma - te - lijck mijn noot - ruft win -
50
- ruft win - nen. Ghij kent die broos - heyt van mij - nen sin -
win - - nen.) Ghij kent die broos - heyt van
- nen.) Ghij kent die broos - heyt van mij - nen sin - - - -
54
- - - - - - - nen. Rijck - dom ver - heft,
mij - nen sin - - nen. Rijck - dom ver - heft,
- nen. Rijck - dom ver - heft, ar -
58
ar - - - moe - - de maect droe - - - - ve, dus geeft mij, Hee -
ar - moe - - de maect droe - - - - ve, dus geeft mij,
- moe - - - - de maect droe - - - - ve, dus geeft mij, Hee -

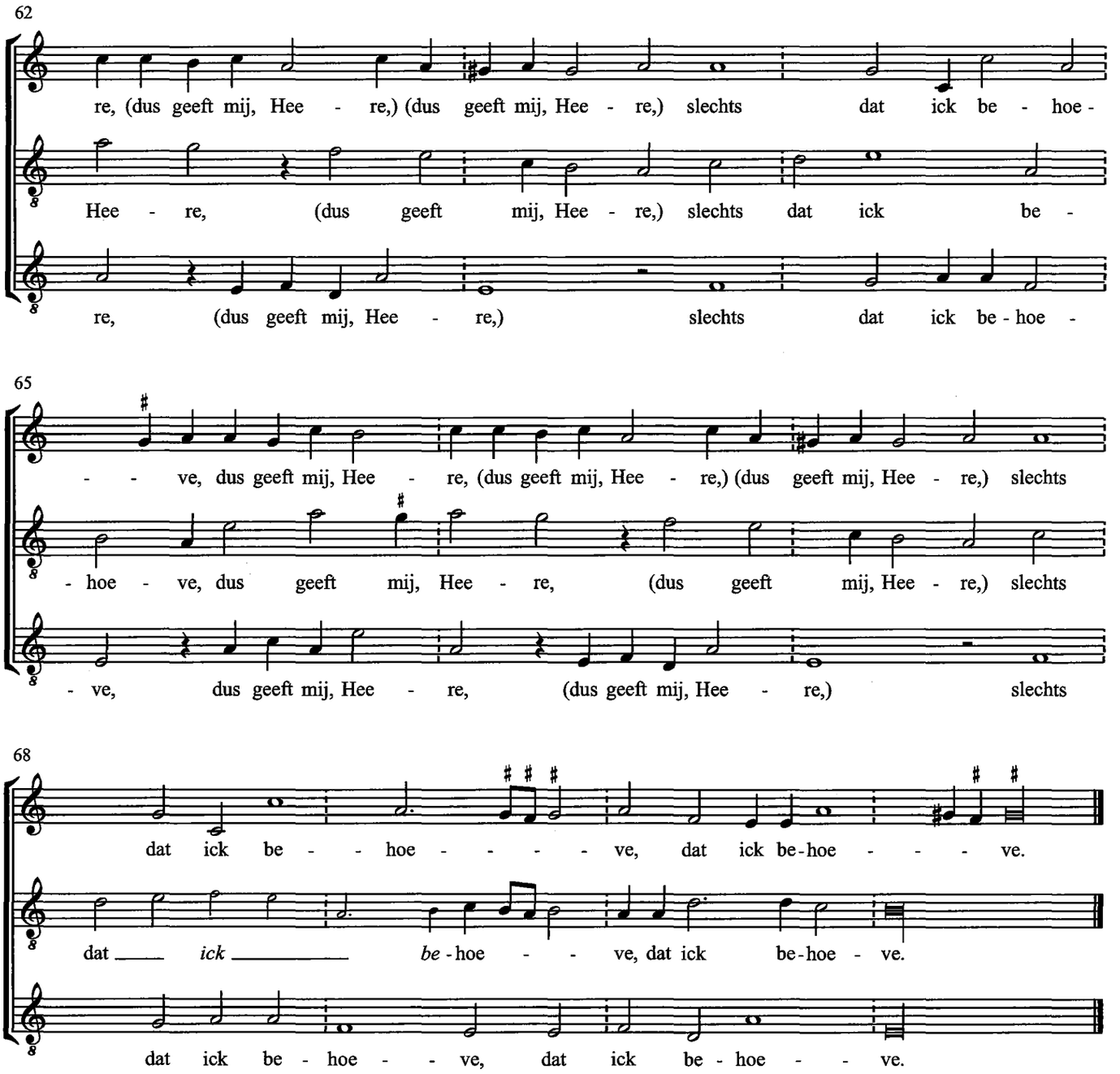
62
re, (dus geeft mij, Hee - re,) (dus geeft mij, Hee - re,) slechts dat ick be - hoe -
Hee - re, (dus geeft mij, Hee - re,) slechts dat ick be -
re, (dus geeft mij, Hee - re,) slechts dat ick be - hoe -
65
- - ve, dus geeft mij, Hee - re, (dus geeft mij, Hee - re,) (dus geeft mij, Hee - re,) slechts
- hoe - ve, dus geeft mij, Hee - re, (dus geeft mij, Hee - re,) slechts
- ve, dus geeft mij, Hee - re, (dus geeft mij, Hee - re,) slechts
68
dat ick be - - hoe - - - - - ve, dat ick be-hoe - - - - ve.
dat ick be-hoe - - ve, dat ick be-hoe - ve.
dat ick be - hoe - - ve, dat ick be - hoe - - ve.

19. Laet ons nu al verblijden

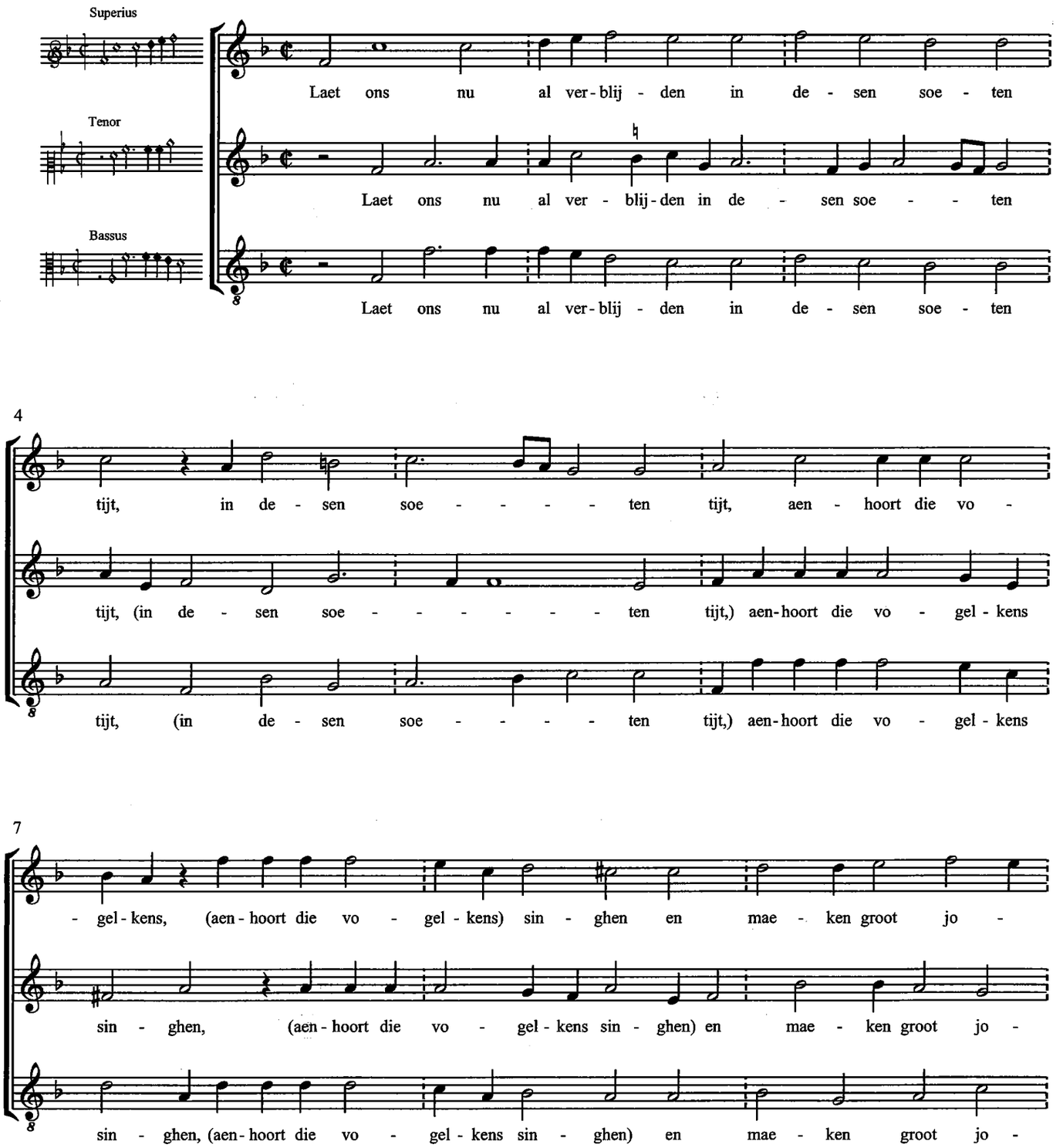

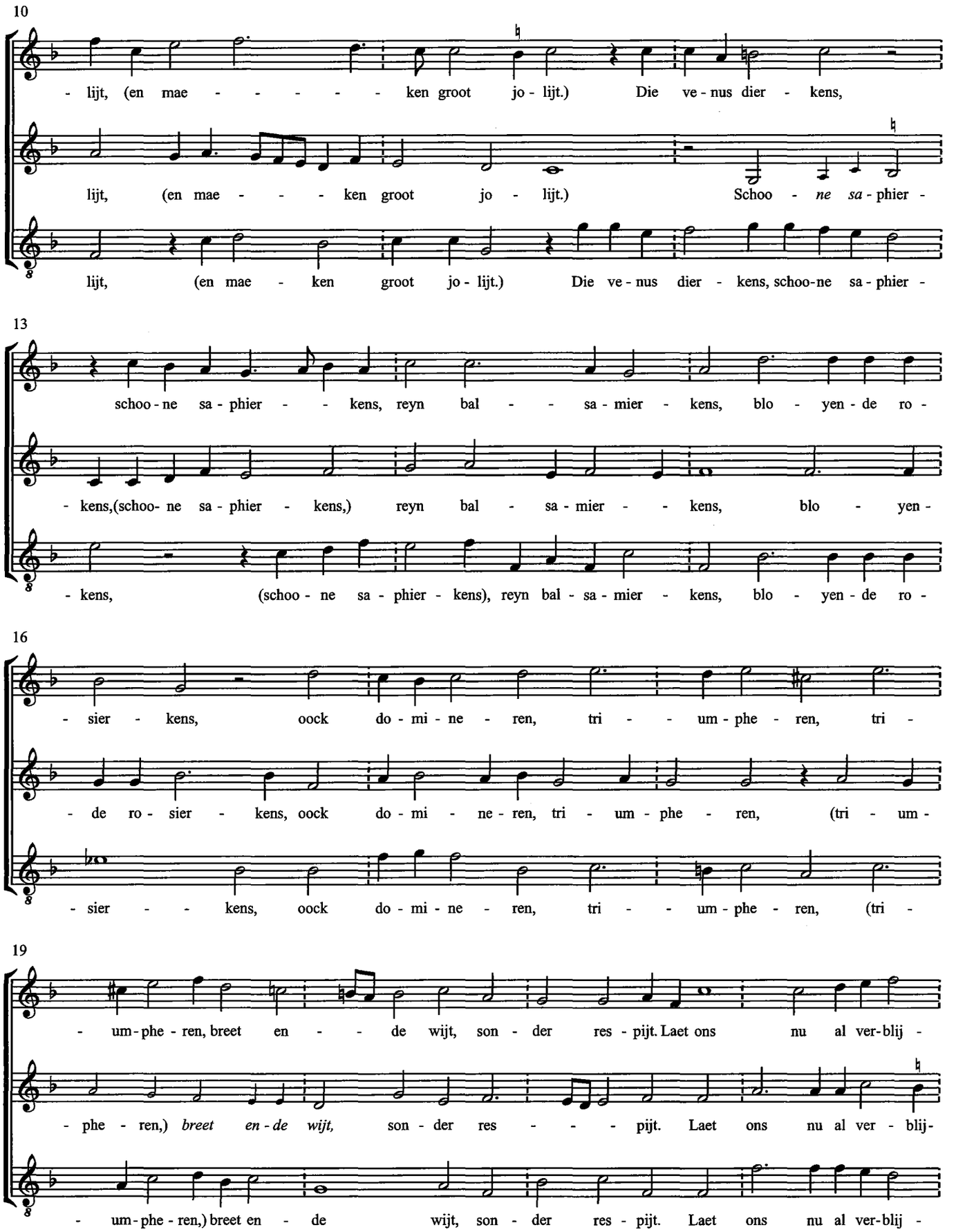
10
- lijt, (en mae - - - - - - ken groot jo - lijt.) Die ve - nus dier - kens,
lijt, (en mae - - - ken groot jo - lijt.) Schoo - ne sa - phier -
lijt, (en mae - ken groot jo - lijt.) Die ve - nus dier - kens, schoo-ne sa - phier -
13
schoo - ne sa - phier - - kens, reyn bal - - sa - mier - kens, blo - yen - de ro -
- kens,(schoo- ne sa - phier - kens,) reyn bal - sa - mier - - kens, blo - yen -
- kens, (schoo - ne sa - phier - kens), reyn bal - sa - mier - kens, blo - yen - de ro -
16
- sier - kens, oock do - mi - ne - ren, tri - - um - phe - ren, tri -
- de ro - sier - kens, oock do - mi - ne - ren, tri - um - phe - ren, (tri - um -
- sier - - kens, oock do - mi - ne - ren, tri - - um - phe - ren, (tri -
19
- um - phe - ren, breet en - - de wijt, son - der res - pijt. Laet ons nu al ver - blij -
- phe - ren,) breet en - de wijt, son - der res - - - pijt. Laet ons nu al ver - blij -
- um - phe - ren,) breet en - de wijt, son - der res - pijt. Laet ons nu al ver - blij -

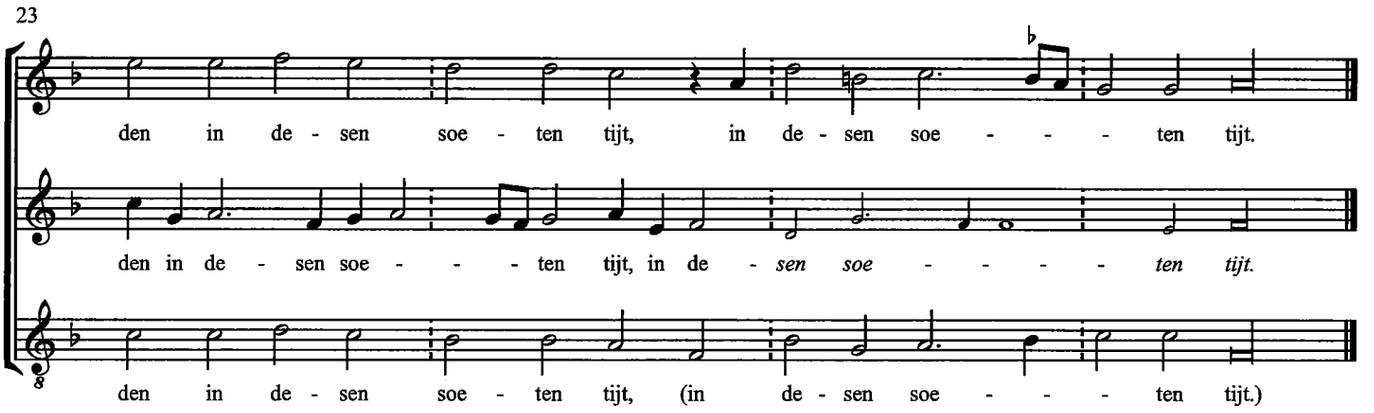
23
den in de - sen soe - ten tijt, in de - sen soe - - - - ten tijt.
den in de - sen soe - - - - ten tijt, in de - sen soe - - - - ten tijt.
den in de - sen soe - ten tijt, (in de - sen soe - - - - ten tijt.)

20. Ryckdom en haven

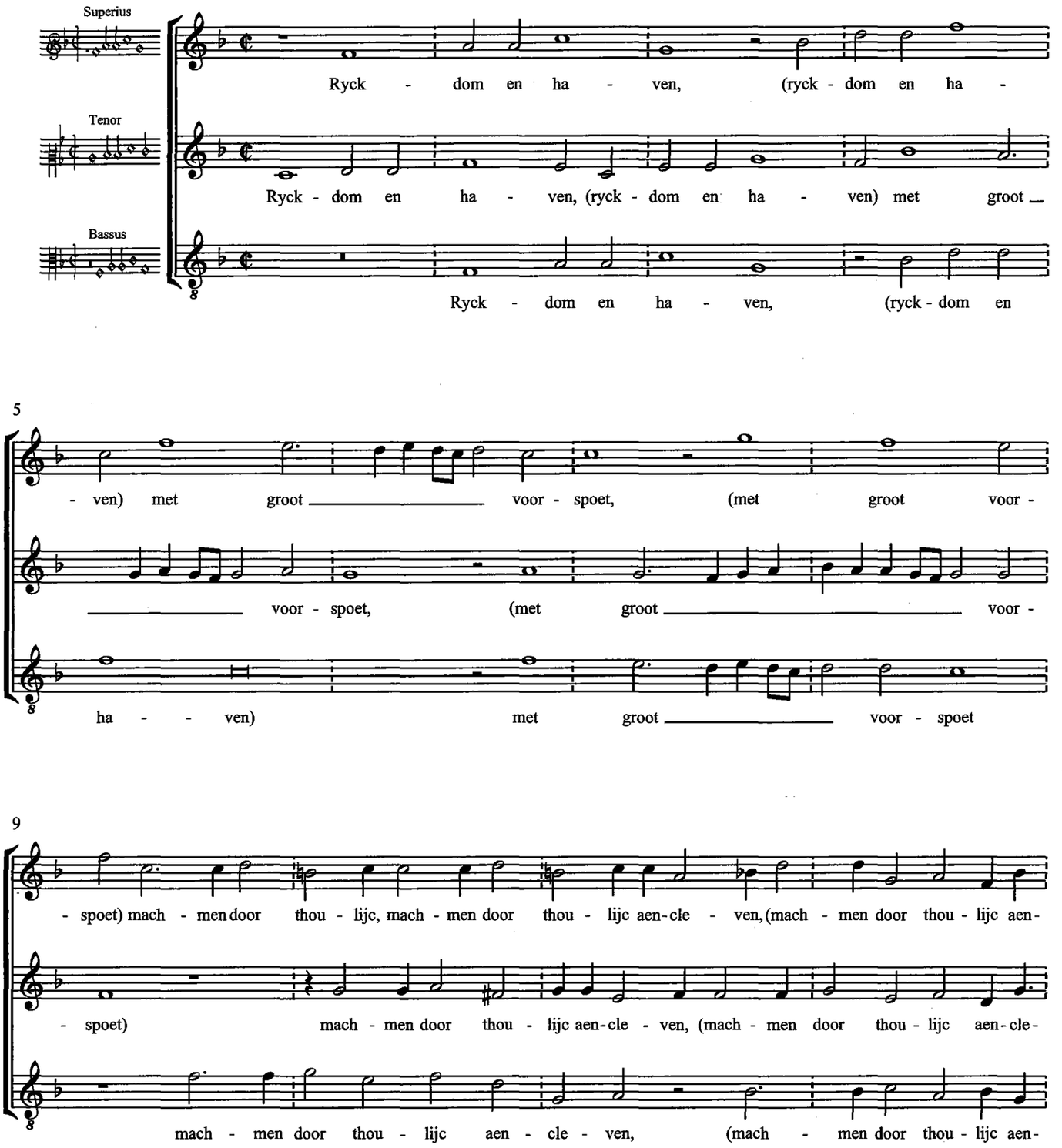

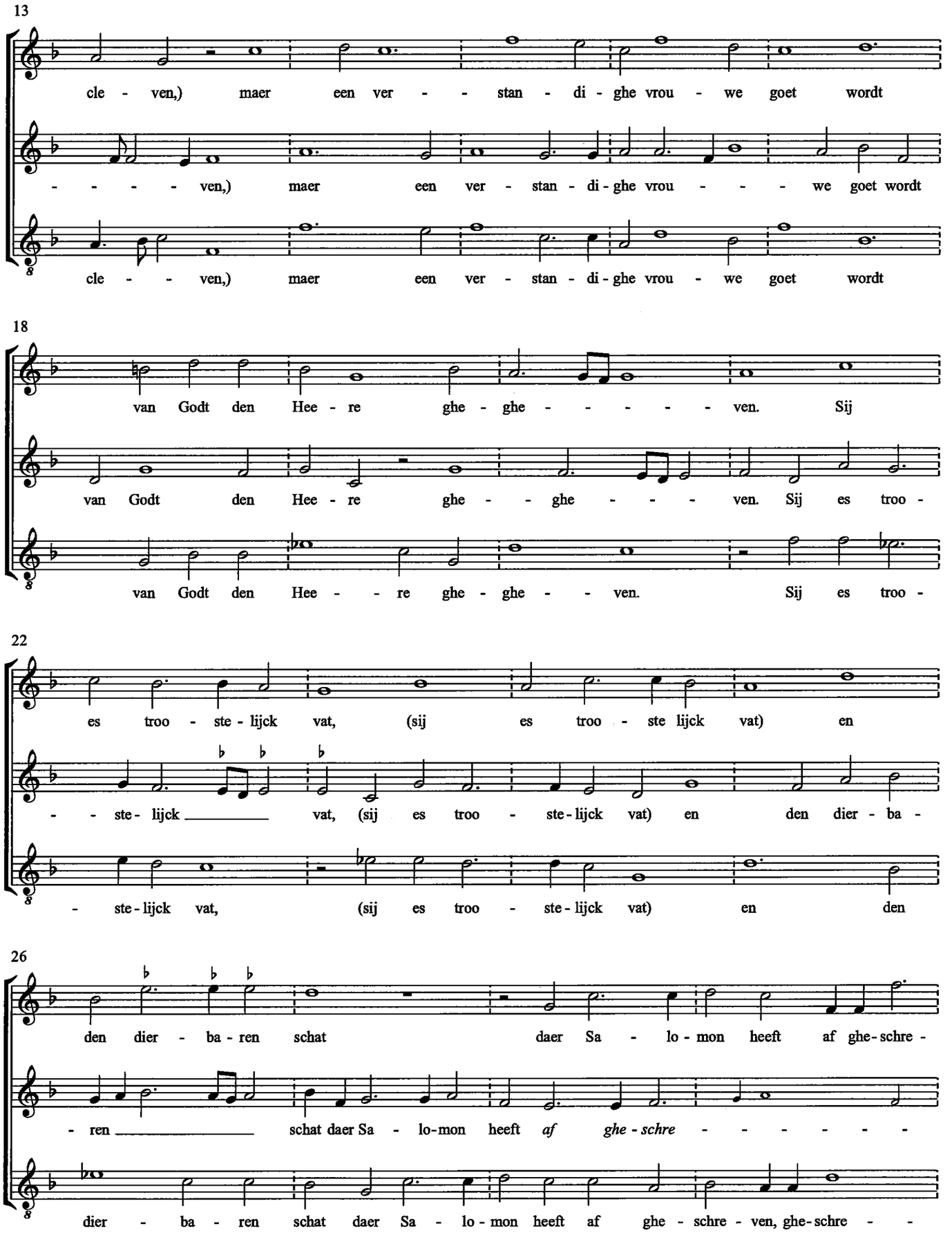
13
cle - ven,) maer een ver - - stan - di - ghe vrou - we goet wordt
- - - - - ven,) maer een ver - stan - di - ghe vrou - - - we goet wordt
cle - - ven,) maer een ver - stan - di - ghe vrou - we goet wordt
18
van Godt den Hee - re ghe - ghe - - - - - - ven. Sij
van Godt den Hee - re ghe - - ghe - - - - ven. Sij es troo -
van Godt den Hee - - re ghe - ghe - - ven. Sij es troo -
22
es troo - ste - lijck vat, (sij es troo - ste lijck vat) en
- - ste - lijck _____ vat, (sij es troo - ste - lijck vat) en den dier - ba -
- ste - lijck vat, (sij es troo - ste - lijck vat) en den
26
den dier - ba - ren schat daer Sa - lo - mon heeft af ghe - schre -
- ren _____ schat daer Sa - lo - mon heeft *af ghe - schre* - - - - - - -
dier - ba - ren schat daer Sa - lo - mon heeft af ghe - schre - ven, ghe - schre - -

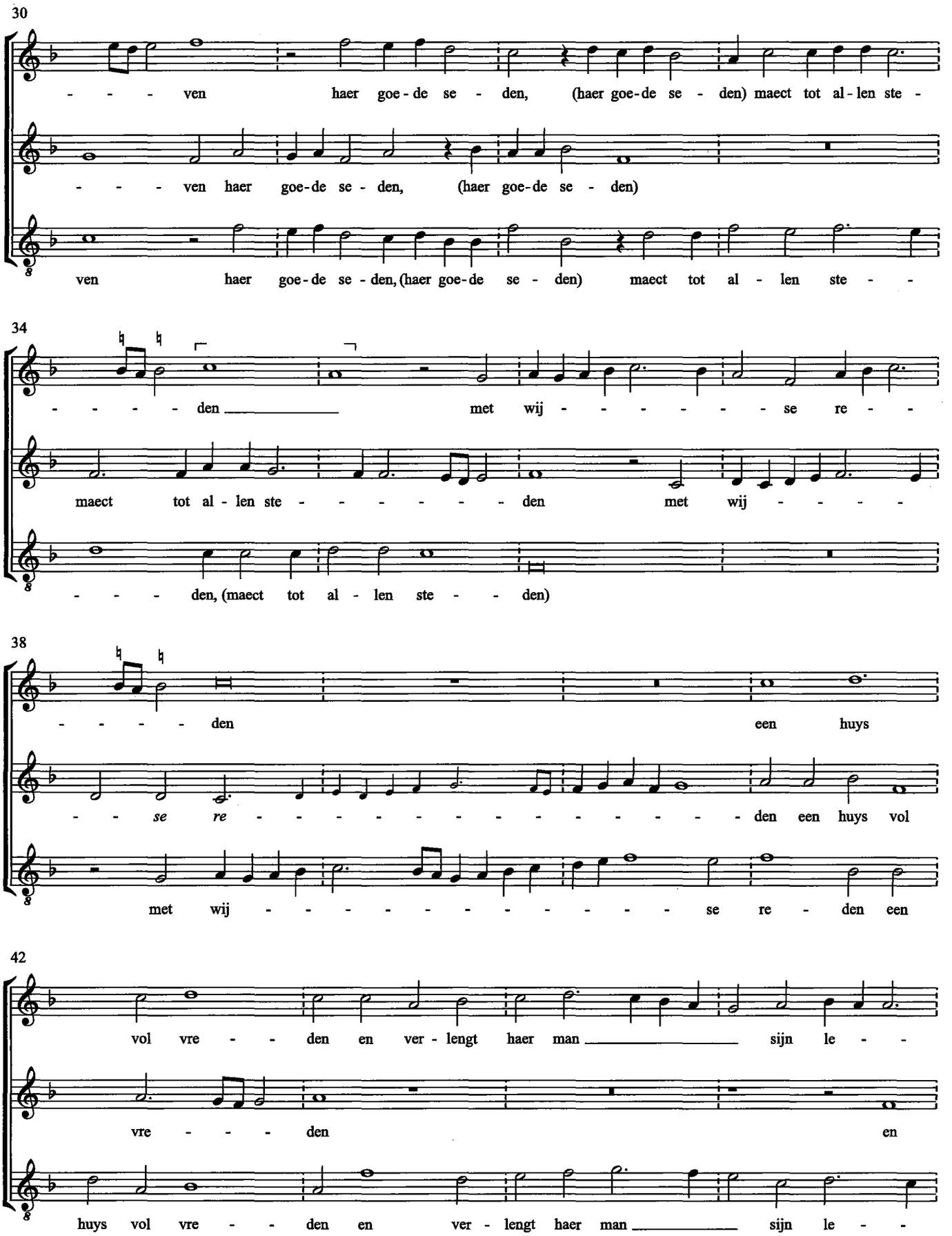
30
- - - - ven haer goe - de se - den, (haer goe-de se - den) maect tot al - len ste -
- - - - ven haer goe-de se - den, (haer goe-de se - den)
ven haer goe - de se - den, (haer goe-de se - den) maect tot al - len ste - -
34
- - - - - den met wij - - - - - - - se re - -
maect tot al - len ste - - - - - - - den met wij - - - - -
- - - - den, (maect tot al - len ste - - den)
38
- - - - - den een huys
- - se re - - - - - - - - - - - - - - - - den een huys vol
met wij - - - - - - - - - - - - - - - se re - den een
42
vol vre - - den en ver - lengt haer man sijn le - -
vre - - - den en
huys vol vre - - den en ver - lengt haer man sijn le - -

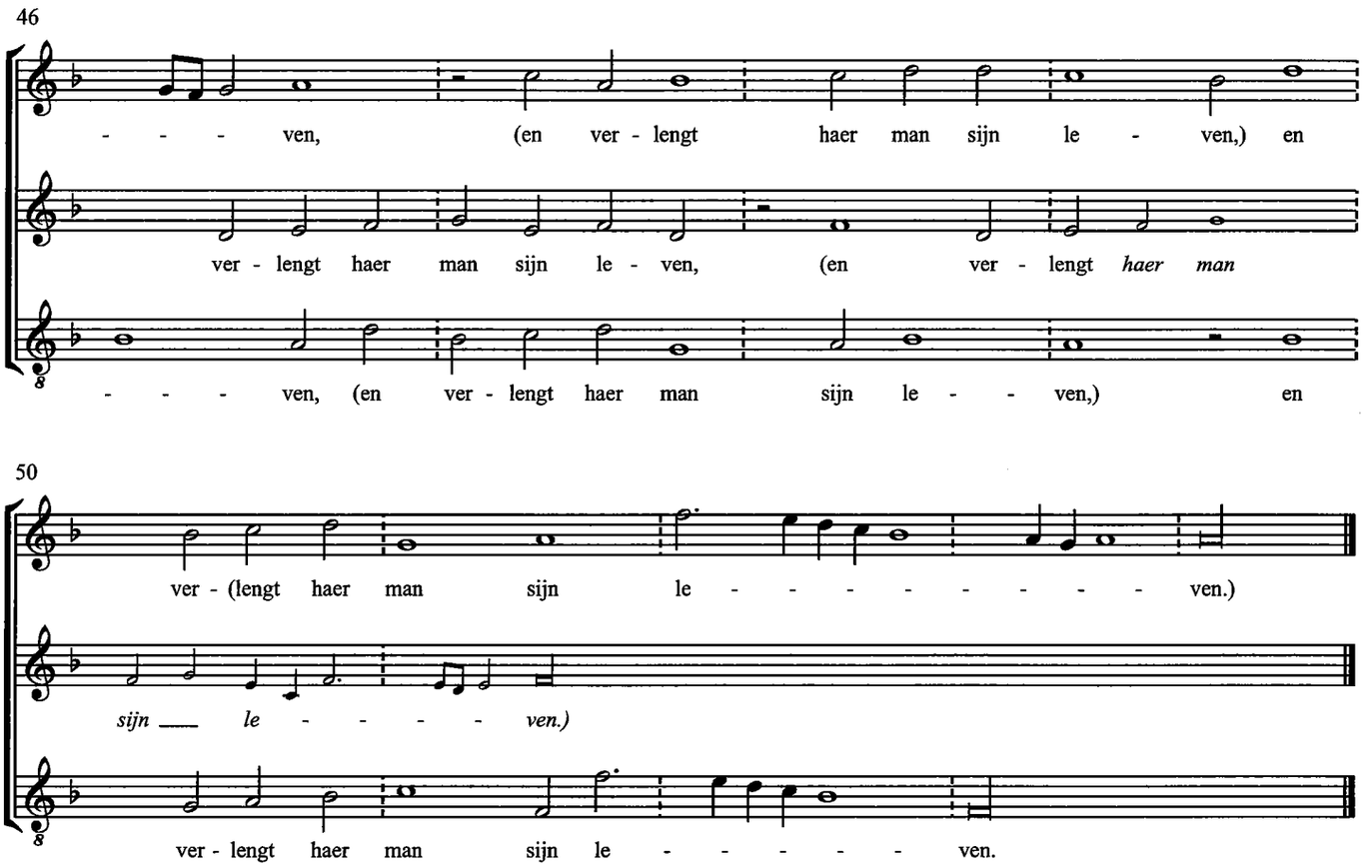
46
- - - - ven, (en ver - lengt haer man sijn le - ven,) en
ver - lengt haer man sijn le - ven, (en ver - lengt haer man
- - - - ven, (en ver - lengt haer man sijn le - - - ven,) en
50
ver - (lengt haer man sijn le - - - - - - - - - ven.)
sijn ___ le - - - - - ven.)
ver - lengt haer man sijn le - - - - - ven.

21. Wij lesen in Esdras

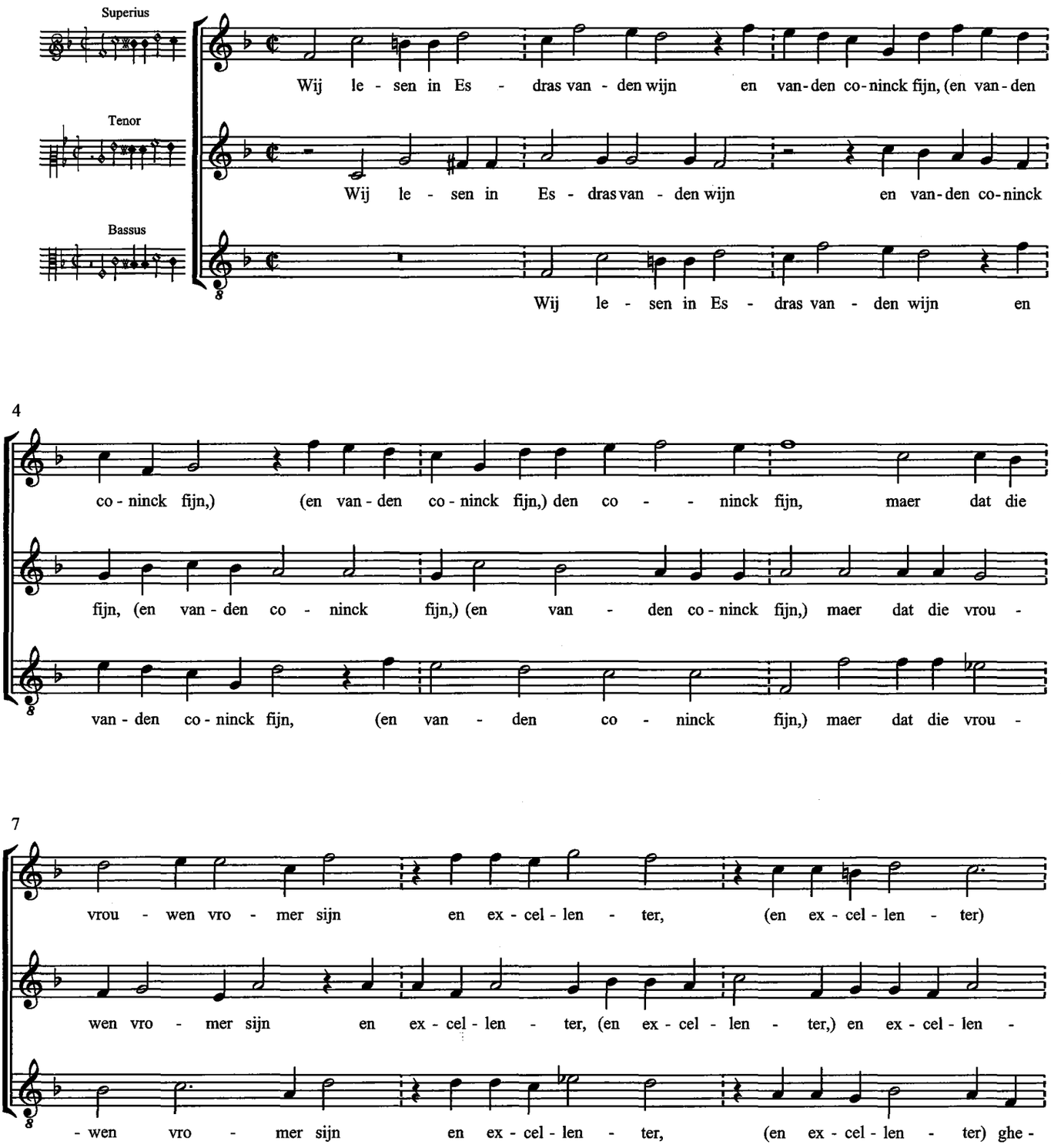

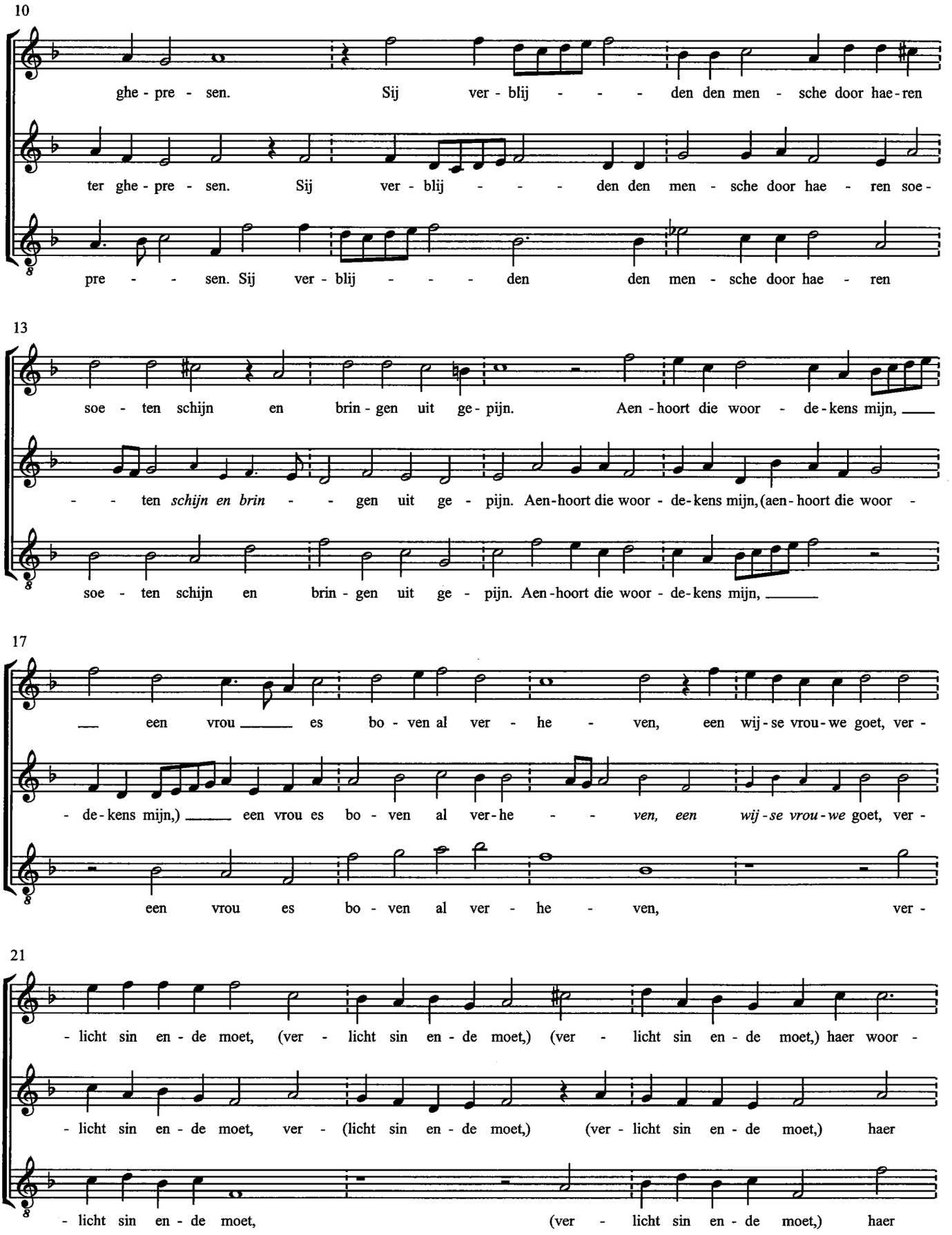
10
ghe - pre - sen. Sij ver - blij - - - den den men - sche door hae - ren
ter ghe - pre - sen. Sij ver - blij - - - den den men - sche door hae - ren soe -
pre - - - sen. Sij ver - blij - - - den den men - sche door hae - ren
13
soe - ten schijn en brin - gen uit ge - pijn. Aen - hoort die woor - de - kens mijn, ___
- - ten *schijn en brin* - - gen uit ge - pijn. Aen - hoort die woor - de - kens mijn, (aen - hoort die woor -
soe - ten schijn en brin - gen uit ge - pijn. Aen - hoort die woor - de - kens mijn, ___
17
___ een vrou ___ es bo - ven al ver - he - ven, een wij - se vrou - we goet, ver -
- de - kens mijn,) ___ een vrou es bo - ven al ver - he - - *ven, een wij - se vrou - we* goet, ver -
een vrou es bo - ven al ver - he - ven, ver -
21
- licht sin en - de moet, (ver - licht sin en - de moet,) (ver - licht sin en - de moet,) haer woor -
- licht sin en - de moet, ver - (licht sin en - de moet,) (ver - licht sin en - de moet,) haer
- licht sin en - de moet, (ver - licht sin en - de moet,) haer

24

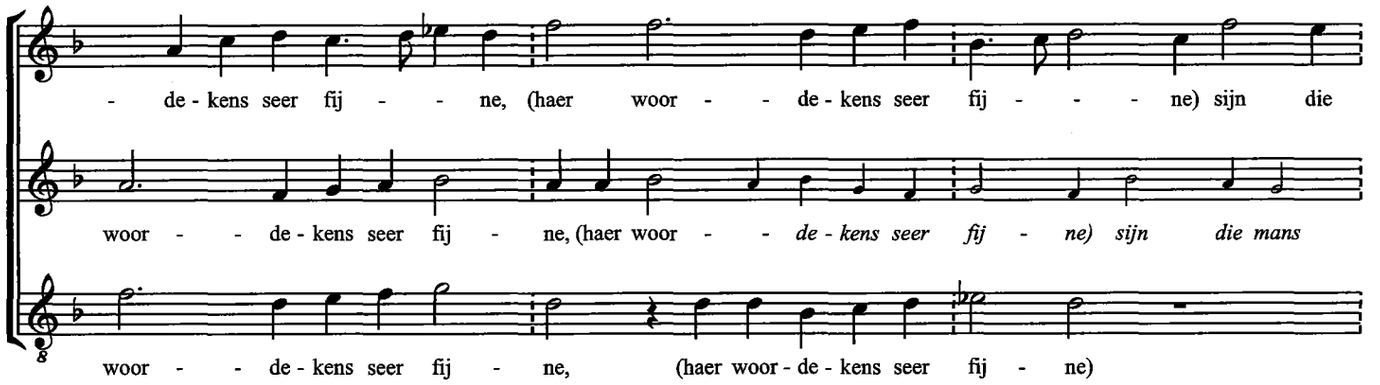

27

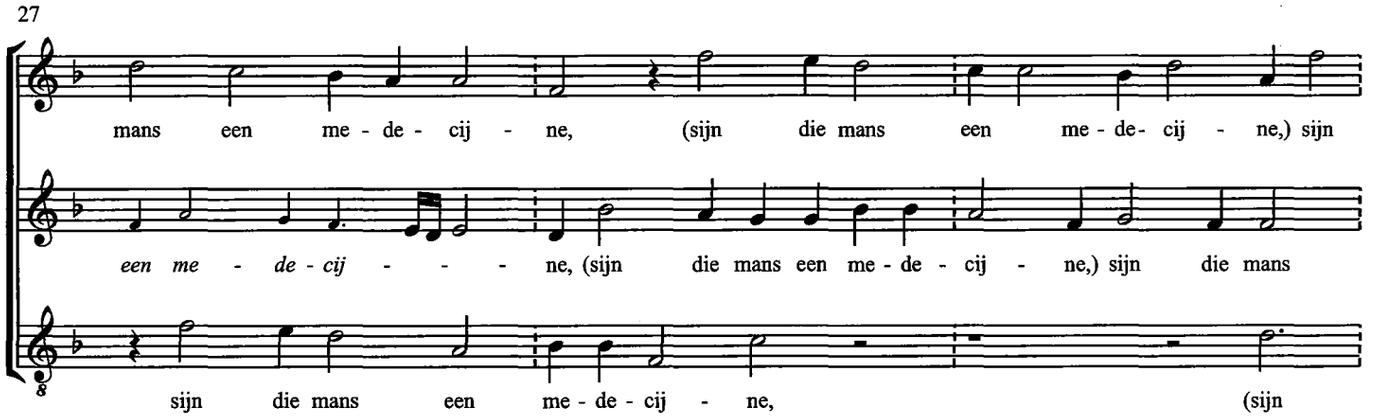

30

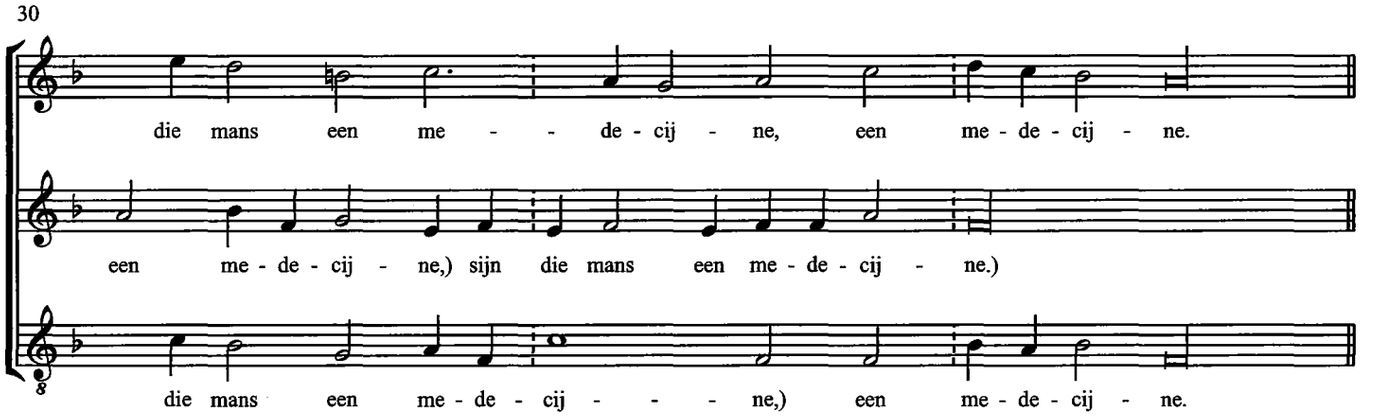

33 Antwoorde

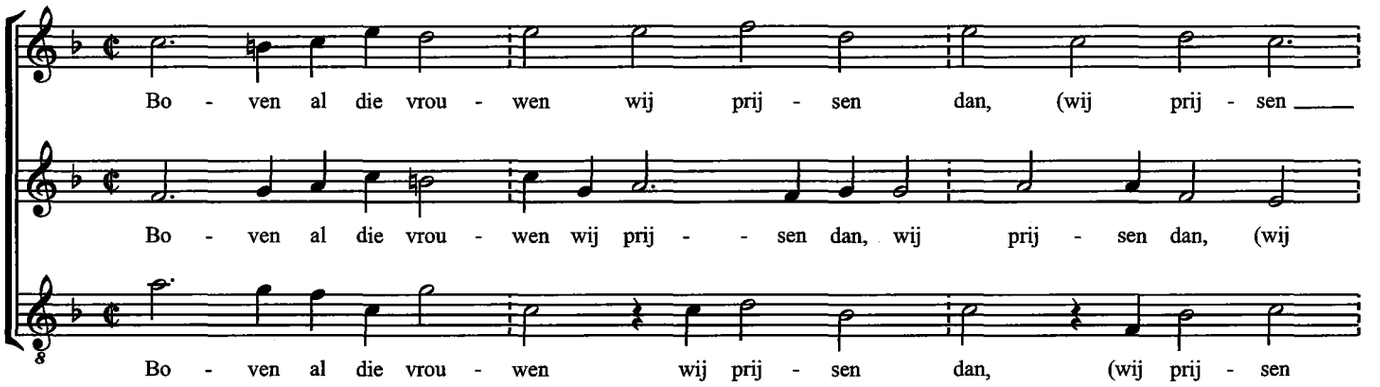

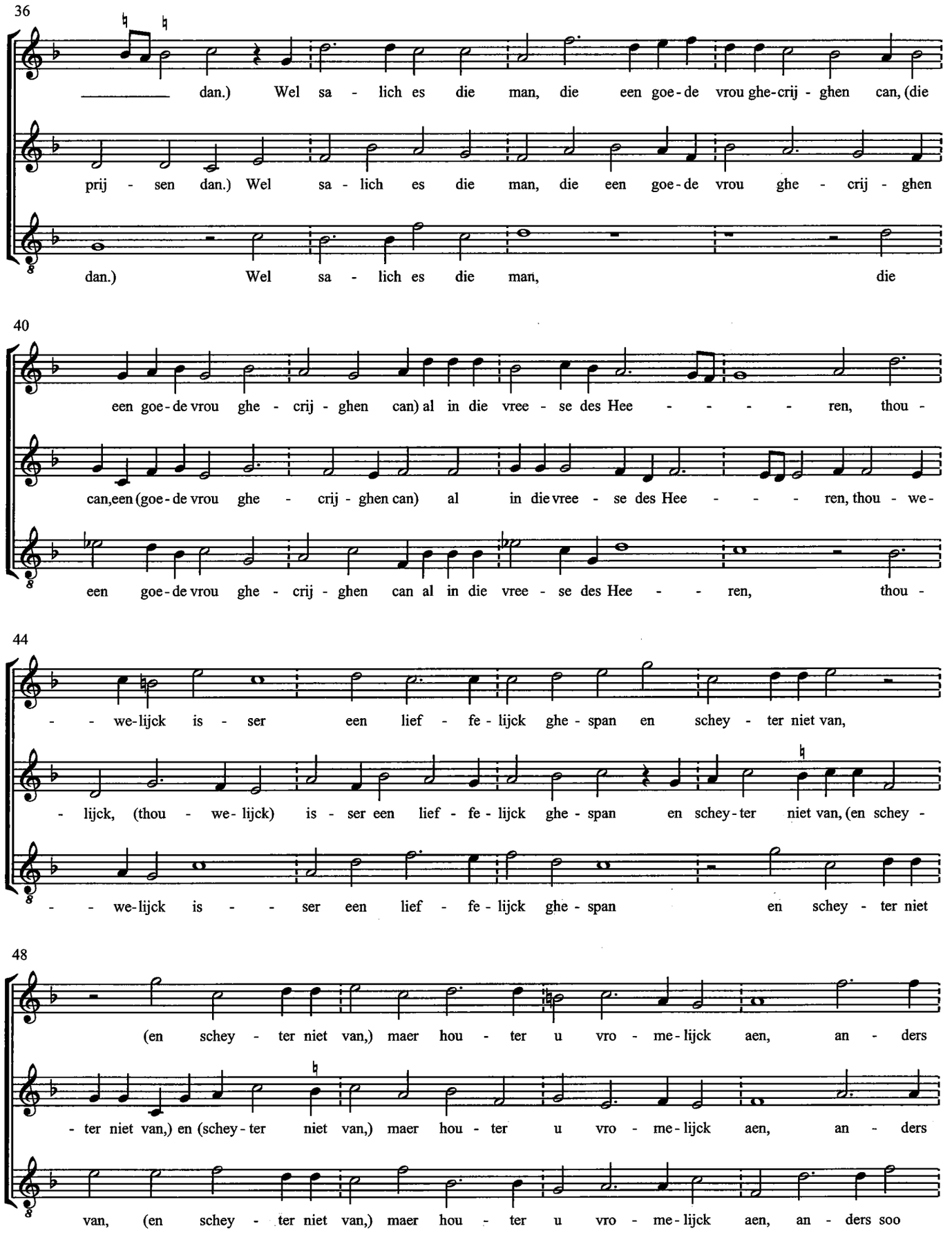
36
dan.) Wel sa - lich es die man, die een goe-de vrou ghe-crij - ghen can, (die
prij - sen dan.) Wel sa - lich es die man, die een goe-de vrou ghe - crij - ghen
dan.) Wel sa - lich es die man, die
40
een goe-de vrou ghe - crij - ghen can) al in die vree - se des Hee - - - - ren, thou -
can,een (goe-de vrou ghe - crij - ghen can) al in die vree - se des Hee - - - ren, thou - we-
een goe-de vrou ghe - crij - ghen can al in die vree - se des Hee - - ren, thou -
44
- - we-lijck is - ser een lief - fe - lijck ghe - span en schey - ter niet van,
- lijck, (thou - we- lijck) is - ser een lief - fe - lijck ghe - span en schey-ter niet van, (en schey -
- - we-lijck is - - ser een lief - fe - lijck ghe - span en schey - ter niet
48
(en schey - ter niet van,) maer hou - ter u vro - me-lijck aen, an - ders
- ter niet van,) en (schey - ter niet van,) maer hou - ter u vro - me-lijck aen, an - ders
van, (en schey - ter niet van,) maer hou - ter u vro - me-lijck aen, an - ders soo

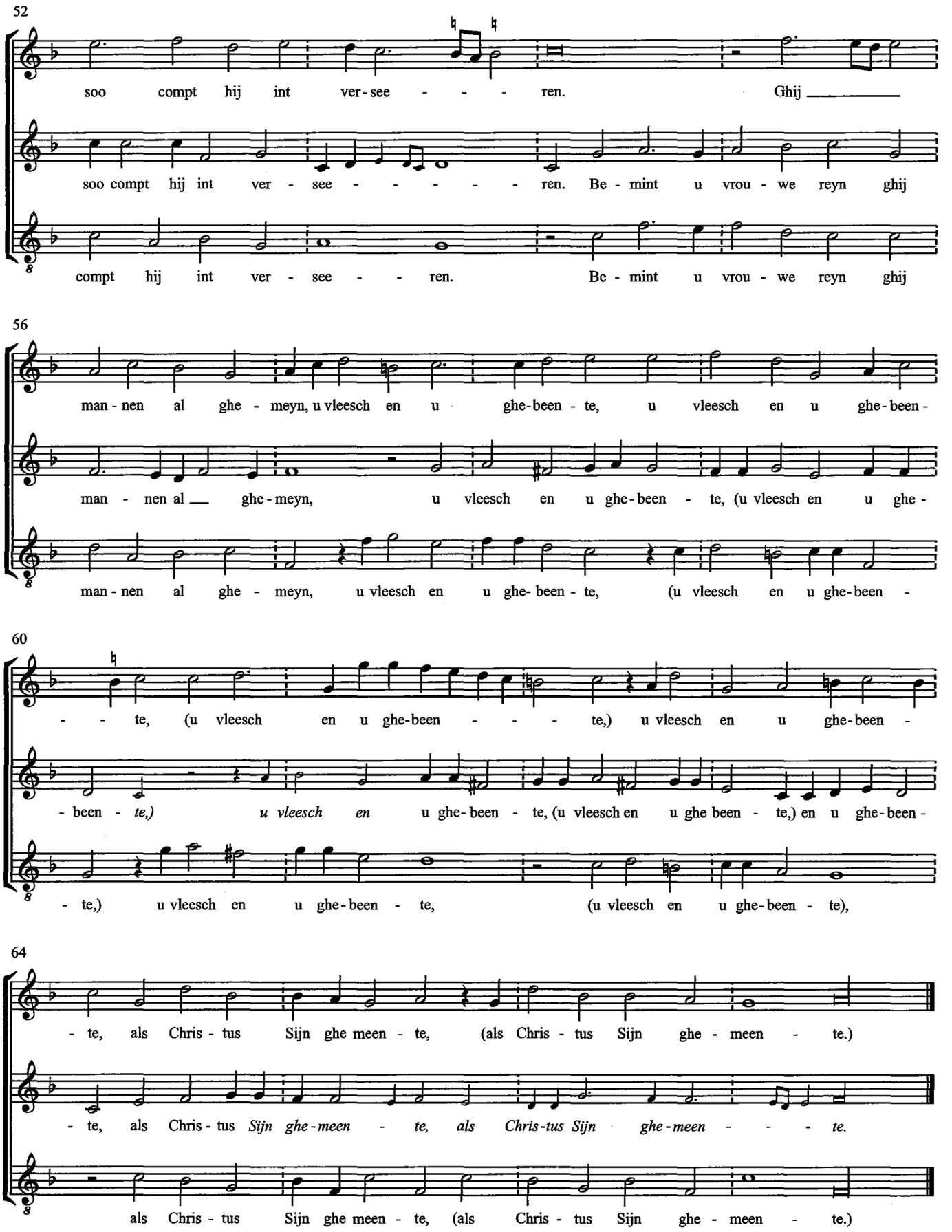
52
soo compt hij int ver-see - - - ren. Ghij
soo compt hij int ver - see - - - - - ren. Be - mint u vrou - we reyn ghij
compt hij int ver - see - - ren. Be - mint u vrou - we reyn ghij
56
man - nen al ghe - meyn, u vleesch en u ghe-been - te, u vleesch en u ghe-been -
man - nen al ghe-meyn, u vleesch en u ghe-been - te, (u vleesch en u ghe -
man - nen al ghe - meyn, u vleesch en u ghe- been - te, (u vleesch en u ghe-been -
60
- - te, (u vleesch en u ghe-been - - - te,) u vleesch en u ghe-been -
- been - te,) u vleesch en u ghe-been - te, (u vleesch en u ghe been - te,) en u ghe-been -
- te,) u vleesch en u ghe-been - te, (u vleesch en u ghe-been - te),
64
- te, als Chris - tus Sijn ghe meen - te, (als Chris - tus Sijn ghe - meen - te.)
- te, als Chris - tus Sijn ghe-meen - te, als Chris-tus Sijn ghe-meen - - - te.
als Chris - tus Sijn ghe meen - te, (als Chris - tus Sijn ghe - meen - te.)

22. Schoon lief wat macht u baten

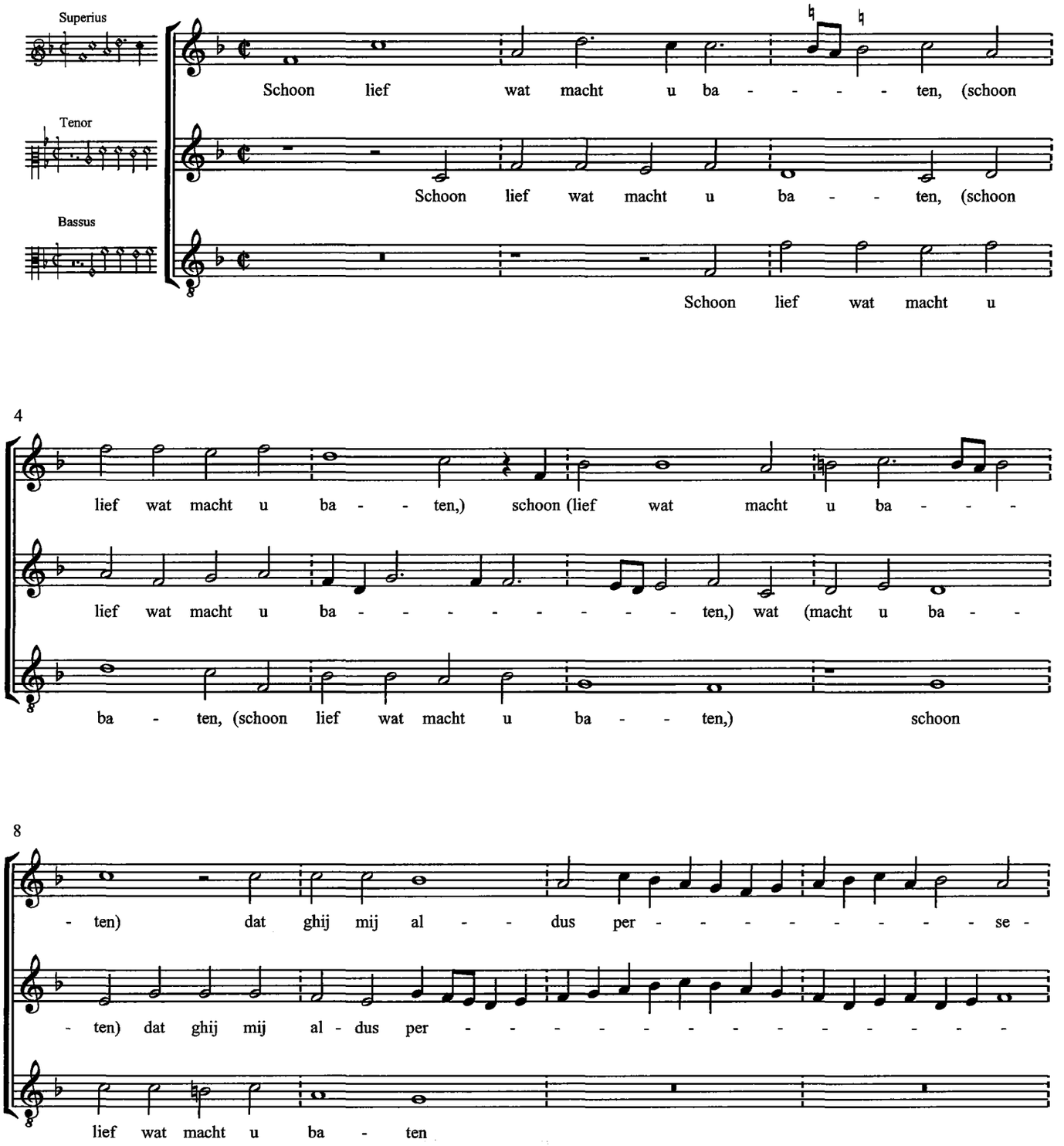

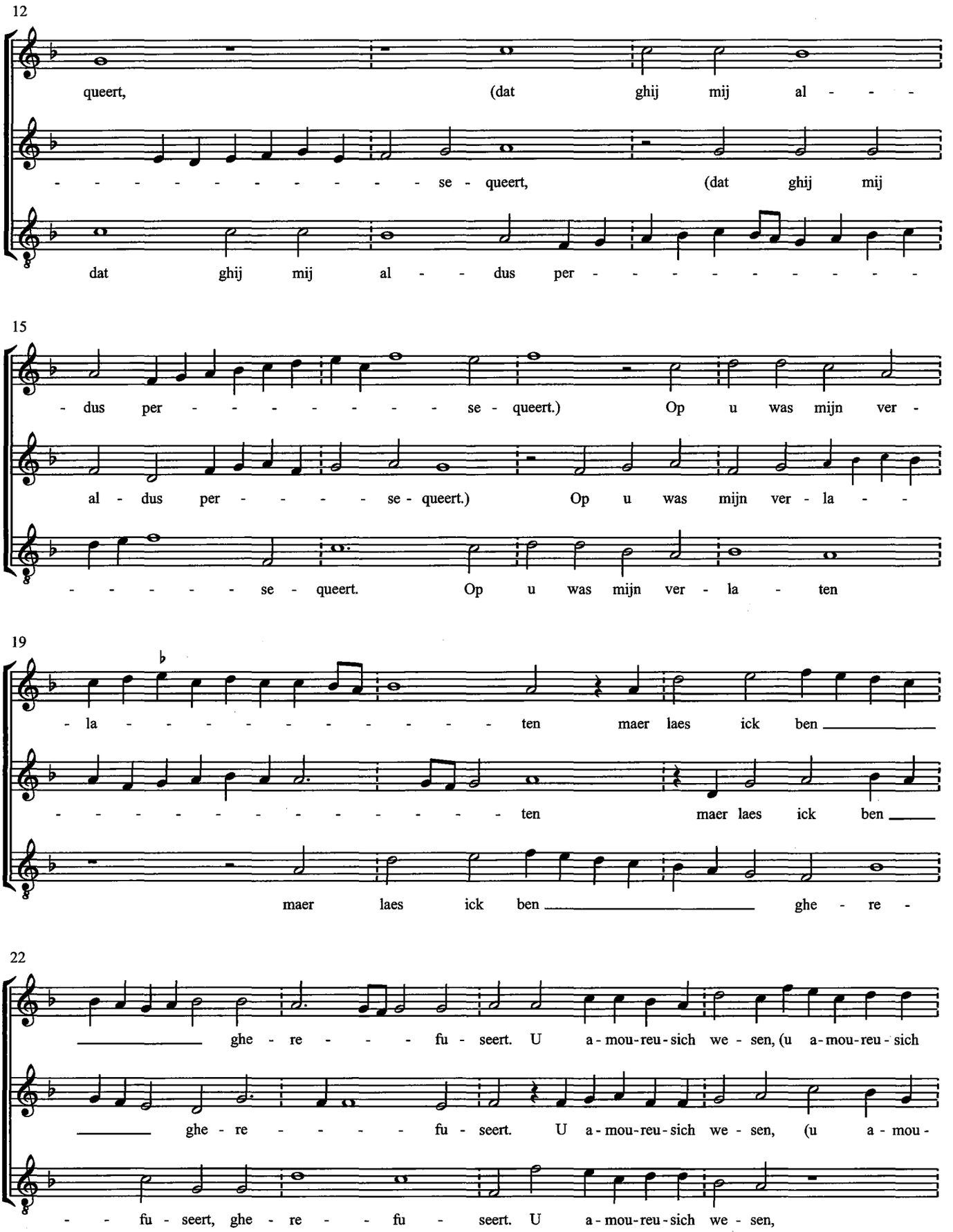
12
queert, (dat ghij mij al - - -
- - - - - - - - - - - - se - queert, (dat ghij mij
dat ghij mij al - - dus per - - - - - - - - - -
15
- dus per - - - - - - - - - se - queert.) Op u was mijn ver -
al - dus per - - - - - se - queert.) Op u was mijn ver - la - -
- - - - - - se - queert. Op u was mijn ver - la - ten
19
- la - - - - - - - - - - - - - ten maer laes ick ben
- - - - - - - - - - - - - - - - - ten maer laes ick ben
maer laes ick ben ghe - re -
22
ghe - re - - - - fu - seert. U a - mou - reu - sich we - sen, (u a - mou - reu - sich
ghe - re - - - - fu - seert. U a - mou - reu - sich we - sen, (u a - mou -
- - fu - seert, ghe - re - - fu - seert. U a - mou - reu - sich we - sen,

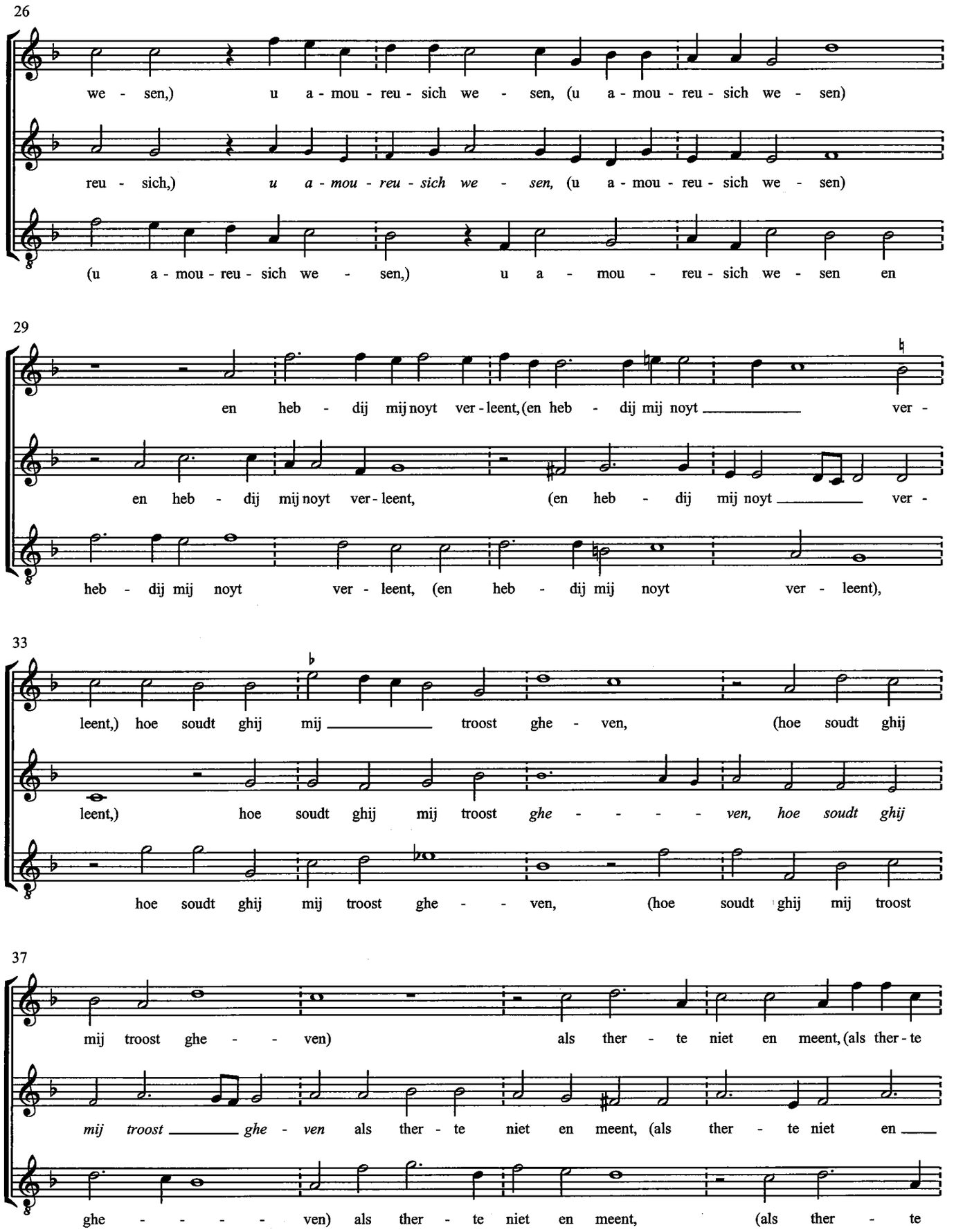
26
we - sen,) u a - mou - reu - sich we - sen, (u a - mou - reu - sich we - sen)
reu - sich,) u a - mou - reu - sich we - sen, (u a - mou - reu - sich we - sen)
(u a - mou - reu - sich we - sen,) u a - mou - reu - sich we - sen en
29
en heb - dij mij noyt ver - leent, (en heb - dij mij noyt ver -
en heb - dij mij noyt ver - leent, (en heb - dij mij noyt ver -
heb - dij mij noyt ver - leent, (en heb - dij mij noyt ver - leent),
33
leent,) hoe soudt ghij mij troost ghe - ven, (hoe soudt ghij
leent,) hoe soudt ghij mij troost ghe - - - - ven, hoe soudt ghij
hoe soudt ghij mij troost ghe - - ven, (hoe soudt ghij mij troost
37
mij troost ghe - - ven) als ther - te niet en meent, (als ther - te
mij troost ghe - ven als ther - te niet en meent, (als ther - te niet en
ghe - - - - ven) als ther - te niet en meent, (als ther - te

41

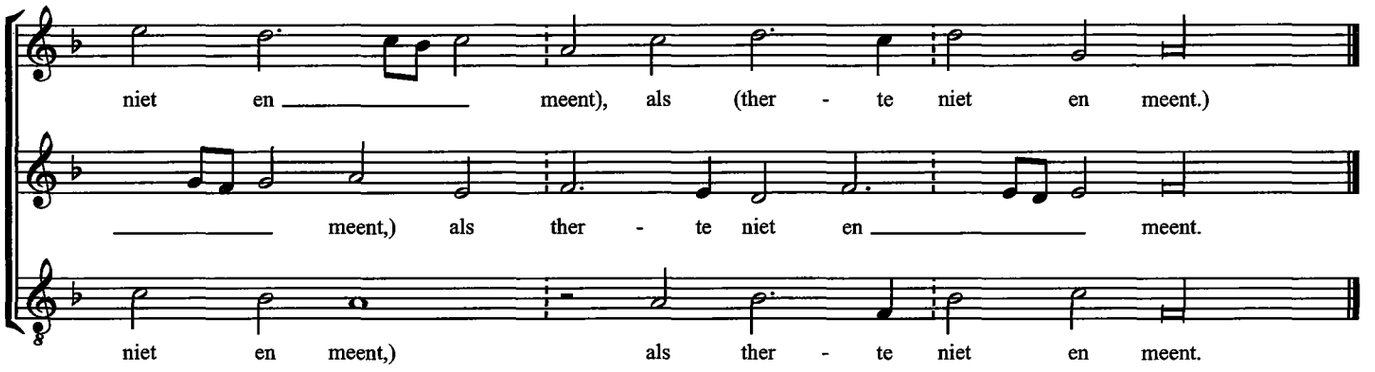
niet en meent), als (ther - te niet en meent.)
meent,) als ther - te niet en meent.
niet en meent,) als ther - te niet en meent.

23. Wij hem met jalosie quelt

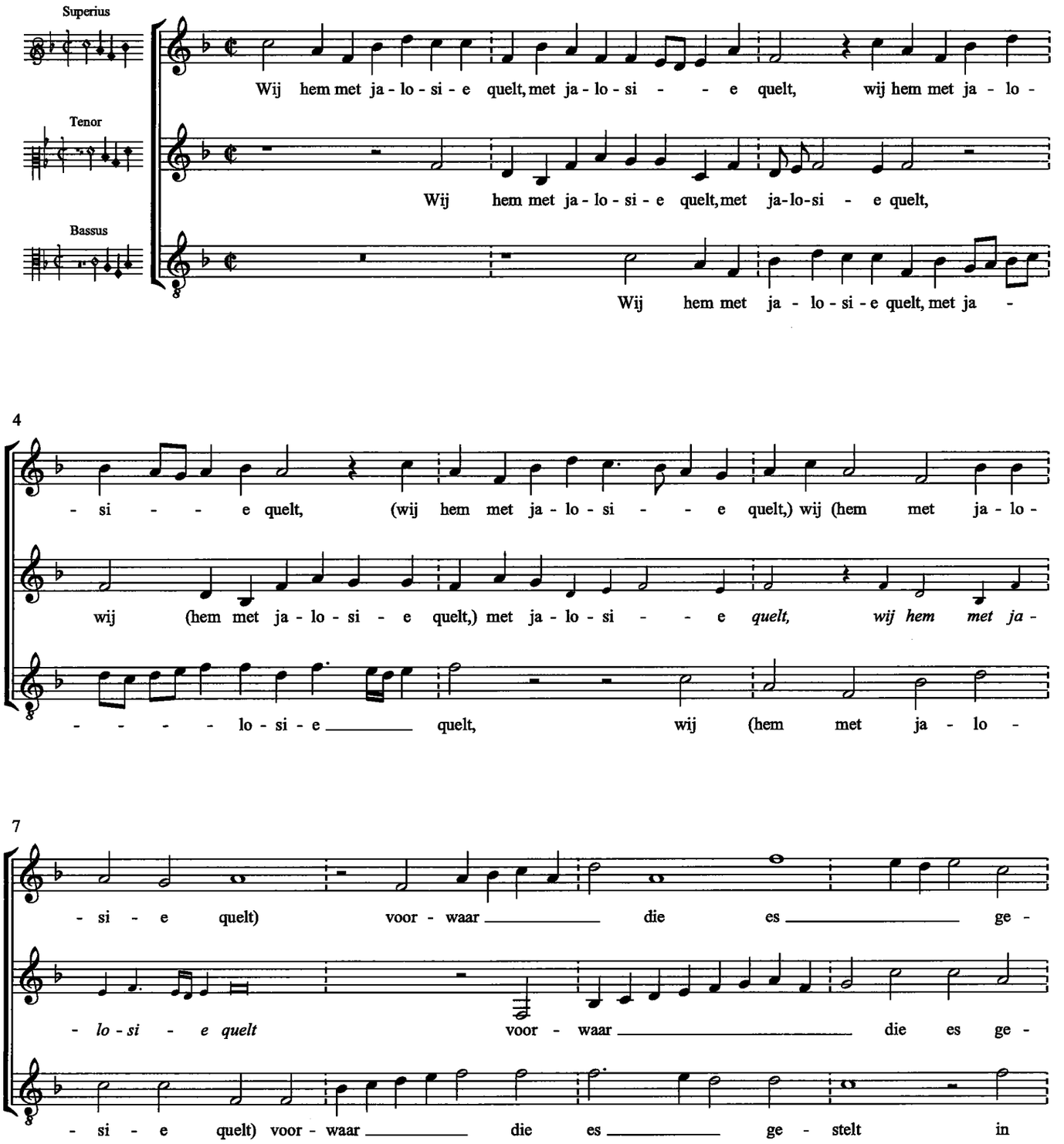

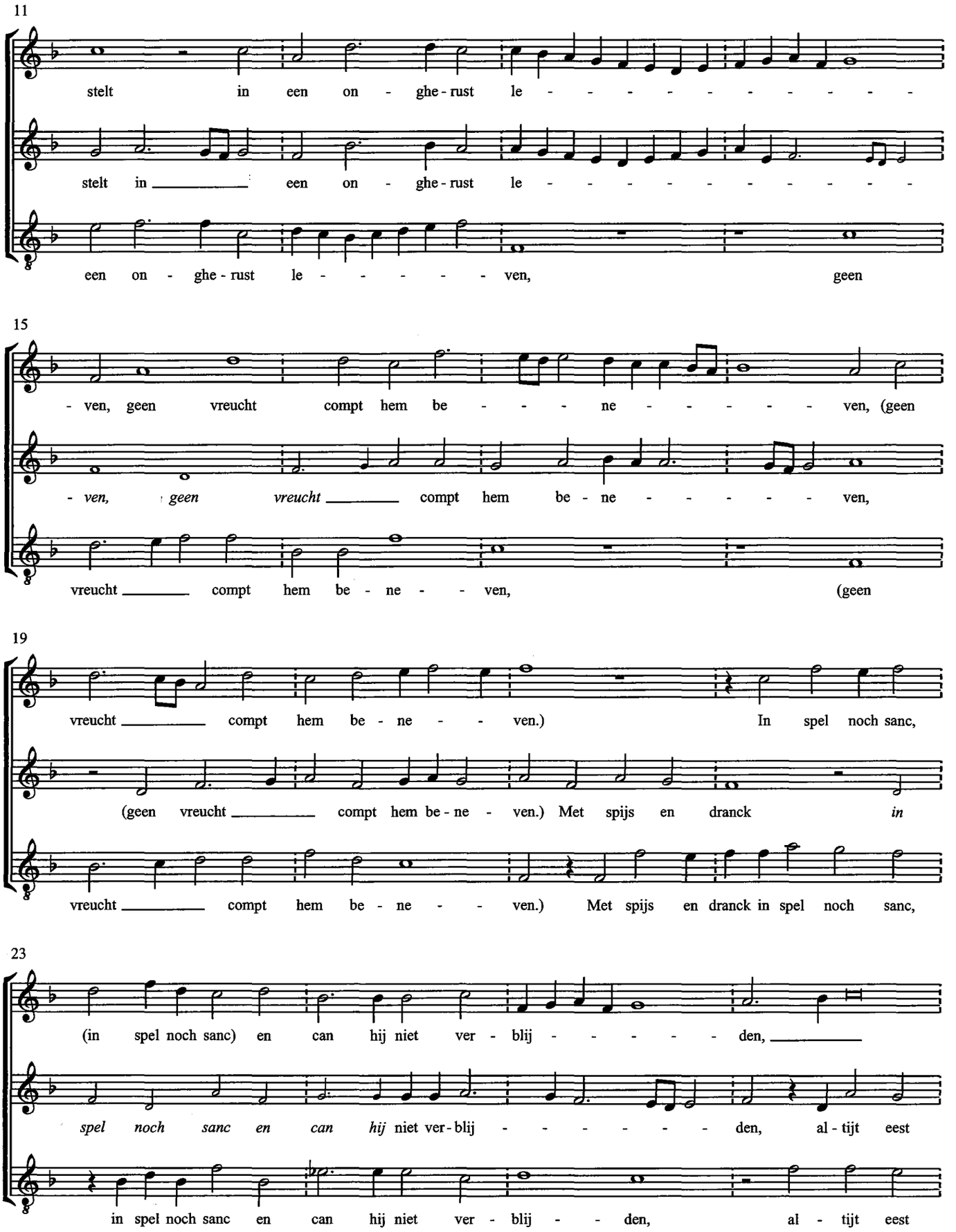
11
stelt in een on - ghe - rust le - - - - - - - - - - -
stelt in een on - ghe - rust le - - - - - - - - - - -
een on - ghe - rust le - - - - - ven, geen
15
- ven, geen vreucht compt hem be - - - - ne - - - - - - ven, (geen
- ven, geen vreucht compt hem be - ne - - - - - - ven,
vreucht compt hem be - ne - - ven, (geen
19
vreucht compt hem be - ne - - ven.) In spel noch sanc,
(geen vreucht compt hem be - ne - ven.) Met spijs en dranck in
vreucht compt hem be - ne - - ven.) Met spijs en dranck in spel noch sanc,
23
(in spel noch sanc) en can hij niet ver - blij - - - - - - den,
spel noch sanc en can hij niet ver - blij - - - - - - den, al - tijt eest
in spel noch sanc en can hij niet ver - blij - - den, al - tijt eest

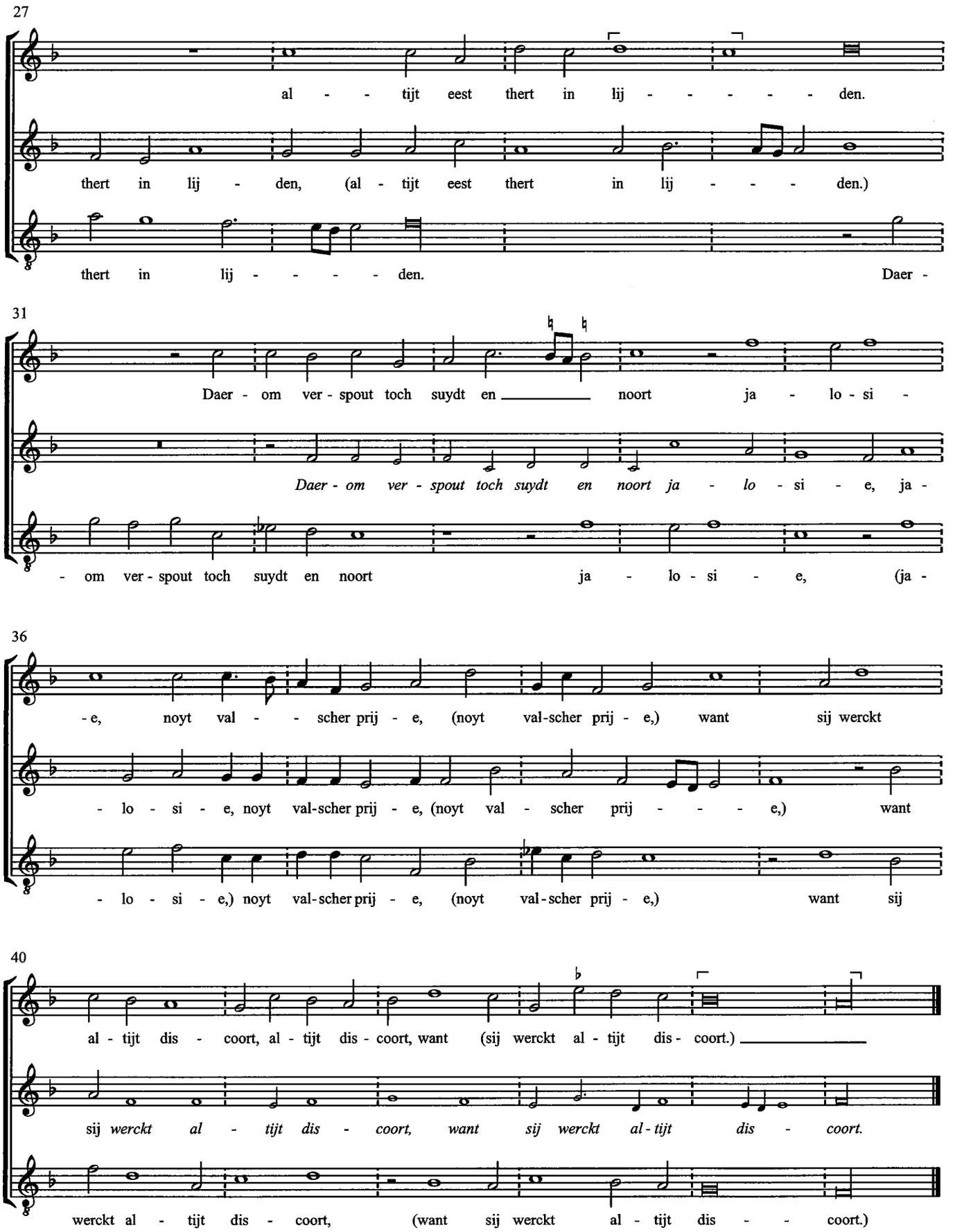
27
al - - tijt eest thert in lij - - - - - - den.
thert in lij - den, (al - tijt eest thert in lij - - - den.)
thert in lij - - - - - den. Daer -
31
Daer - om ver - spout toch suydt en noort ja - lo - si -
Daer - om ver - spout toch suydt en noort ja - lo - si - e, ja -
- om ver - spout toch suydt en noort ja - lo - si - e, (ja -
36
- e, noyt val - - scher prij - e, (noyt val-scher prij - e,) want sij werckt
- lo - si - e, noyt val-scher prij - e, (noyt val - scher prij - - - - e,) want
- lo - si - e,) noyt val-scher prij - e, (noyt val-scher prij - e,) want sij
40
al - tijt dis - coort, al - tijt dis - coort, want (sij werckt al - tijt dis - coort.)
sij werckt al - tijt dis - coort, want sij werckt al - tijt dis - coort.
werckt al - tijt dis - coort, (want sij werckt al - tijt dis - - coort.)

24. Godt sach dat den mensche

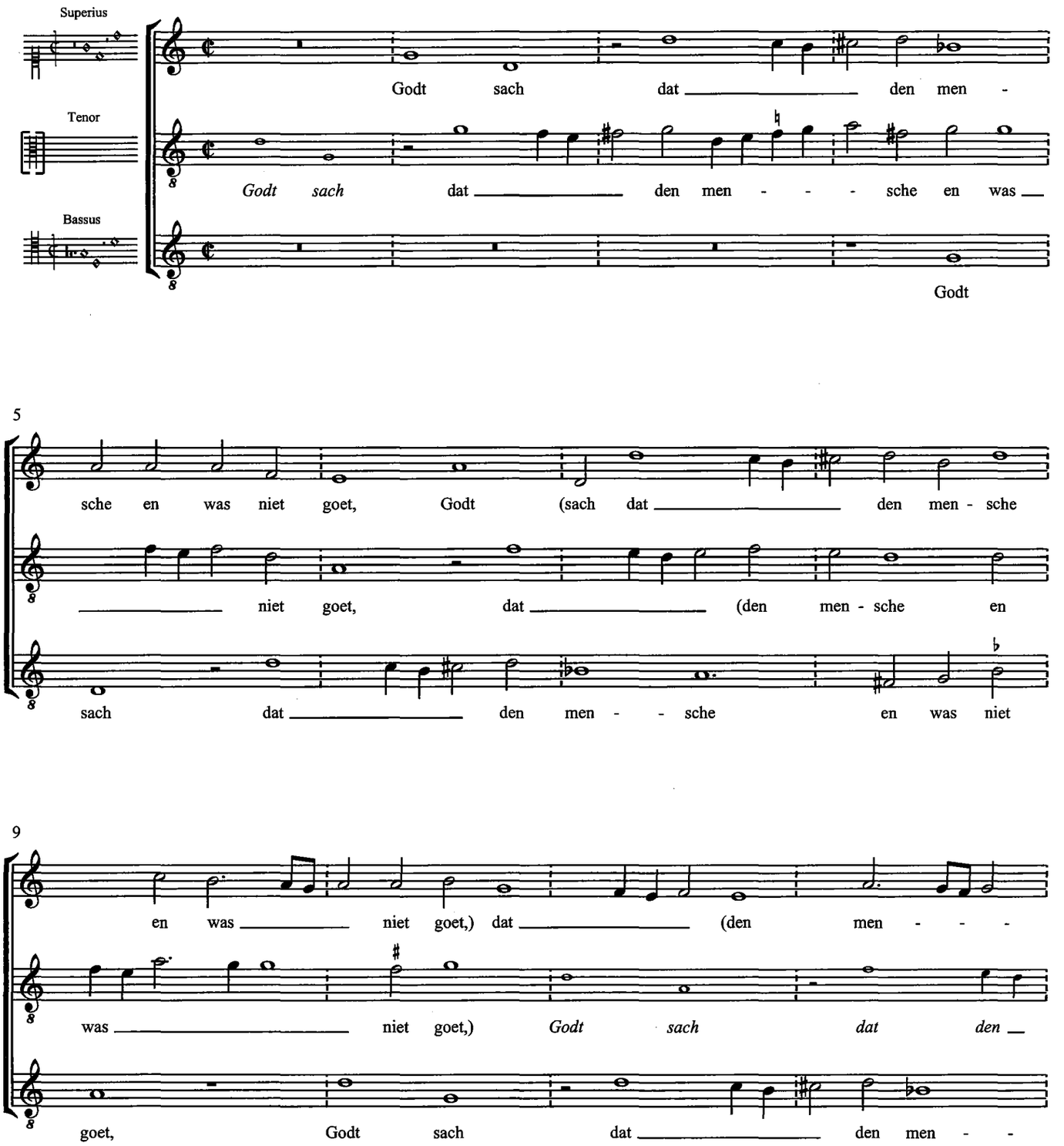

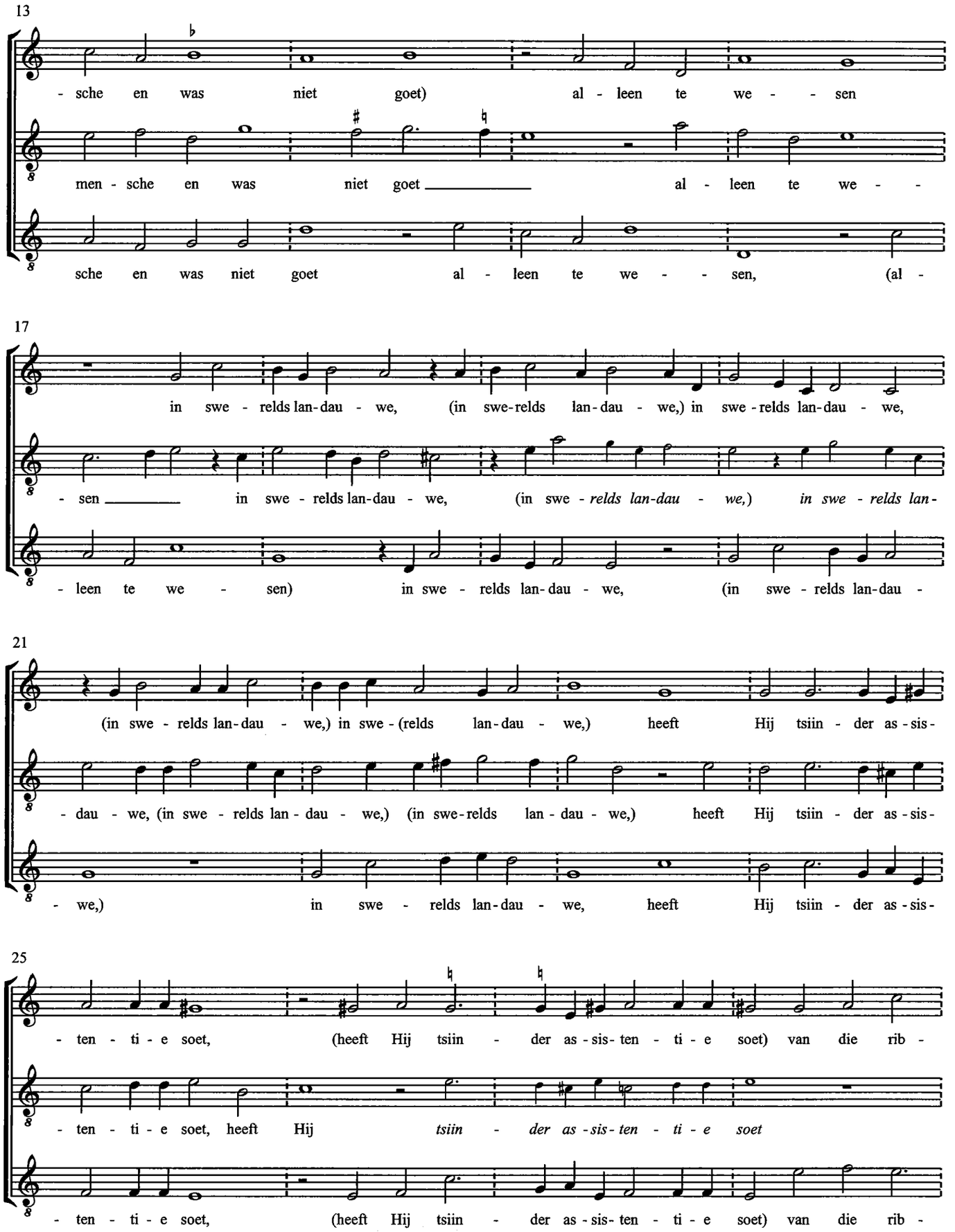
13
- sche en was niet goet) al - leen te we - - sen
men - sche en was niet goet al - leen te we - -
sche en was niet goet al - leen te we - - sen, (al -
17
in swe - relds lan-dau - we, (in swe-relds lan-dau - we,) in swe - relds lan-dau - we,
- sen in swe - relds lan-dau - we, (in swe - relds lan-dau - we,) in swe - relds lan-
- leen te we - sen) in swe - relds lan-dau - we, (in swe - relds lan-dau -
21
(in swe - relds lan-dau - we,) in swe - (relds lan-dau - we,) heeft Hij tsiin - der as - sis-
- dau - we, (in swe - relds lan - dau - we,) (in swe-relds lan - dau - we,) heeft Hij tsiin - der as - sis-
- we,) in swe - relds lan-dau - we, heeft Hij tsiin - der as - sis-
25
- ten - ti - e soet, (heeft Hij tsiin - der as - sis- ten - ti - e soet) van die rib -
- ten - ti - e soet, heeft Hij tsiin - der as - sis- ten - ti - e soet
- ten - ti - e soet, (heeft Hij tsiin - der as - sis- ten - ti - e soet) van die rib -

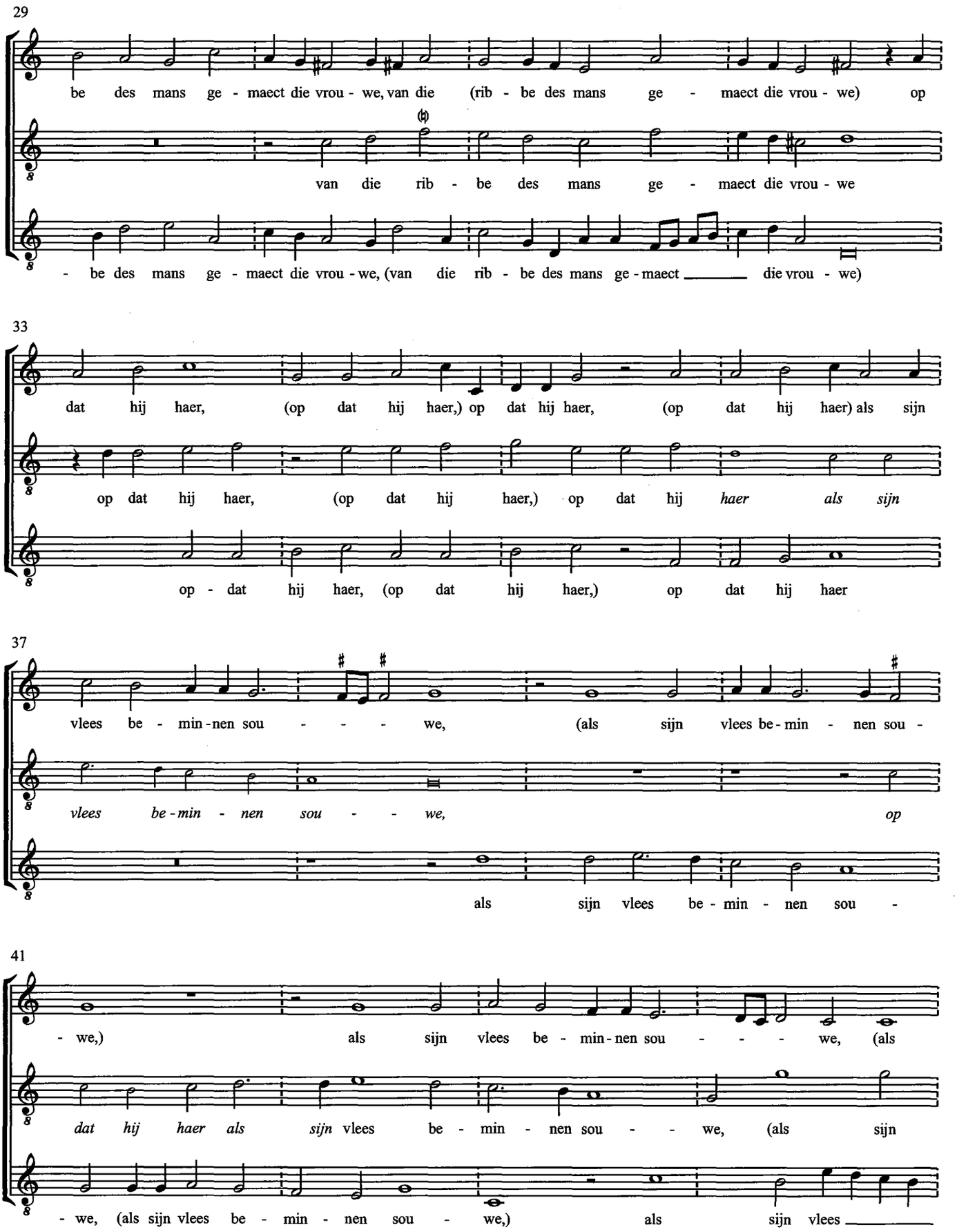
29
be des mans ge - maect die vrou - we, van die (rib - be des mans ge - maect die vrou - we) op
van die rib - be des mans ge - maect die vrou - we
- be des mans ge - maect die vrou - we, (van die rib - be des mans ge - maect die vrou - we)
33
dat hij haer, (op dat hij haer,) op dat hij haer, (op dat hij haer) als sijn
op dat hij haer, (op dat hij haer,) op dat hij haer als sijn
op - dat hij haer, (op dat hij haer,) op dat hij haer
37
vlees be - min - nen sou - - - we, (als sijn vlees be - min - nen sou -
vlees be - min - nen sou - - we, op
als sijn vlees be - min - nen sou -
41
- we,) als sijn vlees be - min - nen sou - - - we, (als
dat hij haer als sijn vlees be - min - nen sou - - we, (als sijn
- we, (als sijn vlees be - min - nen sou - we,) als sijn vlees

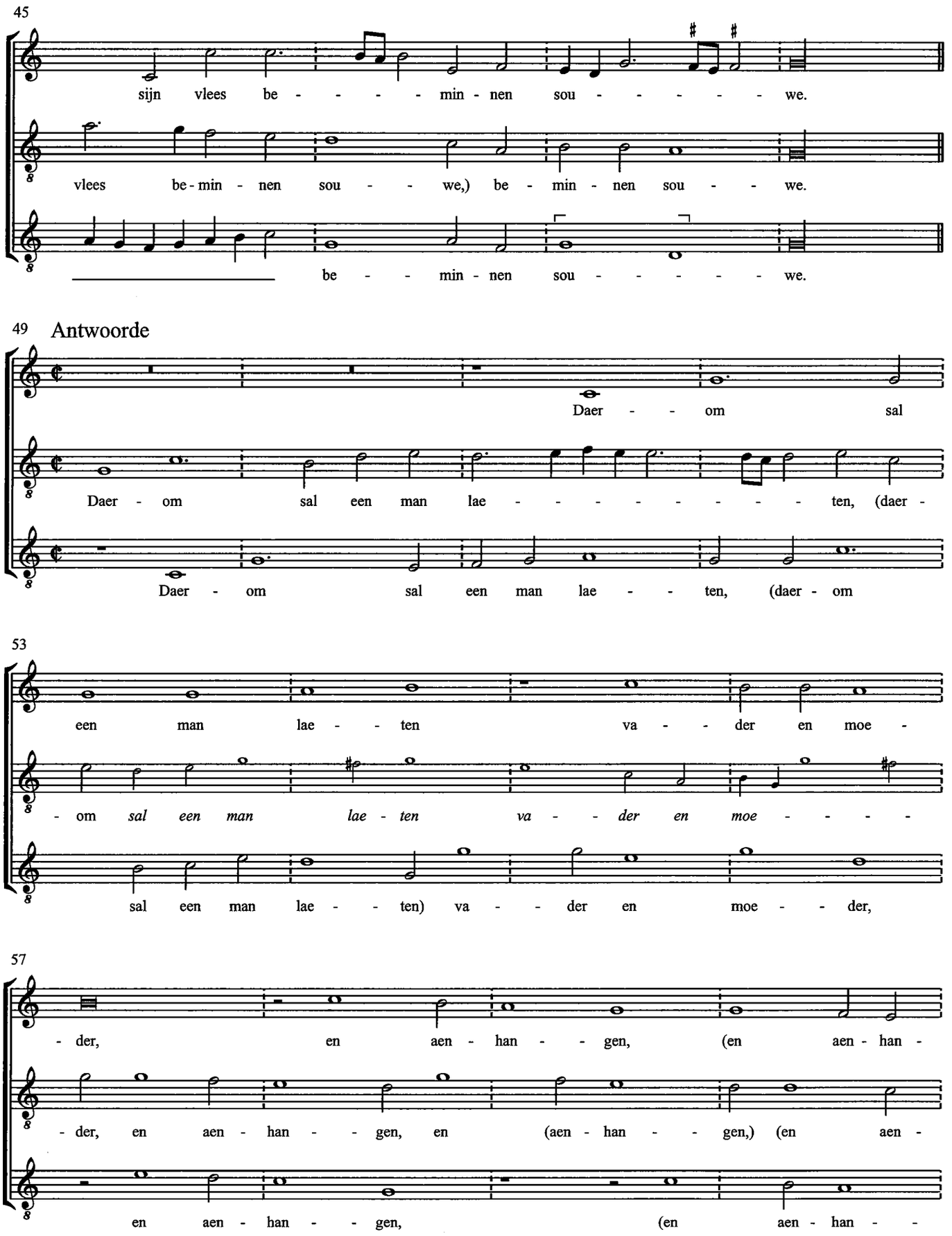
45
sijn vlees be - - - - - min - nen sou - - - - - - we.
vlees be - min - nen sou - - we,) be - min - nen sou - - we.
be - - min - nen sou - - - - - we.
49 Antwoorde
Daer - - om sal
Daer - om sal een man lae - - - - - - - - - ten, (daer -
Daer - om sal een man lae - - ten, (daer - om
53
een man lae - - ten va - - der en moe -
- om sal een man lae - ten va - - der en moe - - - - -
sal een man lae - - ten) va - - der en moe - - der,
57
- der, en aen - han - - gen, (en aen - han -
- der, en aen - han - - gen, en (aen - han - - gen,) (en aen -
en aen - han - - gen, (en aen - han - -

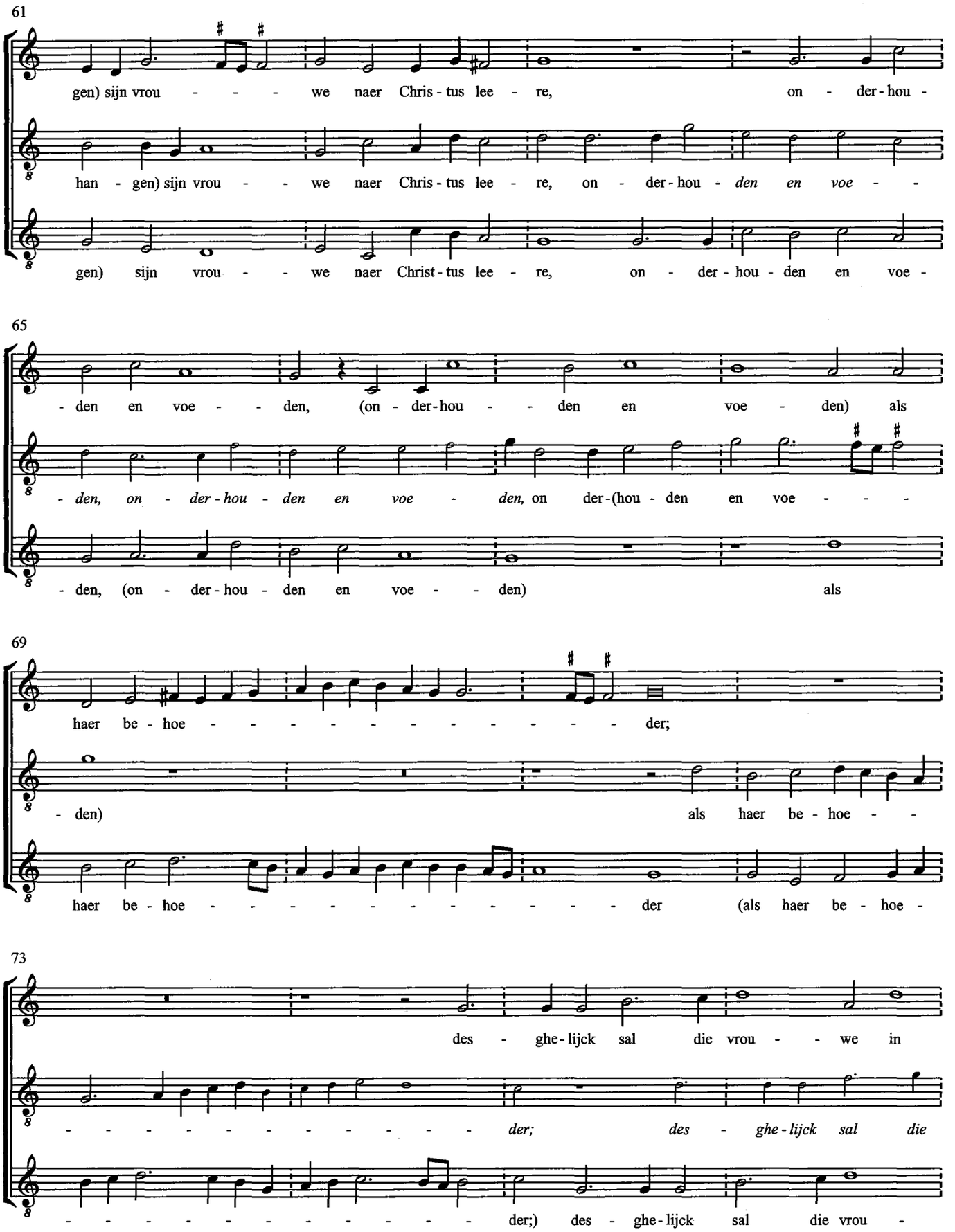
61
gen) sijn vrou - - - we naer Chris - tus lee - re, on - der - hou -
han - gen) sijn vrou - - we naer Chris - tus lee - re, on - der - hou - den en voe - -
gen) sijn vrou - - we naer Christ - tus lee - re, on - der - hou - den en voe -
65
- den en voe - - den, (on - der - hou - - den en voe - den) als
- den, on - der - hou - den en voe - den, on der - (hou - den en voe - - -
- den, (on - der - hou - den en voe - - den) als
69
haer be - hoe - - - - - - - - - - - - der;
- den) als haer be - hoe - -
haer be - hoe - - - - - - - - - - - - der (als haer be - hoe -
73
des - ghe - lijck sal die vrou - - we in
- - - - - - - - - - - - der; des - ghe - lijck sal die
- - - - - - - - - - - - der;) des - ghe - lijck sal die vrou -

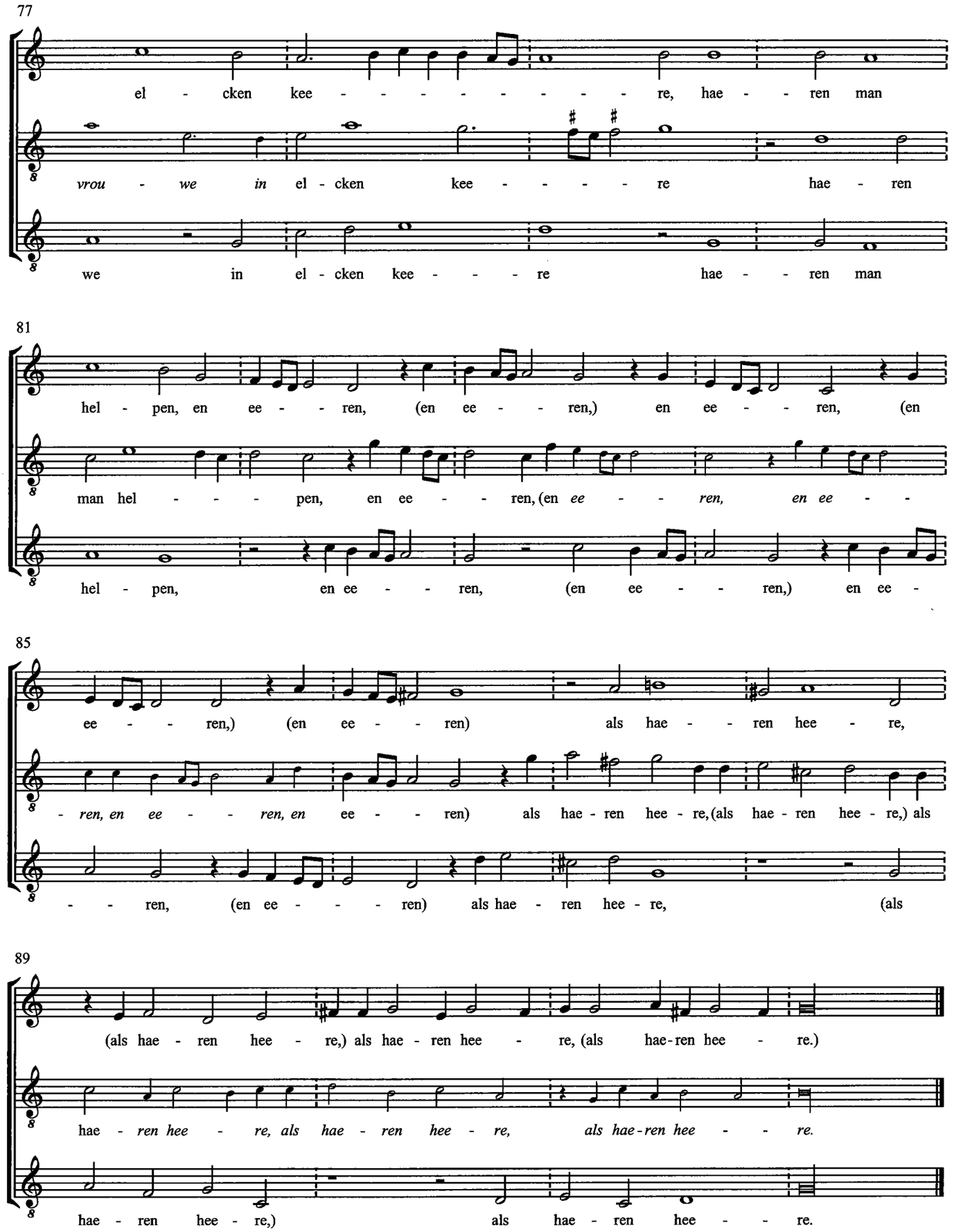
77
el - cken kee - - - - - - - - - re, hae - - ren man
vrou - we in el - cken kee - - - - - re hae - ren
we in el - cken kee - - - - re hae - - ren man
81
hel - pen, en ee - - - ren, (en ee - - - ren,) en ee - - - ren, (en
man hel - - - - pen, en ee - - ren, (en ee - - ren, en ee - -
hel - pen, en ee - - - ren, (en ee - - - ren,) en ee -
85
ee - - - ren,) (en ee - - - ren) als hae - - ren hee - re,
- ren, en ee - - - ren, en ee - - ren) als hae - ren hee - re, (als hae - ren hee - re,) als
- - - ren, (en ee - - - - ren) als hae - ren hee - re, (als
89
(als hae - ren hee - re,) als hae - ren hee - re, (als hae-ren hee - re.)
hae - ren hee - re, als hae - ren hee - re, als hae-ren hee - - - re.
hae - ren hee - re,) als hae - ren hee - - - re.

MONUMENTA FLANDRIAE MUSICA

1. DIRCK BUYSERO & CAREL HACQUART: DE TRIOMFEERENDE MIN / LOVE TRIUMPHANT
2. MATTHIAS VANDEN GHEYN: PRELUDIA VOOR BEIAARD / PRELUDES FOR CARILLON
3. MUZIEK UIT DE COLLEGIALE KERK VAN TONGEREN / MUSIC FROM THE COLLEGIATE CHURCH IN TONGEREN, ca. 1300 - 1600
4. ZUID-NEDERLANDSE KLAVECIMBELMUZIEK / HARPSICHORD MUSIC OF THE SOUTHERN LOW COUNTRIES, 17de eeuw / 17th century
5. ALEXANDER UTENDAL: MOTETTEN / MOTETS
6. PETRUS HERCULES BREHY: MOTETTEN (selectie) / MOTETS (selection)
7. BRUSSEL, KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, MS II 270: COLLECTIE MIDDELNEDERLANDSE EN LATIJNSE GEESTELIJKE LIEDEREN / COLLECTION OF MIDDLE DUTCH AND LATIN SACRED SONGS, ca. 1500
8. NOORD-FRANSE RENAISSANCEMUZIEK / RENAISSANCE MUSIC FROM NORTHERN FRANCE (in voorbereiding / in preparation)
9. MUZIEKCOLLECTIE DI MARTINELLI: SONATES EN CONCERTO'S VOOR STRIJKERSENSEMBLE (eind 17de eeuw) / THE DI MARTINELLI MUSIC COLLECTION: SONATAS AND CONCERTOS FOR STRING ENSEMBLE
10. DE MUZIEKCOLLECTIE VAN DE SINT-BAAFSKATHEDRAAL TE GENT / THE MUSIC COLLECTION OF SAINT BAVO CATHEDRAL IN GHENT (in voorbereiding / in preparation)
11. JACOBUS FLORI: MOTETTEN EN NEDERLANDSE POLYFONE LIEDEREN / MOTETS AND DUTCH POLYPHONIC SONGS